

ท้องถิ่นปากเกร็ด

ท้องถิ่น

ปากเกร็ด

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย
โครงการการจัดการสารสนเทศจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนันทบุรีศึกษา
เพื่อส่งเสริมบริการห้องสมุดสู่ชุมชน
สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ความหมายตราสัญลักษณ์
งานเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาส
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
๘๐ WSSHA
๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

พระราชลัญจกรประจำพระองค์ รัชกาลที่ ๙ เป็นภาพพระที่นั่ง
อัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ ประกอบด้วยวงจักร กลางวงจักรมีอักขระเป็นอุณาโลม
รอบวงจักรมีรัศมีเปล่งออกโดยรอบ เหนือวงจักรเป็นพระเศวตฉัตร ๗ ชั้น ตั้งอยู่
บนพระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ อันหมายถึง พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์
มีพระบรมเดชานุภาพเป็นใหญ่ในแผ่นดิน โดยในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
พระองค์ได้ประทับเหนือพระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ตามโบราณราชประเพณี
และสมาชิกรัฐสภาได้ถวายน้ำอภิเษกจากทิศทั้งแปดเป็นครั้งแรกแทนราชบัณฑิต
ส่วนพระแท่นลานนั้นโรยด้วยดอกพิกุลเงินพิกุลทอง ๙ ดอก พระราชลัญจกร
ล้อมรอบด้วยเพชร ๘๐ เม็ด หมายถึงพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ด้านบน
พระราชลัญจกรเป็นพระมหาพิชัยมงกุฏ อันเป็นเครื่องประกอบพระบรมราช-
อิสริยยศของพระมหากษัตริย์ และเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นสมเด็จพระ
พระบรมราชาธิราช ภายในพระมหาพิชัยมงกุฏเป็นเลข ๙ หมายถึง รัชกาลที่ ๙
พระมหาพิชัยมงกุฏนั้นอยู่ด้านหน้าพระนพปฎลมหาเศวตฉัตรซึ่งอยู่กึ่งกลาง
และขนานข้างด้วยพระเศวตฉัตร ๗ ชั้น อันเป็นเครื่องแสดงพระราชอิสริยยศ
อันยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ ด้านล่างพระราชลัญจกรเป็นเลข ๘๐ หมายถึง
พระองค์มีพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ถัดจากเลขไทยลงมาเป็นแพรแถบบอกชื่อ
งานพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
แพรแถบนอกจากบอกชื่องานพระราชพิธีแล้ว ยังรองรับประคองพระเศวตฉัตรด้วย

ตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติ
เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

ท้องถิ่นปากเกร็ด

Pakkred Stories Uncovered

พิศาล บุญผูก

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

โครงการการจัดการสารสนเทศจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านนันทบุรีศึกษา เพื่อส่งเสริมบริการห้องสมุดสู่ชุมชน
สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑

จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-974-06-1826-3

URL : <http://library.stou.ac.th>

ข้อมูลบัตรรายการ

พิศาล บุญผูก.

ท้องถิ่นปากเกร็ด = Pakkred stories uncovered / พิศาล บุญผูก. - -
นนทบุรี : โครงการการจัดการสารสนเทศจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน
นันทบุรีศึกษา เพื่อส่งเสริมบริการห้องสมุดสู่ชุมชน สำนักบรรณสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑.

๑. ปากเกร็ด (นนทบุรี)--ประวัติ. ๒. ปากเกร็ด (นนทบุรี)--
ความเป็นอยู่และประเพณี. ๓. ตำบล--ไทย--นนทบุรี--ปากเกร็ด.
๔. ปากเกร็ด (นนทบุรี)--ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว. (๑). ชื่อเรื่อง.

DS589.N65

915.9304

ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร พุทธาพิทักษ์ผล

บรรณาธิการ นางวรรณุช สุนทรวินิต

คณะผู้จัดทำหนังสือ

นางวรรณุช สุนทรวินิต

ประธานคณะทำงาน

นางวรรณเพ็ญ สิตไทย

คณะทำงาน

นางกัลยาณี ศุภดิษฐ์

คณะทำงาน

นางพรพงศ์ พัยพฤกษ์

คณะทำงาน

นางอารีพันธ์ ผลศรัทธา

คณะทำงาน

ท้องถิ่นปากเกร็ด Pakkred Stories Uncovered

พิศลา บุญพุก

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

โครงการการจัดการสารสนเทศจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนันทบุรีศึกษา
เพื่อส่งเสริมบริการห้องสมุดสู่ชุมชน
สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คำนำในการจัดทำหนังสือ

สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในฐานะหน่วยงานด้านห้องสมุดของมหาวิทยาลัย จัดทำโครงการการจัดการสารสนเทศจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนันทบุรีศึกษา เพื่อส่งเสริมบริการห้องสมุดสู่ชุมชน ด้วยที่ตั้งของมหาวิทยาลัยอยู่ในพื้นที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอปากเกร็ดมีเรื่องราวท้องถิ่นทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสำคัญที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา การศึกษาค้นคว้ารวบรวมเรื่องราวของอาณาบริเวณท้องถิ่นปากเกร็ดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของถิ่นฐานที่ตั้ง และความสำคัญของชุมชนในตำบลต่างๆ ของอำเภอปากเกร็ด โดยก่อนหน้านี้สำนักบรรณสารสนเทศได้จัดทำหนังสือ**ภูมินามอำเภอปากเกร็ด** แสดงถึงประวัติความเป็นมา และนามเรียกขานชื่อชุมชนต่างๆ ตลอดจนวิถีชีวิตและอาชีพในอำเภอปากเกร็ดมาแล้ว แต่ด้วยเรื่องราวของอำเภอปากเกร็ดมีมาก จึงได้จัดทำหนังสือ**ท้องถิ่นปากเกร็ด** เล่มนี้เพิ่มเติม โดยมุ่งหมายนำเสนอเนื้อหาเป็นรายตำบลรวม 12 ตำบล แบ่งเนื้อหาเป็นตอนต่างๆ ได้แก่ บทนำ ตำบลในอำเภอปากเกร็ด เรียงตามลำดับอักษรของชื่อตำบล ได้แก่ ตำบลเกาะเกร็ด ตำบลคลองเกลือ ตำบลคลองข่อย ตำบลคลองพระอุดม ตำบลท่าอิฐ ตำบลบางตลาด ตำบลบางตะไนย์ ตำบลบางพลับ ตำบลบางพูด ตำบลบ้านใหม่ ตำบลปากเกร็ด และตำบลล้อมเกร็ด คลองจรจรัสชีวิตในถิ่นฐานบ้านปากเกร็ด ความภาคภูมิใจของชาวปากเกร็ด แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอปากเกร็ด และบทสรุป

ขอขอบพระคุณท่านผู้รู้ในชุมชนที่ได้ให้ข้อมูลต่างๆ แก่ท่านผู้เขียน และคณะผู้จัดทำหนังสือ รวมทั้งให้บันทึกภาพเรื่องราว ตลอดจนท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์มาลงในหนังสือทุกท่าน ซึ่งได้ระบุนามไว้ที่ภาพในเนื้อหาหนังสือแล้ว

หนังสือท้องถิ่นปากเกร็ดเล่มนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างเปี่ยมล้นของท่านอาจารย์พิศาล บุญผูก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญยิ่งท่านหนึ่งของอำเภอปากเกร็ดและจังหวัดนนทบุรี ที่ได้เสียสละอุทิศตนศึกษาค้นคว้า เรียบเรียงหนังสือนี้ด้วยความตั้งใจยิ่ง ทั้งอนุเคราะห์ภาพประกอบที่หาได้ยาก ให้คำแนะนำแหล่งบันทึกภาพอันเป็นที่มาของความรู้ที่ปรากฏในหนังสือนี้ นอกจากนี้ยังร่วมเดินทางไปบันทึกข้อมูลและภาพประกอบกับคณะผู้จัดทำหนังสือเพิ่มเติมด้วยในหลายโอกาส โดยมีเห็นแก่เห็นตเห็นน้อย นำมาสู่เรื่องราวของท้องถิ่นปากเกร็ดได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ยิ่งความซาบซึ้งให้แก่คณะผู้จัดทำหนังสืออย่างยากที่จะหาคำบรรยายได้ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้มีเมตตาห่วงใยการทำงานของคุณะทำงาน ได้กรุณาเอื้อเฟื้อสถานที่พบปะสนทนาติดต่อประสานงาน และคอยเป็นกำลังใจยามใดอยู่เสมอ ที่ใครขอเอ่ยนาม ได้แก่ นางมะลิ วงศ์จรรย์ และนางกิ่งแก้ว ลีละยูวะ และขอขอบคุณนางสาววริจษา วงศ์จรรย์ และนางสาวเสาวณีย์ วงศ์จรรย์ ที่ช่วยเป็นธุระประสานเรื่องราวให้อยู่หลายครั้ง จนงานสำเร็จลุล่วง

สำนักบรรณสารสนเทศ ยินดีและภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีส่วนในการอนุรักษ์และเผยแพร่เรื่องราวของท้องถิ่นอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีอย่างเป็นระบบ ทั้งในรูปหนังสือฉบับพิมพ์และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้สามารถเผยแพร่และใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางสู่สาธารณะ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโดยรวมผ่านหนังสือท้องถิ่นปากเกร็ดเล่มนี้

คำนำของผู้เขียน

ตำบลและชุมชนต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ดบางตำบลมีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยา บางตำบล บางชุมชน เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นประมาณช่วงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การรวบรวมประวัติความเป็นมาทั้งของท้องถิ่นและของผู้คน อาศัยข้อมูลจากเอกสาร หนังสือต่างๆ ที่ได้กล่าวถึงอยู่ ทั้งโดยตรงและโดยการอนุมานเปรียบเทียบ แต่ที่มีประโยชน์อย่างมากคือจากคำบอกเล่าหรือจากการบินทักของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นพระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านในชุมชนต่างๆ รวมตลอดทั้งข้อมูลของส่วนราชการในอำเภอปากเกร็ด จากเทศบาลนครปากเกร็ด และจากองค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบลในอำเภอปากเกร็ด ข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลที่มีคุณค่ายิ่งซึ่งผู้เขียนได้รับความกรุณาอย่างมากจากปราชญ์ชาวบ้าน ท่านผู้รู้ในท้องถิ่นและจากส่วนราชการต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด ดังได้กล่าวแล้ว

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา ตำบลและชุมชนต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ดมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสาธารณูปโภคอย่างรวดเร็วและมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายความเป็นเมืองบริวารหรือปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ซึ่งอำเภอปากเกร็ดได้พัฒนาไปเป็นเมืองปริมณฑลของกรุงเทพมหานครแล้ว วิถีชีวิตและเรื่องราวของชุมชนตำบลต่างๆ ตลอดจนผู้คนในอำเภอปากเกร็ดจึงมีมากมายและหลากหลายแง่มุม อย่างไรก็ตามมุมมองเรื่องราวดังกล่าวนี้พอจะประมวลได้เป็น ๒ มิติ คือ ในส่วนที่เป็นอดีต และในส่วนที่เป็นปัจจุบันของช่วงเวลาที่ยื่นหนังสือนี้

เรื่องของอำเภอปากเกร็ดในภาพกว้าง ได้รวบรวมเป็นหนังสือ **ภูมินามอำเภอปากเกร็ด** ซึ่งสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้จัดพิมพ์ขึ้นก่อนแล้ว และสำหรับหนังสือ **ท้องถิ่นปากเกร็ด**

เล่มนี้เป็นการรวบรวมเรื่องราวของตำบล ชุมชน วิถีชีวิตและผู้คนในชุมชนต่างๆ ในแต่ละตำบลที่อยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด

ผู้เขียนมีความสนใจเรื่องของชุมชนและผู้คนในตำบลต่างๆ ของอำเภอปากเกร็ดมานาน ในฐานะเป็นคนปากเกร็ด จึงขอถือโอกาสแบ่งปันเรื่องของถิ่นฐานและชุมชนต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ดในแง่มุมต่างๆ ที่มีอยู่ไม่มากไปสู่สาธารณชน เพื่อจุดประกายให้ท่านผู้รู้ได้ช่วยแก้ไขเพิ่มเติมอันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจเรื่องของถิ่นฐานบ้านปากเกร็ดต่อไป

ขอขอบคุณนายปัญญา คำพรเหลือ นายอำเภอปากเกร็ด ข้าราชการในอำเภอปากเกร็ด นายวิชัย บรรดาศักดิ์ นายกเทศมนตรีนครปากเกร็ด นายกองดีการบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด นายกองดีการบริหารส่วนตำบลคลองข่อย นายกองดีการบริหารส่วนตำบลคลองพระอุดม นายกองดีการบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ นายกองดีการบริหารส่วนตำบลบางตะไนย์ นายกองดีการบริหารส่วนตำบลบางพลับ นายกองดีการบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด และท่านผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด ที่กรุณาให้ข้อมูล ประวัติความเป็นมาของชุมชน ทั้งที่เป็นเอกสาร ภาพถ่าย และคำบอกเล่าที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่ายิ่ง ขอขอบคุณ นายเฉลิมพล โป๊ะบุญขึ้น ที่ได้กรุณาเขียนภาพประกอบให้บางส่วน

หนังสือท้องถิ่นปากเกร็ดนี้ สำเร็จเป็นรูปเล่มและนำออกเผยแพร่ได้ด้วยความกรุณาของสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของท้องถิ่นปากเกร็ด ที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ในโครงการการจัดการสารสนเทศจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนันทบุรีศึกษา เพื่อส่งเสริมบริการห้องสมุดสู่ชุมชน จึงต้องขอขอบคุณคณะผู้จัดทำหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร พุทธาพิทักษ์ผล ผู้อำนวยการสำนักบรรณสารสนเทศ ที่ปรึกษา นางวรรณุช สุนทรวินิต รองผู้อำนวยการสำนักบรรณสารสนเทศ บรรณารักษ์ และประธานคณะผู้จัดทำหนังสือ นางวรรณิณี สิตไทย นางพรพงศ์ พัยพฤกษ์

นางกัลยาณี ศุภดิษฐ์ และนางอารีพันธ์ ผลศรัทธา ที่ได้ใช้ความวิริยะ และความเหนียวยากอย่างยิ่ง ในการรวบรวมข้อมูลของท้องถิ่นในตำบลต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด ร่วมกับผู้เขียน และได้ช่วยแนะนำเรียบเรียง จัดลำดับปรับปรุง เพิ่มเติมหัวข้อเรื่องทั้งเนื้อหาและภาพประกอบให้เป็นหมวดหมู่ ทำให้หนังสือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนจัดทำขั้นตอนต่างๆ ของหนังสือนี้จนสำเร็จเรียบร้อยด้วยดี สามารถเผยแพร่แก่ผู้สนใจทั่วไป ยังประโยชน์ได้สมดังเจตนารมณ์

พิศาล บุญผูก

เมษายน ๒๕๕๑

บ้านกวนอาม่าน

๑๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี

	หน้า
คำนำในการจัดทำหนังสือ	(๔)
คำนำของผู้เขียน	(๖)
บทนำ	๑
ตำบลเกาะเกร็ด	๙
ตำบลคลองเกลือ	๖๑
ตำบลคลองข่อย	๗๑
ตำบลคลองพระอุดม	๙๑
ตำบลท่าอิฐ	๑๐๙
ตำบลบางตลาด	๑๓๓
ตำบลบางตะไนย์	๑๔๑
ตำบลบางพลับ	๑๕๕
ตำบลบางพูด	๑๖๗
ตำบลบ้านใหม่	๑๘๕
ตำบลปากเกร็ด	๑๙๓
ตำบลอ้อมเกร็ด	๒๑๑
คลองวงจรชีวิตในถิ่นฐานบ้านปากเกร็ด	๒๒๑
ความภาคภูมิใจของชาวปากเกร็ด	๒๔๑
● พระอารามหลวงแห่งเดียวในอำเภอปากเกร็ด สัญลักษณ์แห่งความกตัญญูต่อผู้ทรงพระคุณ สมเด็จพระเจ้ามโหฬารมหาราช กรมพระยาสุดาร์ตพระราชประยูร	๒๔๒
● พระนนทมนินท์ พระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรี ประดิษฐานอยู่ที่เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด	๒๕๔

- พระสงฆ์ปฐนียบุคคลผู้ให้กำเนิดการศึกษาในอำเภอปากเกร็ด และตั้งโรงเรียนแห่งแรกของอำเภอปากเกร็ด ๒๕๗
- โรงเรียนวัดเสาชงทอง โรงเรียนมัธยมแห่งแรกของอำเภอปากเกร็ด ตั้งอยู่ที่เกาะเกร็ด ๒๖๙
- ศิษย์เสาชงทอง ชุดคลองพระอุดม ได้เป็นอธิบดีกรมชลประทาน ๒๘๓
- หม้อน้ำลายวิจิตร เครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญเกาะเกร็ด ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี อาชีพดั้งเดิมของชาวเกาะเกร็ด ๒๘๗
- ปากเกร็ดแหล่งจอดแพซุง มีอยู่ซุง ๒๘๘
- ปากเกร็ดแหล่งศิลปิน มีทั้งคณะละครร้องและคณะรำวง ๒๙๓
- ดวงประทีปธรรมแห่งอำเภอปากเกร็ด ๓๐๒
- ครูทิม ผู้เสียสละและเห็นคุณค่าของการศึกษา ทำบ้านเป็นโรงเรียนเปิดโอกาสให้เด็กหญิงมีที่เรียน ๓๐๘
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นวัตกรรมทางการศึกษา ของแผ่นดินไทย ตั้งอยู่ในอำเภอปากเกร็ด ๓๑๑
- ลูกหลานมอญปากเกร็ด เป็นนายกรัฐมนตรีนครคนแรกของมาเลเซีย ๓๑๗
- สาวงามเกาะเกร็ด นางสาวไทยคนแรกประเทศไทย ๓๑๙
- สุภาพสตรีปากเกร็ด หญิงไทยคนแรก ที่ได้รับใบอนุญาตขับชีรถยนต์ ๓๒๐
- แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอปากเกร็ด ๓๒๑
- บทสรุป ๓๔๙
- บรรณานุกรม ๓๕๓
- แหล่งสัมภาษณ์บุคคล ๓๖๑
- ประวัติสังเขปผู้เขียน ๓๖๓

บทนำ

บทนำ

แนวคิดในการเรียนรู้เรื่องของชาติภูมิอันเป็นภาพรวมของไทย มีการศึกษาค้นคว้ารวบรวมเป็นประวัติศาสตร์ของชาติ มีเอกสารและหลักฐานประมวลงไว้สำหรับการศึกษา การอ้างอิงและการวิจัยมากมาย แต่การศึกษาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นมีน้อยมาก และยังไม่มีการทำความเข้าใจว่าประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นคืออะไร ส่วนใหญ่จะเน้นประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนกลางเป็นสำคัญ เป็นเรื่องของชาติภูมิมากกว่า เรื่องของมาตุภูมิ

เรื่องของมาตุภูมิกับชาติภูมิคือ เรื่องของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับประวัติศาสตร์ของชาติ ควรเป็นเรื่องที่มีการศึกษาเรียนรู้ควบคู่กันไป การศึกษาเรื่องของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นย่อมนำไปสู่การรู้จักรากเหง้าของผู้คนในแต่ละชุมชน นอกเหนือจากการได้เรียนรู้สภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของชุมชนต่างๆ ผู้คนเหล่านั้นได้อยู่ร่วมกันจากกลุ่มเล็กที่สุดคือ ครอบครัวและเครือญาติ แล้วก่อตั้งเป็นชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคม แม้แตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่เมื่อได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เดียวกัน เกิดสำนึกร่วมกันช่วยกันในฐานะเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และกติกาทาสังคม และเศรษฐกิจร่วมกัน

อำเภอปากเกร็ด เป็นอำเภอหนึ่งที่ประกอบด้วยผู้คนหลายชาติพันธุ์ และหลากหลายคติความเชื่อทางศาสนา ผู้คนในอำเภอปากเกร็ด มีทั้งคนไทย มอญ จีน ลาว และมีผู้นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และเคารพศรัทธาในเทพหรือศาสดาอื่นๆ เช่น ศาลเจ้าต่างๆ ของคนจีน และของคนมอญ เป็นต้น แต่ผู้คนเหล่านี้มีความสำนึกในความเป็นคนปากเกร็ดร่วมกัน

การเข้าถึงถิ่นฐานบ้านปากเกร็ดนี้ จึงเป็นการเข้าถึงคนและพื้นที่ ในชุมชนและตำบลต่างๆ ของอำเภอปากเกร็ดทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้แลเห็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคตอย่างต่อเนื่องว่ามีความเป็นมา และเปลี่ยนแปลงแบบพลวัต ที่มีการเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง

การศึกษาพื้นที่ที่เป็นหมู่บ้าน เป็นตำบลต่างๆ ในท้องที่อำเภอปากเกร็ดที่มีข้อมูลจากผู้คนในชุมชน และข้อมูลที่ทำเป็นเอกสารของทางราชการ บางหมู่บ้านไม่ถูกต้องตรงกัน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านดั้งเดิมอยู่ในพื้นที่ซึ่งแต่เดิมชุมชนหมู่บ้านต่างๆ มีชื่อหรือกำหนดเขตพื้นที่ตามลักษณะของนิเวศธรรมชาติ เช่น บ้านลำพู่ราย เรียกตามสภาพพื้นที่ชายน้ำที่มีต้นลำพูขึ้นอยู่มากมาย บ้านบางพุด บ้านคลองข่อย บ้านคลองพระอุดม บ้านลัดเกร็ด และบ้านอ้อมเกร็ด เป็นต้น

บางชุมชนเรียกตามความสำคัญของสถานที่หรือบุคคล เช่น บ้านปากด่าน เพราะเป็นที่ตั้งด่านขนอนบ้านปากเกร็ด บ้านศาลากุน บ้านบางตลาด บ้านใหม่ตลาดเนื้อ บ้านท่าอิฐ และบ้านคลองพระอุดม เป็นต้น

ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล ต้องมีชื่อของแต่ละหมู่บ้านแต่ละตำบล โดยกำหนดตามเขตการปกครองของหมู่บ้านในแต่ละตำบล ซึ่งเขตหมู่บ้านหรือเขตตำบลดังกล่าวนี้ แตกต่างกับการกำหนดเขตพื้นที่ของชุมชนแบบเดิมที่อาศัยนิเวศธรรมชาติมากำหนดเป็นหมู่บ้านในชุมชนลักษณะนี้ เรียกว่า **คุ้ม** ในภาษาไทย หรือ **อุม** ในภาษามอญ ด้วยเหตุนี้ชื่อของชุมชนดั้งเดิมจึงไม่ปรากฏในหมู่บ้านที่เป็น

ทางการ เช่น บ้านปากด่าน บ้านชมพูนาย หรือบ้านลำพูนาย บ้านศาลากุนนอก ซึ่งเป็นชุมชนในหมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะเกร็ด แต่ใช้ชื่อทางการว่า บ้านศาลากุนนอก หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะเกร็ด แทนชื่อเดิมของบ้านปากด่าน และบ้านลำพูนาย เป็นต้น การใช้ชื่อหมู่บ้านเป็นทางการเช่นนี้ ยังมีอีกหลายหมู่บ้านในอำเภอปากเกร็ด การแบ่งพื้นที่ตามเขตของตำบล อำเภอ และจังหวัด ชื่อของชุมชนได้ถูกเปลี่ยนไปในลักษณะนี้เช่นกัน เช่น ตำบลบางตะไนย์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี แต่เดิมชุมชนบางตะไนย์ครอบคลุมสองฝั่งคลองบางตะไนย์ เมื่อมีการแบ่งเขตจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี โดยให้คลองบางตะไนย์เป็นที่แบ่งเขตจังหวัด ตำบลบางตะไนย์ อำเภอปากเกร็ด ไม่มีวัดที่ชื่อวัดบางตะไนย์ แต่วัดบางตะไนย์อยู่ในตำบลบางคูวัด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

การรวบรวมชื่อชุมชนในอำเภอปากเกร็ดครั้งนี้จึงได้รวบรวมชุมชนย่อยๆ ที่เรียกว่า **คุ้มหรืออุม** ที่มีอยู่ในหมู่บ้านที่ไม่เป็นทางการนั้น เพื่อให้ได้เห็นภาพการตั้งชุมชนที่อาศัยนิเวศธรรมชาติด้วย

อำเภอปากเกร็ด มีประวัติความเป็นมาของชุมชนและผู้คนมานาน ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี สืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลายาวนานกว่า ๓๕๐ ปี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชศรัทธา บูรณะวัดปากอ่าวในลัดเกร็ด เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๗ รวมเวลาถึง ๑๐ ปี เสร็จแล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า **วัดปรมัยยิกาวาส** บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านหน้าวัดสนามเหนือ ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามวัดปรมัยยิกาวาสไปถึงหน้าวัดบ่อ ได้เกิดตลาดและชุมชนขึ้น พ.ศ. ๒๔๒๗ จึงโปรดเกล้าฯ ให้รวมชุมชนขึ้นเป็นตำบลปากเกร็ด ขึ้นกับแขวง (อำเภอ) ตลาดขวัญ จังหวัดนนทบุรี ใน พ.ศ. ๒๔๒๗ นั้นเอง โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งอำเภอปากเกร็ดโดยรวมตำบลต่างๆ คือ ตำบลปากเกร็ด ตำบลบางพูด ตำบลบางตลาด ตำบลบ้านใหม่ ตำบลบางตะไนย์ และ ตำบลบ้านแหลมใหญ่ (คลองพระอุดม) ขึ้นกับอำเภอปากเกร็ด ในขณะนั้น

เกาะเกร็ดขึ้นกับตำบลปากเกร็ด ต่อมาจึงตั้งเป็นตำบลเกาะเกร็ด ขึ้นกับอำเภอปากเกร็ด

วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ กระทรวงนครบาลให้ตำบลท่าอิฐ ซึ่งขึ้นกับอำเภอเมืองนนทบุรีมาขึ้นกับอำเภอปากเกร็ด ตำบลบางพลับ ตำบลบางบัวทอง และอำเภอบางบัวทอง ขึ้นกับอำเภอปากเกร็ด ตำบลบางบัวทองนั้น ให้เปลี่ยนชื่อเป็นตำบลอ้อมเกร็ด

ต่อมาได้มีการจัดตั้งตำบลคลองข่อย และเปลี่ยนชื่อตำบลบ้านแหลมใหญ่เป็นตำบลคลองพระอุดม ทั้งสองตำบลอยู่ในเขตอำเภอปากเกร็ด

วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ มีการจัดตั้งสุขาภิบาลปากเกร็ด มีตำบลที่ขึ้นกับสุขาภิบาลปากเกร็ดคือ ตำบลปากเกร็ด ตำบลบางพูด ตำบลบ้านใหม่ และตำบลบางตลาด

แสดงพื้นที่เขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ และเขตเทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้จัดตั้งตำบลคลองเกลือ โดยแยกพื้นที่บ้านคลองเกลือจากตำบลบางตลาด ตั้งเป็นตำบลคลองเกลือ ในเขตสุขาภิบาลปากเกร็ด

สุขาภิบาลปากเกร็ดในขณะนั้นจึงประกอบด้วย ตำบลต่างๆ ๕ ตำบล คือ ตำบลคลองเกลือ ตำบลบางตลาด ตำบลบางพูด ตำบลบ้านใหม่ และตำบลปากเกร็ด

วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ สุขาภิบาลปากเกร็ดได้ยกฐานะเป็น เทศบาลตำบลปากเกร็ด

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ เทศบาลตำบลปากเกร็ด ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองปากเกร็ด

วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓ เทศบาลเมืองปากเกร็ด ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลนครปากเกร็ด

ตราสัญลักษณ์ประจำเทศบาลนครปากเกร็ด

ส่วนตำบลเกาะเกร็ด ตำบลคลองข่อย ตำบลคลองพระอุดม ตำบลบางตะไนย์ ตำบลบางพลับ ตำบลท่าอิฐและตำบลอ้อมเกร็ด ปัจจุบันได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

อำเภอปากเกร็ดปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนนทบุรี มีเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ความเป็นเมืองปริมณฑลของนครหลวงจึงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมากในอำเภอปากเกร็ด ชุมชนและวิถีชีวิตของผู้คนในอำเภอปากเกร็ดจึงเป็นสองส่วนอย่างชัดเจน คือ ชุมชนดั้งเดิมที่มีบ้านเรือนผู้คนอาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาและตามลำคลองต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่อยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งยังคงมีความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับสายน้ำ และแมกไม้ที่ร่มรื่นในสวนผลไม้หรือในทุ่งเขียวขจีของข้าวกล้า ส่วนอีกมุมหนึ่งเป็นภาพของชุมชนเมืองที่อยู่ในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ที่มียานพาหนะวิ่งขวักไขว่บนถนนอย่างดี มีหมู่บ้านจัดสรรหรูหรากระจายอยู่มากมาย และอยู่กันอย่างหนาแน่น

การนำเสนอเรื่องราวของท้องถิ่นปากเกร็ด ค่อนข้างจะเป็นการย้อนมองภาพบ้านปากเกร็ดในอดีต แต่ไม่ใช่เป็นการไปอยู่กับอดีต และมีได้มุ่งหวังแต่เพียงให้ได้เห็นรูปแบบของชุมชน ความเป็นอยู่ของผู้คนเช่น ชุมชนเกษตร หรือแหล่งการค้าที่มีตลาดน้ำ ตลาดนัด หรือตลาดบกเท่านั้น หากหวังให้ได้รู้จักความเป็นชุมชน ความเป็นอยู่และสภาพของสังคม ผู้คนที่ครั้งหนึ่งเกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้านต่างๆ ของอำเภอปากเกร็ดนี้ และดำรงสืบเนื่องต่อๆ กันมาจนถึงปัจจุบันได้ ท่ามกลางความหลากหลายของชาติพันธุ์ และหลากหลายอาชีพของผู้คนที่มารวมอยู่ที่อำเภอปากเกร็ด คนเหล่านั้นประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคมอย่างมีระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิตร่วมกัน จนเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีพื้นฐานทางจิตวิญญาณและพิธีกรรม เช่น วัด ศาลเจ้า และศาสนสถานในชุมชน มัสยิดและโบสถ์คริสต์ศาสนา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นภาพสะท้อนการดำรงชีวิตของผู้คนในตำบลต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด ซึ่งเป็นทั้งสังคมชนบทและสังคมเมืองที่มีนิเวศวัฒนธรรมสืบมาจากอดีตกาลก่อนต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันกาล อันเป็นอัตลักษณ์ของมาตุภูมิบ้านปากเกร็ด การรู้จักอดีตเพื่อนำมาปรับใช้ในปัจจุบันและสร้างสรรค์อนาคต เราจะเดินไปข้างหน้าด้วยการเหลียวหลัง เพื่อก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงต่อไป

ท้องถิ่นปากเกร็ด

อำเภอปากเกร็ดประกอบด้วยตำบลต่างๆ ๑๒ ตำบล ได้แก่

๑. ตำบลเกาะเกร็ด	๗. ตำบลบางตะไนย์
๒. ตำบลคลองเกลือ	๘. ตำบลบางพูด
๓. ตำบลคลองข่อย	๙. ตำบลบางพลับ
๔. ตำบลคลองพระอุดม	๑๐. ตำบลบ้านใหม่
๕. ตำบลท่าอิฐ	๑๑. ตำบลปากเกร็ด
๖. ตำบลบางตลาด	๑๒. ตำบลอ้อมเกร็ด

การบริหารท้องถิ่นในอำเภอปากเกร็ด เป็นเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

เทศบาลนครปากเกร็ด มีเขตการปกครอง ๕ ตำบล คือ

๑. ตำบลคลองเกลือ	๔. ตำบลบ้านใหม่
๒. ตำบลบางตลาด	๕. ตำบลปากเกร็ด
๓. ตำบลบางพูด	

องค์การบริหารส่วนตำบล มี ๗ ตำบล คือ

๑. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด
๒. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อย
๓. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระอุดม
๔. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ
๕. องค์การบริหารส่วนตำบลบางตะไนย์
๖. องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลับ
๗. องค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด

ที่ทำการ
เทศบาลนครปากเกร็ด

ตำบลเกาะเกร็ด

ตำบลเกาะเกร็ด

ประวัติศาสตร์ความเป็นมา

ลำน้ำเจ้าพระยาที่ไหลจากทางเหนือผ่านบ้านบางตะไนย์ บ้านใหม่ บ้านบางพูด และบ้านปากเกร็ด จากบ้านปากเกร็ดตรงบริเวณที่ลำน้ำไหลโค้งอ้อมเป็นรูปเกือกม้าและผืนดินเป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของลำน้ำเจ้าพระยา ตรงส่วนแคบที่สุดของแหลมได้มีการขุดทางน้ำเล็กๆ ที่ชาวบ้านเรียกว่า **เกร็ด*** หรือ **เตร็ด*** มาก่อนที่จะมีการขุดคลองลัดเกร็ดเป็นทางการ ชาวบ้านใช้เป็นทางส่งน้ำเพื่อทำการเกษตรและสัญจรไปมาด้วยเรือขนาดเล็ก ชาวต่างประเทศได้ทำแผนที่แสดงที่ตั้งชุมชนต่างๆ ตั้งแต่ปากน้ำจนถึงกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๐ นั้น ในแผนที่ปรากฏมีทางน้ำที่เรียกว่า **เกร็ด** นี้แล้ว

* **เกร็ด** หมายถึง ลำน้ำเล็กๆที่เป็นทางลัดเชื่อมลำน้ำใหญ่สายเดียวกันทั้ง ๒ ข้าง ใช้เป็น “เตร็ด” ก็มี

พ.ศ. ๒๒๖๕ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดขยาย “เกร็ด” ที่ชาวบ้านขุดไว้แต่เดิมให้มีความกว้างและลึกมากขึ้น คือ กว้าง ๖ วา ลึก ๖ ศอก ยาว ๒๙ เส้นเศษ คลองนี้เรียกว่า **คลองลัดเกร็ด** เนื่องจากการค้าทางสำเภามีมากขึ้น มีเรือชาวต่างชาติมาติดต่อค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีทางการทูตกับกรุงศรีอยุธยามากขึ้น

เรือเหล่านั้นต้องเสียเวลามากเมื่อเดินทางถึงบริเวณลำน้ำโค้งที่ปากเกร็ด สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระธนบุรีเป็นแม่กองคุมคนจากหัวเมืองปากใต้คือเมืองธนบุรี เมืองนนทบุรี เมืองสมุทรปราการ เมืองชลบุรี เมืองสมุทรสาคร เมืองสมุทรสงคราม เมืองนครชัยศรี (นครปฐม) และเมืองราชบุรี รวมคนได้หนึ่งหมื่น ขุดขยายเกร็ดที่มีอยู่เดิมนั้นให้กว้างและลึกกว่าเดิม เพื่อให้เรือขนาดใหญ่เดินทางผ่านไปมาได้ซึ่งสามารถลดเวลาในการเดินทางเป็นอันมาก

ทางด้านใต้ของเกร็ดเป็นที่ตั้งด้านขนอนบ้านปากเกร็ด ซึ่งมีมาก่อนที่จะมีการขุดคลองลัดเกร็ดเป็นการเมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๕ ด้านขนอนแห่งนี้มีเรือมาจอดรอรับการตรวจของด้านขนอนอยู่แล้ว

เมื่อมีการขุดคลองลัดเกร็ดทำให้การเดินทางเรือไปมาระหว่างปากน้ำเจ้าพระยาถึงกรุงศรีอยุธยาสะดวกขึ้น เพราะย่นระยะทางเดินเรือซึ่งแต่เดิมต้องอ้อมไปทางอ้อมเกร็ด ต้องเสียเวลามาก ประกอบกับกรุงศรีอยุธยามีชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีมากกว่าแต่ก่อน บริเวณด้านขนอนบ้านปากเกร็ดซึ่งอยู่ปากคลองลัดเกร็ดในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีเรือแพมาจอด เพื่อรอรับการตรวจของด้านขนอนบ้านปากเกร็ดมีจำนวนมากขึ้น

ในขณะเดียวกันมีผู้คนมาอยู่บนพื้นที่ที่เป็นแหลมนี้มากขึ้นด้วย เพราะเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกมาก และอยู่ใกล้ด้านขนอนบ้านปากเกร็ด จนเป็นชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

เป็นราชอาณาจักร ได้มีการสร้างวัดในชุมชนกระจายอยู่ในบริเวณนี้ถึง ๙ วัด (ปัจจุบันมีวัด ๕ วัด ที่มีพระสงฆ์อยู่ อีก ๔ วัดเป็นวัดร้าง*)

แม้มีการขุดคลองลัดเมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๕ นั้น สภาพของความเป็นเกาะในระยะแรกยังไม่ชัดเจนคงเรียกกันว่า **บ้านเตร็ดน้อย** หรือ **บ้านเตร็จน้อย**** หรือ **เตร็จ**** หรือ **เกร็ด** เช่นที่ปรากฏในแผนที่ที่ชาวต่างชาติได้ทำไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๓๐ ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเรียกชุมชนทางด้านอ้อมเกร็ดว่า **บ้านแหลม**

ปัจจุบันนี้ยังคงมีชุมชนที่เรียกบ้านแหลมอยู่ในบริเวณด้านเหนือฝั่งตรงข้ามของเกาะเกร็ดนี้ถึงสามหมู่บ้าน คือ **บ้านแหลมเหนือ** **บ้านแหลมกลาง** และ **บ้านแหลมใหญ่** ทั้งมีชื่อคลองตามชื่อของหมู่บ้านทั้งสามนี้ด้วย คือ คลองบ้านแหลมเหนือ (คลองคูวัดหรือคลองวัดอินทาราม) คลองบ้านแหลมกลาง และคลองบ้านแหลม (บ้านแหลมใหญ่หรือคลองพระอุดม)

ลัดเกร็ดด้านใต้ เป็นที่ตั้งด่านขนอนบ้านปากเกร็ด ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

บริเวณปากคลองลัดเกร็ดที่อยู่ด้านใต้ของลัดเกร็ดนั้น เป็นที่ตั้งของ **ด่านขนอน**บ้านปากเกร็ดตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เรียกบริเวณนี้ว่า **ปากด่าน** ภาษามอญเรียกว่า **ปานกั๋ง** (ปาน แปลว่า ปาก กั๋ง แปลว่า ด่าน)

* วัดร้าง หมายถึง วัดที่ไม่มีพระสงฆ์ครองอยู่

** ในเอกสารโบราณมีการใช้ตัวสะกดทั้งสองแบบ คือ “เตร็จ” และ “เตร็ด” บ้านเตร็ดน้อยอยู่จังหวัดนนทบุรี บ้านเตร็จใหญ่หรือบ้านเตร็ดใหญ่ หรือบ้านเกร็ดใหญ่อยู่ที่จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากคลองลัดที่บ้านเกร็ดน้อยมีระยะทางสั้นกว่าที่บ้านเกร็ดใหญ่ จึงเรียกว่าบ้านเกร็ดน้อย แต่ปัจจุบันไม่ได้เรียกชื่อนี้แล้ว

บริเวณลัดเกร็ดด้านใต้ เคยเป็นที่ตั้งของด่านขนอนบ้านปากเกร็ด

ชุมชนบริเวณนี้เรียกว่า **บ้านปากด่าน** ซึ่งอยู่ทางด้านใต้ของเกาะเกร็ด (บริเวณบ้านเกร็ดตระการปัจจุบัน) ปากด่านครอบคลุมพื้นที่ทั้งสองฝั่งของปากคลองลัดเกร็ด ฝั่งตะวันออกอยู่ในเขตบ้านปากด่าน ตำบลบางตลาด ฝั่งตะวันตกอยู่ในเขตบ้านปากด่าน ตำบลเกาะเกร็ด

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้คนมอญมาเริ่มฟื้นคืนชีวิตเกาะเกร็ด

เมื่อพม่าได้มาตั้งค่ายอยู่ที่หลังวัดกลางเกร็ดก่อนเสียกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๐๘ และเข้าตีกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น เกาะเกร็ดถูกพม่าเผาผลาญย่อยยับเช่นกัน

พ.ศ. ๒๓๑๗ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้คนมอญที่มีพญาเจ่งเป็นหัวหน้าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร มาอยู่ที่ปากเกร็ดและเกาะเกร็ดในถิ่นชุมชนมอญดั้งเดิมก่อนเสียกรุงศรีอยุธยา

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ที่มา : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ถนนบุรีศรีมหาสมุทร กรุงเทพมหานคร

โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๔๔ ไม่ปรากฏเลขหน้า

เกาะเกร็ดมีชีวิตที่ฟื้นคืนมาอีกครั้งเมื่อมีคนมอญมาเป็นนายด่าน และมาอยู่ที่เกาะเกร็ด พระเถระมอญที่อพยพมาครั้งนั้นได้ไปบูรณะวัดต่างๆ ที่ถูกปล่อยให้ร้างให้เป็นวัดของชุมชนในเวลาต่อมา ชาวบ้านที่มีความชำนาญในการทำเครื่องปั้นดินเผาได้มาเริ่มทำเครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ด

นอกจากคนมอญได้มาอยู่เกาะเกร็ดตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแล้ว ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีคนไทยที่ได้อพยพกลับมาอยู่ที่เกาะเกร็ดในสมัยนั้นด้วย โดยคนไทยได้มาอยู่บริเวณด้านตะวันตกของเกาะเกร็ด คนไทยที่มาอยู่เกาะเกร็ดเป็นผู้มีความชำนาญในการทำสวนผลไม้ จึงเกิดผลไม้ที่มีรสดีนานาพันธุ์ มีชื่อต่างๆ ที่เกาะเกร็ดจนถึงปัจจุบัน

ที่มาของชื่อเกาะ

เมื่อแรกขุดคลองลัดเกร็ดนั้น สภาพความเป็นเกาะยังไม่ชัดเจน เพราะคลองหรือเกร็ดที่ขุดนั้นยังไม่กว้างมากนัก เป็นลำคลองกว้างเพียง ๖ วา ลึก ๖ ศอก ยาว ๒๙ เส้นเศษ จึงยังคงเรียก “เกร็ด” ตามที่เคยเรียกกันมาแต่เดิม และเรียกกันเช่นนี้ต่อไป กันมาแม้ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏหลักฐานว่าในช่วงที่สุนทรภู่เดินทางไปนมัสการพระพุทธบาทและไปกรุงเก่า เมื่อผ่านเกาะเกร็ดนั้นยังคงเรียกชื่อบริเวณนี้ว่า เกร็ด เช่นที่เคยเรียกกันมาแต่โบราณ ดังได้กล่าวไว้ในนิราศภูเขาทองว่า

“ถึง “เกร็ด” ย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า
ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา”

และในนิราศวัดเจ้าฟ้าว่า

“ถึงปากเกร็ดเตร็ดเตร่มาเร่ร้อน
เที่ยวสัญจรตามระลอกเหมือนจอกแหน
มาถึงเกร็ดเขตมอญสลอนแล
ลูกอ่อนแอ้อุ้มจุงพะรุงพะรัง”

ในบัญชีรายจ่ายนิคมภัตพระสงฆ์ ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานแด่พระสงฆ์ปี พ.ศ. ๒๓๖๗ เล่ม ๖๓ ได้พระราชทานแต่เจ้าอาวาสวัดปากอ่าว ในบัญชีได้ใช้คำว่า **ตรีจ*** ยังไม่เรียกเกาะเกร็ด ดังนี้

วัดปากอ่าว ตรีจ ๑. พระธรรมวิสาระทะ ๔ ตำลึง

๒. พระมหานาก เปรียญตรี ๑ ตำลึง ๒ สลึง

บริเวณเกาะเกร็ดในครั้งนั้น จึงยังคงเรียกกันว่าเกร็ดหรือตรีจ ตามชื่อคลองลัดมากกว่าจะเรียกเป็น เกาะ ส่วนทางด้านตะวันตกที่แม่น้ำเจ้าพระยาไหลโอบล้อมไว้นั้น เรียกว่า **อ้อมเกร็ด** ดังปรากฏในหนังสืออภินิหารบรรพบุรุษที่ได้กล่าวไว้ตอนที่นายสุตจินดา (สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท) หลบหนีพม่าเดินทางมาถึงบริเวณนี้ที่ว่า

“ภอมาถึงบางบัวทองใน “อ้อมเกร็ด” ก็ภอสว่างในที่นั้น”

แม้ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังคงไม่มีการเรียกเกาะเกร็ดดังปรากฏตามหนังสือทำเนียบคณะสงฆ์ที่พิมพ์เมื่อ ร.ศ. ๑๒๓ (พ.ศ. ๒๔๔๘) สำหรับที่เกาะเกร็ดมีรายชื่อวัด ตำบล และชื่อเจ้าอาวาสแจ้งไว้ ดังนี้ **วัดปรมัยยิกาวาส** (วัดปรมัยยิกาวาส) ปากเกร็ด พระคุณวงษ์ เจ้าคณะเมือง อุปัชฌาย์ วัดเสาธง** (วัดเสาธงทอง) บ้านอ้อม พระครูวิเชียรมณี เจ้าคณะแขวง วัดศาลากุน บ้านอ้อม พระสุน์ วัดมะขำทอง** (วัดมะขามทอง) บ้านอ้อม พระเป็ก วัดไผ่ล้อม บ้านอ้อม พระตุ้ วัดपालิโย** (วัดป่าเลไลยก์) กลางเกร็ด พระโล่ง วัดฉิมพลีสุทธาวาส** (วัดฉิมพลีสุทธาวาส) กลางเกร็ด พระกลับ แสดงว่าเกาะเกร็ดขณะนั้นขึ้นกับตำบลปากเกร็ด และได้แบ่งชุมชนบนเกาะเกร็ดเป็นชุมชนต่างๆ**

* “ตรีจ” สะกดด้วย “จ” ตามที่ปรากฏในเอกสารที่อ้างอิง

** เป็นตัวสะกดชื่อวัดตามที่ปรากฏในทำเนียบคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๓ (พ.ศ. ๒๔๔๘)

*บริเวณปากอ่าวด้านเหนือ แยกคลองลัดเกร็ด หน้าวัดปรมัยยิกาवास
ซึ่งเดิมเรียก วัดปากอ่าว*

ชุมชนบนเกาะเกร็ด เมื่อ ร.ศ. ๑๒๓ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๔๔๘
ในขณะนั้น มีการแบ่งชุมชนเพียง ๓ ชุมชนเท่านั้น เนื่องจากยังมีผู้คน
ไม่มาก ตามหนังสือทำเนียบคณะสงฆ์ ของกระทรวงธรรมการดังกล่าว
ได้กล่าวถึงชุมชนที่ตั้งวัดต่างๆ บนเกาะเกร็ด คือ **บ้านปากเกร็ด บ้านอ้อม
และบ้านกลางเกร็ด**

เกาะศาลากุน ชื่อแรกเกาะเกร็ด

ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ บริเวณบ้านปากเกร็ดเมื่อยังเป็นที่ตั้ง
ด้านขนอนอยู่นั้น ชุมชนที่อยู่ด้านใต้ของเกาะใกล้ด้านขนอน เรียกกันว่า
บ้านศาลากุน ซึ่งอยู่ระหว่างวัดศาลากุลและวัดชมพูนุท เจ้าพระยา
รัตนานิเบศร์ (กุน) ที่สมุหนายกบริหารราชการตั้งแต่สมัยรัชกาลสมเด็จพระ
พระเจ้าตากสินมหาราชจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เลิศหล้านภาลัย เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) เป็นพ่อค้าเรือสำเภามาก่อน
ที่จะเข้ารับราชการจนเป็นเจ้าตัว ท่านมีสำเภาหลายลำที่แต่งไปค้าขาย

ศาลาเจ้าคุณกุนที่แวะจอดพักเรือสำเภา อยู่ทางใต้ของเกาะเกร็ด ใกล้ด่านขนอน

เมื่อสำเภามาจอดรอรับสินค้าที่ด่านขนอนอยู่เป็นประจำ และแต่ละครั้งต้องจอดอยู่นาน เพื่อรอรับซื้อสินค้า หรือต้องมีการซ่อมบำรุงเรือสำเภา ได้สร้างศาลาสำหรับเป็นที่จอดพักเรือสำเภา ให้ลูกเรือและบริวารได้พักในระหว่างรอรับซื้อสินค้าป่าและข้าว เพื่อไปขายที่ประเทศจีน และรอการตรวจของด่านขนอนบ้านปากเกร็ด ศาลานี้อยู่ชายน้ำและเป็นจุดเด่นที่ผู้เดินทางผ่านไปมาต้องพบเห็น อีกทั้งมีความสำคัญ ด้วยเป็นที่พักของเรือจำนวนมาก และเรียกศาลานี้ว่า **ศาลาเจ้าสัวกุน** หรือ **ศาลาเจ้าคุณกุน** จึงเรียกชุมชนนั้นว่า **บ้านศาลากุน*** ด้วย ศาลากุนนั้นต่อมาได้ถวายเป็นสมบัติของวัดที่อยู่ใกล้ๆ นั้น วัดที่มีศาลาเจ้าคุณกุนอยู่หน้าวัดจึงเรียกชื่อวัดเหมือนชื่อศาลาว่า **วัดศาลากุน* (กุน)** สันนิษฐานว่าศาลานี้สร้างไว้

---

* บ้านศาลากุน คำว่า กุน สะกดด้วย “น” ตามชื่อเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) ในสมัยต่อมาชื่อวัดใช้ “ล” เป็นตัวสะกดว่า วัดศาลากุล และใช้ต่อมาถึงปัจจุบัน

ที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณหน้าวัดศาลากุลในปัจจุบันนี้ และบริเวณใกล้ๆ ปากด่านยังมีศาลเจ้าแม่ทับทิมซึ่งเป็นที่เคารพของคนจีนที่มาทำการค้าทางเรือสำเภาในขณะนั้น

เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) เป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามาก ได้บูรณะวัดท้ายเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี และได้สร้างศาลาที่พระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ขณะนั้นเป็นพระยาพระคลัง เมื่อครั้งสุนทรภู่เดินทางไปมัสการพระพุทธบาท ได้มีการฉลองศาลาที่พระยาพระคลังสร้างถวายพระพุทธบาท และให้มีละครคณะครูบุญยังที่เป็นคณะละครมีชื่อในสมัยนั้น เดินทางจากกรุงเทพมหานครมาแสดงในการฉลองศาลาครั้งนั้นด้วย ดังกล่าวไว้ในนิราศพระบาทที่ว่า

“พอแรมค่ำหนึ่งวันนั้นท่านพระคลัง
หาบุญยังไปฉลองศาลาลัย”

ด้านซ้ายมือ คือ เกาะเกร็ด บริเวณที่เห็นหลังคาสีแดงตรงกลางภาพ เคยเป็นที่ตั้งของศาลาเจ้าคุณกุนในอดีต ปัจจุบันคือที่ทำการ อบต. เกาะเกร็ด บ้านศาลากุน เกาะเกร็ดอยู่ตรงข้ามวัดท่าอิฐ ด้านขวามือที่เห็นหลังคาโบสถ์คือวัดท่าอิฐ

ท่านสร้างวัดใหญ่ที่จังหวัดสมุทรสงครามซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่าน ที่วัดศาลากุลนอกจากได้ถวายศาลาเป็นของสงฆ์แล้วยังได้สร้างพระเจดีย์ และบูรณะวัดนี้ด้วย

เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) เป็นต้นสกุล **รัตนกุล** ได้ถึงแก่อสัญกรรม ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนิน ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลที่วัดปรมัยยิกาวาส ทั้งในช่วงการบูรณะวัด ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๗ - ๒๔๒๗ และหลังจากนั้น เป็นเวลาติดต่อกันนานกว่าสิบปี นอกจากนั้นพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับที่พระราชวังบางปะอินอยู่เสมอ เรือพระที่นั่งต้องผ่านคลองลัดเกร็ด ประกอบกับในเวลานั้นคลองลัดเกร็ดมีความกว้างกว่าเดิม เพราะกระแสน้ำได้กัดเซาะตลิ่งพังมากขึ้น เป็นเหตุให้ลำคลองกว้างขึ้นสภาพการเป็นเกาะดูชัดเจนนขึ้น การเรียกขานชื่อเกาะเริ่มมีขึ้นในช่วงเวลานี้ แต่ไม่ได้เป็นที่แพร่หลาย ส่วนจะเรียกว่าเกาะอะไรนั้น **“ได้นำเอาชื่อของชุมชนที่เป็นชื่อเรียกหมู่บ้านแถบนั้นมารวมกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีสภาพเป็นเกาะ จึงเป็นเกาะศาลากุน ตามชื่อหมู่บ้านคือ บ้านศาลากุน รวมกับสภาพการเป็นเกาะ”** จึงเรียกว่า **เกาะศาลากุน**

ศาลากุน ได้เป็นชื่อชุมชนบนเกาะและเกาะนี้ได้ชื่อว่า เกาะศาลากุนซึ่งเป็นชื่อแรกของเกาะก่อนที่จะเรียกว่าเกาะเกร็ดในปัจจุบัน

พื้นที่บนเกาะเป็นพื้นที่เพาะปลูกผลไม้รสเลิศ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลไม้ที่มีรสดีของเกาะแห่งนี้ คือ ลิ้นจี่ เป็นที่กล่าวขานและนิยมในหมู่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการบริพารที่ตามเสด็จมาที่วัดปรมัยยิกาวาสกันอย่างมาก และกล่าวกันว่าลิ้นจี่ดีต้อง **ลิ้นจี่เกาะศาลากุน**

เกาะศาลากุน ปรากฏหลักฐานเป็นทางการเฉพาะที่บันทึกไว้ในโฉนดที่ดินที่ออกในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

แต่การปกครองของทางราชการที่มีอำเภอ และตำบลนั้น ไม่ได้ใช้คำว่า เกาะศาลากุนอย่างใด แม้ในทำเนียบคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๓ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ดังกล่าวแล้วนั้นก็ไม่มีปรากฏมีคำว่าเกาะศาลากุน เกาะศาลากุนขณะนั้น ขึ้นอยู่ในเขตปกครองของตำบลปากเกร็ด

จากเกาะศาลากุนมาเป็นเกาะเกร็ด และเกือบจะเป็นเกาะสำราญ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมา ที่เกาะเกร็ดหลายครั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ เสด็จพระราชดำเนินมาประทับแรม ที่พลับพลาวัดเสารงทอง ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับพระอุดมญาณมุนี เมื่อครั้งเป็นพระครูวิเชียรมุนีและเป็นเจ้าอาวาสวัดเสารงทองในขณะนั้นว่า **เกาะนี้เป็นเกาะสำราญ** ด้วยพระองค์ทรงสำราญพระราชหฤทัยเมื่อได้ มาประทับแรมที่เกาะเกร็ด

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการจัดระเบียบบริหารราชการแห่งพระราช- อาณาจักรสยาม ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกาะศาลากุนมีฐานะเป็นตำบล และเรียกว่า **“ตำบลเกาะเกร็ด”** เป็น ตำบลหนึ่งของอำเภอปากเกร็ด **ขุนกำจัดภัย** (พลอย ว่องสงสาร) อยู่ที่หมู่ที่ ๒ บ้านปากด่าน เกาะเกร็ด เป็นกำนันคนแรกของตำบลเกาะเกร็ด

การใช้คำว่า **“เกาะเกร็ด”** แสดงที่มาของชื่อนี้ได้ กล่าวคือ นำเอา คำสองคำมารวมกันคือ **“เกาะ”** ซึ่งเป็นสภาพทางภูมิประเทศของพื้นที่ บริเวณนี้ และ **“เกร็ด”** ซึ่งเป็นชื่อดั้งเดิมของชุมชนแห่งนี้ที่เรียกกันมา ตั้งแต่สมัยอยุธยา เนื่องจากมีการขุดทางน้ำที่เรียกว่า **“เกร็ด”** มาแต่โบราณ เมื่อนำคำสองคำนี้มารวมกันจึงเรียกว่า **“เกาะเกร็ด”** และเป็นชื่อของเกาะ และตำบลมาจนถึงปัจจุบันนี้

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๕ - ๒๕๐๐ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำริ ที่จะสร้างที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (**สำหรับฤดูร้อน**) ที่เกาะเกร็ด ได้ทำการ

สร้างเขื่อนตรงบริเวณปากด่านและเตรียมสร้างอาคารในบริเวณนั้น และมีโครงการที่จะเปลี่ยนชื่อเกาะเป็น **เกาะสำราญ** แต่เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาเป็นนายกรัฐมนตรี โครงการดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไป บริเวณที่ จอมพล ป. พิบูลสงครามเตรียมสร้างสถานที่ประชุมนั้นได้ใช้เป็นสถานฝึกอาชีพ บ้านเกร็ดตระการของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในปัจจุบัน

บ้านเกร็ดตระการ ตำบลเกาะเกร็ด

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

สภาพทางกายภาพ เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีแม่น้ำเจ้าพระยาโอบล้อมทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศใต้ ทางทิศตะวันออกมีคลองลาดเกร็ดโอบล้อมไว้อีกด้านหนึ่ง

*ภาพถ่ายทางอากาศ มองเห็นเกาะเกร็ดมีรูปร่างคล้ายวง
มีปากถูงอยู่ด้านคลองลัดเกร็ด และก้นถูงอยู่ด้านอ้อมเกร็ด*

เนื่องจากแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโค้งอ้อม พื้นดินที่แม่น้ำเจ้าพระยาไหลโค้งอ้อมจึงเป็นเสมือนแผ่นดินยื่นออกเป็นแหลม มีลักษณะโค้งตามลำน้ำ เมื่อมีการขุดคลองลัดเกร็ด เกิดเป็นเกาะเกร็ด รูปร่างของเกาะเกร็ดจึงดูคล้ายถูงที่มีปากถูงด้านคลองลัดเกร็ด ก้นถูงมีลักษณะโค้งมนทางด้านอ้อมเกร็ด

สภาพพื้นที่บนเกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ราบลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านอ้อมเกร็ดจากบ้านท่าน้ำ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะเกร็ด ย้อนไปตามความโค้งของเกาะเกร็ด จนถึงด้านทิศใต้ของหมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะเกร็ด ใกล้ปากคลองลัดเกร็ดที่บ้านลำพูรายหรือบ้านชมพูราย เป็นที่ลุ่มชายเลน

**เกาะเกร็ดบริเวณหมู่ที่ ๓ เป็นด้านทิศใต้ของเกาะ ตรงข้ามกับตำบลท่าอิฐ
ตรงกลางเกาะยังเป็นพื้นที่สวน (มุมมองจากหออาชาน มัสยิดท่าอิฐ)**

ชายน้ำ แต่เดิมลักษณะนิเวศธรรมชาติมีต้นลำพูขึ้นอยู่ตามริมแม่น้ำที่เป็นเลนโคลน เป็นแนวยาวตลอดริมแม่น้ำ มีชาวบ้านปลูกบ้านอยู่ประปรายตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาและทำสวนผลไม้กันมาก

พื้นที่ริมคลองลัดเกร็ดตั้งแต่วัดปรมัยยิกาวาสไปทางใต้ของเกาะเกร็ดที่หมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะเกร็ด ถึงบ้านปากด่านและบ้านเกร็ดตระการในหมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะเกร็ดเป็นที่ราบ มีชาวบ้านปลูกบ้านกันอย่างหนาแน่นตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาและริมคลองลัดเกร็ด

พื้นที่กลางเกาะเกร็ดเป็นที่ราบลุ่ม แต่เดิมมีการทำนากันมากที่กลางเกาะเกร็ด ปัจจุบันเป็นสวนผลไม้ การทำนาได้เลิกมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๕

การเดินทางไปเกาะเกร็ด ต้องเดินทางด้วยเรือเท่านั้น ไม่มีสะพานจากแผ่นดินใหญ่ไปที่เกาะเกร็ด บนเกาะเกร็ดไม่มีรถยนต์ มีแต่จักรยานและจักรยานยนต์เท่านั้น

อาณาเขตของตำบลเกาะเกร็ด

ตำบลเกาะเกร็ด มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด ดังนี้

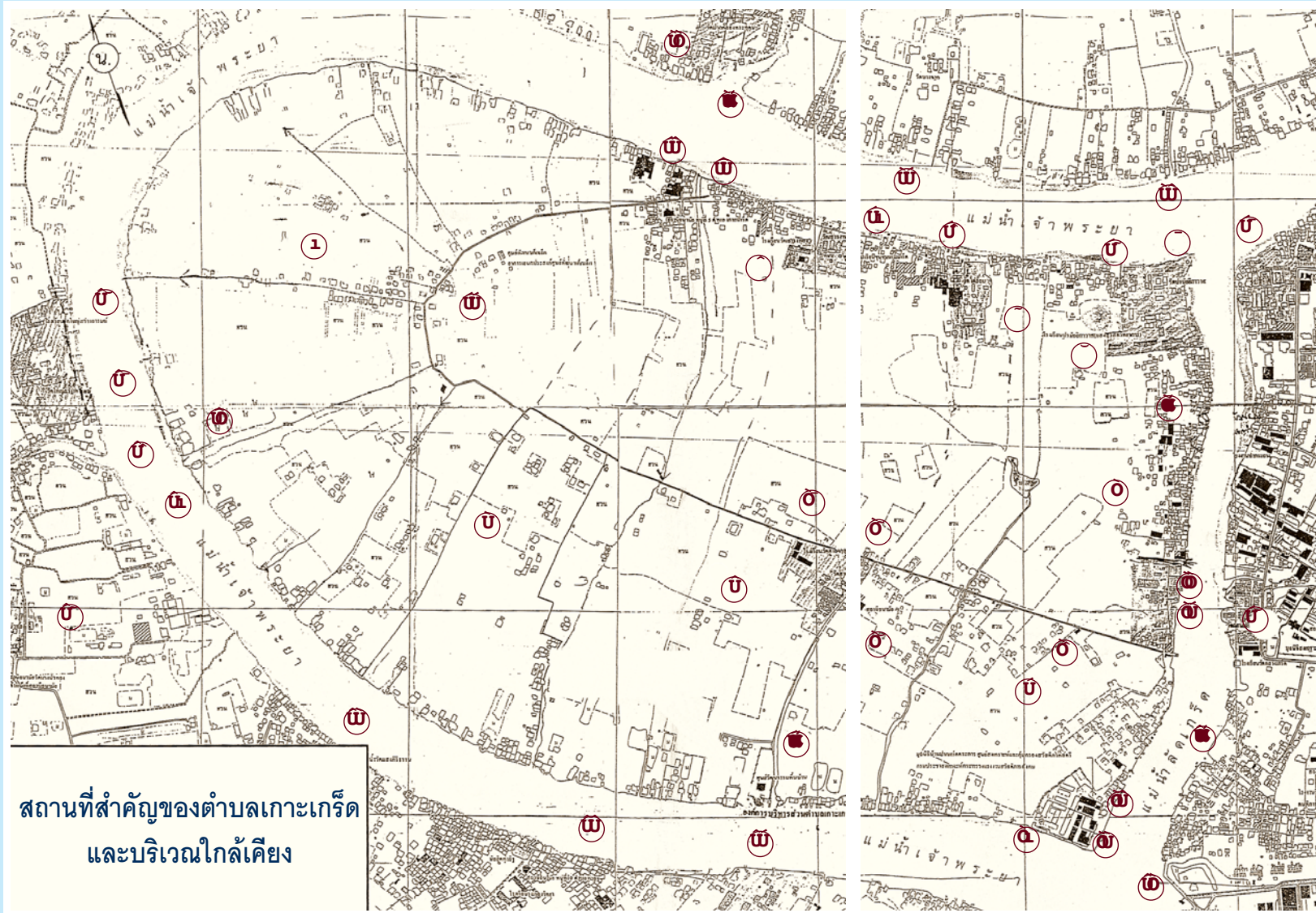
ทิศเหนือ	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เกาะเกร็ดห่างจากที่ว่าการอำเภอปากเกร็ดประมาณ ๒ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๔.๑๒ ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ ๒,๔๔๘ ไร่

ถนนทางเดินรอบเกาะเกร็ด

สถานที่สำคัญของตำบลเกาะเกร็ด
และบริเวณใกล้เคียง

- ๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะเกร็ด
- ๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะเกร็ด
- ๓ หมู่ที่ ๓ ตำบลเกาะเกร็ด
- ๔ หมู่ที่ ๔ ตำบลเกาะเกร็ด
- ๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะเกร็ด
- ๖ หมู่ที่ ๖ ตำบลเกาะเกร็ด

- ๗ หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะเกร็ด
- ๘ วัดปรมัยยิกาวาส
- ๙ โรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส
- ๑๐ ศาลเจ้าพ่อหนุม (เกาะแก้วไชยฤทธิ)
- ๑๑ วัดฉิมพลีสฐทาวาส
- ๑๒ วัดป่าเลไลยก์ (วัดร้าง)
- ๑๓ บ้านปากด่าน
- ๑๔ บ้านเกร็ดตระการ
- ๑๕ วัดลำพูนราย (วัดร้าง)
- ๑๖ สวนเกร็ดพุทธ
- ๑๗ วัดศาลากุล
- ๑๘ โรงเรียนวัดศาลากุล
- ๑๙ สถานีอนามัย หมู่ที่ ๓
- ๒๐ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด
- ๒๑ สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด
- ๒๒ วัดจันทร์ (วัดร้าง)
- ๒๓ วัดมะขามทอง (วัดร้าง)
- ๒๔ สถานีอนามัย หมู่ที่ ๕
- ๒๕ วัดเสาชองทอง
- ๒๖ วัดไผ่ล้อม
- ๒๗ ศูนย์วัฒนธรรมมอญ กวานอามาน
- ๒๘ วัดสนามเหนือ
- ๒๙ วัดกลางเกร็ด
- ๓๐ ที่ตั้งบ้านปากด่านฝั่งตะวันออกในอดีต
- ๓๑ ที่ตั้งด่านขนอนบ้านปากเกร็ดในอดีต
- ๓๒ วัดท่าอิฐ
- ๓๓ มัสยิดท่าอิฐ
- ๓๔ วัดแสงสิริธรรม
- ๓๕ ที่ตั้งเตาอิฐ บ บ ท ในอดีต
- ๓๖ คลองบางบัวทอง
- ๓๗ วัดบางบัวทอง
- ๓๘ วัดใหญ่สว่างอารมณ์
- ๓๙ โรงเรียนวัดใหญ่สว่างอารมณ์
- ๔๐ คลองพระอุดม
- ๔๑ วัดปากคลองพระอุดม
- ๔๒ วัดบางจาก
- ๔๓ ปากคลองบ้านแหลมเหนือ

แหล่งน้ำธรรมชาติ

ตำบลเกาะเกร็ดนอกจากมีแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองลัดเกร็ดล้อมรอบแล้ว ภายในเกาะเกร็ดยังมีคลองที่เป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ คลองวัดฉิมพลีสุทธาวาส คลองวัดปรมย์ยิกาวาส คลองวัดไผ่ล้อม คลองวัดเสารงทอง คลองวัดมะขามทอง คลองวัดจันทร์ คลองไต่ะดำ คลองสระน้ำอ้อย คลองวัดศาลากุล และคลองชมพुरาย

คลองเหล่านี้ขุดเพื่อใช้ในการทำนาและทำสวน โดยเฉพาะนาข้าวซึ่งปลูกที่กลางเกาะ จึงจำเป็นต้องใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกใช้ขนส่งผลผลิตทางการเกษตรและใช้บริโภค

คลองวัดฉิมพลีสุทธาวาส คลองวัดปรมย์ยิกาวาส คลองวัดไผ่ล้อม และคลองวัดเสารงทอง คลองเหล่านี้ เป็นเส้นทางสำคัญที่ใช้ขนดินที่ขุดไว้ในเกาะออกมาไว้ในโรงปั้นเครื่องปั้นดินเผา และได้ขุดเชื่อมติดต่อกันภายในเกาะด้วย

นอกจากคลองดังกล่าวแล้วยังมีการขุดคลองหรือบางเล็กๆ จากแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงไม่ไกลเข้าสู่โรงปั้น คลองในลักษณะนี้มีหลายแห่ง ในหมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ เพื่อใช้สำหรับบรรทุกดินเข้าไปเก็บไว้ในโรงปั้นเครื่องปั้น และในหมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๕ สำหรับเป็นทางชักน้ำเข้าไปในสวนผลไม้

หมู่บ้านต่างๆ บนเกาะเกร็ด

ตำบลเกาะเกร็ด ประกอบด้วยหมู่บ้าน ๗ หมู่บ้าน การตั้งหมู่บ้านจากหมู่ที่ ๑ ถึงหมู่ที่ ๗ ตั้งเวียนขวาตามเข็มนาฬิกา

หมู่ที่ ๑ **บ้านลัดเกร็ด** แต่เดิมคือ**บ้านปากเกร็ด**คนมอญเรียก **กวานบักเกร็ด** อยู่ระหว่างวัดปรมย์ยิกาวาสถึงวัดป่าเลไลยก์ ในคลองลัดเกร็ดแบ่งเป็นสองชุมชน คือ **บ้านบน** มอญเรียก **กวานอะตาว** (กวานแปลว่า หมู่บ้าน อะตาว แปลว่า บน) จากวัดปรมย์ยิกาวาส ไปถึงกลางลัดเกร็ด ถัดจากนั้นไปถึงวัดป่าเลไลยก์เป็น**บ้านล่าง** มอญเรียก **กวานฮาโม**

วัดศาลากุล ตำบลเกาะเกร็ด

(ฮาโม แปลว่า ล่าง) มีวัดฉิมพลีสุทราวาสและวัดป่าเลไลยก์ (วัดร้าง) อยู่ใน หมู่ที่ ๑

หมู่ที่ ๒ **บ้านศาลากุนนอก** อยู่ทางด้านใต้ของเกาะเกร็ดในคลอง ลัดเกร็ด ถัดจากวัดป่าเลไลยก์ไปทางใต้ มีชุมชนอยู่ในหมู่ที่ ๓ ชุมชน คือ

บ้านปากด่าน (ใกล้บ้านเกร็ดตระการ) เมื่อครั้งที่มีการตั้งด่านขนอน บ้านปากเกร็ด ชุมชนนี้อยู่ใกล้ด่านขนอน จึงเรียกว่า บ้านปากด่าน ชาวบ้านปากด่านไปทำบุญที่วัดกลางเกร็ด ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันออกของคลอง ลัดเกร็ด

บ้านลำพูนาย อยู่บริเวณปากคลองลัดเกร็ดไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านตะวันตกของบ้านเกร็ดตระการในปัจจุบัน แต่เดิมริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีต้นลำพูขึ้นมาก จึงเรียก บ้านลำพูนาย มีวัดลำพูนายหรือวัดชมพูนาย (วัดร้าง) เป็นวัดของชุมชน

บ้านศาลากุนนอก เป็นชุมชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่าง วัดลำพูนายและวัดศาลากุล มีวัดศาลากุลเป็นวัดของชุมชน

ในชุมชนบริเวณนี้ ศาสตราจารย์ ดร. เชื้อ ว่องสังสาร ได้บรรยายถึงความงามของชุมชนนี้ในยามค่ำ ที่งดงามด้วยแสงหิ่งห้อย ดังนี้

บ้านปากด่านย่านน้ำ	แลไกล
ติดวัดชมพูราย	อะคร่ำ
ยามค่ำหิ่งห้อยฉาย	แสงส่อง
แววับส่องแสงเคล้า	คลาคล้าห้องนที

หมู่ที่ ๓ **บ้านศาลากุนใน** (บ้านคลองศาลากุน) อยู่ทางทิศใต้ของเกาะเกร็ด มีวัดศาลากุลเป็นวัดของชุมชน

หมู่ที่ ๔ **บ้านคลองสระน้ำอ้อย** อยู่ถัดจากหมู่ที่ ๓ อยู่ทางทิศตะวันตกของเกาะเกร็ด มีวัดจันทร์ (วัดร้าง) อยู่ในหมู่ที่ ๔ ที่มาของชื่อบ้านคลองสระน้ำอ้อย สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างวังและสร้างวัดจำนวนมาก การตกแต่งลวดลายประดับทั้งวังและวัดในรัชกาลนี้ส่วนมากเป็นศิลปะจีนซึ่งใช้ปูนดำมาปั้นลายประดับตกแต่งโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ปูนที่ใช้ปั้นลายต้องมีน้ำอ้อยเป็นส่วนผสมที่สำคัญอย่างหนึ่งในบรรดาส่วนผสมอื่นๆ ซึ่งมีปูนขาว ทรายละเอียด กาวที่ทำจากหนังสัตว์ และน้ำอ้อยที่เคี่ยวจนเหนียวข้นมาผสมกับส่วนผสมอื่นๆ ดังกล่าว แล้วนำมาโขลกในครกเหล็กหรือครกหินขนาดใหญ่จนเหนียวเข้ากันดี ซึ่งเรียกว่า **ปูนดำ** จากนั้นจึงนำมาปั้นเป็นพระพุทธรูป เทวรูป หรือลายประดับอาคารต่างๆ

บริเวณเกาะเกร็ดเป็นแหล่งปลูกอ้อยที่เจริญงอกงามได้เร็ว น้ำอ้อยมีคุณภาพดี ทางราชการจึงให้ชาวบ้านบ้านคลองสระน้ำอ้อยมีหน้าที่เคี่ยวน้ำอ้อยให้หลวงไปสร้างวังและสร้างวัด เช่นเดียวกับบ้านท่าอิฐ ต้องทำอิฐให้หลวงไปสร้างวังและสร้างวัดเช่นกัน

เกาะเกร็ด ด้านทิศใต้ ตรงข้ามมัสยิดท่าอิฐ

ที่วัดปรมัยยิกาวาสและวัดเสารงทอง ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ยังคงมีครกเหล็กขนาดใหญ่ที่ใช้ตำปูนเพื่อใช้ในการปั้นลายประดับโบสถ์ วิหาร และศาสนสถานในวัด สิ่งของเหล่านี้ยังคงเก็บไว้อยู่ที่วัด

หมู่ที่ ๕ **บ้านท่าน้ำ** อยู่ทางทิศเหนือของเกาะเกร็ด ถัดจากหมู่ที่ ๔ มีวัดมะขามทอง(วัดร้าง) อยู่ในหมู่ที่ ๕ บ้านท่าน้ำเดิมเป็นท่าที่ขนส่งข้าวเปลือกที่ปลูกภายในเกาะลงเรือ เพราะบ้านท่าน้ำมีการทำนากันมาก และที่บ้านท่าน้ำแห่งนี้ จะมีชาวบ้านมาร่วมฉลอง มาร่วมสนุกกันมากในวันตรุษ มีการเล่นกีฬาพื้นบ้าน เช่น ชักเย่อ ตะกร้อ เป็นต้น

หมู่ที่ ๖ **บ้านเสารงทอง** บ้านเสารงทองนี้เรียกตามชื่อที่ทางการกำหนด แต่ชาวบ้านโดยเฉพาะคนมอญเรียกว่า **บ้านตะวันตก** เพราะอยู่ทางทิศตะวันตกของชุมชน มอญเรียกว่า **กวานอาล้าต** (อาล้าต แปลว่า

ตะวันตก) บ้านเสารงทองมีชุมชน ๒ ชุมชน คือ **บ้านกลาง** เริ่มต้นจาก วัดไผ่ล้อมถึงวัดเสารงทองมอญเรียกชุมชนนี้ว่า **กวานโต** แปลว่า **บ้านกลาง** เพราะตั้งอยู่กลางระหว่างวัดไผ่ล้อมและวัดเสารงทอง จากวัดเสารงทอง ไปถึงบ้านทำน้ำหมู่ที่ ๕ มอญเรียกว่า **กวานอาลัด** แปลว่า บ้านตะวันตก หรือบ้านล่าง หมู่ที่ ๖ มีวัดไผ่ล้อม และวัดเสารงทองเป็นวัดของชุมชน

หมู่ที่ ๗ **บ้านโองอ่าง** อยู่ทางทิศเหนือของเกาะเกร็ด ระหว่าง วัดไผ่ล้อมและวัดปรมย์ยิกาวาส มอญเรียกหมู่บ้านนี้ว่า **กวานอาม่าน** (อาม่าน แปลว่า เครื่องปั้น) เป็นชุมชนคนมอญที่เคยทำเครื่องปั้นดินเผาจาก หมู่บ้านกวานอาม่านในเมืองมอญ ได้มาทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นแห่งแรกที่ หมู่บ้านนี้ในสมัยธนบุรี

บริเวณหน้าวัดเสารงทอง เกาะเกร็ด

ผู้คนบนเกาะเกร็ด

ผู้คนบนเกาะเกร็ดประกอบด้วยชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ และชาวไทยมุสลิม

ชาวไทย ตั้งชุมชนอยู่ที่หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๕ ทำสวนผลไม้ ได้แก่ ทุเรียน มะม่วง ชมพู่ กล้วย และส้มโอ เป็นอาชีพหลัก มีวัดศาลากุลเป็นวัดของชุมชนหมู่ที่ ๒ และหมู่ที่ ๓ ส่วนชุมชนหมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๕ มีวัดแสงสิริธรรมและวัดใหญ่สว่างอารมณ์ซึ่งอยู่ตรงข้ามเกาะเกร็ดเป็นวัดของชุมชน

ชาวไทยเชื้อสายมอญ ตั้งชุมชนอยู่ที่หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ ประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพหลักมาก่อน ปัจจุบันหลายครอบครัวได้เลิกการทำเครื่องปั้นดินเผาไปประกอบอาชีพอื่น มีวัดปรมัยยิกาวาส วัดเสาชงทอง วัดไผ่ล้อม และวัดฉิมพลีสุทธาวาสเป็นวัดของชุมชน คนไทยเรียกชุมชนหมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ ว่า **บ้านมอญ**

ชาวไทยมุสลิม ตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่ที่ ๒ และหมู่ที่ ๓ มีมัสยิดทำอิฐที่ตำบลทำอิฐเป็นสถานปฏิบัติศาสนกิจ

วิถีชีวิตชาวบ้านเกาะเกร็ด

ผู้คนบนเกาะเกร็ดประกอบด้วยชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ และชาวไทยมุสลิม วิถีชีวิตของชุมชนจึงมีลักษณะหลากหลาย อีกทั้งมีอาชีพต่างๆ คือ

วิถีชีวิตของชาวไทย ซึ่งอยู่ที่หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๕ เป็นวิถีชีวิตของชาวสวน มีการทำสวนผลไม้ต่างๆ เช่น ทุเรียน ชมพู่มาเหมี่ยวว กล้วย และมะม่วง เป็นต้น สภาพแวดล้อมสงบร่มรื่นด้วยแมกไม้نانาพันธุ์

นอกจากจะร่มรื่นด้วยสวนผลไม้แล้ว ในชุมชนหมู่ที่ ๒ มีสวนเกร็ดพุทธที่สงบร่มเย็นด้วยบรรยากาศแบบธรรมชาติ และศูนย์สาธิตการทำขนมหวานต่างๆ ที่บ้านคุณแฉ่ว หมู่ที่ ๔ ตำบลเกาะเกร็ด

บ้านในชุมชนหมู่ที่ ๗
อยู่ท่ามกลางแมกไม้อันร่มรื่น

ท่าเรือบ้านครุฑิว บริเวณหมู่ที่ ๗

**พื้นที่บริเวณกลางเกาะเกร็ดยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรม
ที่ห่างไกลจากการใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช**

วิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งอยู่ที่หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๖ และ หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นแหล่งผลิต เครื่องปั้นดินเผาที่สวยงามและมีชื่อเสียงจนเป็นตราสัญลักษณ์ประจำ จังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีรูปหม้อน้ำลายวิจิตรจากเกาะเกร็ด และหมู่บ้าน OTOP ต้นแบบบ้านมอญ

นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งอาหารรสเลิศ เช่น ทอดมันหน่อกะลา หมี่กรอบ ฯลฯ และขนมหวาน เช่น หันตรา ขนมผักกาด ทองเอก จ๋ามงกุฏ ทองหยอด ฝอยทอง ฯลฯ

ศิลปวัฒนธรรมมอญยังคงสืบทอดปฏิบัติอยู่ในชุมชน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำบุญวันออกพรรษา เป็นต้น

วิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม เป็นชุมชนที่อยู่ในหมู่ที่ ๒ และ หมู่ที่ ๓ ตำบลเกาะเกร็ด ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา ชาวบ้านทำผ้าบาติกที่สวยงาม และดำรงวิถีชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลาม

เกาะเกร็ดแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาอยุธยาที่มีชื่อ

คนมอญที่มาอยู่ที่เกาะเกร็ดในสมัยธนบุรีนั้น เป็นช่างปั้นเครื่องปั้นดินเผาจากหมู่บ้านกวานอาม่านในเมืองมอญ ช่างปั้นเหล่านี้เป็นช่างปั้นที่มีฝีมือและชำนาญทั้งการปั้นเครื่องปั้นดินเผา และการก่อเตาเผาเครื่องปั้น เมื่ออพยพมาอยู่ที่เกาะเกร็ดเห็นว่าดินที่เกาะเกร็ดเป็นดินที่มีคุณภาพดี เหมาะแก่การทำเครื่องปั้นดินเผา จึงได้เริ่มการทำเครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ด ในขั้นแรกทำใช้กันภายในหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อถึงสมัยธนบุรีและสมัยต้นรัตนโกสินทร์บ้านเมืองมั่นคงมีผู้คนมาอยู่มากขึ้น การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ด จึงต้องผลิตเพื่อสนองตอบความต้องการของคนในเมืองหลวงและเมืองใกล้เคียง เพราะเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาแห่งเดียวที่อยู่ใกล้เมืองหลวง

การผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ดได้เริ่มขึ้นครั้งแรกที่ชุมชนมอญ บ้านอ้อมหมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะเกร็ดในปัจจุบันนี้ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า **บ้านกวานอาม่าน** หมายถึงบ้านช่างปั้นหรือบ้านโอง่าง จากนั้น

หอไทยนิทัศน์เครื่องปั้นดินเผา
พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาส

หม้อน้ำลายวิจิตร ศูนย์วัฒนธรรมมอญ
บ้านกวานอาม่าน เกาะเกร็ด

จึงขยายแหล่งผลิตไปที่หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๖ เพราะต้องผลิตเพิ่มขึ้นเพื่อส่งตลาดในเมืองหลวงและเมืองใกล้เคียงดังกล่าว

เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ด เป็นเครื่องปั้นชนิดไม่เคลือบเมื่อเผาสุกแล้วมีสีแดงอมส้ม มีความพรุนตัว การระเหยของน้ำเกิดขึ้นได้ง่าย ดังนั้น เมื่อใช้ใส่น้ำดื่ม น้ำจะมีรสดีและเย็นชวนดื่ม จึงเป็นที่ต้องการของตลาดมาก

นอกจากคุณภาพดีแล้ว เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ด ยังมีความสวยงามทั้งรูปทรงและลายสลักที่งดงามวิจิตรบรรจงอีกด้วย นำรายได้และชื่อเสียงมาสู่จังหวัดนนทบุรีมาก ทางราชการจึงให้จังหวัดนนทบุรีใช้รูปหม้อน้ำลายวิจิตรของบ้านมอญเกาะเกร็ด เป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี

บ้านเกาะเกร็ด ได้เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาแหล่งใหญ่ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยธนบุรีเป็นต้นมา และเป็นแหล่งรวบรวมผลงานชั้นเยี่ยมของช่างปั้นต่างๆ เป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่งานศิลปหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงของเกาะเกร็ดให้คงอยู่และสืบต่อเนื่องไปในภายหน้า สถานที่นี้อยู่ที่ หมู่ที่ ๗ บ้านกวนอามาน หมู่ที่ ๑ บ้านล่าง และที่วัดประมัยยิกาวาส มีโถงดินเผาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งเป็นผลงานของชาวเกาะเกร็ด พระยาพิชัยบุรินทร์ (นวม ไตลังคะ) คนมอญเกาะเกร็ด ต้นสกุล**ไตลังคะ**ได้ให้นายแปะช่างปั้นฝีมือดีของบ้านเกาะเกร็ดเป็นผู้ปั้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ปั้นโถงขนาดรองอีก ๑ ใบ ขณะนี้อยู่ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ และที่วัดเสารังทอง มีโถงน้ำประวัตศาสตร์อยู่ ๒ ใบ เป็นโถงดินเผามอญโบราณที่ท่านเจ้าคุณพระอุดมญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดเสารังทองขณะนั้น ได้ให้ช่างปั้นผู้มีฝีมือเยี่ยม ชาวเกาะเกร็ด คือ นายเฉลิม เปลียนรุ่ง เป็นผู้ปั้นและตกแต่งลวดลาย โถงทั้งสองนี้มีความงามมากและมีขนาดใหญ่ ท่านเจ้าอาวาสตั้งใจจะนำหูลเกล้าฯ ถวายแต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เป็นที่น่าเสียดาย พระอุดมญาณมุนีได้มรณภาพ ต่อมาทางวัดจะนำขึ้นหูลเกล้าฯ

โอง์ดินเผาที่พระอุดมญาณมุนี (ติวต อุตตโม) ให้นำเฉลิม เปลี่ยนนุ่ง บั้นและตกแต่งลวดลายเตรียมทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ได้ทรงสละราชสมบัติและเสด็จสวรรคตเสียก่อน โอง์ทั้งสองจึงยังคงอยู่ที่วัดเสนารงทองจนถึงขณะนี้ ปัจจุบันการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งที่เป็นที่รู้จักทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

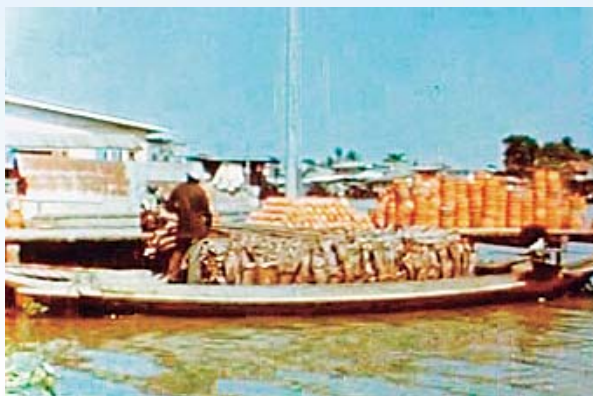
เกาะเกร็ด ศูนย์กลางการค้าเครื่องปั้นใหญ่ของประเทศในอดีต

ในยุคที่เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ดเฟื่องฟูนั้น ตามลำน้ำเจ้าพระยาด้านลัดเกร็ด หมู่ที่ ๑ และอ้อมเกร็ดหมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗

ต้นยางที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดนนทบุรี อายุกว่า ๒๐๐ ปี
อยู่ที่วัดเสาธงทอง เกาะเกร็ด

เรือบรรทุกเครื่องปั้นดินเผา
ในคลองลัดเกร็ด
(บันทึกภาพ พ.ศ. ๒๕๒๘)

เรือพ่วงบรรทุก
เครื่องปั้นดินเผา
ในแม่น้ำเจ้าพระยา
บริเวณปากเกร็ด
(บันทึกภาพ พ.ศ. ๒๕๒๘)

เครื่องปั้นดินเผาออกจำหน่ายย่านลัดเกร็ด

เรือจำนวนนับร้อยลำ มาจอดเพื่อซื้อเครื่องปั้นดินเผาไปจำหน่าย และมีเรือของพ่อค้าเครื่องปั้นดินเผาจากบ้านคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นำเตาวงมาจำหน่าย และพ่อค้าจากบ้านจิวราย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม นำเครื่องปั้นประเภทหม้อแกง หวดนึ่งข้าวเหนียว อ่างค่อม กระทะขนมครกมาจำหน่ายเช่นเดียวกับบ้านหม้อบางตะนาวศรี จังหวัดนนทบุรีนำหม้อข้าวต่างๆ มารวมจำหน่ายที่เกาะเกร็ดนี้ด้วย

เรือฟืนและเรือจากที่บรรทุกฟืนและจากมุงหลังคาโรงปั้นมาจากมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร และบ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เป็นพ่อค้าอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าฟืนสำหรับเผาเครื่องปั้นดินเผาและจากมุงหลังคามารวบรวมจำหน่ายที่เกาะเกร็ด

ความมีชีวิตชีวาของผู้คนหลากหลายในแหล่งผลิตแหล่งค้าเครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ด ทำให้เกาะเกร็ดคึกคักอยู่ตลอดเวลา พ่อค้าเรือมาจากสามโคก จังหวัดปทุมธานีเป็นส่วนใหญ่ และมาจากจังหวัดอุทัยธานี ฉะเชิงเทรา และลพบุรีบ้างแต่ไม่มากเท่าพ่อค้ามอญสามโคก เรือเหล่านี้ไปขายเครื่องปั้นถึงจังหวัดอุดรดิตถ์ พิษณุโลก ปราจีนบุรี เพชรบุรี และจังหวัดต่างๆ ที่สามารถเดินทางไปทางเรือได้ ตลาดเครื่องปั้นดินเผาแหล่งใหญ่ คือ กรุงเทพมหานคร บริเวณปากคลองโองอ่าง ตลาดนางเลิ้ง เป็นต้น

สวนผลไม้รสดีที่เกาะเกร็ด

พื้นดินบนเกาะเกร็ดมีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยอินทรียี่หวัดๆ ต่างๆ เหมาะอย่างยิ่งในการเพาะปลูกทำนาทำสวน ลำน้ำเจ้าพระยาได้นำพาแร่ธาตุที่มีคุณค่าต่อการเจริญเติบโตของพืชพันธุ์ธรรมชาติต่างๆ มาทับถมอยู่ที่เกาะเกร็ด ผลไม้ที่ปลูกที่เกาะเกร็ดจึงเจริญงอกงามได้ดีกว่าเมื่อนำไปปลูกในบริเวณอื่นๆ นอกจากนั้นยังได้ผลเร็ว รสชาติอร่อย เกาะเกร็ดจึงเป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่มีชื่อมาแต่โบราณ

การทำเกษตรบนเกาะเกร็ดนั้น แต่เดิมมีทั้งการทำนาและการทำสวน การทำนาทำกันไม่มาก เป็นนาแปลงเล็กๆ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ทำสวนผลไม้ บริเวณที่ทำนาอยู่กลางเกาะหลังวัดศาลากุล หลังวัดไผ่ล้อม และหลังวัดเสาธงทอง จนถึงวัดมะขามทอง

ควายที่ใช้ไถนานั้น ได้นำมาใช้ย่ำดินสำหรับทำเครื่องปั้นดินเผาด้วย

การเตรียมดินเพื่อทำเครื่องปั้นดินเผาโดยใช้ควายย่ำดิน

ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาเรื่องเครื่องปั้นดินเผา บ้านเกาะเกร็ด นนทบุรี สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๖

สวนผลไม้มีปลูกกันมากบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณหมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๕

ผลไม้ที่ปลูกบนเกาะเกร็ดและเป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงมากในอดีตคือ ลิ้นจี่ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผู้ปลูกลิ้นจี่กันมากที่เกาะเกร็ด เรียกว่า **ลิ้นจี่เกาะศาลากุน** เป็นลิ้นจี่ที่มีรสดี เป็นผลไม้เกาะเกร็ดที่ทรงโปรด เช่นเดียวกับกับ **มะปรางท่าอิฐ**

ลิ้นจี่ที่นิยมปลูกได้แก่พันธุ์กะโหลกใบยาว อีดำ ลำเจียก และพันธุ์ลำไย

ส้มโอทองดี เป็นส้มโอที่มีรสดีพันธุ์หนึ่ง เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคว่าส้มโอทองดีนั้นอร่อยเป็นที่ต้องการของตลาด ส้มโอทองดีมีถิ่นกำเนิดที่เกาะเกร็ดในสวนของพระยาอัครราชทรงศิริ (แม่ัน อรุณรัตน์) ท่านได้นำมาปลูกที่สวนบนเกาะเกร็ด เมื่อส้มโอนี้ให้ผลปรากฏว่ามีรสชาติดีมาก ผิดจากต้นแม่ จึงตั้งชื่อส้มโอพันธุ์ใหม่นี้ว่า **ส้มโอทองดี** โดยนำชื่อของคุณหญิงทองดี ผู้เป็นภรรยาามาตั้งเป็นชื่อส้มโอพันธุ์ใหม่นี้ ส้มโอทองดีเป็นที่นิยมแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบันนี้

เกาะเกร็ดเป็นแหล่งอนุรักษ์ทุเรียนพันธุ์ดี ได้แก่ พันธุ์ก้านยาว นอกจากนี้ยังมีทุเรียนพันธุ์ย่ามะหวาด ซึ่งเป็นทุเรียนตระกูลหลวง แต่มีรสดีเป็นที่นิยมรับประทานกันมาก ตามประวัติที่ได้ชื่อย่ามะหวาดนั้นก็เพราะว่าหลังจากที่สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสวยทุเรียนซึ่งมีรสชาติดีนี้แล้ว จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทาน**ผ้าย่ามะหวาด** ซึ่งเป็นผ้าที่นิยมใช้ในราชสำนักให้แก่เจ้าของสวนทุเรียน จึงได้นำมาเรียกเป็นชื่อของทุเรียนพันธุ์ที่ทูลเกล้าฯ ถวายนั้นตามชื่อของผ้าที่ได้รับพระราชทานว่า **ย่ามะหวาด**

มีอั่งอ่าง เฮาโบแลกข้าว

อาชีพแลกข้าวเป็นอาชีพหนึ่งของคนเกาะเกร็ด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่บ้านมอญที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา เครื่องปั้นดินเผาส่วนหนึ่งจำหน่ายให้แก่พ่อค้าเรือใหญ่ ที่ไปจำหน่ายต่อในต่างจังหวัดไกลๆ การซื้อขายกับพ่อค้าดังกล่าวนี้เป็นการซื้อและจ่ายเป็นเงิน

มีกลุ่มค้าเครื่องปั้นดินเผาอีกกลุ่มหนึ่ง ส่วนมากใช้เรือขนาดไม่ใหญ่ เป็นเรือสามบันหรือเรือมาดซื้อเครื่องปั้นดินเผาเพื่อนำไปแลกข้าว การแลกข้าวนี้บางครั้งเจ้าของโรงปั้นเป็นผู้นำเครื่องปั้นดินเผาของตนเองไปแลกข้าว การแลกข้าวจึงเป็นอาชีพหลักของพ่อค้ารายย่อยหลายครอบครัวของคนมอญเกาะเกร็ด และของชุมชนใกล้เคียง เช่น ในคลองพระอุดม และจากจังหวัดปทุมธานี

เรือต่อที่ใช้บรรทุกเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดไปขายตามต่างจังหวัด

พ่อค้าเรือย่อยจะนำเครื่องปั้นดินเผาไปแลกข้าวแถวบางบัวทอง มีนบุรี ลาดกระบัง ลาดพร้าว บางกะปิ พระโขนง บึงกุ่ม บึงทองหลาง ราษฎร์บูรณะ บางแค หนองแขม และในจังหวัดใกล้เคียง เช่น สุพรรณบุรี ราชบุรี ฉะเชิงเทรา และสมุทรสงคราม

การตกลงราคาเครื่องปั้นดินเผา ตีราคากันเป็นข้าวเปลือก เช่น โองใหญ่ ๑ โย ตีราคาเป็นข้าวเปลือก ๑๐ ถัง เป็นต้น

ข้าวเปลือกที่ได้มาใส่ไว้ในเรือ เมื่อแลกได้และนำข้าวเปลือกนั้นมา ตวงขายให้แก่พ่อค้าที่รับซื้อข้าวเปลือก หรือนำมาเก็บไว้ที่บ้านเพื่อสีหรือ ต้มน้ำข้าวสาร หุงรับประทานกันในครอบครัว บ้านที่ไปแลกข้าว จึงมักมีโองดินเผาขนาดใหญ่ไว้ใส่ข้าวเปลือก และมีครกตำข้าว หรือ เครื่องสีข้าวแบบใช้มือหมุน

การไปแลกข้าวกับชาวนานั้น ไม่ได้แลกเป็นข้าวเสมอไป อาจจะถูก แลกด้วยไข่เป็ด ปลาแห้ง ปลาจืด เป็นต้น ถ้าไปแลกตามบ้านชาวสวน ที่บางกรวย บางใหญ่ บางระมาด บางกอกน้อย ปากท่อ ดำเนินสะดวก

อัมพวา บางช้าง สมุทรสงคราม ราชบุรี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวสวนชาวไร่ จะแลกกันด้วยมะพร้าวแห้ง พริก หอม กระเทียม น้ำตาลมะพร้าว เป็นต้น การนำเครื่องปั้นดินเผาไปแลกมี ๒ วิธี คือ

วิธีแรก นำเรือเร่ไปตามหมู่บ้าน เพื่อแลกข้าวหรือสิ่งของอย่างอื่น จนกว่าเครื่องปั้นจะหมด

วิธีที่สอง นำเครื่องปั้นดินเผาไปฝากไว้กับผู้ที่รู้จักในหมู่บ้านนั้นๆ ให้ช่วยแลกให้เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจะนำเรือไปบรรทุกข้าวเปลือกกลับมาที่บ้าน

หลายครอบครัวที่บ้านเกาะเกร็ด ได้ยึดอาชีพนี้ เป็นอาชีพหลัก และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องกังวลว่าจะมีเงินใช้หรือไม่ เมื่อในบ้าน มีข้าวเปลือก มีอาหารแห้ง เช่น ปลาเค็ม ปลาแห้ง ไข่เป็ด ที่สามารถ เลี้ยงชีพของคนในครอบครัวได้อย่างดี

ในหนังสือธนบุรี ได้กล่าวถึงระบบการแลกเปลี่ยนสินค้า แทนการซื้อด้วยเงินของชาวสวนบางระมาด ธนบุรี ตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นวิธีการแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งปฏิบัติต่อกันอย่างฉันมิตร ในวิถีชีวิตชาวสวนบางระมาด ได้กล่าวถึงการนำของสวนและมะพร้าวมาแลกกับสินค้าที่บรรทุกเรือมาแลกของสวนในคลองบางระมาดตอนหนึ่งว่า

“ถ้าเราอยากกินหน่อไม้ดองก็เอามะพร้าวแลก เรือหน่อไม้ดองมาทางเรือทั้งนั้น เราอยากกินอะไรมีหมด พายกันมาคึกๆ ต้องคอยดักแลกกัน น้ำปลาลังมาเป็นโองๆ จากทางเกาะใหญ่ หม้อมาจากบ้านตะนาว นนทบุรี.....เรือมาก็ร้อง แลกหน่อไม้ดองเอามาเนื้อ.....เอ้า ฉันแลกลูกหนึ่งเอามะพร้าวไปลูกหนึ่ง สองลูก เขาก็ควักมาให้แบบนี้ เอานี้แลกปลาร้า เขาก็ให้ปลาร้า.....โองก็มีมา เป็นพวกเรือมอญเอาโองดินมาขายแลกมะพร้าว ทางนี้เขาใช้บ่ลมกล้วย เมื่อก่อนยังไม่มีโองปูน แต่ต้องให้มะพร้าว เขาเยอะเพราะโองลูกมันใหญ่ บางที ๑๐ - ๒๐ ลูก ถึงจะได้โองสักใบ”

“...ถ้า (แลก) ไม่หมด เขาก็จอดนอน พวกแลกหม้อ แลกปลาร้า หน่อไม้ดอง จอดนอนกันทั้งนั้น หมดเมื่อไหร่ค่อยกลับบ้าน...”

การปกครองของตำบลเกาะเกร็ด

ตำบลเกาะเกร็ด เป็นตำบลหนึ่งในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้รับการยกฐานะ เป็นสภาตำบลเกาะเกร็ด จากนั้นได้ยกฐานะจากสภาตำบลเกาะเกร็ด เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ตราสัญลักษณ์ประจำองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เป็นรูปเกาะเกร็ด มีแม่น้ำล้อมรอบ มีดอกพิกุลอยู่ตรงกลาง

สถานที่สำคัญของตำบลเกาะเกร็ด

ตำบลเกาะเกร็ดมีสถานที่สำคัญ คือ

๑. วัด ตำบลเกาะเกร็ดมีวัด ๕ วัด ได้แก่

๑.๑ วัดปรมย์ยิกาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ตรงมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะเกร็ด เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวในอำเภอปากเกร็ด

๑.๒ วัดไผ่ล้อม ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๑.๓ วัดเสาชงทอง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๑.๔ วัดฉิมพลีสุทธาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๑.๕ วัดศาลากุล ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๒. โรงเรียน ตำบลเกาะเกร็ดมี ๒ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส และโรงเรียนวัดศาลากุล

อุโบสถ วัดปรมัยยิกาวาส

๓. ห้องสมุดประชาชน สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนตั้งอยู่ที่
วัดเสาชางทอง

๔. สถานีอนามัย ตำบลเกาะเกร็ดมีสถานีอนามัย ๒ แห่ง ได้แก่

๔.๑ สถานีอนามัย ตั้งอยู่ที่วัดศาลากุล หมู่ที่ ๓ ตำบลเกาะเกร็ด
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

โรงเรียนวัดศาลากุล เกาะเกร็ด

การสาธิตสานตระกร้าที่สวนเกร็ดพุทธ เกาะเกร็ด

๔.๒ สถานีนอนามัย หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

๕. ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด

๖. พิพิธภัณฑวัดปรมัยยิกาวาส ตั้งอยู่ในวัดปรมัยยิกาวาส
ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๗. ศูนย์วัฒนธรรมมอญ บ้านกวานอาม่าน ตั้งอยู่หมู่ที่ ๗
ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๘. สวนเกร็ดพุทธ สถานที่พักผ่อนแบบธรรมชาติ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒
ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๙. หมู่บ้าน OTOP ต้นแบบบ้านมอญ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบล
เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

บรรยากาศที่ร่มรื่นด้วยแมกไม้มานานาพันธุ์ที่สวนเกร็ดพุทธ

๑๐. สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด อยู่ที่บ้านคุณแอ้ว ศูนย์รวมชนมมงคลหมู่ที่ ๔ ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นแหล่งเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ที่ดียิ่งของเกาะเกร็ด

เกาะเกร็ดเจ็ดมหัศจรรย์

เกาะเกร็ดในปัจจุบันนี้เป็นแหล่งศึกษาและท่องเที่ยวที่มีผู้นิยมไปกันมาก สถานที่ที่เป็นแหล่งศึกษาและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญบนเกาะเกร็ดที่ถือว่าเป็นเกาะเกร็ด ๗ มหัศจรรย์ คือ

๑. เกาะเกร็ดงามตา

ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของเกาะเกร็ดที่สวยงาม ล้อมรอบด้วยลำน้ำ มีอากาศที่สดชื่น เขียวขจีด้วยแมกไม้มานานาพันธุ์ ภายใน

**เกาะเกร็ด บริเวณหมู่ที่ ๗ ระหว่างวัดปรมัยยิกาวาส ถึงวัดไผ่ล้อม
ยามดวงอาทิตย์กำลังลับขอบฟ้า**

เกาะเกร็ดมีร่มรื่นด้วยร่มไม้ที่แผ่กิ่งก้านสาขา ชูช่อไสว ทั้งดอก ทั้งใบและผล
ทางเท้าที่นำไปสู่ชุมชนบนเกาะสามารถเดินลัดเลาะผ่านย่านที่อยู่อาศัย
และย่านที่เป็นสวนผลไม้ ตลอดจนวัดวาอารามที่งดงามบนเกาะ ความ
เงียบสงบด้วยไม่มีรถยนต์ให้ต้องระแวงระวัง และไม่มีมลภาวะทั้งทางเสียง
และอากาศ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเสน่ห์ของเกาะเกร็ด

๒. ลือชาเครื่องปั้น

เครื่องปั้นดินเผาจากบ้านมอญเกาะเกร็ด เป็นที่รู้จักและยอมรับ
โดยทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา
ที่สวยงาม มีคุณภาพเป็นเลิศ เป็นสินค้าที่นำรายได้ที่ดีสู่ชุมชน จนทาง
ราชการได้นำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ดเป็นตราสัญลักษณ์ประจำ
จังหวัดนนทบุรี

วงปี่พาทย์มอญ คณะครูสมจิตร รนขาว ลูกครูแหยม รนขาว คณะแหยมศิลป์
แสดงที่ลานวัฒนธรรมบริเวณหน้าวัดไผ่ล้อม ตำบลเกาะเกร็ด

๓. ลือลั่นวัฒนธรรมมอญ

ชาวไทยเชื้อสายมอญบนเกาะเกร็ด ได้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมมอญจากบรรพบุรุษสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ชนชาติมอญเป็นชนชาติ

ศูนย์วัฒนธรรมมอญ บ้านกวานอำม่าน หมู่ที่ ๗

ที่ร่ำรวยวัฒนธรรมและศิลปะด้านต่างๆ เช่น การแต่งกาย ศิลปะการแสดง ดนตรีเป่าพาทย์ อาหาร ประเพณีและวิถีชีวิต เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ประเพณีตักบาตรทางน้ำ เป็นต้น การสั่งสม ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของคนมอญดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่งที่ทำให้เกาะเกร็ด มีคุณค่าแก่ผู้ที่ได้มาสัมผัสกับวิถีชีวิตของ ผู้คนบนเกาะเกร็ด

๔. นามขจรวัดโบราณ

เกาะเกร็ดถึงแม้จะเป็นเกาะที่มีขนาดเล็กไม่ใหญ่ แต่เกาะเกร็ด เป็นที่รวมของวัดโบราณที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ที่มีความสวยงาม และมีคุณค่าทางศิลปะ เป็นโบราณสถานศึกษาถึง ๙ วัด แม้จะได้ร่วรงรอยไป ตามกาลเวลาที่กำเนิดมายาวนานไปแล้วถึง ๔ วัด ซึ่งทั้ง ๔ วัดนี้เป็นวัดร้าง แต่กระนั้นวัดที่คงเหลืออีก ๕ วัดนั้น แต่ละวัดยังคงประกาศความมีคุณค่ายิ่งใหญ่ ทั้งด้านศิลปะ ความงาม และความสำคัญของวัดแต่ละวัดได้เป็นอย่างดี

วัดปฐมยิกาวาส พระอารามหลวงแห่งเดียวในอำเภอปากเกร็ด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะใหม่หมด ทั้งวัด เป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมแบบมอญ และเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายมอญ นอกจากนั้นยังมีวัดไผ่ล้อม วัดเสาชงทอง วัดฉิมพลีสุทรวาส และวัดศาลากุล ซึ่งเป็นวัดโบราณและมีความงาม ทางศิลปะสมัยอยุธยาต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

๕. แหล่งอาหารรสเลิศ

ชาวบ้านเกาะเกร็ดมีฝีมือในการปรุงอาหาร ทั้งอาหารคาวและ ขนมหวานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านในหมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ ซึ่งได้สืบทอดการทำอาหารจากบรรพบุรุษที่ได้เรียนรู้การทำอาหารคาวหวาน จากชาวจีน เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะวัดปฐมยิกาวาส ซึ่งใช้เวลานานถึง ๑๐ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๗ -

วัดไผ่ล้อม ตำบลเกาะเกร็ด

เจดีย์มอญ ริมแม่น้ำหน้าวัดปรมย์ยิกาวาส ตำบลเกาะเกร็ด

ขนมครกมอญโบราณ

เมี่ยงมะม่วง
อาหารมอญโบราณ

บ้านคุณแฉ้ว
ขนมหวาน
หมู่ที่ ๔
ตำบลเกาะเกร็ด

ขนมหวานงานมงคล ฝีมือคุณยุพิน จันทร์หอมกุล ชาวเกาะเกร็ด

๒๔๒๗ ชาวบ้านเกาะเกร็ดสมัยนั้นได้ไปเป็นลูกมือชาววังที่มาทำอาหาร เมื่อมีการบำเพ็ญพระราชกุศลในช่วงเวลาบูรณะวัดปรมัยยิกาวาส ดังนั้น ชาวบ้านดังกล่าวจึงได้เรียนรู้และสามารถทำอาหารเลิศรสตามตำรับอาหารชาววังได้เป็นอย่างดี และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อาหารคาวที่มีรสเลิศ เช่น หมี่กรอบ ยำใหญ่ หมูกระเจก แกงบวน แกงมัสมั่น แกงจืดตำรับมอญ (คือแกงจืดหอมใหญ่ที่มีเครื่องปรุงประกอบด้วย หนั๋งหมู กุ้งแห้ง) ข้าวแช่ชาววัง ม้าห่อ แกงหมูหอม เมี่ยงมะม่วง

อาหารหวาน เช่น ทองเอก จำมงกุฏ ทองหยิบ ทองหยอด หันตรา ฝอยทอง สังขยา ขนมผักกาด (ไม่ใช่ขนมผักกาดที่เป็นอาหารคาว) ชุ่มชนที่เป็นแหล่งผลิตขนมหวานแหล่งใหญ่อยู่ที่ หมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะเกร็ด และบ้านคุณแฉ่ว หมู่ที่ ๔ ตำบลเกาะเกร็ด

๖. ถิ่นกำเนิดไม้ผล

พื้นที่ตำบลเกาะเกร็ดมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยอินทรียี่วัตดูต่างๆ ที่ลำน้ำเจ้าพระยาพัดพามากับสายน้ำ มาทับถมกันที่เกาะเกร็ดนี้ อยู่ตลอดเวลา ผลไม้ต่างๆ ที่ปลูกบนเกาะเกร็ดจึงมีรสดี เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคมาตั้งแต่โบราณกาล เช่น ลิ้นจี่เกาะศาลากุน ส้มโศทงดี ชมพู่มาเหมี่ยว นอกจากนี้ยังมีทุเรียน และมะม่วงพันธุ์ดี ที่ปลูกกันมากที่เกาะเกร็ด ผลไม้ที่ปลูกบนเกาะเกร็ดนอกจากจะมีรสเป็นเลิศแล้ว ยังมีอัตราการเจริญเติบโต และให้ผลเร็วกว่าผลไม้ที่ปลูกในพื้นที่อื่น

๗. หน่อกล้วยหน่อกะลา

หน่อกะลาเป็นพืชตระกูลเร็ว หรือคล้า หรือข่า มีลักษณะคล้ายต้นข่า แต่ลำต้นสูงใหญ่กว่า มีดอกเป็นช่ออยู่ปลายลำต้น มีเหง้าเจริญเติบโตแยกจากลำต้น และเกิดเป็นหน่อของต้นอ่อนที่ปลายเหง้า ต้นอ่อนเจริญเติบโตเป็นหน่อ ใ้ส่่อนภายในหน่อใช้รับประทานเป็นอาหาร ได้ทั้งหมดและทำให้สุก

หน่อกะลาขึ้นอยู่ทั่วไปตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา และในพื้นที่ลุ่มทั่วไปในอำเภอเมือง และอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และในอำเภอเมือง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ตำบลเกาะเกร็ด ต้นหน่อกะลามีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณกลางเกาะ ซึ่งแต่เดิมคนมอญซูดินมาทำเครื่องปั้นดินเผา จึงมีหลุมมีบ่อมาก และขณะนั้นมีต้นทองหลางป่าขึ้นอยู่มาก ใบทองหลางเป็นปุ๋ยธรรมชาติอย่างดี ต้นหน่อกะลาจึงมีมากและเจริญเติบโตเร็วจนเป็นป่าหน่อกะลา

ชาวบ้านในอำเภอปากเกร็ดเรียกว่า **ต้นหน่อกะลา** ซึ่งเป็นภาษาเฉพาะถิ่น คนมอญเรียกว่า **กุ่ม** คนมอญเท่านั้นที่นำหน่อกะลามาทำอาหาร หน่อกะลาที่จะนำมาทำอาหารได้ต้องเป็นต้นอ่อน หรือหน่ออ่อน มีใบประมาณ ๓ - ๕ ใบ นำมาลอกกาบนอกออก นำใ้ส่่อนที่อยู่ในลำต้นของหน่อกะลามาทำอาหาร

ชมพู่มาเหมือนของนายพู่ บางเพ็ง
ชาวสวนที่เกาะเกร็ด

ทุเรียนของชาวสวนที่เกาะเกร็ด

ต้นหน่อกะลา

ดอกหน่อกะลา
มีผู้ตั้งชื่อว่า งามัญญะวดี*

หน่อกะลาสดใช้เป็นผักจิ้มน้ำพริกหรือปลาร้าได้ คนมอญนิยมนำมาทำแกงเลียงใส่กะทิ และดองเป็นผักดองจิ้มปลาร้าหรือน้ำพริก

ปัจจุบันมีผู้นำหน่อกะลามาผสมในทอดมันเป็นทอดมันหน่อกะลาได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมาก และเป็นอาหารแนะนำที่สื่อชื่อของเกาะเกร็ด ต่อมาเมื่อมีอาหารอื่นๆ ที่ปรุงด้วยหน่อกะลามาก็ได้ล้มรสกันเพิ่มเติมอีกหลายรายการ เช่น ก๋วยเตี๋ยวหน่อกะลา ห่อหมกหน่อกะลา เพราะอาหารที่ปรุงด้วยหน่อกะลาเป็นอาหารที่ได้รับการตอบรับจากผู้รับประทานจำนวนมาก จนต้องปลูกต้นหน่อกะลาเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของเกาะเกร็ด

* ที่มา : ไพโรจน์ บุญผูก พฤษชาหายาก กรุงเทพฯ ธารอักษร ๒๕๔๔ หน้า ๑๓๘

ต้นร่างที่ใหญ่ที่สุดของเกาะเกร็ด บริเวณหน้าวัดเสาชิงช้า
ผลัดใบช่วงปลายเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

ต้นรวงผึ้ง

บริเวณหน้าวัดจิมพลีสุทธาวาส
ออกดอกช่วงปลายเดือนกรกฎาคมของทุกปี
(บันทึกภาพ พ.ศ. ๒๕๓๗)

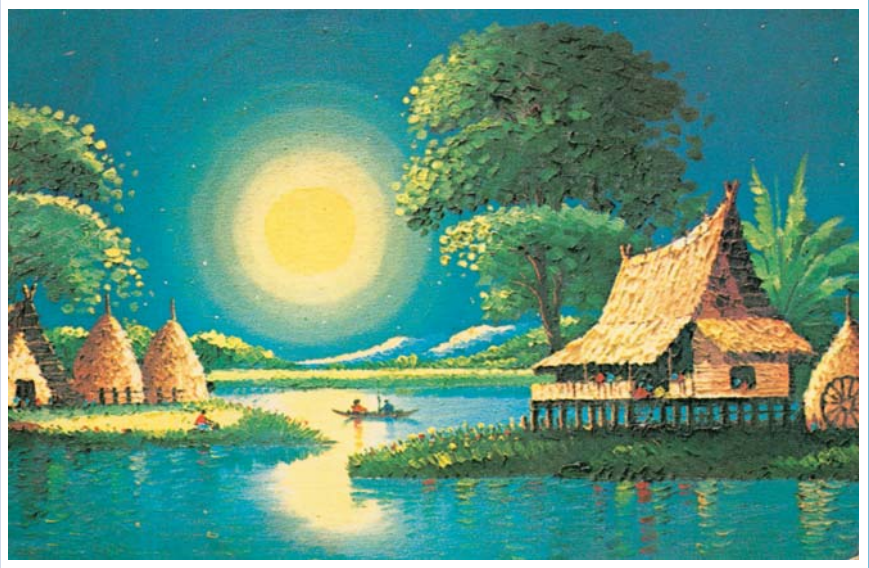

ดอกรวงผึ้ง*

บ้านเรือนบนเกาะเกร็ด

ตำนานคลองเกลือ

ตำบลคลองเกลือ

ประวัติความเป็นมา

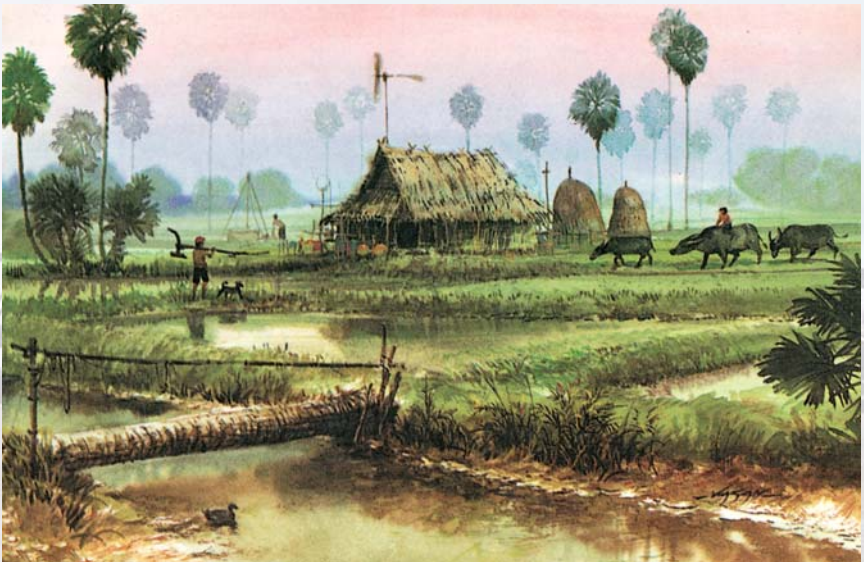
บ้านคลองเกลือเดิมเป็นชุมชนมอญเล็กๆ อยู่ในตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด ชาวบ้านในชุมชนบ้านคลองเกลือรุ่นแรกๆ นั้นได้ย้ายมาจากชุมชนมอญปากคลองบางตลาด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนมอญท่าทรายใกล้ปากคลองบางตลาดเขตอำเภอเมืองนนทบุรี เพื่อมาทำนาในบริเวณคลองเกลือจนถึงทุ่งสีกัน ดอนอี่เหยี่ยว (ดอนเมือง) หลักสี่ บางเขน การเดินทางของคนมอญที่มาทำนาที่คลองเกลือในสมัยแรกๆ นั้นเดินทางโดยทางเรือ ขนย้ายอุปกรณ์ทำนาพร้อมเสบียงอาหารบรรทุกเรือแจวมาตามคลองบางตลาด แล้ววกเข้าไปตามคลองเกลือซึ่งเป็นคลองเล็กๆ ชุดแยกจากคลองบางตลาดไปเชื่อมคลองบางพูด ชาวบ้านจะจูงควายที่ใช้ไถนาเดินผ่านท้องนา บรรทุกสัมภาระไปในเลื้อนให้ควายลากไปด้วย คลองเกลืออยู่บริเวณใกล้คลองประปาในปัจจุบัน

เมื่อถึงบริเวณนา ชาวนาจะปลูกกระท่อมหรือโรงนาเป็นที่พักชั่วคราวในระหว่างที่มาไถหว่าน ปักดำข้าว ซึ่งใช้เวลานาน ตั้งแต่เริ่มวิดน้ำเข้านา ไถนา ถ้าทำนาคำต้องตกกกล้า ปักดำ หรือถ้าทำนาหว่าน เมื่อไถแล้วหว่านข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงกลับ ซึ่งใช้เวลาประมาณ ๒ - ๓ เดือน

ทำไมต้องเป็นคลองเกลือ

เนื่องจากบริเวณบ้านคลองเกลือเป็นทุ่งนาที่มีบริเวณกว้างใหญ่ มีพื้นที่ติดต่อกันไปถึงทุ่งสีกัน บางเขน เป็นนาข้าวต่อเนื่องกันกว้างไกลมาก คลองบางตลาดและคลองบางพูดที่มีความยาวปลายคลองไปเชื่อมถึงคลองเปรมประชากร คนมอญไปทำนาถึงทุ่งสีกัน วัดหลักสี่ วัดดอนเมือง และทุ่งบางเขน การมาทำนาในสมัยนั้นต้องมาปลูกกระท่อมอยู่กันนานประมาณ ๒ - ๓ เดือน จนกว่าจะไถหว่านข้าวหรือปักดำแล้วจึงกลับบางตลาด เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจึงกลับมาเกี่ยวข้าวกันอีกครั้ง บริเวณทุ่งนา

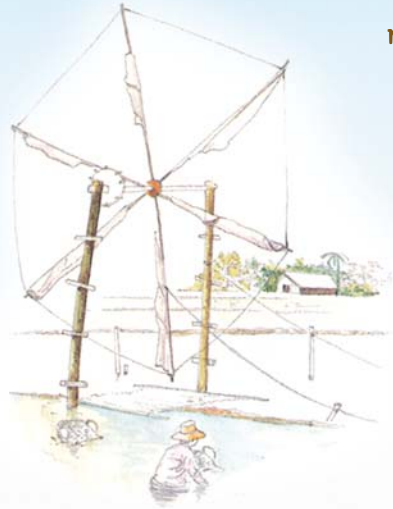

บ้านคลองเกลือในอดีต

แถบนี้ปลาลูกชุกชุมอุดมสมบูรณ์ ช่วงที่เริ่มมาไถหว่านนั้นเป็นช่วงฤดูฝน ปลาเริ่มชุกชุมในท้องนา เช่นเดียวกับช่วงเวลามาเก็บเกี่ยว เป็นระยะเวลาหลังจากน้ำหลาก ปลาที่มากตามน้ำในฤดูน้ำหลาก ตกค้างอยู่ตามท้องนาในคลองต่างๆ ชาวบ้านจะจับปลากันได้มากอีกครั้งหนึ่ง เมื่อถึงเวลาว่างขณะทำนาหรือเกี่ยวข้าวจะจับปลาไปด้วย ปลาที่จับได้จะนำมาทำปลาเค็มปลาร้ากันทั่วทุ่ง เกลือซึ่งเป็นวัตถุดิบสำหรับการทำปลาเค็มปลาร้า ต้องใช้จำนวนมากจึงมีผู้นำเกลือใส่เรือมาจำหน่ายกันมากในบริเวณนี้ เพื่อใช้ทำปลาร้าปลาเค็มดังกล่าว

เมื่อมีการขุดคลองประปา การเดินทางโดยทางเรือตามคลองบางพูดและคลองบางตลาดไม่สามารถผ่านไปถึงหลักสี่ บางเขน เช่นแต่ก่อนได้เรือเกลือจึงมาจอดที่บริเวณคลองลาดนี้ ผู้ซื้อเกลือซึ่งมาจากทุ่งสีกัน บางเขน ดอนเมือง ทุ่งสองห้อง หลักสี่ มาซื้อเกลือบริเวณคลองลาดนี้ จึงมีผู้เรียกคลองลาดว่า **คลองเกลือ** มอญเรียกว่า **เกริงเบอ**

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ชุดคลองเปรมประชากรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ ได้มีคนมอญที่มีบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและบ้านบางตลาด และบ้านท่าทราย ไปปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัย และทำนาบริเวณใกล้คลองเปรมประชากรมากยิ่งขึ้น สร้างวัดหลักสี่เป็นวัดประจำหมู่บ้าน และนิมนต์หลวงปู่ขาวจากวัดปรมัยยิกาวาส ไปเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ชุมชนมอญได้เกิดขึ้นในบริเวณทุ่งแถบนี้ จนถึงคลองเกลือ ได้มาปลูกบ้านเรือนในลักษณะถาวร เมื่อมีการตัดถนนแจ้งวัฒนะในเวลาต่อมา ชุมชนคลองเกลือจึงได้เกิดขึ้นตามถนนนี้ และใช้เป็นเส้นทางในการเดินทางมาตลาดปากเกร็ดและทำบุญที่วัดบ่อชุมชนบ้านคลองเกลือมีชาวบ้านมากขึ้น จึงมีการสร้างโรงเรียนในชุมชนเพื่อให้เยาวชนในหมู่บ้านมีสถานศึกษา ไม่ต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนวัดบ่อซึ่งอยู่ไกลมาก

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลคลองเกลือมีสภาพเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองเกลือ คลองบางพูด และคลองบางตลาด เป็นคลองที่มีความสำคัญในการเกษตรและการคมนาคมในตำบล พื้นที่ทั่วไปจึงเหมาะแก่การทำนา มีดวงตาลขนาดใหญ่ และป่าสะแกกระจายอยู่ทั่วไป ตามป่าสะแกที่หนาที่บึงมีความชื้นสูง จึงมี

เห็นดับเต่าขึ้นอยู่มากมายในดงสะแกในช่วงฤดูฝน เป็นอาหารจานโปรดของชาวบ้าน ปัจจุบันตำบลคลองเกลือไม่มีดงตาล ไม่มีป่าสะแก มีแต่ป่าคอนกรีตและถนนแฉ่งวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยรถยนต์วิ่งขวักไขว่ไปมาตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน

เมื่อตำบลคลองเกลือแยกจากตำบลบางตลาด ตำบลคลองเกลือจึงเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของอำเภอปากเกร็ด ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากเกร็ดไปตามถนนแฉ่งวัฒนธรรม ประมาณ ๕ กิโลเมตร เป็นตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่สุดเขตอำเภอปากเกร็ด

อาณาเขตของตำบลคลองเกลือ

ตำบลคลองเกลือ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การปกครองของตำบลคลองเกลือ

บ้านคลองเกลือเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นในเวลาต่อมา เนื่องจากมีชุมชนและสถานที่ราชการเกิดขึ้นมากบริเวณถนนแฉ่งวัฒนธรรม จึงได้รับการยกฐานะเป็นตำบลคลองเกลือแยกจากตำบลบางตลาดเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอปากเกร็ด และอยู่ในเขตปกครองของสุขาภิบาลปากเกร็ด

วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ตำบลคลองเกลือ เป็นตำบลหนึ่งในเขตปกครองของเทศบาลตำบลปากเกร็ด

ชุมชนคลองเกลือในปัจจุบัน

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ตำบลคลองเกลือ เป็นตำบลหนึ่งในเขตปกครองของเทศบาลเมืองปากเกร็ด

วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓ ตำบลคลองเกลือ เป็นตำบลหนึ่งในเขตปกครองของเทศบาลนครปากเกร็ด

บ้านคลองเกลือปัจจุบัน

บ้านคลองเกลือในปัจจุบันได้เปลี่ยนสภาพจากท้องนาเป็นเมืองใหญ่ เพราะบริเวณถนนแจ้งวัฒนะได้รับการพัฒนาให้เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนที่สำคัญของประเทศ เช่น กระทรวงยุติธรรม การสื่อสารแห่งประเทศไทย กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ มีหมู่บ้านและศูนย์การค้าใหญ่ๆ เกิดขึ้นมากมายในบริเวณนี้รวมทั้ง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา และอิมแพคเมืองทองธานี อีกทั้งใกล้ทางขึ้น - ลง ของทางด่วน บางโคล่ - แจ้งวัฒนะ บางปะอิน - แจ้งวัฒนะ และ ใกล้ทางขึ้น - ลงสะพานพระราม ๔ บ้านคลองเกลือในปัจจุบันจึงเป็น

สะพานพระราม ๘

ตำบลที่มีการพัฒนาไปอย่างมากมาย และรวดเร็วตำบลหนึ่งในอำเภอปากเกร็ด ตำบลคลองเกลือ ณ เวลานี้ จึงเป็นประตูที่เปิดรับความเจริญจากกรุงเทพมหานคร ที่ไหลป่าสู่ปากเกร็ดตามถนนแจ้งวัฒนะ อย่างไม่หยุดยั้ง ตำบลคลองเกลือจึงมีพัฒนาการจากชนบทสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็วมาก จนไม่เหลือร่องรอยของชุมชนดั้งเดิม ขณะนี้ตำบลคลองเกลือเป็นตำบลหนึ่งในเขตการปกครองของเทศบาลนครปากเกร็ด

ในชุมชนมอญบ้านคลองเกลือ เคยมีศาลเจ้าที่คนมอญเคารพนับถือ มีพิธีรำเจ้าในเทศกาลสงกรานต์ แต่ปัจจุบันชุมชนบ้านคลองเกลือดั้งเดิมนั้นมีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นชุมชนเกิดขึ้นใหม่ ประเพณีดั้งเดิมของชุมชนแห่งนี้จึงไม่มีผู้สืบทอดกันในปัจจุบัน

ปัจจุบันตำบลคลองเกลือมีสภาพเป็นชุมชนเมือง ผู้คนที่มาอยู่ในตำบลคลองเกลือจึงมีหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ และชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นต้น

สถานที่สำคัญของตำบลคลองเกลือ

ความเจริญของตำบลคลองเกลือในปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างมากมาตลอดถนนแจ้งวัฒนะที่เป็นถนนสายหลักภายในตำบลคลองเกลือ เป็นย่านธุรกิจและย่านที่อยู่อาศัยของผู้คนจากที่อื่นมาอยู่ตามหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่หลายหมู่บ้าน สถานที่ราชการที่เก่าที่สุดในตำบลคลองเกลือคือ **โรงเรียนคลองเกลือ** โรงเรียนแห่งนี้ปัจจุบันเป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็กมาก เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในชุมชน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนมีพื้นที่น้อยไม่สามารถขยายพื้นที่ของโรงเรียนมากกว่านี้ได้

กระทรวงยุติธรรม ทางราชการได้ย้ายสถานที่ทำการของกระทรวงยุติธรรมจากกรุงเทพมหานครมาเปิดดำเนินการที่ตำบลคลองเกลือริมถนนแจ้งวัฒนะ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓

โรงเรียนคลองเกลือ
ตำบลคลองเกลือ

กระทรวงยุติธรรม ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลคลองเกลือ

อาคารซอฟต์แวร์ปาร์ค
ที่ตั้งกระทรวงยุติธรรม
ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลคลองเกลือ

ตำบลดกลองง่อย

ตำบลคลองข่อย

ประวัติความเป็นมา

คลองพระอุดมช่วงที่เลยจากวัดสะพานสูงเข้าไปในคลอง มีคลองแยกจากคลองพระอุดมทางฝั่งตะวันตก คลองนี้แต่เดิมมีต้นข่อยใหญ่แน่นขึ้นทั่วไป พื้นที่บริเวณนี้มีต้นข่อยขึ้นอยู่มากต่อเนื่องกันไปถึงบ้านบางตะไนย์ทางทิศตะวันออก บ้านบางตะไนย์เต็มไปด้วยต้นข่อยเช่นกัน ซึ่งคนมอญเรียกต้นข่อยว่า **คะโน** และเพี้ยนมาเป็นบ้านบางตะไนย์ ชาวบ้านจึงเรียกคลองนี้ตามสภาพของพื้นที่ที่มีต้นข่อยขึ้นอยู่มากมายว่า **คลองข่อย** คลองข่อยเป็นคลองที่เชื่อมคลองอื่นภายในพื้นที่ เช่น คลองขุนมหาดีไทยและคลองบางน้อยออกสู่อ่างน้ำเจ้าพระยา

พื้นที่บริเวณตำบลคลองข่อย แต่เดิมเป็นป่าใหญ่ต่อเนื่องไปถึงแนวป่าบ้านระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี และตำบลลำโพ อำเภอบางบัวทอง เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๕ - ๒๔๔๐ มีผู้ไปบุกเบิกหักร้างถางป่าทำเป็นนาข้าวและไปสร้างวัด เมื่อเกิดเป็นชุมชนขึ้นมี

กรำดักปลา

วัดหนองกล้า* หรือ**วัดกรำ** ชาวบ้านเรียกว่า**วัดกล้า*** หรือ**วัดสุตสาคร** (ปัจจุบันคือวัดศรีเขตนันทาราม) ซึ่งมีลำกล้าหรือหนองกรำเป็นทางน้ำสำหรับการเกษตร มีวัดที่สร้างขึ้นในชุมชนลำโพ ชุมชนวัดกระโจมทอง (วัดทองสะอาด) และชุมชนบ้านท่าเกวียนในช่วงเวลาเดียวกัน พื้นที่บางส่วนบริเวณวัดศรีเขตนันทาราม วัดท่าเกวียน คลองตรง บ้านสามวา ก่อนที่จะมีการจัดตั้งตำบลคลองข่อย ชุมชนเหล่านี้เมื่อเริ่มเกิดชุมชนในระยะแรกพื้นที่ดังกล่าวขึ้นกับบ้านระแหง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี (ขณะนั้นยังไม่ได้ตั้งอำเภอลาดหลุมแก้ว) และอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

หนังสือทำเนียบคนะสงฆ์ของกระทรวงธรรมการ พิมพ์เมื่อ ร.ศ. ๑๒๓ (พ.ศ. ๒๔๔๘) กล่าวถึงวัดศรีเขตนันทาราม และวัดท่าเกวียน ขณะนั้นขึ้นอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ดังนี้

---

* **กรำ** หรือ **กล้า** หมายถึง เครื่องดักปลาชนิดหนึ่งที่ล่อปลาให้เข้าไปอยู่ ใช้ไม้ปักตามชายฝั่งลำแม่น้ำ เป็นรูปกลมบ้าง รีบ้าง ภายใต้นุ่มด้วยกิ่งไม้เพื่อล่อให้ปลาเข้าอาศัย เมื่อเวลาจะจับก็เอาเชือกหรืออวนล้อม แล้วเอาไม้ที่สุมนั้นออก (คำว่า กรำ หรือ กล่า สะกดได้ทั้งตัว ร และ ล) ส่วนชื่อวัดใช้มาแต่โบราณว่า “วัดกล้า”

...เมืองประทุมธานี อำเภอเมือง...

วัดท่าเกวียน ตำบลคลองบ้านแหลม นามเจ้าอาวาส พระคง

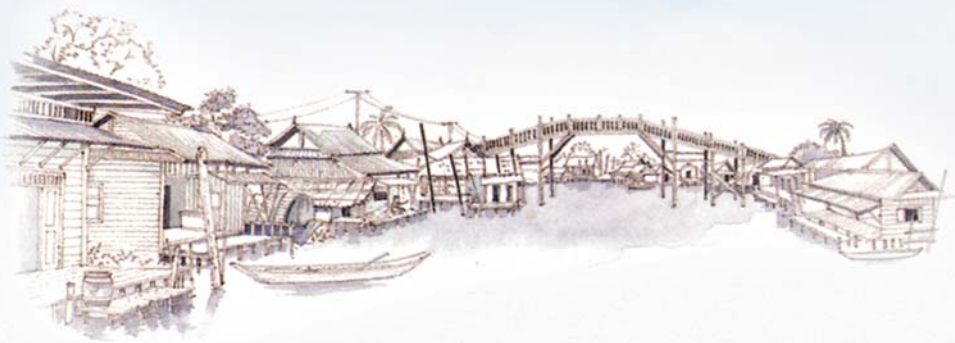
วัดกล้าหรือสุตสาคร ตำบลคลองบ้านแหลม นามเจ้าอาวาส พระอิม

ปัจจุบันวัดทั้งสองอยู่ในเขตตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ส่วนบริเวณคลองข่อย คลองขุนมหาชาติ คลองไทรนั้นแต่เดิมอยู่ในเขตปกครองของตำบลบ้านแหลมใหญ่ (ปัจจุบัน คือ ตำบลคลองพระอุดม) อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การจัดตั้งตำบลคลองข่อย

พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้มีการจัดตั้งตำบลคลองข่อย จึงได้แยกพื้นที่บางส่วนของตำบลคลองพระอุดม รวมกับพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมือง

จังหวัดปทุมธานี มาจัดตั้งเป็นตำบลคลองข่อย อยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี **ขุนสินรักษาราชภูรี**เป็นกำนันคนแรกของตำบลคลองข่อยและเป็นต้นตระกูล**คลองข่อย**ในปัจจุบัน

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลคลองข่อยเป็นตำบลที่อยู่เหนือสุดของจังหวัดนนทบุรี ติดกับอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่มากกว่าตำบลอื่นๆ ในอำเภอปากเกร็ด สภาพทั่วไปของตำบลเป็นที่ราบลุ่ม มีลำคลองหลายสายผ่านพื้นที่ มีคลองพระอุดมเป็นคลองใหญ่และเป็นคลองที่มีความสำคัญในการเกษตรและการคมนาคม พื้นที่ของตำบลคลองข่อยเป็นพื้นที่การเกษตรซึ่งส่วนใหญ่ปลูกข้าว สวนผลไม้มีปลูกกันในบริเวณรอบบ้าน ส่วนใหญ่เป็นสวนมะม่วง ก่อวย มะพร้าว แต่ทุเรียนมีไม่มาก

อาณาเขตของตำบลคลองข่อย

ตำบลคลองข่อย มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลคลองพระอุดม อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
ทิศใต้	ติดต่อ	คลองลำโพ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลลำโพ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

คลองในตำบลคลองข่อย

ในตำบลคลองข่อยมีคลองที่ใช้ประโยชน์ในการเกษตรและการสัญจรไปมาของชาวบ้าน ๘ คลอง คือ คลองข่อย คลองพระอุดม คลองไทร คลองขุนมหาไถไทย คลองบางภูมิ คลองซุด คลองตรง และคลองลำโพ

ผู้คนในชุมชนและการทำมาหากิน

ประชากรในตำบลคลองข่อยเกือบทั้งหมดเป็นคนไทย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาทั้งตำบล

นายจันทร์ แจงดี

ถึงดวงข้าว

บ้านนายจันทร์ แจงดี ตำบลคลองข่อย

คนจีนมีอยู่ในชุมชนบ้างแต่ไม่มาก ชาวจีนมาประกอบอาชีพค้าขายที่บริเวณตลาดประตุน้ำพระอุดมหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า **ประตุน้ำวัดท่าเกวียน** เพราะประตุน้ำสร้างอยู่ใกล้วัดท่าเกวียน

คนจีนบางคนครอบครัวมีอาชีพรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาแล้วนำไปขายให้กับโรงสีเรียกว่า**ดวงข้าว** การรับซื้อข้าวเปลือกจะซื้อกันเป็นถัง โดยใช้ถึงดวงข้าวคิดเป็นเกวียน หนึ่งเกวียนเท่ากับ ๑๐๐ ถัง เมื่อรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาแล้วบรรทุกในเรือบรรทุกข้าวนำไปขายที่โรงสี การขายให้โรงสี ขายโดยวิธีชั่งตวงน้ำหนัก ถ้าข้าวมีน้ำหนักมากจะได้กำไรดี ถ้าข้าวมีน้ำหนักเบาจะได้กำไรน้อย

ในปัจจุบันการขายข้าวเปลือกของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การเกี่ยวข้าวด้วยรถเกี่ยวข้าว ซึ่งเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวนาและอาชีพการดวงข้าวของพ่อค้าในตลาดคลองข่อยและแหล่งอื่นๆ เมื่อเกี่ยวข้าวแล้วเกษตรกรสามารถนำข้าวเปลือกที่ผ่านการเกี่ยวและการนวดเป็นเมล็ดข้าวเปลือกด้วยเครื่องจักรของรถเกี่ยวข้าวไปขายให้แก่โรงสีผู้มารับซื้อได้โดยตรง

ประตูน้ำพระอุดม

การเดินทางไปคลองข่อยเมื่อยังไม่มีถนนรถยนต์เข้าถึงนั้น อาศัยการเดินทางทางเรือเท่านั้นและต้องใช้เวลาเดินทางมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณวัดศรีเขตนันทาราม ปลายสุดแดนจังหวัดนนทบุรีนั้น ต้องเดินทางทางเรือตามคลองพระอุดม และจะต้องไปต่อเรือที่ประตูน้ำวัดท่าเกวียน ไปถึงวัดศรีเขตนันทารามใกล้ป้ายแล้ว รุ่งขึ้นจึงมีเรือกลับ ปัจจุบันไม่มีใครเดินทางทางเรือ เรือรวางตามริมคลองทั้งสองฝั่งจึงไม่ได้ใช้ในการรับรู้ของผู้คนในยุคนี้เท่าใดนัก เพราะมีถนนเกิดขึ้นมากมายในชุมชนแทนการผูกพันกับวิถีชีวิตตามลำคลองเหมือนแต่ก่อน

ชุมชนประตุน้ำพระอุดม

การตั้งบ้านเรือนและชุมชนในตำบลคลองข่อย

ชุมชนในตำบลคลองข่อยเป็นชุมชนเกษตรกร ตั้งบ้านเรือนกระจายตามบริเวณคลองต่างๆ ในพื้นที่เพาะปลูกของแต่ละครอบครัว เป็นชุมชนไทย มีชาวจีนอยู่บ้างแต่ไม่มาก มีชุมชนต่างๆ คือ

๑. **ชุมชนวัดกล้า หรือวัดศรีเขตนันทาราม** หรือบ้านคลองตรง เป็นชุมชนที่อยู่เหนือสุด ล้อมด้วยพื้นที่อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี และอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี การทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน แต่เดิมการเดินทางของชาวบ้านในชุมชนนี้ เมื่อมาติดต่อที่อำเภอปากเกร็ดลำบากมากต้องเดินทางทางเรือและไกลมาก เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนวัดศรีเขตนันทาราม ซึ่งอยู่ปลายสุดอำเภอปากเกร็ดนั้น การเดินทางมารับเงินเดือนของครูที่อำเภอปากเกร็ดไม่สะดวกเท่าที่ควร ทางครูจึงต้องโอนเงินเดือนของครูโรงเรียนวัดศรีเขตนันทารามให้ไปรับที่อำเภอบางบัวทอง เนื่องจากการเดินทางไปอำเภอบางบัวทองสะดวกมากกว่าไปอำเภอปากเกร็ด วัดศรีเขตนันทารามเป็นวัดอยู่ในชุมชนนี้ ชาวบ้านที่มาทำบุญที่วัดนี้ จึงมีทั้งชาวบ้านที่อยู่ในท้องที่อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี และอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

๒. **ชุมชนประตุน้ำพระอุดม** ตั้งอยู่บริเวณประตูน้ำคลองพระอุดม เมื่อมีการสร้างประตูน้ำพระอุดม เรือที่จะผ่านประตูน้ำจะต้องรอประตูน้ำเปิดจึงจะผ่านไปได้ จึงมีเรือจำนวนมากมาจอดรอประตูน้ำเปิด

ในแต่ละวัน จึงเกิดชุมชนและตลาดเล็กๆ ที่บริเวณประตูน้ำแห่งนี้ ชาวบ้านเรียกประตูน้ำแห่งนี้ว่า **ประตูน้ำวัดท่าเกวียน** เพราะอยู่ใกล้วัดท่าเกวียน

๓. ชุมชนท่าเกวียน อยู่บริเวณใกล้วัดท่าเกวียน เป็นชุมชนเก่าในคลองบ้านแหลมนี้ มีตำนานของชาวปทุมธานีที่กล่าวถึงชุมชนนี้ว่า มีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทอง เมื่อครั้งพระองค์อพยพราชภรรยาหนีโรคระบาดจากสุพรรณบุรีไปอยู่ชุนั้น พระองค์ได้เดินทางโดยกองเกวียนจำนวนมาก และทรงนำกองเกวียนมาหยุดพักที่ริมคลองบ้านแหลมใหญ่แห่งนี้ จึงเรียกบริเวณที่จอดพักเกวียนว่า **ท่าเกวียน** จากนั้นได้เดินทางต่อไปถึงแม่น้ำเจ้าพระยา ได้กองทรัพย์สินที่ขนมานั้นไว้สามกอง เป็นที่มาของบ้านสามโคก ปทุมธานี

ตามคำบอกเล่าของชาวบ้านที่บ้านท่าเกวียน ได้กล่าวถึงการเป็นที่จอดพักเกวียนของพ่อค้าที่ว่า บ้านท่าเกวียนเป็นเส้นทางค้าขายของพ่อค้าเกวียนในสมัยโบราณ ที่นำสินค้าป่าจากสุพรรณบุรี กระจุกมีด บางไทรป่า ในเขตอำเภอบางเลน กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม บรรทุกเกวียนมาลงเรือที่คลองบ้านแหลม บริเวณที่รวมกองเกวียนจึงเรียกกันว่า **ท่าเกวียน** และได้เป็นชุมชนบ้านท่าเกวียนในเวลาต่อมา

การทำนาที่
ตำบลคลองข่อย

(บนและล่าง) บ้านท่าเกวียนในอดีต

การเป็นที่รวมของกองเกวียนและเป็นสถานที่ที่มีเรือมารับสินค้า เพื่อบรรทุกสินค้านั้นไปทางเรือต่อไป การบอกเล่าเช่นนี้สอดคล้องกับการบอกเล่าของผู้คนที่ไปบุกเบิกจับจองที่ดินในปากกระทุ่มมีด ในตำบลราษฎรนิคม อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๐ ซึ่งนายปรีชา ลุประสงค์ ผู้นำชุมชนราษฎรนิคม ได้บันทึกไว้ว่า บิดาของท่าน ได้เดินทางไปจับจองที่ดินปากกระทุ่มมีดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ นั้น ได้เดินทางมาทางเรือจากคลอง ๑๔ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา มาถึงคลองพระอุดมที่ทำเกวียน ได้ใช้เลื่อนบรรทุกสัมภาระเดินทางต่อไปจนถึงบ้านราษฎรนิคม อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ที่เป็นเขตติดต่อกับอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ชุมชนบ้านท่าเกวียนจึงเป็นแหล่งรวมของผู้คนที่เดินทางมาทั้งทางเกวียนและทางเรือ

ทุ่งนาที่ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด ยังคงมีการทำนาคำอยู่บ้าง

หลวงปู่เอียดม อติตเจ้าอาวาสวัดสะพานสูง ได้มาโปรดญาติโยมที่บ้านท่าเกวียนบ่อยครั้ง เนื่องจากขณะนั้นยังไม่มีวัดให้ชาวบ้านได้ใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ ชาวบ้านจึงได้สร้างศาลาที่พักให้ท่านได้ฉันอาหาร เพราะบ้านท่าเกวียนไม่มีวัดมาก่อนและอยู่ไกลจากวัดสะพานสูงมาก จากศาลาหลวงปู่เอียดมได้มีการสร้างเป็นวัดท่าเกวียนในเวลาต่อมา วัดท่าเกวียนเป็นวัดในชุมชนของชาวบ้านท่าเกวียน

๔. ชุมชนลำโพ อยู่ในคลองลำโพ ซึ่งเป็นคลองแบ่งเขตอำเภอปากเกร็ดและอำเภอบางบัวทอง

เป็นชุมชนที่บรรพบุรุษได้มาเริ่มหักร้างถางป่าและรวมเป็นชุมชนเล็กๆ ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมคลองลำโพ เมื่อมีการตั้งอำเภอปากเกร็ดและอำเภอบางบัวทอง ทางราชการใช้คลองลำโพเป็นแนวแบ่งเขตอำเภอ ชาวบ้านคลองลำโพฝั่งเหนือขึ้นกับอำเภอปากเกร็ด ชาวบ้านคลองลำโพฝั่งใต้ขึ้นกับอำเภอบางบัวทอง แต่ชาวบ้านทั้งสองฝั่งคลองลำโพดังกล่าวที่อยู่ใกล้วัดศรีเขตนันทาราม มาทำบุญที่วัดศรีเขตนันทาราม ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด

๕. ชุมชนบ้านสามวา เป็นชุมชนที่อยู่ปลายสุดของพื้นที่อำเภอปากเกร็ดส่วนที่เป็นแหลมยื่นไปในระหว่างพื้นที่ของอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี และอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

๖. ชุมชนบ้านคลองบางภูมิ ชุมชนนี้อยู่บริเวณหมู่ที่ ๔ ของตำบลคลองข่อย ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลำคลองบางภูมิ ซึ่งเป็นคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลบางพลับ อำเภอปากเกร็ด ชาวบ้านในบ้านคลองบางภูมินอกจากทำนาแล้วยังมีการทำสวนทุเรียนและสวนผลไม้ชนิดอื่นๆ

๗. บ้านดงตาล แต่เดิมหมู่บ้านนี้มีต้นตาลขึ้นอยู่มาก และเป็นต้นตาลที่มีลำต้นสูงใหญ่ ชาวบ้านทำนาเป็นอาชีพหลักของชุมชนนี้

๘. บ้านคลองไทร ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมฝั่งคลองมีนาข้าวเขียวขจีเต็มทุ่งตลอดหมู่บ้าน

๙. บ้านวังข่า เป็นชุมชนที่อยู่ต่อเนื่องจากบ้านบางภูมิ ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก มีการทำสวนผลไม้บ้างแต่มีจำนวนไม่มาก

๑๐. บ้านคูวังแดง ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก การทำนายังคงมีอยู่ทั่วไป

นั่งรถไฟไปคลองข่อย

ชุมชนวัดศรีเขตนันทาราม หรือชุมชนวัดกล้าในอดีตนั้น การเดินทางไปชุมชนแห่งนี้ที่สะดวกที่สุดคือ การเดินทางทางเรือ แต่ต้องใช้เวลามากเพราะอยู่ไกล

พ.ศ. ๒๔๖๕ รถไฟซึ่งเป็นยานพาหนะที่ทันสมัยในสมัยนั้น ได้มาให้บริการแก่ชาวคลองข่อย รถไฟของเจ้าพระยารวรพงษ์พิพัฒน์ (ม.ร.ว. เย็น อิศรเสนา) ซึ่งเป็นรถไฟเอกชนได้เปิดบริการรับ - ส่งผู้โดยสารระหว่างวัดบวรมงคล (วัดลิงขบ) บางพลัด กรุงเทพมหานคร ผ่านมาทางอำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางบัวทอง และผ่านตำบลคลองข่อยใกล้วัดศรีเขตนันทาราม ไปถึงอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

รถไฟเจ้าพระยารวรพงษ์ได้ให้บริการแก่ชาวบ้านเพื่อนำผลผลิตผลการเกษตรไปจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร ทำให้ชาวบ้านตำบลคลองข่อยเดินทางเข้ากรุงเทพมหานครได้สะดวกขึ้น แต่การดำเนินกิจการรถไฟต้องเลิกไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง อะไหล่และอุปกรณ์เครื่องจักรรถไฟที่ต้องสั่งมาจากต่างประเทศขาดแคลนมากและมีราคาแพง จนในที่สุดต้องเลิกกิจการรถไฟสายนี้

การเดินทางทางเรือจึงมีบทบาทในการเดินทางของผู้คนในตำบลคลองข่อยต่อมา ถึงแม้จะต้องใช้เวลามาก ถ้าเดินทางมาจากอำเภopakเกร็ด ต้องค้างคืนที่ชุมชนแห่งนี้

ปัจจุบันถนนเกิดขึ้นในตำบลคลองข่อยมากมาย เรือจึงไม่มีบทบาทกับวิถีชีวิตชาวบ้าน แต่มีรถยนต์เข้ามาแทน รถยนต์เข้ามาในชุมชนต่างๆ

ถนนราชพฤกษ์ ช่วงใกล้สะพานพระราม ๔ เส้นทางใหม่สู่ตำบลคลองข่อย

ในตำบลคลองข่อย ความสงบและความเรียบง่ายของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนแทบไม่มีสิ่งแสดงให้เห็นความยากลำบากในการเดินทางมาตำบลคลองข่อยเหมือนดังเช่นแต่ก่อน วิถีชีวิตเรียบง่ายของผู้คนในตำบลนี้ที่ผูกพันกับสายน้ำได้เปลี่ยนแปลงเป็นคนเมืองมากขึ้น

ทำขวัญแม่โพสพที่คลองข่อย

วิถีชีวิตของชาวคลองข่อยที่ผูกพันอยู่กับการปลูกข้าวมาตั้งแต่บรรพบุรุษต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ วิถีชีวิตของชาวนาซึ่งศรัทธาเชื่อมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีต่อชีวิตของผู้ทำนา คือ **แม่โพสพ** เช่นเดียวกับชาวนาทั่วทุกภาคของประเทศไทย พิธีกรรมในการบูชาแม่โพสพ ชาวคลองข่อยยังคงปฏิบัติต่อเนื่องกันมาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีทำขวัญแม่โพสพชาวคลองข่อยจะจัดพิธีนี้เป็นงานประจำปี ที่วัดศรีเขตนันทาราม ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

พิธีทำขวัญแม่โพสพเริ่มด้วยพิธีสงฆ์ จากนั้นจึงดำเนินพิธีทำขวัญแม่โพสพ ด้วยการเชิญรูปหล่อแม่โพสพ และรวงข้าวมาประกอบพิธี ผู้ใหญ่

รูปหล่อแม่โพสพ ในพิธีทำขวัญ
แม่โพสพ ณ วัดศรีเขตนันทาราม
ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี
วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

การทำขวัญแม่โพสพ เพื่อรำลึกถึงพระคุณของข้าว และเป็นสิริมงคล
ณ วัดศรีเขตนันทาราม ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

นายจันทร์ แจงดี และนายบรรลือศักดิ์ ใจจิตร หมอทำขวัญแม่โพสพ กำลังทำพิธีทำขวัญแม่โพสพ ณ วัดศรีเขตนันทาราม ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐

จันทร์ แจงดี ผู้เป็นประธานในพิธี และเป็นหมอทำขวัญแม่โพสพ กล่าวคำทำขวัญแม่โพสพและเวียนเทียน เพื่อความสมบูรณ์พูนผลของพืชพันธุ์ธัญญาหาร และความเป็นมงคลแก่เกษตรกร

พิธีทำขวัญแม่โพสพในจังหวัดนนทบุรีในปัจจุบันนี้คงมีอยู่ที่วัดศรีเขตนันทาราม ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด และผู้กล่าวคำทำขวัญแม่โพสพมีเหลืออยู่น้อย

การปกครองของตำบลคลองข่อย

ตำบลคลองข่อยได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อย เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อยเป็นผู้นำในการบริหาร

ตำบลคลองข่อยมีหมู่บ้านที่มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านรับผิดชอบงานในตำบลและหมู่บ้าน รวม ๑๒ หมู่บ้าน คือ

**ตราสัญลักษณ์ประจำ
องค์การบริหารส่วน
ตำบลคลองข่อย**

หมู่ที่ ๑	บ้านดงตาล	หมู่ที่ ๗	บ้านไผ่หมู่ - บ้านลาดสวย
หมู่ที่ ๒	บ้านคลองไทร	หมู่ที่ ๘	บ้านประตูน้ำพระอุดม
หมู่ที่ ๓	บ้านคลองข่อย	หมู่ที่ ๙	บ้านคลองซุด
หมู่ที่ ๔	บ้านคลองบางภูมิ	หมู่ที่ ๑๐	บ้านคลองตรง
หมู่ที่ ๕	บ้านวังข่า	หมู่ที่ ๑๑	บ้านคลองตรง - บ้านสามวา
หมู่ที่ ๖	บ้านคว้งแดง	หมู่ที่ ๑๒	บ้านลำโพ

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อย ใช้รูปต้นข่อยอยู่ในกรอบวงกลมล้อมด้วยชื่อองค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อย เป็นตราประจำองค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อย

ความเจริญที่เกิดจากการขยายตัวของ “เมือง” กำลังรุกเข้ามาเกือบทุกด้านของตำบลคลองข่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีถนนสายหลักเกิดในชุมชน เช่นถนนสาย ๓๔๕ ถนนบางบัวทอง - บางปะอินและถนนสายบางบัวทอง - สุพรรณบุรี ขณะนี้สะพานพระราม ๔ เป็นเส้นทางใหม่ที่นำความเจริญมาสู่ตำบลคลองข่อย โฉมหน้าของนาไร่และวิถีชีวิตที่สงบเรียบง่ายของชาวคลองข่อย ได้เปลี่ยนเป็นชีวิตแบบคนเมืองอย่างรวดเร็วในขณะนี้

สถานที่สำคัญของตำบลคลองข่อย

๑. สถาบันการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อย มีสถานศึกษา ๓ แห่ง ได้แก่

๑.๑ โรงเรียนวัดศรีเขตนันทาราม สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

๑.๒ โรงเรียนวัดท่าเกวียน สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

๑.๓ โรงเรียนสามัคคี สอนในระดับประถมศึกษา

๒. วัด ตำบลคลองข่อย มีวัด ๒ วัด ได้แก่

๒.๑ วัดศรีเขตนันทาราม

๒.๒ วัดท่าเกวียน

๓. สถานีอนามัย ตำบลคลองข่อยมีสถานีอนามัย ๒ แห่ง ได้แก่

๓.๑ สถานีอนามัย หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองข่อย

๓.๒ สถานีอนามัย หมู่ที่ ๑๐ ตำบลคลองข่อย

๔. ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อย

๕. สถานีตำรวจภูธรตำบลคลองข่อย

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลคลองข่อย

วัดศรีเขตนันทาราม ตำบลคลองข่อย อำเภopakเกร็ด

วัดท่าเกวียน ตำบลคลองข่อย อำเภopakเกร็ด

ที่ทำการชลประทาน
ประตูน้ำพระอุดม

ประตูระบายน้ำ
พระอุดม

๖. ที่ทำการชลประทานประตูน้ำพระอุดม

คลองพระอุดมที่ผ่านตำบลคลองพระอุดม และตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นคลองที่มีความสำคัญทั้งในการเกษตรที่ทำหน้าที่ส่งน้ำ ระบายน้ำ และกระจายน้ำให้เกษตรกรได้ใช้ในการเกษตร และทำหน้าที่เป็นเส้นทางคมนาคม คลองพระอุดมจึงมีทั้งประตูน้ำ และประตูระบายน้ำ ตั้งอยู่ที่กิโลเมตรที่ ๒๓ ของคลองพระอุดม หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๕ ประตูระบายน้ำสำหรับส่งน้ำและกระจายน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ประตูน้ำสำหรับใช้ในการคมนาคมทางน้ำ เป็นทางผ่านไปมาของเรือต่างๆ ซึ่งมีกำหนดเวลาเปิดให้เรือผ่านเข้า - ออก

ตามลือลือพระอุณ

ตำบลคลองพระอุดม

ประวัติความเป็นมา

ตำบลคลองพระอุดมเดิมชื่อตำบลบ้านแหลม ตามชื่อคลองบ้านแหลมซึ่งเป็นคลองหลักของชุมชนบ้านแหลม นอกจากนั้นยังมีคลองบ้านแหลมกลางและคลองบ้านแหลมเหนืออยู่ในตำบลคลองพระอุดมนี้ด้วย

พ.ศ. ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งอำเภอปากเกร็ด บ้านแหลมใหญ่ บ้านแหลมเหนือ และบ้านแหลมกลาง ได้ถูกรวมเป็นตำบลบ้านแหลม และอยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด

พลตรี พระอุดมโยธาธิบดี (สด รัตนาวดี) เป็นคนมอญและเป็นศิษย์รุ่นแรกของโรงเรียนวัดเสารังทอง เกาะเกร็ด เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมชลประทาน ได้ขุดคลองบ้านแหลมให้มีความยาวต่อจากคลองบ้านแหลมไปทางทิศเหนือ ผ่านพื้นที่ของอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ไปบรรจบกับคลองพระยาบวรลือที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คลองบ้านแหลมเดิมนั้นได้ขุดขยายให้กว้างขึ้น เพื่อ

อำนาจประโยชน์แก่เกษตรกรได้ใช้น้ำในการทำนาทำสวนตลอดทั้งปี และการคมนาคมทางน้ำสะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนั้นได้สร้างประตูน้ำพระอุดม ไกล้วัดท่าเกวียนในตำบลคลองข่อย เพื่อกักเก็บน้ำไว้ให้มีเพียงพอกับการเกษตรและการคมนาคม ขณะเดียวกันเพื่อควบคุมปริมาณน้ำเมื่อเกิดอุทกภัย หรือเกิดการขาดแคลนน้ำ การขุดขยายคลองบ้านแหลมทำให้เรือโดยสารจากบ้านระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี เดินทางมาตลาดปากเกร็ดได้ เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ พลตรี พระอุดมโยธาธิบุตร คลองบ้านแหลมจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นคลองพระอุดม โดยนำชื่อของ พลตรี พระอุดมโยธาธิบุตร (สด รัตนาวดี) เป็นชื่อคลอง ตำบลบ้านแหลมได้เปลี่ยนเป็น**ตำบลคลองพระอุดม**ด้วย

เมื่อขุดขยายคลองบ้านแหลมเสร็จแล้ว พระอุดมโยธาธิบุตรให้ปลูกต้นตาลตลอดสองฝั่งคลอง ต่อมามีการขุดขยายคลองพระอุดมให้กว้างขึ้น ต้นตาลดังกล่าวจำนวนมากถูกโค่น ในปัจจุบันนี้ยังคงมีต้นตาลอยู่ตามริมคลองพระอุดมเหลือให้เห็นได้บ้าง

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลคลองพระอุดมด้านที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมตลอดปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณใกล้ปากคลองพระอุดมติดต่อกับตำบลบางพลับเป็นที่ลุ่มมาก น้ำได้พัดพาเอาโคลนตมมาทับถมกันมากเกิดดินงอกเป็นชายเลน เดิมบริเวณนี้เรียกว่า **บ้านเลน** ริมแม่น้ำจากวัดบางจากจนถึงปากคลอง บ้านแหลมเหนือเป็นที่ลุ่มชายเลนมีต้นลำพูขึ้นมากจึงเรียก **บ้านลำพูราย** คนมอญเรียกว่า **กวานอะมูห์** ในคลองพระอุดมใกล้วัดสะพานสูงและคลองบ้านแหลมเหนือพื้นดินเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การปลูกไม้ผล บริเวณนี้จึงมีสวนผลไม้มากโดยเฉพาะทุเรียนปลูกกันมากตลอดคลองบ้านแหลมเหนือจนถึงคลองบ้านแหลมกลางปลายคลองบ้านแหลมเหนือเป็นนาข้าวเป็นทุ่งกว้างต่อไปถึงตำบลคลองข่อยและตำบลบางตะไนย์

อาณาเขตของตำบลคลองพระอุดม

ตำบลคลองพระอุดมมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลบางตะไนย์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลบางพลับ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญภายในตำบลคลองพระอุดม ได้แก่ คลองจำนวน ๖ คลอง คือ คลองพระอุดม คลองข่อย คลองบางภูมิ คลองบ้านแหลมกลาง คลองไทร และคลองบ้านแหลมเหนือ

คลองบางภูมินี้เป็นคลองแบ่งเขตตำบลคลองพระอุดมและตำบลบางพลับ คลองบ้านแหลมเหนือเป็นคลองแบ่งเขตตำบลคลองพระอุดมและตำบลบางตะไนย์

การตั้งบ้านเรือนของผู้คนในตำบลคลองพระอุดม

การตั้งชุมชนในตำบลคลองพระอุดมส่วนมากชาวบ้านปลูกบ้านอยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ปากคลองบ้านแหลมเหนือไปจนถึงปากคลองพระอุดม และปากคลองบางภูมิ นอกจากนั้นตามริมคลองต่างๆ ในตำบลคลองพระอุดมเป็นบริเวณที่มีชาวบ้านปลูกบ้านอยู่ตามริมคลองต่างๆ ตลอดทุกคลอง การปลูกบ้านมี ๒ ลักษณะ คือ

๑. การปลูกบ้านแบบเป็นกลุ่มหนาแน่น เป็นชุมชนของคนมอญ ตั้งแต่ปากคลองบ้านแหลมเหนือไปจนถึงปากคลองพระอุดม และภายในคลองพระอุดมตั้งแต่ปากคลองถึงวัดโปรดเกษ

๒. การปลูกบ้านกระจายไปตามพื้นที่เกษตรกรรม หมู่บ้านภายในคลองพระอุดมซึ่งเป็นหมู่บ้านไทยตั้งแต่วัดสะพานสูงเข้าไปตลอดจนสุดตำบล ชาวบ้านจะปลูกบ้านบนพื้นที่ที่เป็นสวนผลไม้บ้าง เป็นนาข้าวบ้าง ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจึงอยู่ห่างๆ กันเช่นเดียวกับในคลองบ้านแหลมกลางและในคลองบ้านแหลมเหนือ

ผู้คนและชุมชนในตำบลคลองพระอุดม

ผู้คนในตำบลคลองพระอุดมมีทั้งคนไทย คนมอญ และคนจีน กลุ่มคนเหล่านี้กระจายอยู่ตามชุมชนต่างๆ

๑. ชุมชนวัดทองคุ้ง อยู่ในคลองพระอุดม เป็นชุมชนมอญที่บรรพบุรุษมาจากบ้านเกาะปឹងในเมืองมอญ คนมอญเรียกชุมชนนี้ว่า บ้านเกาะปឹង หรือกวานเกาะปឹងในภาษามอญ มีวัดทองคุ้งเป็นวัดในชุมชน

๒. ชุมชนปากคลองบ้านแหลมเหนือ หรือคลองวัดอินทาราม ตรงบริเวณปากคลองแต่เดิมมีท่าเรือเรียกว่า ท่าจินดา เจ้าของท่าเรือชื่อ นายจินดา จึงเรียกชื่อ ท่าจินดา ในอดีตก่อนที่มีเรือยนต์รับจ้างในอำเภอปากเกร็ด ชาวบ้านที่อยู่คลองพระอุดม คลองช้อย ชุมชนวัดบางจาก ชุมชนบ้านเตย ชุมชนบ้านตำหนักเหนือ ชุมชนบ้านตาล บ้านบางตะไนย์ เมื่อจะเดินทางไปตลาดปากเกร็ดในฤดูแล้งจะเดินลัดทุ่งนามาข้ามเรือข้ามฟากที่ท่าจินดา ท่าจินดาจึงมีเรือแจวคอยรับส่งคนข้ามฟากและเป็นที่ชุมนุมของชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆ ตลอดทุกวัน บริเวณปากคลองมีบ้านคนจีน ไทย และมอญอยู่รวมกันด้วย

๓. ชุมชนวัดอินทาราม เป็นชุมชนไทยอยู่ในคลองบ้านแหลมเหนือ ชุมชนนี้ทำสวนทุเรียนกันมาก และมีการเผาข้าวหลามเป็นอาชีพนอก

ท่าจินดา
ปากคลองบ้านแหลมเหนือ

ชุมชนปากคลองบ้านแหลมเหนือ มุมมองจากสะพานพระราม ๔

การเกษตร ป้าสนซึ่งเป็นผู้เริ่มเผาข้าวหลามรสเลิศจำหน่ายมานานกว่า ๖๐ ปี ปัจจุบันนางสุพัตรา มิสังค์ และนายสนธิ โตสิงห์ ผู้เป็นหลาน ยังคงสืบทอดการเผาข้าวหลามรสอร่อยจำหน่ายในตลาดปากเกร็ด มีวัดอินทารามเป็นวัดของชุมชน อยู่ในคลองบ้านแหลมเหนือ

๔. ชุมชนบ้านอะมูห์ เป็นชุมชนมอญอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ระหว่างปากคลองบ้านแหลมเหนือ ไปทางวัดบางจาก เนื่องจากมีต้นลำพู

การทำกรเกษตร
ในชุมชนตำบลคลองพระอุดม

บ้านข้าวหลาม
ชุมชนวัดอินทาราม ตำบลคลองพระอุดม
ของนางสุพัตรา มลิ้งค์ และนายสนธิ ไตสิงห์

บ้านเรือนของชาวบ้านริมคลองพระอุดม

ขึ้นเรียงรายตามริมแม่น้ำมาก มอญจึงเรียกว่า **บ้านกวานอะมู่** แปลว่า **บ้านลำพูราย** ในเวลากลางคืนมีหิ่งห้อยจำนวนมากมาจับอยู่ตามต้นลำพู ส่องแสงแวววับระยิบระยับเต็มต้นลำพูทุกต้น และสะท้อนแสงวิบวาวในท้องน้ำใต้ต้นลำพู แลสวยงามตลอดริมฝั่งน้ำ ชุมชนบ้านลำพูรายเป็นชุมชนใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ ตำบลคลองพระอุดม

๕. ชุมชนวัดบางจาก เป็นชุมชนมอญอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยามีวัดบางจากเป็นวัดของชุมชน

๖. ชุมชนปากคลองบ้านแหลม (คลองพระอุดม) หรือบ้านปากคลอง เป็นชุมชนมอญอยู่ปากคลองพระอุดม มีวัดปากคลองพระอุดมเป็นวัดของชุมชน บริเวณปากคลองมีชุมชนจีนทำการค้าและเคยมีโรงงานทำวุ้นเส้นของคนจีน แต่ปัจจุบันได้เลิกกิจการไปแล้ว

๗. ชุมชนบ้านแหลมกลาง เป็นชุมชนมอญที่อยู่ถัดวัดบางจากเข้าไปภายในคลองบ้านแหลมกลางขนานไปกับคลองพระอุดม มีวัดบางจากเป็นวัดของชุมชน

๘. ชุมชนวัดโปรดเกษ เป็นชุมชนมอญอยู่ในคลองพระอุดมถัดจากวัดท้องคู้ มีวัดโปรดเกษเป็นวัดของชุมชน

คนมอญที่อยู่ในคลองพระอุดมที่ชุมชนวัดท้องคู้ ชุมชนวัดโปรดเกษ และชุมชนปากคลองบ้านแหลม (คลองพระอุดม) เป็นกลุ่มชาวมอญที่บรรพบุรุษอพยพมาจาก **บ้านเกาะปิ่น บ้านโถมชะ** ในเมืองมอญและมีอาชีพทำขนมจีนขาย ในอดีตชุมชนนี้จึงมีอาชีพทำขนมจีน ปัจจุบันเลิกไปแล้ว ส่วนคนจีนที่อยู่บริเวณปากคลองพระอุดม ปากคลองบ้านแหลมเหนือ เป็นคนจีนที่แยกมาจากชุมชนจีนตลาดปากเกร็ด และจากตลาดบางบัวทอง ในอำเภอบางบัวทอง

๙. ชุมชนวัดสะพานสูง เป็นชุมชนไทยตั้งอยู่จากวัดสะพานสูงเข้าไปภายในคลองพระอุดม มีวัดสะพานสูงเป็นวัดของชุมชน บริเวณใกล้วัดสะพานสูงมีการทำสวนทุเรียนกันมาก

ปากคลองบ้านแหลมเหนือ - ท่าจินดา (มองเห็นเรือสีแดงจอดอยู่) มุมมองจากเกาะเกร็ด

คลองหน้าวัดอินทาราม
ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด

บ้านมอญริมแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้วัดบางจาก (บันทึกภาพ พ.ศ. ๒๕๔๐)

วัดบางจาก

กลุ่มบ้านทางซ้ายมือคือ บ้านลำพูนราย ตำบลคลองพระอุดม
ท่าจินดา ปากคลองบ้านแหลมเหนือ มุมมองจากเกาะเกร็ด

๑๐. ชุมชนบางภูมิ เป็นชุมชนไทยอยู่บริเวณ
ใกล้คลองบางภูมิ บริเวณนี้เป็นที่ลุ่มมากมีน้ำท่วม
ตลอดปี ชาวบ้านปลูกบ้านอยู่ในน้ำ เดิมมีวัดอยู่ใน
บริเวณนี้ คือ วัดบางภูมิ แต่เนื่องจากเป็นที่ลุ่มมาก
คนมอญที่อยู่บริเวณใกล้วัดบางภูมิได้ย้ายทั้งวัด
และชุมชนมาอยู่ใกล้บ้านลำพูนราย บริเวณวัดบางจาก
ในปัจจุบัน และตั้งชื่อวัดที่ย้ายมาสร้างใหม่นั้นว่า
วัดบางจาก แต่คนมอญยังคงเรียก วัดบางภูมิ
ซึ่งเป็นชื่อเดิม

บ้านลำพูนราย ตำบลคลองพระอุดม
อยู่ตรงข้ามท่าเรือบ้านครูทิว หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะเกร็ด

วัดโปรดเกษ ตำบลคลองพระอุดม อำเภอบางกรวย

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระอุดม

ตราสัญลักษณ์ประจำ
องค์การบริหารส่วนตำบล
คลองพระอุดม

วัดปากคลองพระอุดม
ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด

การปกครองของตำบลคลองพระอุดม

ตำบลคลองพระอุดมได้ยกฐานะเป็นสภาตำบลคลองพระอุดม และต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระอุดม เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ มีรูปพระเจดีย์หลวงปู่เอี่ยม อดีตเจ้าอาวาสวัดสะพานสูงเป็นตราสัญลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระอุดม เนื่องจากหลวงปู่เอี่ยมเป็นพระเถระที่มีผู้เคารพนับถือมาก และวัดสะพานสูงตั้งอยู่ในตำบลคลองพระอุดม ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระอุดมตั้งอยู่ในบริเวณวัดสะพานสูง

ตำบลคลองพระอุดมแบ่งเขตปกครองออกเป็นหมู่บ้าน มีกำนัน และผู้ใหญ่บ้านรับผิดชอบ จำนวน ๖ หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ ๑	บ้านลำพูนราย*	หมู่ที่ ๔	บ้านแหลมกลาง
หมู่ที่ ๒	บ้านลำพูนราย*	หมู่ที่ ๕	บ้านปากคลอง
หมู่ที่ ๓	บ้านแหลมฝั่งเหนือ	หมู่ที่ ๖	บ้านแหลมฝั่งใต้

สถานที่สำคัญของตำบลคลองพระอุดม

๑. **วัด** ตำบลคลองพระอุดมมีวัด ๖ วัด คือ วัดสะพานสูง วัดโปรดเกษ วัดทองคั้ง วัดปากคลองพระอุดม วัดบางจาก และวัดอินทาราม

๒. **โรงเรียน** ตำบลคลองพระอุดมมีโรงเรียน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าฯ ตั้งอยู่ที่วัดโปรดเกษ โรงเรียนวัดสะพานสูง และโรงเรียนวัดอินทาราม

---

* บ้านลำพูนราย เป็นพื้นที่ที่มีต้นลำพูขึ้นเป็นบริเวณยาวในริมฝั่งแม่น้ำ เมื่อมาแบ่งเป็นหมู่บ้านตามรูปแบบการปกครองของทางราชการ จึงแบ่งออกเป็น ๒ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒

สถานีอนามัย
ตำบลคลองพระอุดม

๓. สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระอุดม
๔. สถานีอนามัยตำบลคลองพระอุดม

วิถีชีวิตผู้คนในตำบลคลองพระอุดม

คลองพระอุดมยังคงรักษาภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
ได้ดี เหมาะกับการนั่งเรือพักผ่อนชมธรรมชาติสองฝั่งคลอง ซึ่งยังเขียวชอุ่ม

พระสงฆ์วัดสะพานสูง
ยังพายเรือบิณฑบาตทุกเช้า

ชาวบ้านที่อยู่ริมน้ำใสบาดรพระสงฆ์

บ้านเรือนริมคลองพระอุดม ที่เจียบสงบในยามเช้าตรู่

ด้วยแมกไม้หนานาพันธุ์สลับกับทุ่งข้าวเขียวขจีและดวงตาล มีวัดวาอารามสวยงามอยู่ริมฝั่งคลอง เข้าไปในคลองจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตชาวบ้านแบบเดิม ที่ผูกพันกับแม่น้ำลำคลองและความเป็นชาวสวน พระสงฆ์ยังพายเรือบิณฑบาต ตามลำคลองพระอุดมพ่อค้าแม่ค้ายังคงพายเรือขายกล้วยเตี๋ยว และขนมหวาน บริการลูกค้าที่อยู่ริมคลอง

ปัจจุบันสะพานพระราม ๔ ได้เชื่อมตำบลคลองพระอุดมกับเทศบาลนครปากเกร็ด และมีถนนชัยพฤกษ์ผ่านตำบลคลองพระอุดม ชุมชนคลองพระอุดมเป็นชุมชนเปิด ศักยภาพในการพัฒนาเป็นชุมชนเมืองมีสูงมาก ชุมชนเกษตรแบบดั้งเดิมคงได้รับผลกระทบอย่างมากในอนาคตอันใกล้

ตามทำอึ่ง

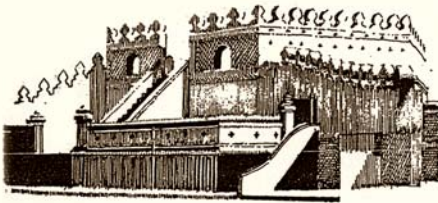

ตำบลทำอิฐ

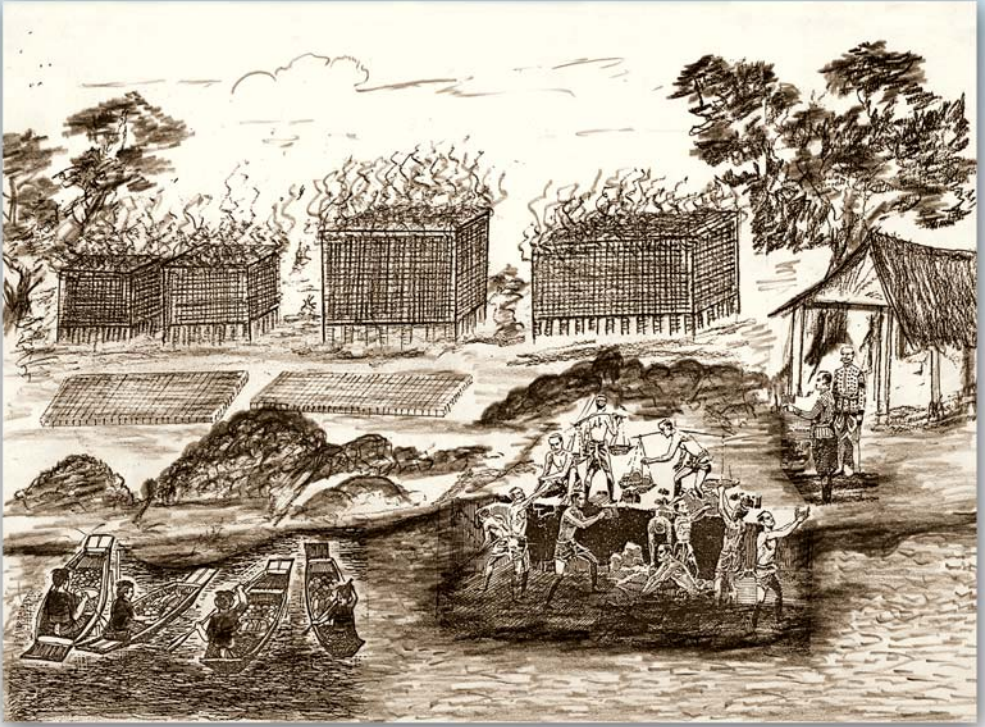
ประวัติศาสตร์ความเป็นมา

ทำอิฐเป็นชุมชนโบราณที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ชาวบ้านทำอิฐไปใช้สร้างวัดและสร้างวัง โดยเฉพาะวัดต่างๆ ที่มีอยู่มากมายหลายวัดในบริเวณใกล้ทำอิฐ ซึ่งสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา คนมอญที่มีความชำนาญในการทำอิฐมีหน้าที่ทำอิฐส่งหลวงมาแต่ครั้งนั้น

ครั้นถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงสร้างป้อมและกำแพงกรุงธนบุรี คนมอญได้ทำอิฐให้เพื่อใช้ก่อสร้างป้อมและกำแพงดังกล่าว ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกรุงเทพฯพระมหานครเป็นเมืองหลวงของไทยแห่งใหม่ ซึ่งต้องสร้างพระบรมมหาราชวัง ป้อม กำแพงพระนคร ตลอดจนพระอารามต่างๆ การก่อสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ได้ดำเนินการสืบเนื่องต่อมายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการก่อสร้างพระมหามณเฑียรและวัดต่างๆ หลายวัด เช่น วัดเฉลิมพระเกียรติ วัดราชนันทาราม วัดกัลยาณมิตร และภูเขาทอง เป็นต้น

อิฐมอญที่นำไปใช้สร้างกรุงเทพมหานคร

ทำอิฐแหล่งผลิตอิฐมอญ

ความต้องการใช้อิฐสำหรับก่อสร้างวัดและวังต่างๆ จึงมีมากถึงกับต้องไปซื้ออิฐและวงเกาที่ถูกพม่าเผาพินาศนั้นเพื่อนำอิฐมาใช้ วัดหลายวัดในอำเภอปากเกร็ดที่ถูกทิ้งร้าง เช่น วัดชมพुरาย วัดจันทร์ วัดมะม่วง เป็นต้น จึงไม่มีหลักฐานสิ่งก่อสร้างปรากฏในปัจจุบันนี้ เนื่องจากนำอิฐจาก

วัดร้างต่างๆ ไปใช้ในการสร้างวัดสร้างวังที่กรุงเทพมหานคร ในขณะที่เดียวกันมีการทำอิฐในตำบลต่างๆ โกลั้พระนครเพื่อนำอิฐเหล่านั้นมาใช้ในการก่อสร้างดังกล่าวด้วย ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ฉบับโรงเรียนหลวงสวนกุหลาบที่ว่า *“ในปีมะเส็งสถาปตศกนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกองสักเลขไพร่หลวงสมกำลัง แลเลขหัวเมือง แล้วเกณฑ์ทำอิฐจะก่อกำแพงสร้างพระนครใหม่”*

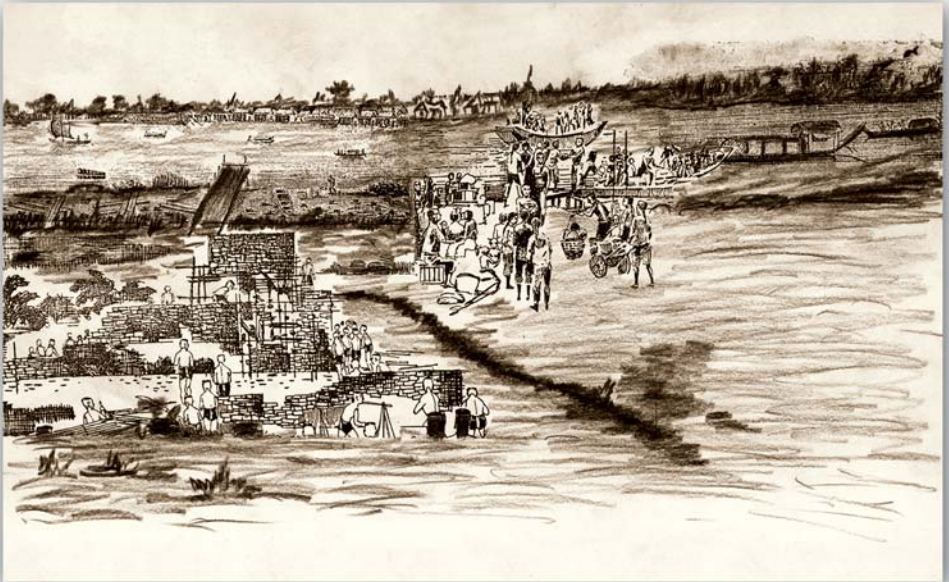
คนมอญมีความชำนาญในการทำอิฐ ถึงกับเรียกอิฐว่า **อิฐมอญ** บริเวณฝั่งตะวันตกของบ้านปากเกร็ดหรือบ้านปากเกร็ดน้อย ฝั่งวัดเชิงเลน นั้นเหมาะที่จะทำอิฐมาก เพราะบ้านเชิงเลนมีเลนโคลนซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการทำอิฐ

การทำอิฐต่างกับการทำเครื่องปั้นดินเผา ดินที่ใช้ทำอิฐเป็นดินโคลนหรือดินเลน ส่วนเครื่องปั้นดินเผาใช้ดินเหนียว ดินโคลนมีมากมายตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นที่อกชายน้ำ เช่น ที่บ้านเชิงเลน ในตำบลท่าอิฐนำเลนจากแม่น้ำมาผสมกับแกลบ และเทใส่ในพิมพ์รูปสี่เหลี่ยม ตามขนาดของก้อนอิฐที่ต้องการ จากนั้นตากให้แห้งแล้วนำมาเผาจะได้อิฐที่มีคุณภาพใช้ก่อสร้างได้ และทำได้รวดเร็วกว่าใช้ดินเหนียว

บ้านท่าอิฐจึงเป็นแหล่งทำอิฐแหล่งใหญ่ เพื่อนำไปสร้างวัดและวังที่กรุงเทพมหานคร ตลอดมาจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี อิฐที่ผลิตในชุมชนนี้ได้บรรทุกลงเรือไปกรุงเทพมหานคร บริเวณที่คนมอญมาทำอิฐจึงมีท่าสำหรับจอดเรือจำนวนมากที่มารอบรรทุกอิฐ ทำอิฐจึงเป็นแหล่งที่ผลิตอิฐและขนส่งอิฐไปสร้างพระนครใหม่ เหมือนดังเช่นบริเวณหน้าองค์พระปฐมเจดีย์มีชุมชนมอญที่ต้องไปอยู่ทำอิฐเพื่อสร้างองค์พระปฐมเจดีย์ และสร้างบ้านเรือนเป็นชุมชนมอญ อีกทั้งได้สร้างวัดไผ่ล้อมอยู่ด้านหน้าองค์พระปฐมเจดีย์มาจนถึงปัจจุบัน

การทำอิฐที่บ้านทำอิฐไม่ต้องย้ายชุมชนเพราะหมู่บ้านมอญอยู่บริเวณ
บางตลาดคนละฝั่งแม่น้ำเท่านั้น เพียงแต่มาทำอิฐใกล้บริเวณที่มีดินเลน
ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการทำอิฐ ต่างกับครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คนมอญต้องไปทำอิฐที่นครปฐม การทำอิฐที่ทำอิฐ
มีข้าราชการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากทางราชการให้มาดูแลกำกับ
การทำอิฐและขนส่งอิฐนั้นไปพระนคร เช่น เจ้าสัวเนียม ผู้ได้รับแต่งตั้ง
ให้ขนส่งอิฐจากท่าอิฐไปกรุงเทพพระมหานคร และท่านมีจิตศรัทธาบูรณะ
วัดชิวัดหรือวัดแสงสิริธรรมที่ตำบลท่าอิฐ

บ้านทำอิฐแหล่งขนส่งอิฐทางเรือไปกรุงเทพพระมหานคร

อิฐที่เผาแล้วนั้นได้บรรทุกเรือไปกรุงเทพฯพระมหานคร บริเวณที่ทำอิฐจึงมีเรือจำนวนมากมาจอดรอขนอิฐ เป็นท่าเรือบรรทุกอิฐ ชาวบ้านเรียกกันทั่วไปว่า ท่าอิฐ ชุมชนที่อยู่ที่ทำอิฐ เรียกว่า **บ้านท่าอิฐ**

พ.ศ. ๒๔๒๗ มีการยกฐานะบ้านปากเกร็ด เป็นอำเภอปากเกร็ด แต่บ้านท่าอิฐในขณะนั้นอยู่ในเขตปกครองของแขวงตลาดขวัญ เมืองนนทบุรี ไม่ได้อยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด จนถึงวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ มีการแบ่งเขตการปกครองของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดนนทบุรี ตำบลท่าอิฐจึงได้มาอยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด ตามประกาศกระทรวงนครบาล ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ เล่ม ๓๗ หน้า ๔๓๔ ให้ตำบลท่าอิฐอยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลท่าอิฐเป็นตำบลที่มีพื้นที่กว้างใหญ่อยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา และตามลำคลองฝั่งขวาของคลองบางบัวทอง

สภาพของพื้นที่ทั่วไปของตำบลท่าอิฐมีความแตกต่างกันตามลักษณะของพื้นที่ซึ่งพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมขังตลอดทั้งปีและพื้นที่ดอน บริเวณด้านใต้ที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาโดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่วัดเชิงเลนจนสุดเขตอำเภอปากเกร็ดใกล้วัดแดงธรรมชาติ ในชุมชนบ้านลำพูนราย ริมแม่น้ำเจ้าพระยามิต้นลำพูนขึ้นอยู่ทั่วไป เป็นที่ลุ่มชายเลน มีน้ำท่วมขังตลอดปี

ทางด้านทิศตะวันออกบริเวณอ้อมเกร็ดตั้งแต่วัดท่าอิฐจนถึงปากคลองบางบัวทอง บริเวณนี้เป็นพื้นที่ราบแต่ไม่ลุ่ม กระแสน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาพุ่งกระทบตรงสู่พื้นที่ริมแม่น้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่ง ซึ่งต่างกับทางด้านใต้ของตำบล

บ้านเรือนริมคลองบางบัวทอง คลองที่ยังใสสะอาด

พื้นที่ริมคลองบางบัวทอง เป็นพื้นที่ลุ่ม พื้นที่ที่ห่างจากริมแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นราบกว้างขวางต่อเนื่องไปถึงเขตอำเภอเมืองและอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

อาณาเขตของตำบลท่าอิฐ

ตำบลท่าอิฐ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศตะวันออก ติดต่อ แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อ ตำบลบางรักพัฒนา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

๒. ชุมชนใหม่ เกิดขึ้นจากการขยายตัวของชุมชนเมือง ตำบลทำอิฐบริเวณที่ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี และอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีมีชุมชนใหม่เกิดขึ้นจำนวนมาก

คลองในตำบลทำอิฐ

ตำบลทำอิฐมีเขตติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองบางบัวทอง เป็นระยะทางยาวมาก ภายในตำบลทำอิฐจึงมีคลองต่างๆ ที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองบางบัวทองมากถึง ๒๕ คลอง ใกล้ปากคลองบางบัวทอง มีเกาะเล็กๆ อยู่ในคลองเป็นเกาะที่สองในอำเภอปากเกร็ด นอกจากเกาะเกร็ด แต่เกาะนี้อยู่ในคลองไม่ได้อยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา

ปัจจุบันคงเหลือคลองที่สัญจรไปมาได้้น้อย เพราะคลองส่วนหนึ่งตื้นเขิน ในบริเวณที่ตอนที่อยู่ห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยา และบริเวณหลังวัดแสงสิริธรรม พื้นดินมีลักษณะเป็นที่ดอนเป็นนาข้าว ตลอดบริเวณนี้มีตมตาลขึ้นกันทั่วไปเป็นบริเวณกว้างไกล ติดต่อไปถึงท้องที่ของอำเภอบางบัวทอง และอำเภอเมืองนนทบุรี คลองต่างๆ ในตำบลทำอิฐ มีดังนี้

คลองบางบัวทอง	คลองชมพู่	คลองนาป่า
คลองเจ้าแม่ทองคำ	คลองตาไปล์	คลองวัดแดง
คลองยูธิน	คลองตาปี	คลองโยธา
คลองตาหรั่ง	คลองบัว	คลองละม่อม
คลองขวาง	คลองนางจวน	คลองวัดแสง
คลองนายสง่า	คลองบ้านคานเรือ	คลองต้นไทร
คลองบ้านดอน	คลองยี่เดช	คลองครุฟาร์
คลองเตาอิฐ	คลองวัดเชิงเลน	คลองเจ้าแม่
คลองลำพูราย		

หออาซาน มัสยิดทำอิฐูที่งามสง่า
และสูงที่สุดในจังหวัดนนทบุรี

ผู้คนและชุมชนในตำบลท่าอิฐ

๑. **ชุมชนบ้านเชิงเลน** เป็นชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นชุมชนของชาวไทยพุทธและมีชาวไทยมุสลิมอยู่บ้าง วัดเชิงเลน เป็นวัดอยู่ในชุมชนชาวไทยพุทธ สำหรับชาวไทยมุสลิมมีสุเหร่าประจำชุมชน ชาวบ้านทำสวนผลไม้และทำนา

๒. **ชุมชนบ้านท่าอิฐ** อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทางอ้อมเกร็ด เป็นชุมชนใหญ่ของชาวไทยมุสลิม ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีมัสยิดท่าอิฐเป็นมัสยิดใหญ่ในชุมชน มัสยิดท่าอิฐมีเสาบั้ง (หออาซาน) ที่งามสง่าและสูงที่สุดในจังหวัดนนทบุรี สำหรับชาวไทยพุทธ มีอยู่บริเวณวัดท่าอิฐ วัดท่าอิฐเป็นวัดในชุมชนการทำสวนและทำนาเป็นอาชีพของชาวบ้านในชุมชน

๓. **ชุมชนวัดแสงศิริธรรม** อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในอ้อมเกร็ด ประชากรชุมชนนี้มีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม วัดแสงศิริธรรม (วัดขวิด) เป็นวัดในชุมชนชาวพุทธ การทำสวนผลไม้และการทำนาเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้าน

บ้านทำขนมหวาน
ที่ตำบลท่าอิฐ

๔. ชุมชนปากคลองบางบัวทอง เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ปากคลองบางบัวทองฝั่งขวา ชุมชนนี้มีชื่อเสียงในการทำตาลเชื่อม เป็นตาลเชื่อมที่มีรสหวานอร่อย และเชื่อมได้สวยไม่แตกหรือละ ต่อมาได้ทำขนมอื่นๆ เช่น ทองหยอด ฝอยทอง ชาวบ้านในชุมชนนี้ทำขนมกันหลายบ้าน เป็นแหล่งผลิตขนมไทยแหล่งใหญ่ จึงเรียกชุมชนนี้ว่า **บ้านขนมหวาน** ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของอำเภอปากเกร็ด และเป็นแหล่งผลิตขนมหวานที่ใหญ่แห่งหนึ่ง ขนมหวานนานาชนิดจากบ้านขนมหวานนี้ส่งไปจำหน่ายที่ตลาดกลางขนมหวาน วัดไชยฉิมพลี ถนนจรัญสนิทวงศ์ ๑๓ เป็นประจำทุกวัน การทำสวนผลไม้เป็นอาชีพสำคัญของชุมชนนี้เช่นเดียวกับการทำขนมหวาน มีวัดบางบัวทองเป็นวัดของชุมชนนี้

ปากคลองบางบัวทองเป็นที่ตั้งศาลเจ้าพ่ออู่ย เป็นที่นับถือของคนจีนปากเกร็ดและบางบัวทอง

๕. ชุมชนบ้านลำพูนราย ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทางด้านใต้ของวัดเชิงเลน ติดต่อไปถึงคลองบางก่าลังและคลองวัดแดง พื้นดินอุดมสมบูรณ์ มีการทำสวนทุเรียนมาก

บริเวณตำบลท่าอิฐ ชาวบ้านยังนิยมใช้เรือสัญจรทางน้ำ

ตำบลทำอิฐที่เป็นชุมชนใหม่นั้น มีหมู่บ้านขนาดใหญ่หลายหมู่บ้านเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณใกล้กับถนนรัตนวิเชียร์ และบริเวณเขตติดต่อกับอำเภอบางบัวทอง

ผู้คนในชุมชนและการทำมาหากิน

จากเอกสารประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลทำอิฐ กล่าวว่า อดีตสมัยของผู้คนดั้งเดิมเป็นชาวมอญที่มามีอิฐ ต่อมาชาวไทยมุสลิมได้อพยพมาอยู่ที่ตำบลทำอิฐ ปัจจุบันมีชุมชนไทยมุสลิมขนาดใหญ่ในตำบลทำอิฐ อยู่ร่วมกับชาวไทยพุทธในตำบลนี้อย่างสงบสุข

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้ชาวไทยมุสลิมมาอยู่ที่ตำบลทำอิฐ จากนั้นมีชาวไทยมุสลิมมาอยู่ที่ทำอิฐอีกครั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวไทยมุสลิมที่มา

บ้านเรือนชุมชนตำบลทำอิฐ

อยู่ที่ทำอิฐได้ร่วมมือกันก่อสร้างสุเหร่า และมัสยิดด้วยศรัทธาในศาสนาอิสลามอย่างแรงกล้า ขณะนี้มีมัสยิดในชุมชนคือมัสยิดทำอิฐหรือมัสยิดใหญ่สร้างอย่างสวยงามใหญ่โตมากมีเสาบัง (หออาซาน) สูงที่สุดในจังหวัดนนทบุรี แลเห็นเป็นสง่าริมแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนั้นมีสุเหร่าอีก ๓ สุเหร่า คือ สุเหร่าสวน สุเหร่าแดง และสุเหร่าดารู้ลอุดูน และมีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามในชุมชน ชาวไทยมุสลิมทำอิฐนี้ด้วย

ชาวไทยพุทธในตำบลทำอิฐตั้งบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณปากคลองบางบัวทอง บริเวณบ้านเตาอิฐวัดเชิงเลน วัดทำอิฐ และวัดแสงศิริธรรม มีวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน คือ วัดทำอิฐ วัดเชิงเลน วัดแสงศิริธรรม และวัดบางบัวทอง ชาวบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและในคลองบางบัวทอง ยังนิยมใช้เรือสัญจรทางน้ำ

คนทำอิฐ อาชีพหลากหลายมีรายได้และมีชื่อเสียง

แหล่งผลไม้มือชื่อ

ผู้คนในตำบลทำอิฐส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีทั้งทำนา และทำสวนผลไม้ ทุเรียน มังคุด กัลฉวย มะม่วง มะปราง เป็นต้น เป็นผลผลิตการเกษตรที่สำคัญของตำบลทำอิฐ

ผลไม้ที่เป็นเลิศในทางรสชาติ เป็นที่กล่าวขวัญกันมายาวนานกว่าศตวรรษคือ **มะปรางทำอิฐ** เจ้านายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นโปรดมาก แม้ทุกวันนี้มะปรางทำอิฐยังมีผู้นิยมบริโภค และเป็นมะปรางที่มีราคาแพงที่สุด ต้นกำเนิดของมะปรางทำอิฐเป็นมะปรางที่ปลูกในตำบลทำอิฐ

มะปรางเป็นผลไม้ที่ขึ้นได้ดีในจังหวัดนนทบุรี มี ๓ พันธุ์ คือ

มะปราง ทำอัฐิ

ดอกมะปราง

๑. พันธุ์ที่เปรี้ยวจัด เรียกว่า **กาวาง** เพราะมีรสเปรี้ยวมาก ขนาด อีกาจิกแล้วต้องปล่อย มะปรางพันธุ์นี้ขึ้นอยู่ในป่า ถึง ค่าง ไม่ไปเก็บกิน

๒. พันธุ์ที่มีรสเปรี้ยวๆ หวานๆ เรียกว่า **มะยง** มีผลค่อนข้างใหญ่ มี ๒ สายพันธุ์ คือ มะยงห่าง และมะยงชิด มะยงห่างรสเปรี้ยวจัด มะยงชิดเปรี้ยวที่เปลือก เนื้อหวาน ผลสุกมีสีเหลืองอมแดง สวยสะดูดตา ปอกเปลือกออกแล้วรับประทาน มีรสหวาน อร่อยมาก

๓. พันธุ์มีรสหวาน มีทั้งผลเล็กและผลใหญ่ ผลสุกมีสีเหลืองทอง สีสวยงาม มีรสหวานจัด

อาจารย์ธำรง ธรรมนิตยกุล ผู้อำนวยการเกษตรของจังหวัดนนทบุรี ได้รวบรวมพันธุ์มะปรางทำอัฐิ ไว้ดังนี้

มะปรางทำอัฐิ มี ๒ พันธุ์ คือ

๑. มะปรางหวาน มะยงชิด หรือมะยงชิดพันธุ์ทำอัฐิ มีรสหวานมาก เปรี้ยวน้อยๆ ที่เปลือก ชาววังนิยมนำไปทำมะปรางลอยแก้ว ด้วยการ ปอกเปลือก ควั่นเอาเมล็ดออก ใช้เนื้อมะปรางลอยในน้ำเชื่อม ผลของ มะปรางทำอัฐิ มะยงชิด มีขนาดใหญ่เท่าไข่เป็ด ชาวบ้านเรียก อีไข่ห่าน

๒. มะปรางหวานพันธุ์ทำอิฐ มีรสหวาน ผลใหญ่ ยาวรี คล้ายไข่เต่า ชาวบ้านนิยมเรียกว่า อีไข่เต่า รับประทานดิบมีรสมันอร่อยมาก รับประทานสุกมีรสหวานสนิท

มะปรางทำอิฐ เป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงมากของจังหวัดนนทบุรี เป็นมะปรางที่ผลขนาดใหญ่ รสหวาน มีสีสวยเป็นที่นิยมของบุคคลทั่วไปคู่กับกระทอนที่บางกร่าง ผลไม้ที่มีชื่อของจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นที่กล่าวขวัญกันทั่วไปที่ว่า **กระทอนบางกร่าง มะปรางทำอิฐ ลิ้นจี่เกาะศาลากุน** ตั้งแต่ครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมาที่สวนผลไม้เมืองนนทบุรี

เลื่องระบือขนมหวาน

ตำบลทำอิฐเป็นแหล่งผลิตขนมหวานที่ใหญ่และมีชื่อเสียงของจังหวัดนนทบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งตาลเชื่อมจากคลองบางบัวทอง ตำบลทำอิฐเป็นตาลเชื่อมที่มีรสดีและเชื่อมได้สวยกว่าที่ใดๆ ในประเทศ ชาวบ้านมีอาชีพเพาะตาล สำหรับทำจาวตาลเชื่อมแหล่งใหญ่ และรวมถึงขนมหวานอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ฝอยทอง ทองหยอด เม็ดขนุน ลูกชุบ ขนมหัน ฯลฯ จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและส่งจำหน่ายให้แก่ร้านค้าต่างๆ นำรายได้จำนวนมากมาให้แก่ชุมชนแห่งนี้ตลอดมา ทางราชการกำหนดให้เป็นหมู่บ้าน OTOP ที่บ้าน**สมชายขนมหวาน** เป็นศูนย์รวมของขนมหวานส่งจำหน่ายไปจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ

สำหรับชาวไทยมุสลิมผลิตเนื้อสวรรค์ และขนมที่มีรสอร่อยและเป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั่วไป

ทำอิฐทำทั้งอิฐมอญและอิฐฝรั่ง

ทำอิฐในอดีตนอกจากจะเป็นแหล่งทำ **อิฐมอญ** จนเป็นชื่อของตำบลจนถึงทุกวันนี้แล้ว ตำบลทำอิฐยังเป็นแหล่งผลิต **อิฐแบบฝรั่ง** แห่งแรกของเมืองไทยอีกด้วย ใช้ชื่ออิฐแบบฝรั่งนี้ว่า **อิฐ บ บ ท**

บ้านสมชายชนมหวาน คลองบางบัวทอง ตำบลท่าอิฐ

กองตาลที่กำลังเพาะ และการเฉาะตาลที่ตำบลท่าอิฐ

(อิฐบางบัวทอง) เป็นอิฐทนไฟ คุณภาพดี เต้าอิฐอยู่ใกล้ปากคลอง บางบัวทอง และตรงที่ตั้งเต้าอิฐนี้ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองยังเป็นที่ตั้งของกองกำลังขบวนการเสรีไทย และต่อมาเป็นที่ตั้งโรงเรียนเอกชนแห่งแรกของอำเภอปากเกร็ด คือ โรงเรียนบางบัวทองของคุณประสาท สุขุม หัวหน้าขบวนการเสรีไทยบางบัวทอง

บ้านคานเรือเป็นซุ้มเรือ

ในหมู่ที่ ๒ ตำบลท่าอิฐ ปัจจุบันเรียกบ้านคานเรือ ในหมู่บ้านมีคานเรือเป็นสถานที่ซ่อมเรือหรือยาเรือ ในอำเภอปากเกร็ดและอำเภอใกล้เคียงยังมีชาวบ้านที่ใช้เรือเป็นพาหนะอยู่ คานเรือแห่งนี้เปิดบริการรับซ่อมเรือหรือยาเรือ เรือที่นำมาซ่อมหรือนำมาขายต้องนำมาขึ้นคานก่อน จึงเรียกว่า **คานเรือ** และเป็นชื่อของ **บ้านคานเรือ**

คานเรือที่ตำบลท่าอิฐ

อาคารเรียนโรงเรียนปรียัติธรรม
วัดประสารังสรรค์
อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
สร้างด้วยอิฐ บ ท ทั้งหลัง

การปกครองของตำบลท่าอิฐ

ตำบลท่าอิฐได้ยกฐานะขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ หมู่บ้านที่มีอยู่ในตำบลท่าอิฐมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านรับผิดชอบมี ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ ๑	บ้านคลองชมพู่	หมู่ที่ ๖	บ้านสุเหว่าสวน
หมู่ที่ ๒	บ้านคานเรือ	หมู่ที่ ๗	บ้านสุเหว่าแดง
หมู่ที่ ๓	บ้านคลองขวาง	หมู่ที่ ๘	บ้านหัวเตย
หมู่ที่ ๔	บ้านศาลเจ้าปากคลอง	หมู่ที่ ๙	บ้านลำพวยราย
หมู่ที่ ๕	บ้านลาดสิงห์ - บ้านเตาอิฐ	หมู่ที่ ๑๐	บ้านสุเหว่าใหญ่

ตราสัญลักษณ์ประจำ
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ มีตราสัญลักษณ์เป็นรูปวัดในพุทธศาสนา และรูปโดมมัสยิดท่าอิฐ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวไทยมุสลิม ตำบลท่าอิฐ เป็นสัญลักษณ์แห่งความสามัคคีกันของชุมชนต่างๆ ในตำบลท่าอิฐ ซึ่งมีทั้งชุมชนของชาวพุทธและชุมชนของชาวมุสลิม สามารถอยู่รวมกันอย่างสันติ

สถานที่สำคัญของตำบลท่าอิฐ

๑. สถาบันการศึกษา

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ มีสถานศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน ๔ แห่ง โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ๑ แห่ง ได้แก่

โรงเรียนวัดบางบัวทอง

สอนในระดับประถมศึกษา

โรงเรียนวัดเชิงเลน

สอนในระดับประถมศึกษา

โรงเรียนท่าอิฐศึกษา

โรงเรียนรุ่งเรืองวิทยา

สอนในระดับประถมศึกษา /
มัธยมศึกษา

โรงเรียนท่าอิฐศึกษา (เอกชน)

สอนในระดับประถมศึกษา /
มัธยมศึกษา

โรงเรียนธรรมีสลาม (เอกชน)

สอนในระดับประถมศึกษา /
มัธยมศึกษา

๒. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

วัด ตำบลท่าอิฐมีวัด ๔ วัด ได้แก่ วัดบางบัวทอง วัดท่าอิฐ
วัดเชิงเลน และวัดแสงสิริธรรม

มัสยิด ตำบลท่าอิฐมีมัสยิด ๔ แห่ง ได้แก่ สุเหร่าบ้านสวน
สุเหร่าแดง สุเหร่าดาวัลลภคุณ และมัสยิดท่าอิฐ

วัดท่าอิฐ

อุโบสถ วัดแสงสิริธรรม

อุโบสถ วัดเชิงเลน

อุโบสถ วัดบางบัวทอง

๓. สถานีอนามัย ๓ แห่ง สถานีอนามัยวัดเชิงเลน สถานีอนามัยวัดบางบัวทอง และสถานีอนามัยท่าอิฐ

๔. ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ

สถานีอนามัยตำบลท่าอิฐ

สถานีอนามัยวัดบางบัวทอง ตำบลท่าอิฐ

ທ່ຳບາງຕາດ

ตำบลบางตลาด

ประวัติความเป็นมา

บ้านบางตลาดเป็นที่ตั้งของบ้านปากเกร็ดหรือบ้านปากเกร็ดน้อยหรือบ้านเตร็ดน้อยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และเป็นที่ตั้งด่านขนอนบ้านปากเกร็ดมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าปราสาททอง มีคลองบางตลาดและคลองลัดเกร็ดอยู่ในชุมชน

ชุมชนแห่งนี้จึงมีความเจริญมากตั้งแต่สมัยอยุธยา มีวัดอยู่ในบริเวณคลองบางตลาดนี้ถึง ๗ วัด พื้นที่ชุมชนครอบคลุมไปถึงบ้านท่าทราย บ้านบางธรณีทางด้านทิศใต้ ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ทางด้านทิศเหนือตลอดคลองลัดเกร็ด ด้านทิศตะวันออกเข้าไปในคลองบางตลาด บางตลาดเป็นชุมชนที่มั่งคั่งมีตลาดน้ำขนาดใหญ่ มีเรือแพมากมายจอดเรียงรายตามริมแม่น้ำ คับคั่งไปด้วยเรือสินค้าที่มาค้าขายสิ่งของต่างๆ และเรือชาวบ้านที่มาซื้อสินค้า นอกจากนั้นยังมีเรือสำเภาจำนวนมากทั้งของกรุงศรีอยุธยาและของชาวต่างชาติที่จอดรอรับการตรวจที่ด่านขนอนบ้านปากเกร็ดนี้

วัดที่มีความสวยงามได้สร้างขึ้นในชุมชนแห่งนี้ เช่น วัดชมพูเวก วัดตำหนักใต้ วัดเพลง วัดหน้าโบสถ์ วัดเชิงท่า* วัดโบสถ์ชอโกณฑัญญะ* วัดบางธรรณี* วัดกลางเกร็ด วัดป่าเลไลยก์ วัดป่าฝ้าย (วัดฉิมพลีสุทธาวาส) และวัดชมพुरาย เป็นต้น

ด้านขนอนบ้านปากเกร็ดแห่งนี้ได้ถูกพม่าเข้ายึดและตั้งเป็นค่ายพม่า เป็นด่านตรวจจับคนไทยเมื่อครั้งที่พม่าเข้าตีเมืองนนทบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๘ และใช้เป็นฐานที่ตั้งทัพเข้าตีกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ ชุมชนบางตลาด จึงล่มสลายไปด้วย จนถึง พ.ศ. ๒๓๑๗ พญาเจ่งหัวหน้ำมอญ ได้นำ คนมอญเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้คนมอญเหล่านั้นมาอยู่ที่บางตลาด ซึ่งขณะนั้นเป็น บ้านปากเกร็ด ให้ทำหน้าที่ดูแลรักษาตำแหน่งนี้

คนมอญเหล่านั้นจึงกระจายกันอยู่ตามชุมชนต่างๆ ริมแม่น้ำ เจ้าพระยา และในคลองบางตลาด บ้านท่าทราย และบ้านบางธรรณี

บ้านบางตลาดในสมัยอยุธยาต่อเนื่องมาจนถึงสมัยธนบุรี และ สมัยต้นรัตนโกสินทร์ เรียกว่า **บ้านปากเกร็ด** หรือ **บ้านปากเกร็ดน้อย** ดังปรากฏในหมายรับสั่งครั้งรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๒๒ เล่ม ๒ โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระแก้วมรกตมาพักที่วัดบางธรรณี เพื่ออัญเชิญไปประดิษฐานที่กรุงธนบุรี มีการจัดอาหารถวายพระใน หมายรับสั่งดังกล่าวว่า

“**เลี้ยงพระสงฆ์ให้ราษฎรทำของเลี้ยงกลางทางขึ้นไปบ้านบางหลวง ๑๐ ตำลึง... สามโคก ๑๐ ตำลึง ปากเกร็ด ๑๐ ตำลึง...**”

พ.ศ. ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งอำเภอปากเกร็ดและที่ทำการอำเภอปากเกร็ด ตั้งอยู่ที่ หน้าวัดสนามเหนือ ตรงบริเวณบ้านปากเกร็ดเดิมใกล้คลองบางตลาดนั้น

* เป็นวัดที่ไม่หลงเหลือร่องรอยให้เห็นในปัจจุบัน

จึงเปลี่ยนไปเรียกว่า **บ้านบางตลาด**และเป็น**ตำบลบางตลาด** แต่ยังคงเป็นที่ตั้งด่านขนอน และตลาดน้ำขนาดใหญ่อยู่ เมื่อตั้งอำเภอปากเกร็ด บ้านบางตลาดเป็นตำบลหนึ่งที่ขึ้นอยู่กับอำเภอปากเกร็ด

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลบางตลาดพื้นที่ส่วนหนึ่งทางด้านตะวันตกติดแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นที่ราบลุ่มไปตามลำคลองบางตลาดฝั่งเหนือ แต่เดิมพื้นที่ตำบลบางตลาดเป็นท้องนากว้างใหญ่ ฝืนนาต่อเนื่องไปจนถึงคลองประปา ในตำบลคลองเกลือปัจจุบันติดต่อไปถึงทุ่งบางเขน คลองเปรมประชากร และมีดงตาลใหญ่ๆ

คลองบางตลาดแต่เดิมมีความคดเคี้ยวมาก ต่อมากรมชลประทานได้ขุดขยายคลองให้มีความกว้างและลึก จึงได้ขุดแนวคลองใหม่ให้เป็นคลองมีแนวตรงจากปากคลองไปจนถึงคลองเกลือและคลองประปา

บทบาทของชุมชนแห่งนี้ลดลงเมื่อมีการจัดตั้งอำเภอปากเกร็ด และมีตลาดปากเกร็ดแห่งใหม่ที่หน้าวัดสนามเหนือ และต่อมามีการเลิกด่านขนอน แต่ตลาดน้ำยังคงมีอยู่ ในตอนเช้าตรู่ของแต่ละวันจะมีเรือแพจำนวนมากมาซื้อขายสินค้ากันอย่างคับคั่งบริเวณปากคลองบางตลาด หน้าวัดเชิงท่าและหน้าวัดหน้าโบสถ์

พ.ศ. ๒๔๘๙ ความล่มสลายของชุมชนแห่งนี้เกิดขึ้นเมื่อทางการได้ออกพระราชบัญญัติเวนคืนที่ดินในบริเวณชุมชนท่าทราย ชุมชนบางตลาด เพื่อใช้สถานที่สร้างหน่วยงานของกรมชลประทาน วัดหน้าโบสถ์และวัดเชิงท่าถูกเวนคืนไปด้วย พร้อมกับวัดร้างอื่นๆ ในบริเวณนี้ พ.ศ. ๒๕๐๒ กรมชลประทานได้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ที่ถูกเวนคืนทั้งหมด

“วันนั้นเป็นวันเข้าพรรษาพอดี พระกำลังจะลงโบสถ์ จำได้ติดตาวว่ามีพระ ๔๔ รูป และเณรอีก ๖ เจ้าหน้าที่ตำรวจและกรมศาสนามาถึงก็ลืกประตูปโบสถ์เลยไม่ยอมให้พระเข้า ทั้งพระทั้งเณรร้องให้ หิวจิวรบ้าง บาตรบ้าง

แยกย้ายกันไปหาที่อยู่ใหม่ บางรูปไม่มีพี่น้อง ไม่มีที่อยู่ต้องไปขออาศัยอยู่ที่วัดกลางเกร็ด ไม่อย่างนั้นก็ขาดพรรษา จากนั้นคนไม่รู้มาจากไหนแย่งกันเข้ารื้อคันทองในโบสถ์ระจุกกระจาย เพื่อจะค้นหาพระเครื่อง แล้วที่สุดวัดก็ไม่เหลืออะไรอีกเลย กลายเป็นวัดร้าง มันเป็นภาพที่ทรมานใจพวกเราเหลือเกิน”

เป็นคำบอกเล่ากาลอวสานของวัดหน้าโบสถ์และวัดเชิงท่า โบราณสถานอันเก่าแก่ริมฝั่งเจ้าพระยาที่บ้านบางตลาด จาก**นายสมคิด จันทวงษ์** ประธานกรรมการหมู่บ้าน ตำบลท่าทราย ที่เคยมีบ้านอยู่หน้าวัดหน้าโบสถ์ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันอาทิตย์ที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

ปากคลองบางตลาดที่เคยเป็นชุมชนใหญ่ตั้งแต่สมัยอยุธยาล่มสลายไปหมดสิ้น รวมทั้งตลาดน้ำที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ คงเหลือแต่ตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาเช่นเดียวกับด้านขนอนปากเกร็ด

พระอุโบสถ และพระเจดีย์วัดเชิงท่า ที่บ้านบางตลาด (บันทึกภาพ พ.ศ. ๒๕๐๕)

วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ บ้านคลองเกลือซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ของตำบลบางตลาดได้แยกไปตั้งเป็นตำบลคลองเกลือ

อาณาเขตของตำบลบางตลาด

ตำบลบางตลาด มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลปากเกร็ด และตำบลคลองเกลือ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ	คลองบางตลาด ติดเขตตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลเกาะเกร็ด และตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ชุมชนต่างๆ ในตำบลบางตลาด

ชุมชนบางตลาดเดิมประกอบด้วยชุมชนไทยมอญและไทยมุสลิม มีคนจีนอยู่บ้าง

ชุมชนมอญบางตลาด เดิมมีชุมชนมอญอยู่หนาแน่นที่ปากคลองบางตลาด วัดหน้าโบสถ์ เป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุด ปัจจุบันไม่มีชุมชนมอญในตำบลบางตลาด ชุมชนมอญบางตลาดถูกรวบรวมมาตั้งที่ดินหมดทั้งชุมชน เพื่อใช้เป็นสถานที่ราชการของกรมชลประทาน

ชุมชนมอญคลองเกลือ ปัจจุบันบ้านคลองเกลือได้ถูกรวบรวมเป็นตำบลคลองเกลือ แยกออกจากตำบลบางตลาด

ชุมชนไทย เดิมอยู่บริเวณใกล้ปากด่านใกล้วัดกลางเกร็ด แต่ปัจจุบันมีกระจายทั่วไปทั้งตำบล

ชุมชนไทยมุสลิม มีอยู่หนาแน่นในคลองบางตลาด หลังตลาดชลประทานมีมัสยิดประเสริฐอิสลามเป็นมัสยิดหลักของชุมชน

ชุมชนจีน ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณใกล้วัดหน้าโบสถ์ ปากคลองบางตลาด ประกอบอาชีพค้าขาย

ตำบลบางตลาดเป็นตำบลที่มีการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็วมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามแนวถนนแจ้งวัฒนะ สภาพของชุมชนดั้งเดิมถูกเปลี่ยนแปลงไปหมด

พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลบางตลาด เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการของกรมชลประทาน และสถานสงเคราะห์ต่างๆ ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การปกครองของตำบลบางตลาด

เมื่อมีการจัดตั้งอำเภอปากเกร็ดใน พ.ศ. ๒๔๒๗ ตำบลบางตลาดเป็นตำบลหนึ่งอยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด

ตำบลบางตลาดเป็นตำบลที่อยู่ในเขตสุขาภิบาลปากเกร็ด เมื่อมีการจัดตั้งสุขาภิบาลปากเกร็ดเมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๘

วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ บ้านคลองเกลือได้แยกจากตำบลบางตลาด และจัดตั้งเป็นตำบลคลองเกลือ

วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ตำบลบางตลาดเป็นตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลตำบลปากเกร็ด

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ตำบลบางตลาดเป็นตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองปากเกร็ด

วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓ ตำบลบางตลาด เป็นตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด

สถานที่สำคัญของตำบลบางตลาด

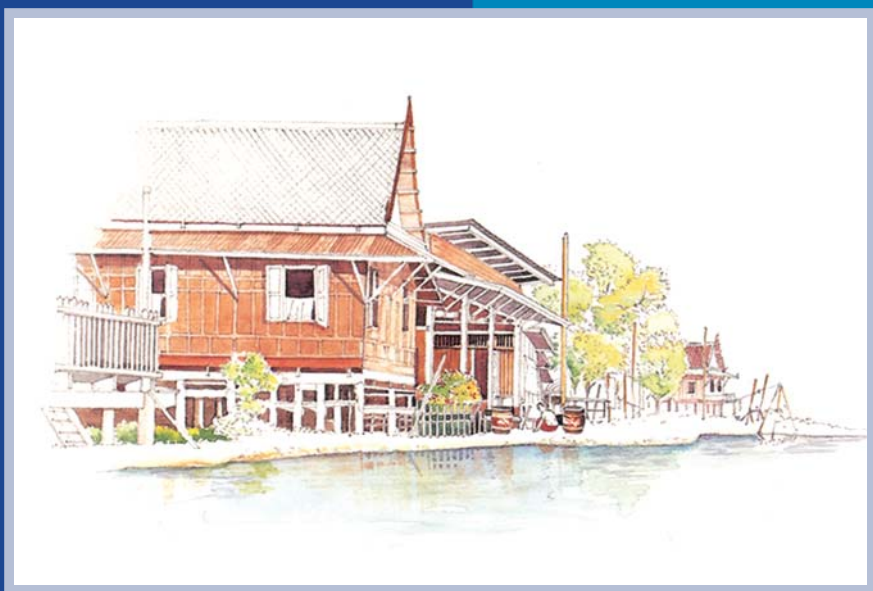
ตำบลบางตลาดเป็นที่ตั้งที่ทำการของส่วนราชการเป็นส่วนใหญ่ มีสถานที่สำคัญ คือ

๑. วัด ได้แก่ วัดชลประทานรังสฤษฎ์
๒. โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนศรีสังวาลย์ โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ และโรงเรียนชลประทานวิทยา
๓. ที่ทำการชลประทาน ของกรมชลประทาน
๔. สถานสงเคราะห์ต่างๆ ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๕. มัสยิดประเสริฐอิสลาม
๖. โรงพยาบาลชลประทาน
๗. ตลาดชลประทาน (ตลาดสายหยุด)

อุโบสถ
วัดชลประทานรังสฤษฎ์

ตำบอบางตะไนย์

ตำบลบางตะไนย์

ประวัติความเป็นมา

ตำบลบางตะไนย์ เป็นตำบลที่มีคนมอญเข้ามาอยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่น ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ได้กระจายอยู่ที่ตำบลบางคูวัด ที่วัดเกาะเกรียง วัดบางตะไนย์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ติดต่อกันมาตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาถึงตำบลบางตะไนย์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชุมชนนี้ได้ร้างไปเหมือนชุมชนอื่นๆ ในอำเภอปากเกร็ด เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๓๑๐ ครั้นถึงสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้คนมอญมาอยู่ที่บ้านปากเกร็ด เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๗ ได้มีคนมอญมาอยู่ที่บางตะไนย์อีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๓๖๕ มีคนมอญที่เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) ได้ไปรับครอบครัวมอญจากเมืองมอญมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้มาอยู่ที่บางตะไนย์ บางพุด คลองบ้านแหลมใหญ่ และได้อยู่ที่นี้ต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

พื้นที่บางตะไนย์นี้แต่เดิมมีต้นข่อยขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ต้นข่อยมีติดต่อกันมากเป็นบริเวณกว้างจนถึงตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และตำบลบางคูวัด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี มอญเรียกต้นข่อยว่า **คะไน** เรียกหมู่บ้านว่า **กวานคะไน** เมื่อมีการจัดตั้งเป็นตำบลขึ้น จึงเรียกตามชื่อของหมู่บ้านที่คนมอญเรียกว่า บางคะไน และเพี้ยนเป็นเสียงไทยว่า **บางตะไนย์** เป็น**ตำบลบางตะไนย์** พื้นที่ของบางตะไนย์ครอบคลุมไปถึงจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีเขตติดต่อกัน มีวัดบางตะไนย์อยู่ในชุมชนบางตะไนย์ แต่เมื่อมีการแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดนนทบุรีกับจังหวัดปทุมธานี โดยใช้คลองบางตะไนย์เป็นแนวแบ่งเขต วัดบางตะไนย์ปัจจุบันจึงไปอยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานี ส่วนตำบลบางตะไนย์ในเขตจังหวัดนนทบุรีไม่มีวัดชื่อวัดบางตะไนย์

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลบางตะไนย์ตั้งอยู่ทางทิศเหนือสุดของอำเภอปากเกร็ด ออูริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก มีลำคลองแยกจากลำน้ำเจ้าพระยาหลายคลอง คลองที่สำคัญคือคลองบางตะไนย์ ซึ่งเป็นคลองแบ่งเขตจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี ชาวบ้านได้อาศัยน้ำจากคลองเหล่านี้ไปทำนาในชุมชน

คลองบางตะไนย์
คลองแบ่งเขต
จังหวัดนนทบุรี
และจังหวัดปทุมธานี

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของตำบลบางตะไนย์ เป็นพื้นที่ราบลุ่มบริเวณปากคลองบ้านแหลมเหนือ ซึ่งเป็นเขตใต้สุดของตำบลบางตะไนย์ติดต่อกับบ้านลำพูรายของตำบลคลองพระอุดม และอยู่ตรงข้ามปากคลองลัดเกร็ดด้านวัดปรมัยยิกาวาส แต่เดิมบริเวณนี้เป็นที่ลุ่มชายเลนมีน้ำท่วมขังตลอดปี ลำน้ำเจ้าพระยาช่วงนี้จึงมีความกว้าง และมีคลองลัดเกร็ดแยกไปทางใต้ ทำให้บริเวณนี้มีสภาพเป็นอ่าวกว้าง วัดที่สร้างขึ้นในบริเวณอ่าวจึงเรียก **วัดปากอ่าว** (ปัจจุบันคือวัดปรมัยยิกาวาส)

ปากคลองลัดเกร็ด ด้านวัดปรมัยยิกาวาส แม่น้ำเจ้าพระยา ทอดเป็นแนวโค้งอยู่ด้านขวามือ ข้ามมือคือคลองลัดเกร็ด ตรงข้ามคลองลัดเกร็ด คือ ตำบลบางตะไนย์ (ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจาก นางสาวทวิวรรณ สงวนนาม)

ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สุนทรภู่เดินทางออกจากคลองลัดเกร็ดมาถึงบริเวณปากอ่าวนี่ และได้กล่าวพรรณนาถึงที่ลุ่มชายเลนบริเวณปากคลองบ้านแหลมเหนือที่สวยงาม เต็มไปด้วยดอกบัว และเหล่าวิหคนกกานานาชนิด สุนทรภู่ได้กล่าวไว้ในนิราศวัดเจ้าฟ้า ดังนี้

“พอออกคลองล่องลำแม่น้ำวก
กระทั่งทองล่องเลื่อนค่อยเคลือนคลา
นกกาน้ำดำปลากกระสาสูง
นกยางขาวเหล่านกยางมีหางเป็ย

เห็นนกหกเหินร่อนว่อนเวหา
ตาดุดอกบัวขาวคล้วเคลีย
เป็นฝูงฝูงเข้าใกล้มันไปเสีย
ล้วนตัวเมียหมดสิ้นทั้งดินแดน”

ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา จากบริเวณปากคลองบ้านแหลมเหนือ
ขึ้นไปตลอดจนถึงในเขตจังหวัดปทุมธานีมีต้นเตยเป็นกอใหญ่ๆ และขึ้น
หนาแน่นตลอดริมแม่น้ำ ใกล้ปากคลองบ้านแหลมเหนือ กอเตยมีมาก
จึงเรียกบริเวณนี้ว่า **บ้านเตย** มอญเรียก **กวางฮะจ่าน** มีวัดเตยตั้งอยู่ใน
บ้านเตยนี้ด้วย ชาวบ้านในแถบนี้มีอาชีพสานเสื่อเตยขาย

กอเตยบ้านดำเนินเหนือ ตำบลบางตะไนย์

ปัจจุบันต้นเตยมีเหลือไม่มาก ปากคลองบ้านแหลมเหนือยังคงเป็น
ที่ลุ่มน้ำขังตลอดปี มีบ้านเรือนผู้คนอาศัยอยู่มาก ชาวบ้านทำสวนทุเรียน
และเป็นแหล่งทุเรียนพันธุ์ดีของจังหวัดนนทบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธุ์

ชุมชนปากคลองบ้านแหลมเหนือ ตำบลบางตะไนย์
ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มุมมองจากสะพานพระราม ๔

ก้านยาวซึ่งเป็นทุเรียนพันธุ์ดีที่สุดและมีราคาแพงที่สุดเป็นราชาของทุเรียนนิยมปลูกกันมากที่ตำบลบางตะไนย์ เนื่องจากพื้นดินที่เป็นชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์ มีธาตุอาหารที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของทุเรียนและไม่ผลอื่นๆ

อาณาเขตของตำบลบางตะไนย์

ตำบลบางตะไนย์ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ คลองบางตะไนย์ ตำบลบางคูวัด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี และตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อ แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลบางพูด และ ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อ ตำบลคลองพระอุดม และตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การตั้งบ้านเรือนและผู้คนในตำบลบางตะไนย์

เนื่องจากตำบลบางตะไนย์เป็นที่ราบลุ่มตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา มีคลองที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น คลองบ้านแหลมเหนือ คลอง บางตะไนย์ และคลองที่มีในชุมชน เช่น คลองบ้านแหลมกลาง คลอง สัมปะทอง คลองขวาง ตำบลบางตะไนย์จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การ เพาะปลูก ภายในชุมชนจึงมีทั้งนาข้าวและสวนผลไม้ ตำบลบางตะไนย์ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวบ้านปลูกอ้อย กันมาก สนทนรภูได้กล่าวไว้ในนิราศวัดเจ้าฟ้า เมื่อเดินทางถึงบางตะไนย์ ดังนี้

**“ถึงบางกระไนได้เห็นบรรดาฟี่ พวกนารีเรืออ้อยเที่ยวลอยขาย
ดูจริตติดจะอนเป็นมอญกลาย ล้วนแต่งกายกันไรเหมือนไทยท่า”**

บางตะไนย์ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับบางคูวัด จังหวัดปทุมธานี บางคูวัด เป็นแหล่งปลูกอ้อยรสดีมีชื่อมาก เป็นอ้อยพันธุ์ไทยรสหวานมีน้ำมาก มีคนนิยมและกล่าวถึงทั่วไปว่า **“อ้อยจินบางใหญ่ อ้อยไทยบางคูวัด”** อ้อยบางตะไนย์ที่สนทนรภูกล่าวถึงคงเป็นอ้อยพันธุ์บางคูวัด

ชุมชนต่างๆ ในตำบลบางตะไนย์ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และในคลองต่างๆ ซึ่ง ได้แก่

๑. ชุมชนบ้านตาล อยู่เหนือสุดเขตจังหวัดนนทบุรีฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ชาวบ้านเป็นคนมอญตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา วัดตาลเป็นวัดอยู่ในหมู่บ้าน ด้านหลังวัดตาลมีวงปีพาทย์มอญ เป็นวงปีพาทย์มอญดั้งเดิมของชุมชน

โรงสีบ้านน้อย ตำบลบางตะไนย์ อำเภopakเกร็ด

๒. ชุมชนบ้านน้อย เดิมเป็นชุมชนเล็กมีบ้านเพียงสองสามหลัง เท่านั้นจึงเรียกว่าบ้านน้อย ชุมชนบ้านน้อยเป็นที่ตั้งโรงสีข้าวซึ่งเป็นโรงสีขนาดใหญ่ในอำเภopakเกร็ด

๓. ชุมชนบ้านตำหนักเหนือ อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีวัดตำหนักเหนือเป็นวัดมอญในชุมชน ในชุมชนบ้านตำหนักเหนือยังมีบ้านแบบบ้านมอญที่สวยงามและปลูกขวางแม่น้ำอยู่หลายหลัง ชาวบ้านในชุมชนยังประกอบอาชีพของคนมอญดั้งเดิม คือ การทำเครื่องหอมไทย จากดอกไม้ต่างๆ และการทำข้าวหอมมาก วงปีพาทย์มอญที่ยังคงบรรเลงเพลงมอญได้ดี อยู่ใกล้วัดตำหนักเหนือ

๔. ชุมชนบ้านเตย เดิมมีต้นเตยขึ้นเต็มริมแม่น้ำในหมู่บ้านจึงเรียกว่า บ้านเตย วัดเตยเป็นวัดมอญอยู่ในชุมชนบ้านเตย ชาวบ้านในชุมชนยังประกอบอาชีพการทำสวนทุเรียน เป็นแหล่งทุเรียนก้านยาวรสดีของจังหวัดนนทบุรี

บ้านเครื่องหอมไทย
ของนางจินตนา และนายสมบุญ บุญจรัส ตำบลบางตะไนย์

ข้าวหมาก จากบ้านทำข้าวหมาก
ของนางสาวกฤดา รุ่งหนองกระดี
ใกล้วัดตำหนักเหนือ ตำบลบางตะไนย์
อำเภอปากเกร็ด

ชุมชนบ้านเตย ตำบลบางตะไนย์ และสะพานพระราม ๔ มุมมองจากเกาะเกร็ด

๕. ชุมชนวัดป่า เป็นชุมชนที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาอยู่ในคลองบ้านแหลมเหนือถัดจากวัดอินทาราม เดิมเป็นป่า เมื่อสร้างวัดและหมู่บ้านจึงเรียกว่า **วัดป่า** ชุมชนนี้เป็นชุมชนไทยมีอาชีพทำสวนผลไม้และทำนามีวัดป่าเลไลยก์เป็นวัดของชุมชน

๖. ชุมชนบ้านแหลมเหนือ อยู่ในคลองบ้านแหลมเหนือ ซึ่งเป็นคลองแบ่งเขตตำบลบางตะไนย์ และตำบลคลองพระอุดม เป็นชุมชนไทยประกอบอาชีพทำสวนผลไม้กันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสวนทุเรียนมีวัดอินทารามเป็นวัดของชุมชน ในชุมชนมีวงปี่พาทย์ของชาวบ้านอยู่ใกล้วัดอินทาราม

๗. ชุมชนบ้านแหลมกลาง เป็นชุมชนไทยและชุมชนมอญที่อยู่ต่อเนื่องจากชุมชนบ้านแหลมตามคลองบ้านแหลมกลาง การทำสวนและการทำนามีอยู่มากในชุมชนนี้

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในตำบลบางตะไนย์มีไม่มากส่วนใหญ่ยังเป็นชุมชนที่สงบ มีสวนผลไม้ร่มรื่นและนาข้าวสลับกันไป เป็นชุมชนเกษตรเหมือนชุมชนเก่าอื่นๆ แต่ขณะนี้ก็มีสะพานพระราม ๔ ถนนชัยพฤกษ์

ได้สร้างอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลบางตะไนย์ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในตำบลบางตะไนย์ที่เป็นชุมชนเกษตรมาแต่เดิม การเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองคงเกิดขึ้นในเร็วๆ นี้

การปกครองของตำบลบางตะไนย์

ตำบลบางตะไนย์ได้ยกฐานะเป็นสภาตำบลบางตะไนย์และต่อมาได้ยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลบางตะไนย์ เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙

หมู่บ้านที่อยู่ในเขตตำบลบางตะไนย์มีกำหนดและผู้ใหญ่บ้านรับผิดชอบมี ๕ หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ ๑ บ้านตาล
- หมู่ที่ ๒ บ้านน้อย
- หมู่ที่ ๓ บ้านตำหนัก
- หมู่ที่ ๔ บ้านแหลม
- หมู่ที่ ๕ บ้านแหลมเหนือ

ตราสัญลักษณ์ประจำ
องค์การบริหาร
ส่วนตำบลบางตะไนย์

ป้าย "บ้านแหลมเหนือ" หมู่ ๕
ตำบลบางตะไนย์ (วัดอินทาราม
ตั้งอยู่ในเขตตำบลคลองพระอุดม)

องค์การบริหารส่วนตำบลบางตะไนย์ มีตราสัญลักษณ์เป็นรูปต้นตาล มีหิ่งห้อยตัวยี่สิบขาบนต้นตาลด้านละตัวเนื่องจากในชุมชนบางตะไนย์มีต้นตาลขึ้นมาก และมีบ้านตาลเป็นหมู่บ้านหนึ่งอยู่ในตำบลบางตะไนย์ นอกจากนี้ในตำบลบางตะไนย์เป็นชุมชนมอญ จึงใช้รูปหงส์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชนชาติมอญมาประกอบในตราสัญลักษณ์

สถานที่สำคัญของตำบลบางตะไนย์

๑. วัด ที่อยู่ในเขตตำบลบางตะไนย์ ได้แก่ วัดตาล วัดตำหนักเหนือ วัดเตย และวัดป่าเลไลยก์
๒. โรงเรียน ที่อยู่ในตำบลบางตะไนย์ ได้แก่ โรงเรียนวัดตาล และโรงเรียนวัดตำหนักเหนือ
๓. ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบางตะไนย์
๔. สถานีอนามัยตำบลบางตะไนย์

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบางตะไนย์

อุโบสถหลังเก่า (ซ้าย) และอุโบสถหลังใหม่ (ขวา) วัดเตย ตำบลบางตะไนย์ อำเภอปากเกร็ด

อุโบสถ วัดตาล
ตำบลบางตะไนย์
อำเภอปากเกร็ด

อุโบสถ วัดป่าเลไลยก์
ตำบลบางตะไนย์ อำเภopakเกร็ด

บานประตูอุโบสถ วัดป่าเลไลยก์
จำหลักไม้ทวารบาลเป็นรูปเทวดายืน

อุโบสถและพระรามัญเจดีย์ วัดตำนกเหนื่อ ตำบลบางตะไนย์ อำเภopakเกร็ด

ตำบลบางพลับ

ตำบลบางพลับ

ประวัติความเป็นมา

พื้นที่ตั้งตำบลบางพลับนั้นเดิมมีสภาพเป็นป่าและมีต้นมะพลับขนาดใหญ่อยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามคลองบางพลับนั้นมีต้นมะพลับขึ้นอยู่ทั่วไปจึงเรียกคลองว่า **คลองบางพลับ** ซึ่งมีคลองบางพลับใหญ่และคลองบางพลับน้อย ชุมชนที่อยู่ในคลองเรียกว่า **บ้านบางพลับ** ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งเป็นตำบลจึงใช้ชื่อคลองและชื่อชุมชนบางพลับเป็นชื่อ **ตำบลบางพลับ**

ปัจจุบันต้นมะพลับมีเหลือไม่มาก คงมีอยู่บ้างบริเวณใกล้วัดศาลาไชยภิตาราม

เมื่อแรกจัดตั้งอำเภอบางบัวทองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ นั้น ตำบลบางพลับขึ้นอยู่กับอำเภอบางบัวทอง ดังปรากฏในหนังสือทำเนียบคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๓ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ได้กล่าวถึงวัดศาลาไชยภิตารามในช่วงเวลานั้นว่า วัดศาลาไชยภิตาราม ขึ้นกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ต้นมะพลับ
(บันทึกภาพ พ.ศ. ๒๕๓๑)

ลูกมะพลับสุก มีผลสีส้มสวยงาม

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเขตปกครองของอำเภอบางบัวทอง และอำเภอปากเกร็ด ตามประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ ให้โอนท้องที่ตำบลบางพลับ จากอำเภอบางบัวทอง ไปรวมการปกครองขึ้นกับอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๗ หน้า ๔๓๔ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ ตำบลบางพลับ จึงได้ขึ้นอยู่กับเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ดมาจนถึงปัจจุบันนี้

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลบางพลับมีพื้นที่ส่วนหนึ่งทางด้านใต้ของตำบลติดแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำสวนและทำนา ภายในตำบลเป็นที่ราบลุ่มมีคลองมากถึง ๑๐ คลอง ซึ่งสะดวกแก่การสัญจรไปมาทางเรือและการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก เช่น คลองบางน้อย คลองบางพลับใหญ่ คลองบางพลับน้อย และคลองบางภูมิ เป็นต้น

อาณาเขตของตำบลบางพลับ

ตำบลบางพลับ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

การตั้งบ้านเรือนและผู้คนในตำบลบางพลับ

ชาวบางพลับปลูกบ้านอยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาและริมคลองต่างๆ ซึ่งมีอยู่หลายคลองในตำบลบางพลับ มีชุมชนต่างๆ คือ

๑. ชุมชนบ้านคลองบางภูมิ อยู่ในคลองบางภูมิแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ชาวบ้านทำสวนทุเรียนกันมากเพราะพื้นที่บริเวณปากคลองเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของทุเรียน คลองบางภูมิเป็นคลองที่แบ่งเขตตำบลบางพลับกับตำบลคลองพระอุดม

๒. ชุมชนบ้านคลองบางพลับใหญ่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นนาข้าวและสวนผลไม้ ชาวบ้านปลูกบ้านตามริมคลองบางพลับใหญ่

๓. ชุมชนบ้านคลองบางพลับน้อย ชาวบ้านปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก การตั้งชุมชนอยู่กระจายตามคลองบางพลับน้อย

การดำนา (บันทึกภาพ พ.ศ. ๒๕๒๘)

๔. **ชุมชนบ้านคลองบางน้อย** เป็นคลองที่แบ่งเขตตำบลบางพลับกับตำบลอ้อมเกร็ดใกล้วัดใหญ่สว่างอารมณ์ ชาวบ้านทำสวนผลไม้และทำนากันมาก สวนทุเรียนมีอยู่ในชุมชนแห่งนี้

๕. **บ้านน้ำวน หรือบ้านคู้่น้ำวน** อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ระหว่างวัดใหญ่สว่างอารมณ์และคลองบางภูมิ ชาวบ้านปลูกบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งแต่เดิมกระแสน้ำในแม่น้ำไหลแรงมาก เมื่อกระแสน้ำไหลมาปะทะตลิ่งอย่างแรงจนเกิดการไหลวนของสายน้ำ เรียกบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งนี้น่า **บ้านน้ำวน** ในปัจจุบันเมื่อมีการสร้างเขื่อนเจ้าพระยา กระแสน้ำลดความเร็วลงมาก น้ำวนจึงไม่มีปรากฏเหมือนเมื่อครั้งยังไม่ได้สร้างเขื่อนเจ้าพระยา

ตำบลบางพลับมีวัดสาส์โขภิตาราม เป็นวัดหลักของชุมชนและเป็นวัดเดียวในตำบลบางพลับ

เจดีย์โบราณ

บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ทางเข้าวัดศาลีโขกิตาราม

ตำบลบางพลับ อำเภopakเกร็ด

ปากคลอง
วัดศาลีโขกิตาราม
ตำบลบางพลับ
อำเภopakเกร็ด

๑๖๒ ท้องถิ่นปากเกร็ด

ตำบลบางพลับในปัจจุบัน ชุมชนบางพลับที่เกิดขึ้นใหม่เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ติดต่อกับอำเภอ บางบัวทอง มีหมู่บ้านขนาดใหญ่เกิดขึ้นหลายแห่ง วิถีชีวิตของชาวบางพลับ จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปจากชุมชนเกษตรกรเป็นชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ชุมชนดั้งเดิมคงเหลืออยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาและตามคลองบางพลับใหญ่ คลองบางพลับน้อย คลองบางภูมิ และชุมชนวัดสาส์นไชยิตาราม เป็นต้น

นาข้าวที่พร้อมให้เก็บเกี่ยว เป็นสีเหลืองทองไปทั่วท้องนา เป็นที่มาของคำว่าทุ่งรวงทอง

ถนนชัยพฤกษ์ที่เป็นถนนต่อเชื่อมจากสะพานพระราม ๔ ได้ผ่านเข้ามาที่ตำบลบางพลับ ผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลับและวัดสาส์นไชยิตาราม ตำบลบางพลับซึ่งเป็นชุมชนปิดได้มีทางออกสู่โลกภายนอกสะดวกสบายยิ่งขึ้น

คลองที่เป็นทางคมนาคมและใช้ประโยชน์ทางเกษตรในตำบลบางพลับมีมากถึง ๑๐ คลอง ได้แก่ คลองบางพลับใหญ่ คลองบางพลับน้อย คลองบางน้อย คลองหัวจิก คลองบางภูมิ คลองบางวัด คลองนาหุบ คลองขุนมหาไทย คลองหัวไทร และคลองไท

บางพลับเป็นทั้งอยู่อาศัยและมีโรงสีข้าว

พื้นที่ส่วนหนึ่งของบางพลับติดแม่น้ำเจ้าพระยา และอยู่ระหว่างคลองใหญ่ที่เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของอำเภอปากเกร็ดคือคลองบางบัวทอง และคลองพระอุดม ภายในตำบลบางพลับเองก็มีคลองมากถึง ๑๐ คลอง พื้นที่การเกษตรที่อยู่ในตำบลบางพลับและตำบล

โรงสีบางพลับ

ใกล้เคียง เช่น คลองช้อย คลองพระอุดม อ้อมเกร็ด ท่าอิฐ บางตลาด เป็นแหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่มาก จึงมีโรงสีขนาดใหญ่ ที่รับซื้อข้าวและรับสีข้าวจากชาวนาในทุ่งแห่งนี้มาสร้างในตำบลบางพลับและสร้างในบริเวณใกล้เคียงกันถึง ๒ โรง

โรงสีทั้งสองตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในอ้อมเกร็ด แต่เดิมถือว่าริมแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นด้านหน้าของตำบล แต่ปัจจุบันนี้ด้านหน้าของตำบลบางพลับกลับมาอยู่ด้านถนนชัยพฤกษ์และถนนราชพฤกษ์จากสะพานพระราม ๔ และมีหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ผุดขึ้นแทนโรงสีมากเกือบ ๑๐ หมู่บ้าน

การปกครองของตำบลบางพลับ

ตำบลบางพลับได้ยกฐานะเป็นสภาตำบลบางพลับ ต่อมาได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลับเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลับ มีตราสัญลักษณ์เป็น **รูปต้นมะพลับและรวงข้าว** ซึ่งมีความหมายว่า ตำบลบางพลับมีต้นมะพลับมากและเป็นที่มาของชื่อของตำบล อีกทั้งในตำบลบางพลับชาวบ้านทำนากันมาก ได้ผลผลิตดีจนเป็นที่มาของชื่อวัดสาส์โขภิตาราม ซึ่งเป็นวัดในตำบลบางพลับ

ตำบลบางพลับมีหมู่บ้านที่ตั้งเป็นทางการ มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองมี ๕ หมู่บ้าน คือ

- หมู่ที่ ๑ บ้านคิ่งน้ำวน
- หมู่ที่ ๒ บ้านบางพลับใหญ่
- หมู่ที่ ๓ บ้านระแหง
- หมู่ที่ ๔ บ้านบางวัด
- หมู่ที่ ๕ บ้านบางภูมิ

ตราสัญลักษณ์ประจำองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลับ

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลับ

วัดศาลิโขภิตาราม

สถานที่สำคัญของตำบลบางพลับ

๑. วัด ที่อยู่ในตำบลบางพลับ ได้แก่ วัดศาลิโขภิตาราม
๒. โรงเรียน ที่อยู่ในตำบลบางพลับ ได้แก่ โรงเรียนวัดศาลิโขภิตาราม
๓. ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลับ
๔. สถานีอนามัยตำบลบางพลับ

ตำบอบางพุด

ตำบลบางพูด

ประวัติความเป็นมา

บางพูดเป็นชุมชนดั้งเดิมมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา สถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาที่ยังคงปรากฏอยู่ในตำบลบางพูดคือ อุโบสถวัดบางพูดนอก และ อุโบสถหลังเดิมของวัดกุ่ม

ความสำคัญของบ้านบางพูดมีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เช่นกัน เพราะบ้านบางพูดเป็นที่ตั้งด่านย่อย คือ **ด่านย่อยบ้านบางพูด** ด่านย่อยแห่งนี้ได้ปฏิบัติหน้าที่เก็บภาษีต่างๆ เป็นระยะเวลาอันยาวนานจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามที่ปรากฏในหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค พระกรุงศรีบุรีรักษ์ ข้าหลวงเมืองนนทบุรีได้รวบรวมประวัติและการบริหารจังหวัดนนทบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ รายงานเจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการปกครองและการภาษีได้กล่าวถึงตำบลบางพูดว่า เป็นด่านย่อย ด่านเหล่านี้มีรายได้จากภาษีน้ำตาลโตนด และนายตำบลบางพูดได้รับอำนาจจากกรมศุลกากรให้เป็นผู้จัดการสุราของรัฐบาลด้วย

ลูกมะพูด

ตำบลบางพูด เป็นชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดตำบลบางพูดเป็นที่ลุ่มชายเลน มีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี ริมฝั่งแม่น้ำหลายแห่งมีทรายและโคลนตมมาทับถมกันมากจนบางแห่งเป็นหาดทราย **ต้นมะพูด** ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ชอบขึ้นในพื้นที่ลุ่มและมีดินที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ต้นมะพูดเกิดขึ้นในตำบลนี้มาก เมื่อผลสุกจะมีสีเหลืองตัดกับใบที่มีสีเขียวเข้ม ทำให้แลดูสวย เป็นผลไม้ที่สร้างสีสันให้แก่ชุมชนนี้มาก จึงได้เป็นชื่อของชุมชนว่า **ตำบลบางพูด** ซึ่งกร่อนมาจากบาง**มะพูด**

นอกจากจะมีต้นมะพูดขึ้นอยู่มากมายแล้ว ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นที่ยื่นของชุมชนนั้น มีต้นลำพูและกอเตยขึ้นอยู่ทั่วไป

ก่อนที่จะมีการสร้างเขื่อนเจ้าพระยาและก่อนมีการดูดทรายในลำน้ำเจ้าพระยาเหนือจังหวัดปทุมธานีนั้น ทรายที่ไหลมาตามสายน้ำเจ้าพระยา จะไหลมาทับถมกันมากบริเวณบ้านบางพูดนี้จนเกิดเป็นเนินทรายหรือสันดอนในลำน้ำเจ้าพระยา ชาวบ้านงมทรายที่บางพูดไปใช้ผสมดินสำหรับทำเครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ดเพราะเป็นทรายที่มีคุณภาพดี และผสมปูนใช้ก่อสร้างวัด วังและกำแพงเมืองต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร

เนิ่นทรายเหล่านี้เป็นที่มาของความวิปโยคของปวงชนชาวไทย เป็นการสูญเสียครั้งสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ไทย ที่ต้องสูญเสียสมเด็จพระนางเจ้าสุภัทนีทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน์ เรือพระประเทียบที่มีเรือยนต์ลากจูงมานั้น เสียหลักไปเกยกองทรายใต้น้ำ เรือเอียงคว่ำ ทำให้สมเด็จพระนางเจ้าสุภัทนีทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน์สิ้นพระชนม์ รวมทั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้าในพระครรภ์ที่บริเวณหน้าวัดเกาะพญาเจ่ง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็นพระเจดีย์ประดิษฐานพระพุทธรูป ๔ องค์เพื่อเป็นพระอนุสรณ์สถานอยู่ที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาด้านใต้ของวัดเกาะพญาเจ่ง อันเป็นสถานที่เกิดอุบัติเหตุ

พ.ศ. ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งอำเภอปากเกร็ด โดยรวมบ้านบางพูดเป็นตำบลบางพูดและอยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลบางพูดตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา มีคลองบางพูดที่เป็นคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาไปถึงทุ่งบางเขน คลองเปรมประชากรตอนเมือง ปากคลองอยู่ใกล้วัดเกาะพญาเจ่ง เป็นคลองที่ชาวบ้านเคยใช้เดินทางไปทำนาถึงหลักสี่ ทุ่งสีกัน ทุ่งบางเขน คลองบางพูดเป็นคลองแบ่งเขตตำบลบางพูดและตำบลปากเกร็ด คลองบางพูดฝั่งเหนืออยู่ในเขตตำบลบางพูด คลองบางพูดฝั่งใต้อยู่ในเขตตำบลปากเกร็ด

พื้นที่ตำบลบางพูดมี ๓ ลักษณะ คือ

๑. พื้นที่ชายเลนริมแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ดังกล่าวนี้มีความยาวไปตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา จากเหนือสุดของตำบลที่ติดต่อกับตำบลบ้านใหม่

จนถึงด้านใต้สุดติดต่อกับตำบลปากเกร็ด แต่เดิมมีต้นลำพูขึ้นอยู่ทั่วไป ชาวบ้านไม่ชอบปลูกบ้านริมน้ำด้านนี้ เพราะไม่สะดวกแก่การจอดเรือ และการใช้น้ำในเวลาน้ำลง ขายน้ำจะมีแต่โคลนเลน

๒. พื้นที่ต่อจากขายน้ำเป็นที่ราบ เหมาะแก่การทำนา ทำสวน พื้นที่ส่วนนี้จึงเป็นนาข้าวผืนใหญ่ไปจนถึงคลองประปา คลองเปรมประชากร ทุ่งบางเขน

๓. พื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีตลิ่งชันไม่มีความลาดเอียง เป็นพื้นที่สุดเขตตำบลบางพูดทางด้านเหนือติดกับตำบลบ้านใหม่ เรียกบริเวณนั้นว่า **บ้านบางพัง** ตลิ่งริมแม่น้ำจะพังลง เพราะกระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งพังลงน้ำอยู่เสมอ

อาณาเขตของตำบลบางพูด

ตำบลบางพูด มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลบ้านใหม่ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลคลองเกลือ ตำบลปากเกร็ด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลบ้านใหม่ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลบางตะไนย์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การตั้งบ้านเรือนและผู้คนในตำบลบางพูด

ชุมชนดั้งเดิมของตำบลบางพูดเป็นชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นส่วนใหญ่ และเป็นชุมชนมอญ ชุมชนที่อยู่ในคลองบางพูดมีอยู่เพียงบริเวณวัดบางพูดนอกและวัดบางพูดในเท่านั้น ชุมชนดั้งเดิม ได้แก่

๑. **ชุมชนบ้านหาดอู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา** เลยชุมชนบ้านคานเรือและต่อเนื่องกับบ้านหาดของตำบลปากเกร็ด ไปเกือบถึงวัดเกาะพญาเจ่ง บริเวณนี้เป็นที่ดินงอกชายเลน เวล่าน้ำลดที่ดินเป็นหาดโคลนเลนออกไปในลำน้ำเจ้าพระยา ลักษณะชายน้ำที่เป็นหาดมีต่อเนื่องไปจากบริเวณบ้านหาดของตำบลปากเกร็ด จนถึงบ้านหาดของตำบลบางพูด เป็นระยะทางยาวผ่านวัดเกาะพญาเจ่ง ย่านปากคลองบางพูด ซึ่งเป็นคลองแบ่งเขตตำบลปากเกร็ดและตำบลบางพูด และเป็นหาดต่อเนื่องไปถึงวัดกู่

๒. **ชุมชนวัดเกาะพญาเจ่งหรือวัดเกาะบางพูด** อู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาด้านเหนือของวัด มีวัดเกาะพญาเจ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน

๓. **ชุมชนบางพูดนอก** อยู่ภายในคลองบางพูด บริเวณปากคลองมีวัดบางพูดนอกเป็นวัดหลักของชุมชน

๔. **ชุมชนบางพูดใน** เป็นชุมชนที่อยู่ภายในคลองบางพูด ถัดจากวัดบางพูดนอกเข้าไปในคลองมีวัดบางพูดในเป็นศูนย์กลางของชุมชน (วัดบางพูดในอยู่ตำบลปากเกร็ด มีคลองบางพูดเป็นคลองแบ่งเขตตำบลปากเกร็ดกับตำบลบางพูด)

ชุมชนบางพูดในยังคงมีวิถีชีวิตแบบชาวสวน ปลูกบ้านอยู่ตามริมคลองบางพูด ชุมชนร่มรื่นด้วยร่มไม้ในสวน เป็นวิถีชีวิตที่มีความสงบเรียบง่าย

๕. **ชุมชนบ้านกู่** หรือมอญเรียก **กวานกู่** แปลว่า **บ้านไร่** อยู่บริเวณวัดกู่ เดิมคนมอญใช้เป็นที่สำหรับทำไร่ ปลูกผัก แต่ทำนาไม่ได้เพราะลุ่มมาก มีวัดท่าสอนเป็นวัดของชุมชน แต่เนื่องจากคนมอญมาทำไร่กันมาก มอญจึงเรียกชุมชนนี้ว่า กวานกู่ (กวาน แปลว่า หมูบ้าน กู่ แปลว่า ไร่ กวานกู่ จึงมีความหมายว่าบ้านไร่) ต่อมาภายหลังเรียกวัดท่าสอนว่าวัดกู่ตามชื่อมอญ

๖. **ชุมชนบ้านลาว** อู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเหนือวัดกู่เรียกบ้านลาว แต่ปัจจุบันไม่มีคนลาวมีแต่คนไทยและคนมอญ วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนคือ วัดโพธิ์บ้านอ้อย และวัดหงษ์ทอง

ชุมชนมอญริมคลองบางพุท

สุนทรภู่กวีเอกของไทยเมื่อเดินทางมาถึงบางพุทและบ้านลาว ได้กล่าวไว้ในนิราศภูเขาทองเมื่อถึงบางพุท

**“ถึงบางพุทพุทดีเป็นศรีศักดิ์
แม้พุทชั่วตัวตายทำลายมิตร**

**มีคนรักรสถ้อยอร่อยจิต
จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพุทจา”**

และในนิราศวัดเจ้าฟ้า เมื่อสุนทรภูเดินทางถึงบ้านลาว ได้กล่าวว่า
“ถึงบ้านลาวเห็นแต่ลาวพวกชาวบ้าน ล้วนหยวนอย่างบ่วงเหมือนห้วงหวย
ไม่เหมือนลาวชาวกรุงที่นุ่งลาย ล้วนกริดกรายหีบหย่งทรงสำอาง”

๗. ชุมชนบ้านบางพัง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาสุดเขตตำบลบางพุทด้านเหนือ ติดกับตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด ชุมชนนี้เดิมเป็นชุมชนมอญมีวัดศรีรัตนาราม (วัดบางพัง) เป็นวัดในชุมชน ปัจจุบันเป็นชุมชนไทย ชาวบ้านทำสวนทุเรียน เป็นสวนทุเรียนที่อยู่ในพื้นที่เหนือสุดของบรรดาสวนทุเรียนในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
และศาลาพุ่มข้าวบิณฑ์ อาคารสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

อาคารวิทยทัศน์ และอาคารวิชาการ ๓
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด

๘. ชุมชนใหม่ในตำบลบางพูด ตำบลบางพูดนอกจากชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งอยู่เรียงรายตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาในพื้นที่ด้านตะวันออกทั้งหมดของตำบลบางพูด มีการเกิดขึ้นของชุมชนและสถานที่สำคัญทางราชการและเอกชนจำนวนมาก อาทิ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สำนักงานที่ดินจังหวัดนนทบุรีสาขาปากเกร็ด ตำบลบ้านใหม่ โรงเรียนพิชญศึกษา โรงเรียนอัมพรไพศาล และโรงเรียนโพธิ์นิมิตพิทยาคม เป็นต้น รวมทั้งหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ

เหตุเกิดที่บ้านบางพูด พ.ศ. ๒๕๒๓

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ ที่บ้านบางพูด เป็นเหตุการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของปวงชนชาวไทยตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสุภัททันตะกุลมารีรัตน์ พระบรมราชเทวีสิ้นพระชนม์จากอุบัติเหตุเรือพระที่นั่งล่มที่หน้าวัดเกาะพญาเจ่ง* บ้านบางพูด อำเภอปากเกร็ด ยิ่งความวิปโยคบังเกิดขึ้นแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและปวงประชาชาวไทยเป็นอย่างมาก

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บันทึกว่า

“วันที่ (ครองราชย์) ๔๒๒๐ วันจันทร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๗ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒ เวลาเช้า ๒ โมง จะเสด็จพระราชดำเนินไปบางปะอิน ปล่อยเรือพระประเทียบ (เรือฝ่ายใน) ไปก่อนเช้า ๒ โมงเศษ เสด็จวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทอดพระเนตรแล้วเสด็จเข้าไปภายในพระอุโบสถ ทรงนมัสการและทอดพระเนตร หม่อมราชวงศ์แจ่มขัดพื้นพระอุโบสถเป็นตัวอย่างถวาย โปรดเกล้าฯ จะจ่ายคนให้ขัด หม่อมราชวงศ์นั้นให้เป็นแต่ชักเงา แล้วเสด็จมาตำหนักแพ ลงเรือพระที่นั่งโสมภณภควดี สมเด็จพระองค์น้อย (กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) กรมหมื่นนเรศวร์ พระองค์เจ้าเทวัญ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ กับหัวหมื่นพระยาไวยสรเดช หลวงนายฤทธิไปเรือพระที่นั่ง พระยาประภากรวงศ์ เป็น

* วัดเกาะพญาเจ่ง ปัจจุบันตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลปากเกร็ด เป็นเขตติดต่อบางพูด

สมเด็จพระนางเจ้า
สุนันทากุมารีรัตน์
พระบรมราชเทวี

ที่มา : ไฟล์สโตน, เจฟฟรี
จุฬาลงกรณ์ราชสันตติวงศ์
พระบรมราชวงศ์
แห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ
พิชณูโลกการพิมพ์ ๒๕๓๒
หน้า ๑๐๑

กับต้น ออกเร็วเวลา ๓ โมงเช้าครึ่ง ขึ้นไปบางตลาดจนจะเข้าปากเกร็ด พบเรือราชสีห์จมนิทพเสนาปลัดวังช้ายกกลับมาทูลว่า เรือพระที่นั่งพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ซึ่งเรือปานมารุตจงไปนั้นล่มที่บางพูด ปากเกร็ด สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน์สิ้นพระชนม์ จึงรีบแล่นเรือไปถึงบางพูดเช้า ๕ โมง เห็นเรือไฟและเรือพระประเทียบจอดอยู่กลางน้ำที่เขาตำรายา เหนือบ้านพระยาเกียรติหน่อย ประทับเรือพระที่นั่งเข้าที่เรือปานมารุต ไล่เลียงกรมหมื่นอดิศรกับพระยามหามุนีด้วยเรื่องเรือล่ม..... จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้านายขึ้นไปไต่เรื่องดูที่คนอื่นๆ ทีละคนสองคน แยกกันถามได้ความว่า พระองค์เจ้าหญิงสุนันทา สิ้นพระชนม์ด้วยกับแก้วพระพี่เลี้ยงอีกคนหนึ่งตายและคนที่อยู่ในแก่งออกไม่ทันบ้างที่สลบก็แก้ฟื้นคืนได้หลายคน จึงไล่เลียงได้ความว่า เมื่อเรือล่มคว่านั้น พระองค์เจ้าหญิงสุนันทา ประทับอยู่ในแก่ง ยังเสด็จออกมาไม่ได้ จึงได้ช่วยกันหยายเรือขึ้น การที่หยายเรื่อนั้นว่าช้าอยู่มากกว่าครึ่งชั่วโมง จึงได้เสียท่วงที เมื่อเชิญพระศพขึ้นมาที่เรือปานมารุตแล้วช่วยกันแก้ไขมาก ครั้งนี้เผอิญให้หลวงวาโฆมาในเรือปานมารุตด้วย ได้ช่วยกันเต็มกำลังก็ไม่ฟื้น ชาวบ้านที่ช่วยกันแก้พวกข้าหลวงรอดตายหลายคน เอาแก้ก็ไม่ฟื้นได้...

เมื่อได้ความดังนี้แล้วจึงทราบได้ฝ่าละอองว่า พระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์สิ้นพระชนม์ด้วย”

หลังจากงานพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลพระศพแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนอุบัติเหตุเรือพระประเทียบล่ม จนทำให้สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี สิ้นพระชนม์

ผลการสอบสวนตอนหนึ่งกล่าวว่า

“เมื่อเรือคว่านั้น พระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ประทับอยู่ในแก่ง ยังเสด็จออกมาไม่ได้ และพระยามหามุนีสมุหราชองครักษ์ได้ออกคำสั่งฉับพลัน ห้ามมิให้ใครเข้าไปช่วยพระองค์ด้วยเป็นการขัดต่อกฎมณเฑียรบาล

และห้ามมิให้ผู้ใดเข้าใกล้เรือพระที่นั่งอย่างเด็ดขาด และกว่าจะออกคำสั่งให้คนพลิกเรือพระที่นั่งขึ้นมาก็ช้ากว่าครึ่งชั่วโมง จึงปรากฏว่าพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ สิ้นพระชนม์เสียแล้ว พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าฟ้ากระรรณาภรณ์เพชรรัตน์ พระราชธิดา และสมเด็จพระเจ้าฟ้าในพระครรภ์พร้อมพระพี่เลี้ยงอีก ๑ คน”

สถานที่เกิดเหตุคือ บริเวณหน้าวัดเกาะพญาเจ่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอนุสรณ์สถาน เป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ทรงกลม ยอดแบบมอญ องค์เจดีย์เป็นซุ้มโปร่ง ทั้งสี่ทิศ แต่ละซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปซุ้มละ ๑ องค์ รวม ๔ องค์

จากจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันและผลการสอบสวนเหตุการณ์วิปโยคครั้งนี้ที่บ้านบางพูด จะเห็นความเป็นจริงที่เกี่ยวกับบ้านบางพูด คือ

๑. สถานที่เกิดอุบัติเหตุเรือพระประเทียบล่ม คือบริเวณหน้าวัดเกาะพญาเจ่ง ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอนุสรณ์สถานเป็นพระเจดีย์ไว้

ศาลาสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี
วัดเกาะพญาเจ่ง (ปัจจุบันอยู่ในตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด)

พระอนุสรณ์สถาน
สมเด็จพระนางเจ้า
สุนันทากุมารีรัตน์
พระบรมราชเทวี
วัดเกาะพญาเจ่ง

อุโบสถวัดเกาะพญาเจ่ง

๒. เรือพระประเทียบไปเกยเนินทรายที่อยู่ในแม่น้ำ ทำให้เรือพระประเทียบล่ม คนมอญผู้สูงอายุเล่าว่า มีคนมอญมทรายอยู่มากขณะเกิดเหตุและจะเข้าไปช่วยพลิกเรือ มีคนถือดาบสั่งห้ามไม่ให้แตะต้องเรือ พระประเทียบเป็นอันขาด สอดคล้องกับผลการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนเรื่องนี้ที่ว่า **พระยามหามนตรีสั่งห้ามมิให้ผู้ใดเข้าใกล้เรือพระประเทียบเป็นอันขาด เพราะผิดกฎหมายเทียบลางเนื่องจากเป็นเรือพระประเทียบของเจ้านายฝ่ายใน ห้ามผู้ใดเข้าใกล้โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชาย**

๓. เรือพระประเทียบไม่ได้จม เพียงไปเกยทรายแล้วล่มลง และอยู่ในลักษณะนี้นานกว่าครึ่งชั่วโมง จึงได้พลิกเรือพระประเทียบ

เมื่อพลิกเรือพระประเทียบได้แล้ว คงไม่ต้องไปกู้เรือใกล้ที่วัดกู่ซึ่งอยู่ไกลจากจุดเกิดเหตุมาก อีกทั้งคงไม่มีใครปล่อยให้เรือพระประเทียบลอยไปถึงหน้าวัดกู่ แล้วไปทำการกู้เรือที่วัดกู่

๔. เรือพระประเทียบไม่ได้ชำรุดเสียหายแต่อย่างใด เพียงไปเกยเนินทรายแล้วล่ม เรือพระประเทียบลำนี้จึงได้นำกลับไปพร้อมการอัญเชิญพระศพกลับกรุงเทพมหานคร ไม่ได้ปล่อยเรือทิ้งไว้

เหตุการณ์ครั้งนี้มีผู้เข้าใจว่าเป็นที่มาของชื่อวัดกู่ และมีเรือเก่าเป็นหลักฐานนั้น คงไม่ตรงกับความเป็นจริงและขัดแย้งกับความจริงที่ปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันดังกล่าวข้างต้นนี้

ชุมชนบางพูดเป็นชุมชนมอญมาก่อน คนมอญส่วนหนึ่งได้มาทำไร่ใกล้ๆ กับวัดท่าสอน ซึ่งเป็นวัดโบราณในสมัยอยุธยา คนมอญเรียกชุมชนนี้เป็นภาษามอญว่า กวานกู่ หรือ บ้านไร่ และเรียกวัดท่าสอนเป็นภาษามอญว่า **เพี้ยะกู่** หรือ **วัดกู่** ซึ่งแปลว่า **วัดบ้านไร่** คนมอญที่ปากเกร็ดจะเรียกวัดต่างๆ ในชุมชนมอญเป็นภาษามอญ เช่น วัดปรมัยยิกาวาส เรียกในภาษามอญว่า **วัดมู่เกี้ยะเต็ง** วัดตาล เรียกว่า **วัดเพี้ยะตา** วัดเตย เรียกว่า **วัดชะจ่าน** เป็นต้น

สมเด็จพระนางเจ้าสุชนันทินทุมาภิเษราชินี พระบรมราชเทวีทรงเป็นที่เคารพนับถือของผู้คนในตำบลบางพูดและตำบลปากเกร็ด ในวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ของทุกปี ซึ่งตรงกับวันสิ้นพระชนม์ มีการทำบุญอุทิศถวายแด่พระองค์ท่านเป็นประจำทุกปี ที่วัดกุฎีได้สร้างพระตำหนักเป็นศาลสำหรับพระองค์ท่านด้วยความเคารพในพระองค์

การปกครองของตำบลบางพูด

ตำบลบางพูดมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบงานของตำบลที่ขึ้นต่ออำเภอปากเกร็ด ตั้งแต่เมื่อตั้งอำเภอปากเกร็ด ต่อมามีการจัดตั้งสุขาภิบาลอำเภอปากเกร็ดเมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ ตำบลบางพูดได้อยู่ในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากเกร็ด

วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ยกฐานะสุขาภิบาลอำเภอปากเกร็ดเป็นเทศบาลตำบลปากเกร็ด ตำบลบางพูดได้อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากเกร็ด

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ตำบลบางพูดได้อยู่ในเขตเทศบาลเมืองปากเกร็ด

วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓ ตำบลบางพูดได้อยู่ในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด

สถานที่สำคัญของตำบลบางพูด

ตำบลบางพูดได้พัฒนาเป็นชุมชนเมืองในเขตเทศบาลนครปากเกร็ดอย่างรวดเร็ว มีสถานที่ราชการและส่วนงานเอกชน เกิดขึ้นในตำบลบางพูดหลายแห่ง สถานที่สำคัญในตำบลบางพูด คือ

๑. สถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกลสมบูรณ์แบบแห่งแรกในประเทศไทย โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยาาคม โรงเรียนวัดกุฎี โรงเรียนผาสุกมณีจักรมิตรภาพที่ ๑๑๖ โรงเรียนอัมพรไพศาล โรงเรียนพิชญศึกษา และโรงเรียนวัดผาสุกมณีจักร

๒. วัด ตำบลบางพูดมีวัด ๖ วัด ได้แก่ วัดบางพูดนอก วัดบางพูดใน วัดผาสุกมณีจักร วัดโพธิ์บ้านอ้อย วัดศรีรัตนาราม และวัดหงษ์ทอง

๓. สำนักงานที่ดินจังหวัดนนทบุรี สาขาปากเกร็ด

อุโบสถ
วัดบางพูดนอก

พระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่วิหารวัดบางพูดใน
ฝีมือการปั้นของพระครูนนทกิจจาภรณ์ (แส) เจ้าอาวาสวัดบางพูดใน

พระพุทธรูปปางลีลา
วัดมหาสุกมณีจักร

หลวงปู่ขาว พระประธาน
ภายในอุโบสถเก่า
วัดโพธิ์บ้านอ้อย

ท้องถิ่นปากเกร็ด

อุโบสถ
วัดศรีรัตนาราม

มณฑปพระพุทธบาท
วัดหงษ์ทอง

ตำบลบ้านใหม่

ตำบลบ้านใหม่

ประวัติความเป็นมา

ตำบลบ้านใหม่เป็นชุมชนเก่ามีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เดิมเรียกว่า **บ้านใหม่ตลาดเนื้อ** จากจดหมายเหตุสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ ได้กล่าวถึงวัดในตำบลบ้านใหม่ โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมบัญชีพระภิกษุสามเณรที่เล่าเรียนสูตรกระจายนะได้จนเป็นเปรียญเอก โท ตรี แต่ละวัด ดังนี้

ปีจอ เอกศก ๑๓ พระอาราม...วัดบ้านใหม่ตลาดเนื้อรามัญตรี

๑ รูป

จากจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ ดังกล่าวนี้ประกอบด้วยคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชน แสดงให้เห็นว่า

๑. ชุมชนบ้านใหม่นี้ต้องเกิดขึ้นก่อนสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. ชุมชนบ้านใหม่เป็นชุมชนมอญมาก่อนจึงมีพระจบการเรียนเปรียญรามัญ

การเป็นชุมชนมอญมีต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังปรากฏในทำเนียบคณะสงฆ์ กระทรวงธรรมการ จัดพิมพ์เมื่อ ร.ศ. ๑๒๓ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ได้กล่าวถึง**วัดโพธิ์ทองที่บ้านใหม่ตลาดเนื้อ**นี้ระบุชื่อเจ้าอาวาสชื่อ **พระอ้อกกาเลียน** ซึ่งเป็นพระมอญ

บ้านใหม่ตลาดเนื้ออยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาตรงข้ามบ้านตลาดเหนือ บ้านตลาดใต้ ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน เป็นที่รวมของพ่อค้า ที่นำเนื้อสัตว์ป่ามาจำหน่ายจึงเรียกว่าตลาดเนื้อ และอยู่ระหว่างชุมชนเก่าซึ่งมีคลองบ้านเก่าอยู่ทางใต้ และมีชุมชนบ้านเทียนถวายอยู่ด้านเหนือ ตลาดเนื้อเป็นชุมชนใหม่จึงได้เรียกบ้านใหม่ตลาดเนื้อ

บ้านใหม่ตลาดเนื้อเป็นชื่อของชุมชนแห่งนี้ต่อมา แม้ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ บริเวณชุมชนนี้ยังมีชื่อเรียกว่า บ้านใหม่ตลาดเนื้อ ดังปรากฏในหนังสือประวัติศาสตร์ไทยส่วนภูมิภาคที่พระกรงศรีบุรีรักษาล่วงจังหวัดนนทบุรี ได้รวบรวมประวัติจังหวัดนนทบุรีให้เจ้าพระยายมราชเสนาบดี กระทรวงมหาดไทย ได้กล่าวถึงเขตจังหวัดนนทบุรีด้านทิศเหนือที่ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี ดังนี้

“โอบเมืองปทุมตามทุ่งนา ตามลำกรำ ตัดตรงมาวัดกระโจม มาคลองบางตะไนย์ ออกปากคลองคนละฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามาปันกันที่คลองบ้านใหม่ตลาดเนื้อใต้วัดเทียนถวาย”

นอกจากนี้ในหนังสือรายงานฉบับเดียวกัน ได้กล่าวถึงตลาดปากเกร็ดตอนหนึ่ง ดังนี้

“ตลาดค้าขายมีตลาดใหญ่ที่อำเภอปากเกร็ดเป็นตลาดแพจอดเรียงกันเป็นตับ ตั้งแต่หน้าวัดสนามไชยไปจนเลยวัดบ่อ ตลาดนี้เป็นตลาดสำคัญของเมืองนี้ ทำการติดต่อกับพวกตลาดย่อย และแม่ค้าเร่แถบเมืองปทุม บางบัวทอง บ้านแหลมใหญ่ บ้านใหม่ตลาดเนื้อ”

ปัจจุบันเรียกว่า **บ้านใหม่** มีฐานะเป็นตำบลบ้านใหม่ และเป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลนครปากเกร็ด

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลบ้านใหม่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นตำบลเหนือสุดของอำเภอปากเกร็ดและเหนือสุดจังหวัดนนทบุรี ในตำบลบ้านใหม่ พื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำสวนผลไม้ และการตั้งบ้านเรือนชุมชน มีลำคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาไปสู่พื้นที่ภายในตำบลทางทุ่งตะวันออกที่เป็นนาข้าว เช่น คลองบางพัง คลองวัดซ่งกลม คลองบ้านเก่า และคลองบ้านใหม่ ซึ่งเป็นคลองแบ่งเขตจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี

อาณาเขตของตำบลบ้านใหม่

ตำบลบ้านใหม่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	คลองบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลบางพูด ตำบลคลองเกลือ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	คลองประปา กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลบางชะแยง ตำบลบางคูวัด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

การตั้งบ้านเรือนและผู้คนในตำบลบ้านใหม่

ชุมชนเก่าของตำบลบ้านใหม่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกตลอดต่อเนื่องกันไปตามลำน้ำเจ้าพระยาซึ่งมีชุมชนต่างๆ คือ

๑. **ชุมชนบ้านบางพัง** เป็นชุมชนชาวสวนอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ชาวบ้านทำสวนทุเรียนกันมากในชุมชนจากคลองบางพัง

ไปถึงวัดสลักเหนือ สวนทุเรียนในชุมชนนี้ เป็นสวนทุเรียนที่อยู่ในกลุ่มเหนือสุดของสวนทุเรียนในจังหวัดนนทบุรี ส่วนใหญ่สวนทุเรียนมีอยู่ด้านใต้ของอำเภอปากเกร็ด ต่อเนื่องถึงอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

เหตุที่ชื่อบางพั้งเพราะบริเวณพื้นดินในชุมชนที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาถูกกระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งพังอยู่เสมอ จึงเรียก**บ้านบางพั้ง** มีวัดบางพั้งหรือวัดศรีรัตนารามเป็นวัดของชุมชน

๒. ชุมชนวัดสลักเหนือ อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกเหนือชุมชนบางพั้ง เป็นชุมชนเล็กๆ มีวัดสลักเหนือเป็นวัดของชุมชน

๓. ชุมชนวัดช่องลม อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกเหนือชุมชนวัดสลักเหนือ เป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ กระจายไปตามเชิงสะพานนนทบุรี มีวัดช่องลมเป็นวัดของชุมชน มีศาลเจ้าจีนอยู่ในชุมชนตั้งอยู่บริเวณเชิงสะพานนนทบุรี

๔. ชุมชนคลองบ้านเก่า อยู่ใกล้สะพานนนทบุรี เป็นชุมชนเดิมที่มีอยู่ก่อนการเกิดตำบลบ้านใหม่ มีคลองบ้านเก่าอยู่ในชุมชนนี้และรวมอยู่ในตำบลบ้านใหม่

สะพานนนทบุรี สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ (บันทึกภาพ พ.ศ. ๒๕๐๕)

๕. **ชุมชนบ้านใหม่** อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกและไปตามคลองบ้านใหม่ ฝั่งทิศใต้ (ฝั่งทิศเหนือคลองบ้านใหม่อยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานี) มีวัดโพธิ์ทองบนเป็นวัดของชุมชน

๖. **ชุมชนซอยวัดพระแม่มหากาญจน์** เป็นชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๕ กลุ่มชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกจากสามเสน กรุงเทพมหานคร ได้มาสร้างวัดพระแม่มหากาญจน์เป็นวัดของชุมชนชาวคาทอลิก ในปัจจุบันเป็นชุมชนใหญ่ มีทั้งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์

วัดพระแม่มหากาญจน์ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด

ตำบลบ้านใหม่ในปัจจุบันได้กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และอยู่ในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด ชุมชนดั้งเดิมเป็นชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีกระจายเต็มพื้นที่ของตำบลบ้านใหม่ตลอดถนนติวานนท์ ถนนสรองประภา สะพานนนทบุรีได้สร้างที่ตำบลบ้านใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ เดิมเชื่อมจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดนนทบุรี แต่ปัจจุบันสะพานนนทบุรีสามารถเชื่อมต่อถึงอำเภอบางบัวทอง ถนนสายตลิ่งชัน - สุพรรณบุรี และเชื่อมต่อไปยังรังสิต และถนนสรองประภาไปดอนเมือง บริเวณเชิงสะพานนนทบุรีที่ตำบลบ้านใหม่นี้จึงเป็นบริเวณที่มีการจราจรคับคั่งมากอีกแห่งหนึ่งในอำเภอปากเกร็ด

การปกครองของตำบลบ้านใหม่

ตำบลบ้านใหม่ แต่เดิมมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารการปกครองของตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด

ต่อมาในวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้จัดตั้งสุขาภิบาลปากเกร็ด ตำบลบ้านใหม่ อยู่ในเขตสุขาภิบาลปากเกร็ด

วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ มีการจัดตั้งเทศบาลตำบลปากเกร็ด ตำบลบ้านใหม่ อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากเกร็ด

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ตำบลบ้านใหม่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองปากเกร็ด

วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓ ตำบลบ้านใหม่เป็นตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด

สถานที่สำคัญของตำบลบ้านใหม่

๑. **สถานศึกษา** ได้แก่ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ โรงเรียนพระหฤทัยนนทบุรี โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๙๕ และโรงเรียนวัดสลักเหนือ

๒. **วัดในพระพุทธศาสนา** ได้แก่ วัดโพธิ์ทองบน วัดช่องลม วัดเรืองเวชมงคล และวัดสลักเหนือ

๓. **วัดศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก** ได้แก่ วัดพระแม่มหากาญจน์

๔. **สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี**

๕. **สถานีตำรวจภูธรอำเภอปากเกร็ด**

๖. **ศาลเจ้าจีนบ้านใหม่**

๗. **อิมแพค เมืองทองธานี**

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์
ตำบลบ้านใหม่ จังหวัดนนทบุรี

อิมแพค
เมืองทองธานี

ตามปากเกร็ด

ตำบลปากเกร็ด

ประวัติศาสตร์ความเป็นมา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น บ้านปากเกร็ดหรือบ้านปากเกร็ดน้อยเป็นชุมชนที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ตามลำน้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่บริเวณสนามบินน้ำ กระทบวงพาณิชย์ในปัจจุบันนี้จนถึงคลองลัดเกร็ดและบางพูด ศูนย์กลางของบ้านปากเกร็ดอยู่ที่ด้านขนอนบ้านปากเกร็ด บริเวณด้านใต้ของคลองลัดเกร็ด และบริเวณปากคลองบางตลาดที่มีร้านค้า เรือนแพมากมาย บ้านปากเกร็ดหรือบ้านปากเกร็ดน้อยนี้ปรากฏอยู่ในแผนที่ที่ชาวต่างประเทศได้เขียนไว้ตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. ๒๒๓๐

ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีหมายรับสั่งกรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๒๒ เล่ม ๒ โปรดเกล้าฯ ให้จ่ายเงินทำอาหารเลี้ยงพระในพระราชพิธีอัญเชิญพระแก้วมรกตจากพระตำหนักบางธรณี* ไปประดิษฐานที่กรุงธนบุรีนั้นได้กล่าวว่า

* พระตำหนักบางธรณี สร้างขึ้นที่วัดบางธรณี ซึ่งเป็นวัดโบราณสมัยอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ยังปรากฏเป็นวัดในทำเนียบคณะสงฆ์ของกระทรวงธรรมการ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกระทรวงพาณิชย์

“...เสียดพระสงฆ์ ให้เงินราษฎรทำของเสียดกลางทางขึ้นไป
บ้านบางหลวง ๑๐ ตำลึง สามโคก ๑๐ ตำลึง ปากเกร็ด ๑๐ ตำลึง...”

ซึ่งแสดงว่าเขตพื้นที่ของบ้านปากเกร็ดนั้นมีอาณาเขตตามลำน้ำ
เจ้าพระยาไปทางทิศใต้ถึงกระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบันนี้

ในปัจจุบันนี้พื้นที่ของตำบลปากเกร็ดครอบคลุมชุมชนที่อยู่ตาม
ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ตั้งแต่วัดกลางเกร็ดจนถึงวัดเกาะพญาเจ่ง
ทางด้านตะวันออกของคลองลาดเกร็ดระหว่างวัดสนามเหนือไปวัด
กลางเกร็ดถึงปากคลองลาดเกร็ด แต่เดิมเรียกว่า **บ้านลาดเกร็ดตะวันออก**
ซึ่งยังคงปรากฏชื่อนี้ในโฉนดที่ดินที่ทางราชการออกให้แก่ราษฎรเจ้าของ
ที่ดินในสมัยต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ปัจจุบันบ้านลาดเกร็ดตะวันออกอยู่ในเขตปกครองของตำบลปากเกร็ด

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทบาทของชุมชนบ้านปากเกร็ดเดิมลดลง แต่เกิดชุมชนและตลาดการค้าแห่งใหม่บริเวณด้านเหนือของคลองลัดเกร็ด ระหว่างหน้าวัดสนามเหนือถึงหน้าวัดบ่อ ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในการบูรณะวัดปากอ่าว (วัดปรมย์ยิกาวาส) ซึ่งใช้เวลาในการบูรณะถึง ๑๐ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๗ ชุมชนแห่งใหม่นี้จึงขยายเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นอย่างรวดเร็ว

พ.ศ. ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ชุมชนใหม่แห่งนี้ตั้งเป็นตำบล มีชื่อว่า **ตำบลปากเกร็ด** ให้ตำบลปากเกร็ดขึ้นอยู่ในเขตปกครองของแขวง (อำเภอ) ตลาดขวัญ เมืองนนทบุรี*

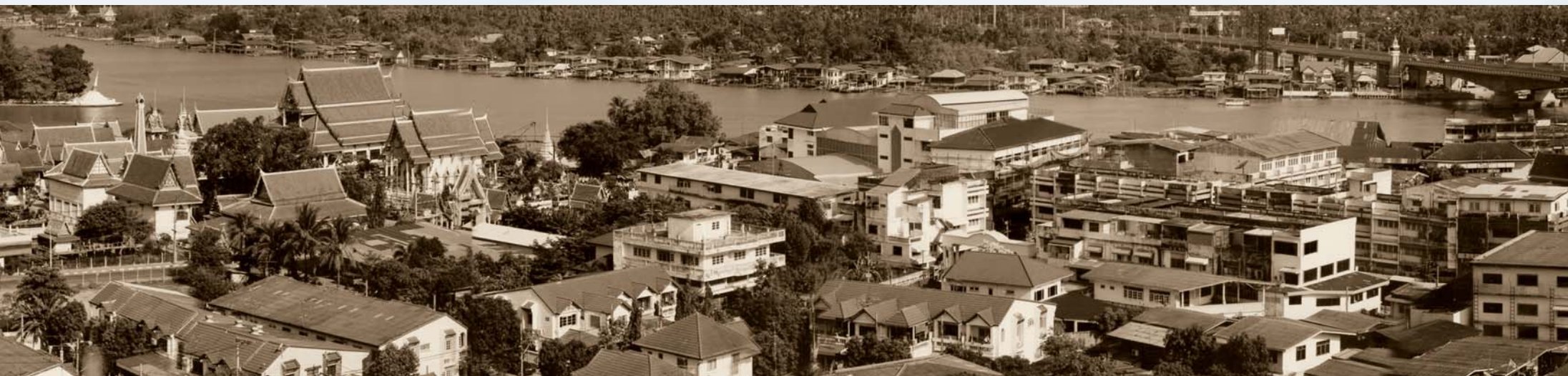
ใน พ.ศ. ๒๔๒๗ นั้นเอง โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งแขวง (อำเภอ) ปากเกร็ด ให้ชุมชนอื่นๆ นอกจากตำบลปากเกร็ด ซึ่งตั้งไว้เป็นตำบลแต่แรกเมื่อ

ครั้งไปขึ้นกับแขวงตลาดขวัญเป็นตำบล มีตำบลบางพูด ตำบลบ้านใหม่ ตำบลบางตะไนย์ ตำบลบ้านแหลม (ตำบลคลองพระอุดม) ตำบลที่ตั้งบ้านปากเกร็ดแต่เดิมนั้น เป็นตำบลบางตลาด ตำบลต่างๆ เหล่านี้อยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด

ตำบลปากเกร็ดจึงตั้งขึ้นก่อนการจัดตั้งอำเภอปากเกร็ด แต่เป็นช่วงเวลาไม่นาน เพราะใน พ.ศ. ๒๔๒๗ ปีเดียวกันนั้นเองได้มีการจัดตั้งอำเภอปากเกร็ดด้วย และตำบลปากเกร็ดได้อยู่ในเขตปกครองของอำเภอปากเกร็ด

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลปากเกร็ดตั้งอยู่ที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาและฝั่งซ้ายของคลองลัดเกร็ด เป็นที่ราบลุ่ม แต่เดิมเป็นพื้นที่ทำนา ตั้งแต่หลังวัดกลางเกร็ด หลังวัดสนามเหนือ หลังวัดบ่อ หลังวัดบางพูดไปจนถึงสุดเขตตำบลปากเกร็ด ปัจจุบันไม่มีการทำนากันแล้ว เป็นพื้นที่ตำบลหนึ่งในเขตเทศบาล

* รูปแบบการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๒๗ นั้น มีแขวง ซึ่งต่อมาเปลี่ยนมาเป็นอำเภอ และแขวง ขึ้นอยู่ในการปกครองของเมือง ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นจังหวัด แขวงตลาดขวัญ คือ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

นครปากเกร็ด เป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภopakเกร็ด และที่ตั้งที่ทำการเทศบาลนครปากเกร็ด และสถานที่ราชการ ตลาด รวมทั้งชุมชนและโรงเรียนต่างๆ

อาณาเขตของตำบลปากเกร็ด

ตำบลปากเกร็ดมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลคลองเกลือ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลบางตะไนย์ ตำบลเกาะเกร็ด และติดแม่น้ำเจ้าพระยา อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การตั้งบ้านเรือนและผู้คนในตำบลปากเกร็ด

ชุมชนดั้งเดิมของตำบลปากเกร็ดเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นชุมชนไทย จีน และมอญ และมีชุมชนต่างๆ คือ

เรือนแพขายของ

ชุมชนในลัดเกร็ด มีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา

๑. ชุมชนในลัดเกร็ด จากวัดกลางเกร็ดมาถึวัดสนามเหนือ ชุมชนที่อยู่ใกล้วัดกลางเกร็ดเป็นชุมชนไทย ใกล้วัดสนามเหนือเป็นชุมชนมอญ มีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาประเภทกระถาง หม้อแกง อ่างค่อม หวดนึ่งข้าวเหนียว แต่เดิมมีโรงปั้นโถง ๒ โรง ปัจจุบันไม่มีโรงปั้นโถงแล้ว แต่มีโรงปั้นกระถางต้นไม้และปั้นเครื่องปั้นดินเผาขนาดเล็กหลายโรง มีโรงงาน้ำแข็งในลัดเกร็ด ๑ โรง เป็นโรงงาน้ำแข็งแห่งแรกในอำเภอปากเกร็ด

ชุมชนนี้แต่เดิมมี ๒ ชุมชน คือ **บ้านตากแดด**เป็นชื่อชุมชนใกล้วัดกลางเกร็ด และ**บ้านไฟไหม้**เป็นชื่อชุมชนในลัดเกร็ด ในไอนตอนที่ดินสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรียก**บ้านลัดเกร็ด ตะวันออก**

๒. ชุมชนตลาดปากเกร็ด ริมแม่น้ำเจ้าพระยา จากวัดสนามเหนือ ถึวัดบ่อ เดิมเป็นที่ตั้งของตลาดปากเกร็ดริมน้ำ มีเรือและแพค้าขายสิ่งของต่างๆ ตั้งแต่แพขายทองรูปพรรณจนถึงขายเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ชุมชนนี้ส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวจีน มีไทยและมอญบ้าง

ตลาดปากเกร็ดเป็นตลาดใหญ่ ปรากฏตามที่กล่าวในประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๔๕๘ ที่พระกรุศรีบุรีรักษ์ ข้าหลวงจังหวัดนนทบุรีรายงานเจ้าพระยามรราช เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยไว้ กล่าวถึงตลาดปากเกร็ดว่า

“มีตลาดใหญ่ที่อำเภอปากเกร็ดเป็นตลาดแพจอดเรียงกันเป็นดับตั้งแต่หน้าวัดสนามไชย* ไปจนเลยวัดบ่อ ตลาดนี้เป็นตลาดสำคัญของเมืองนี้ ทำการติดต่อกับพวกตลาดย่อยและแม่ค้าเร่แถบเมืองปทุม บางบัวทอง บ้านแหลมใหญ่ บ้านใหม่ตลาดเหนือ”

ย่านตลาดปากเกร็ดช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีเรือมาซื้อขายสินค้ากันมาก รวมทั้งเรือโดยสารจากต่างจังหวัด เช่น สุพรรณบุรี อยุธยา ปทุมธานี มาแวะรับส่งผู้โดยสาร หรือจอดให้ผู้โดยสารซื้ออาหารรับประทานกันเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน

ถนนแจ้งวัฒนะบริเวณห้าแยกปากเกร็ด

ที่มา : สมชาย พุ่มสอาด ประเสริฐ ลีลานันท์ และดวงเดือน วัฒนเสถียร
ประวัติ ๗๓ จังหวัด กรุงเทพฯ เดือนสยามบุ๊คเซ็นเตอร์ [๒๕๒๗] ไม่ระบุเลขหน้า

* วัดสนามไชย ปัจจุบันคือวัดสนามเหนือ

ตลาดหัวถนน ตำบลปากเกร็ดยามเช้าตรู่

๓. ชุมชนตลาดหัวถนน เมื่อมีการสร้างถนนแจ้งวัฒนะและที่ว่าการอำเภอปากเกร็ดได้ย้ายมาสร้างที่หัวถนนแจ้งวัฒนะ ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับโบสถ์วัดบ่อไก่ล้นปากทางถนนสุขาประชาสรรค์ที่ไปวัดกุ่มนั้น ตลาดปากเกร็ด ได้เปลี่ยนจากเรือนแพตลาดริมน้ำมาค้าขายกันบนบกมากขึ้น ตลาดและร้านค้าเกิดขึ้นตามถนนต่างๆ ที่สร้างขึ้น ชุมชนแห่งนี้มีชาวจีนมากที่สุด

๔. ชุมชนคานเรือ เหนือท่าเรือหน้าวัดบ่อไปตามริมน้ำเจ้าพระยาเป็นชุมชนจีน ในบริเวณนี้มีคานเรือเป็นสถานที่ซ่อมและยาเรือ ซึ่งเหมือนกับอู่ซ่อมรถในปัจจุบัน ในช่วงเวลาที่เรือเป็นพาหนะที่สำคัญและเป็นพาหนะหลักในการสัญจรไปมา การขนส่ง การค้าขายและการเดินทางต้องใช้เรือ โดยปกติแล้วเรือมีการชำรุดและต้องบำรุงรักษาด้วยการยาเรือไม่ให้มีรูรั่ว ต้องนำเรือมาขึ้นคานเพื่อซ่อมแซมหรืออุดรูรั่วอย่างน้อยปีละครั้ง คานเรือแห่งนี้จึงมีผู้มาใช้บริการกันมาก

ร้านค้าใกล้ๆ คานเรือเคยมีเรือนแพและร้านค้าเครื่องอุปโภคบริโภคส่วนมากผู้ซื้อมาทางเรือพายหรือแจวเรือมาซื้อของ แม้เมื่อตลาดอยู่บนบกแล้วก็ใช้เรือมาซื้อของกันอยู่

ศาลเจ้าแก้วต้ว และโรงเจเจ้ากิมตั้ง ในชุมชนคานเรือ ตำบลปากเกร็ด

ชุมชนคานเรือปัจจุบันเป็นที่ตั้งศาลเจ้าแก้วต้วและโรงเจเจ้ากิมตั้ง

ชุมชนบ้านวัดบ่อ ตลาดปากเกร็ดบริเวณตลาดเก่าริมน้ำ

๕. ชุมชนบ้านหาด เป็นชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยาต่อจากชุมชนคานเรือไปจนถึงวัดเกาะพญาเจ่ง บริเวณนี้เป็นพื้นดินเลนริมแม่น้ำเจ้าพระยา ผู้คนในชุมชนมีทั้งไทยและมอญ มีคนจีนบ้าง

๖. ชุมชนบ้านวัดบ่อ ชุมชนนี้เป็นชุมชนจีน ไทย มอญ คำขายอยู่บริเวณหน้าวัดบ่อ ซึ่งมีทั้งบ้านอยู่อาศัยและร้านค้า มีบ้านขายยาเหนือ

ชุมชนปากเกร็ด บริเวณท่าหน้าปากเกร็ดในยามเช้า
มีผู้คนสัญจรทางเรือมาขึ้นรถต่อที่ตลาดหัวถนนอย่างคับคั่ง

หรือยาตั้ง (ยาเหนือ คือ ยาสูบสมัยก่อน จะมาจากสุโขทัยจึงเรียกว่า ยาเหนือหรือยาตั้ง เพราะยาเส้นถูกจัดมาเป็นชั้นวางซ้อนกันจึงเรียกยาตั้ง) ร้านใหญ่ที่ขายยาเหนืออยู่ริมแม่น้ำหน้าวัดบ่อเป็นของนายกิมไซหรือ ผาสุกมณีจักร ผู้สร้างวัดผาสุกมณีจักร มีโรงตีเหล็กอยู่หน้าวัดบ่อ

๗. ชุมชนบ้านไฟไหม้ เป็นชุมชนมอญบริเวณใกล้วัดสนามเหนือ ในลัดเกร็ด เดิมเป็นชุมชนใหญ่ ถูกพม่าเผาเมื่อครั้งพม่ายึดบ้านปากเกร็ด เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๘ หมู่บ้านนี้ถูกพม่าเผาทิ้งทั้งหมด

๘. บ้านศาลาซิปด เป็นชุมชนเล็กๆ อยู่บริเวณชายทุ่งติดต่อกับ บางพูด เป็นเส้นทางที่ชาวบ้านจากบางพูด บางพั้ง บ้านลาว เดินทางมา ตลาดปากเกร็ด หรือเดินทางไปทีนาในบริเวณคลองเกลือ คลองประปา ต้องเดินทางผ่านบริเวณนี้ ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาได้สร้างศาลาไว้สำหรับ ให้ผู้เดินทาง รวมทั้งผู้ที่นำควายมาเลี้ยงได้หลบแดดหลบฝน ได้พักเหนื่อย

บริเวณท่าน้ำหัวถนน ตลาดเก่าปากเกร็ด ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด ปัจจุบันเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจยามเย็นของผู้คนที่สัญจรผ่านไปมา

ในศาลาแห่งนี้ จึงเป็นที่พบปะสังสรรค์พูดคุยของชาวบ้าน สารพัดเรื่องราวต่างๆ นานา ได้นำมาเจรจาที่กันที่ศาลาแห่งนี้ จึงเป็นที่มาของชื่อศาลาซิปด ชุมชนที่อยู่บริเวณนี้มีเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีถนนสุขาภิบาลพระราชสรรค์ ปัจจุบันไม่มีร่องรอยของศาลาซิปด

บริเวณถนนแจ้งวัฒนะเลยห้าแยกปากเกร็ดไปทางทิศตะวันออก ใกล้คริสตจักรปากเกร็ดในปัจจุบัน เคยมีศาลาที่มีผู้ใจบุญสร้างไว้ให้เป็นที่พักเหนื่อยของชาวบ้านจากคลองเกลือ ที่เดินทางระหว่างคลองเกลือ ตลาดปากเกร็ดหรือวัดบ่อ ศาลาแห่งนี้เป็นที่พบปะของชาวบ้านที่เดินทางบ้างหรือที่มาเลี้ยงควายอยู่ในบริเวณนั้นบ้าง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อแก่ผู้เดือดร้อนได้ผ่อนคลายความยากลำบากได้เป็นอย่างดี

การปกครองของตำบลปากเกร็ด

ตำบลปากเกร็ดเป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในการปกครองของอำเภอปากเกร็ด มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านรับผิดชอบงานของตำบลและหมู่บ้านต่างๆ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๗ เป็นต้นมา

วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ มีการจัดตั้งสุขาภิบาลอำเภอปากเกร็ด ตำบลปากเกร็ดเป็นตำบลหนึ่งในเขตสุขาภิบาลอำเภอปากเกร็ด

วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ สุขาภิบาลอำเภอปากเกร็ดได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลปากเกร็ด ตำบลปากเกร็ดเป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากเกร็ด

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ เทศบาลตำบลปากเกร็ดได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองปากเกร็ด ตำบลปากเกร็ดเป็นตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองปากเกร็ด

สะพานพระราม ๔ อาคารที่มองเห็นเป็นชุมชนตลาดปากเกร็ด

ท่าหน้าตลาดปากเกร็ด

อุโบสถหลังใหม่ (ซ้าย) และอุโบสถหลังเก่า (ขวา) วัดกุฎี
ตำบลปากเกร็ด อำเภopakเกร็ด

อุโบสถวัดบ่อ
ตำบลปากเกร็ด อำเภopakเกร็ด

พระประธานภายในอุโบสถ
วัดเกาะพญาเจ่ง

ต้นมะฝ่อ ต้นไม้หายาก
บริเวณท่าเรือฟาร์มอ่างทอง
ใกล้วัดกลางเกร็ด

วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓ เทศบาลเมืองปากเกร็ด ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลนครปากเกร็ด ตำบลปากเกร็ดเป็นตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด

สถานที่สำคัญของตำบลปากเกร็ด

ตำบลปากเกร็ดเป็นที่ตั้งของสถานที่ที่สำคัญ คือ

๑. **วัด** ได้แก่ วัดกลางเกร็ด วัดเกาะพะญาแจ้ง วัดกู่ วัดบ่อ และ วัดสนามเหนือ

๒. **โรงเรียน** ได้แก่ โรงเรียนปากเกร็ด โรงเรียนสวนกุหลาบ นนทบุรี โรงเรียนวัดบ่อ โรงเรียนวัดกลางเกร็ด โรงเรียนวัดถนนพุกงา และโรงเรียนมูลนิธิปากเกร็ดวิทยา

๓. **โรงพยาบาล** ได้แก่ โรงพยาบาลแม่น้ำ โรงพยาบาลปากเกร็ด และโรงพยาบาลกรุงไทย

โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิททยา)
ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

๔. ที่ว่าการอำเภอปากเกร็ด

๕. ที่ทำการเทศบาลนครปากเกร็ด

๖. ศาลเจ้า

สำหรับชาวจีนมีศาลเจ้าสำคัญที่อยู่ในตำบลปากเกร็ด คือ

- ศาลเจ้าพ่อมาลัย ตั้งอยู่หน้าวัดสนามเหนือ
- ศาลเจ้าพ่อตันสำโรง ตั้งอยู่ในตลาดเก่าปากเกร็ด ใกล้ร้านร่มเย็น

ข้างวัดบ่อ

- ศาลเจ้าแม่ทับทิม ตั้งอยู่ข้างโรงเรียนมูลนิธิปากเกร็ดวิทยา
- ศาลเจ้าเง็กกวงตั้ง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาหลังตลาดพิชัย
- โรงเจเง็กอินตั้ง ตั้งอยู่ในศาลเจ้าเง็กกวงตั้ง ชาวบ้านเรียกว่า

โรงเจคานเรือ

๗. โบสถ์คริสต์จักร ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา มีคริสต์จักรปากเกร็ด เป็นที่ประกอบศาสนกิจ อยู่ใกล้ห้าแยกปากเกร็ด

ตำบลอ่อนเกร็ด

ตำบลอ้อมเกร็ด

ประวัติความเป็นมา

ตำบลอ้อมเกร็ดเดิมมีชื่อว่า **ตำบลบางบัวทอง** เมื่อมีการจัดตั้งอำเภอบางบัวทอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ นั้น เขตอำเภอบางบัวทองได้รวมพื้นที่ฝั่งซ้ายของคลองบางบัวทอง ซึ่งเป็นตำบลอ้อมเกร็ดและตำบลบางพลับในปัจจุบันนี้ ขึ้นอยู่ในเขตปกครองของอำเภอบางบัวทอง ตำบลอ้อมเกร็ดเมื่ออยู่ในเขตปกครองของอำเภอบางบัวทองนั้น มีชื่อว่า **ตำบลบางบัวทอง** เรียกตามชื่อคลองบางบัวทอง ซึ่งเป็นคลองหลักในชุมชนแห่งนี้

วัดสิงห์ทองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ มีชื่อเรียกว่า **วัดมอญ** ตามที่ปรากฏในหนังสือทำเนียบคณะสงฆ์ของกระทรวงธรรมการ ร.ศ. ๑๒๓ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ไว้ดังนี้

**...วัดมอญ ในคลองบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง พระเจ้า
เจ้าอาวาส...**

ต่อมา พ.ศ. ๒๕๖๓ มีประกาศกระทรวงนครบาลเปลี่ยนแปลงนามตำบล และเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่การปกครองของตำบลในอำเภอปากเกร็ด และอำเภอบางบัวทอง เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๗ หน้า ๔๓๔ ให้เปลี่ยนนามตำบลบางบัวทองเป็นตำบลอ้อมเกร็ด และให้โอนตำบลอ้อมเกร็ดไปรวมการปกครอง ขึ้นอยู่กับอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การใช้ชื่อตำบลอ้อมเกร็ด เพื่อมิให้ชื่อของตำบลไปซ้ำกับตำบลบางบัวทอง ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งในเขตปกครองของอำเภอบางบัวทอง การใช้ชื่อตำบลอ้อมเกร็ดนี้เป็นไปตามสภาพของพื้นที่ตั้งของตำบลที่ตั้งอยู่ทางด้านอ้อมของเกาะเกร็ด

สภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

ตำบลอ้อมเกร็ดตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ตรงข้ามเกาะเกร็ดทางอ้อมเกร็ด

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำสวนผลไม้และทำนามีคลองบางบัวทองเป็นคลองใหญ่ และคลองบางน้อยที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรที่สำคัญ

ตำบลอ้อมเกร็ดพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ตามลำคลองบางบัวทอง ตั้งแต่ปากคลองไปจนถึงติดต่อกับเขตตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

พื้นที่ที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ที่บริเวณปากคลองบางบัวทอง ถึงวัดใหญ่สว่างอารมณ์สุดเขตที่คลองบางน้อย ซึ่งเป็นระยะทางสั้นพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาจึงมีลักษณะคล้ายปากถุงไปขยายใหญ่ไปตามลำคลองบางบัวทองและพื้นที่ด้านทิศตะวันตกของตำบล

ใกล้ปากคลองบางบัวทองมีเกาะเล็กๆ อยู่ในคลองบางบัวทอง เกาะนี้เป็นอีกเกาะหนึ่งในอำเภอปากเกร็ด และอยู่ไม่ไกลจากเกาะเกร็ด

อาณาเขตของตำบลอ้อมเกร็ด

ตำบลอ้อมเกร็ดมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบางพลับ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- ทิศใต้ ติดต่อกับ คลองบางบัวทอง ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

การตั้งบ้านเรือนของผู้คนในตำบลอ้อมเกร็ด

ผู้คนในตำบลอ้อมเกร็ดดั้งเดิมเป็นเกษตรกร การตั้งบ้านเรือนจึงกระจายอยู่ตามริมคลองบริเวณที่ทำกรเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวสวนจะปลูกบ้านอยู่ในบริเวณที่ทำสวนผลไม้เป็นส่วนใหญ่

คลองภายในตำบลอ้อมเกร็ด ที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ คลองบางบัวทอง คลองบางปะกุน คลองบางน้อย คลองบ้านเก่า และคลองตะเคียน

ผู้คนและชุมชนในตำบลอ้อมเกร็ด

ชุมชนต่างๆ ในตำบลอ้อมเกร็ดเป็นชุมชนไทย เดิมมีชุมชนมอญที่วัดสิงห์ทอง (วัดมอญ) คนมอญได้มาบุกเบิกถางป่า ตั้งชุมชนและสร้าง

วัดมอญเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐ - ๒๔๓๐ แต่คนมอญเหล่านี้ได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านกระท่อมมีด อำเภอกาญจนบุรี ชุมชนนี้จึงมีคนมอญอยู่น้อย ปัจจุบันเป็นชุมชนไทย

อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนอ้อมเกร็ด มีการทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน ส้มโอ มะม่วง กัลย เป็นต้น และการทำนาซึ่งมีอยู่ทั่วไปในตำบล

๑. ชุมชนวัดใหญ่ เป็นชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและต่อออกไปตามคลองบางน้อย หลังวัดใหญ่สว่างอารมณ์ ส่วนใหญ่ชาวบ้านทำสวนผลไม้กันมาก และมีวัดใหญ่สว่างอารมณ์เป็นศูนย์กลางของชุมชน

๒. ชุมชนปากคลองบางบัวทอง เป็นชุมชนที่อยู่หนาแน่นปลูกบ้านอยู่ริมคลองบางบัวทอง อาชีพหลักของชาวบ้านคือการทำสวนผลไม้ และบางครั้งอบครัวมีอาชีพเพาะจาวตาลและทำตาลเชื่อม ซึ่งเป็นขนมหวานที่มีรสดีเยี่ยมและนำชื่อเสียงมาสู่ชุมชนแห่งนี้

การเพาะจาวตาลของชาวบ้านชุมชนปากคลองบางบัวทอง

๓. **ชุมชนวัดสิงห์ทอง** อยู่ในคลองบางบัวทอง ส่วนใหญ่ปลูกบ้านอยู่ริมคลองบางบัวทอง และมีการทำสวนผลไม้กันมากบริเวณริมคลองบางบัวทอง เช่นเดียวกับการทำนาทำกันมากเช่นกัน ชุมชนนี้มีวัดสิงห์ทองเป็นศูนย์กลางของชุมชน

ปากคลองบางบัวทอง

ตำบลอ้อมเกร็ดในปัจจุบันมีชุมชนใหม่เกิดขึ้นหลายชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพื้นที่ที่ติดต่อกับอำเภอบางบัวทอง มีหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่เกิดขึ้นหลายแห่ง เช่นเดียวกับบริเวณถนนชัยพฤกษ์ที่เป็นถนนสายใหม่จากสะพานพระราม ๔ ต่ไปยังถนนรัตนานิเบศร์และกรุงเทพมหานคร วิธีชีวิตของผู้คนในชุมชนต่างๆ ของตำบลอ้อมเกร็ดจึงเป็นสองลักษณะ กล่าวคือเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมคลองต่างๆ และชุมชนใหม่ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามถนนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วภายในตำบลอ้อมเกร็ด

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด

การปกครองของตำบลอ้อมเกร็ด

ตำบลอ้อมเกร็ดเดิมเป็นสภาตำบล ต่อมาได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ ตราสัญลักษณ์ประจำองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด เป็นรูปแสงสว่างจากพานรัฐธรรมนูญ และมีการจับมือประสานกันใต้พานรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายถึงความร่วมมือที่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันบนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย ที่นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในอนาคต

ตำบลอ้อมเกร็ด แบ่งการปกครองออกเป็น ๖ หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ ๑ บ้านท่าลาน
- หมู่ที่ ๒ บ้านวัดสิงห์ทอง
- หมู่ที่ ๓ บ้านคลองบางปะกุง
- หมู่ที่ ๔ บ้านคลองตะเคียน

ตราสัญลักษณ์ประจำ
องค์การบริหาร
ส่วนตำบลอ้อมเกร็ด

หมู่ที่ ๕ บ้านคลองบ้านเก่า

หมู่ที่ ๖ บ้านคลองบางน้อย

สถานที่สำคัญของตำบลอ้อมเกร็ด

๑. **สถานับการศึกษา** ตำบลอ้อมเกร็ดมีโรงเรียน ๒ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดใหญ่สว่างอารมณ์ และโรงเรียนวัดสิงห์ทอง

๒. **วัด** ตำบลอ้อมเกร็ดมีวัด ๒ วัด ได้แก่ วัดใหญ่สว่างอารมณ์ และวัดสิงห์ทอง

๓. **ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด**

๔. **สถานีอนามัยตำบลอ้อมเกร็ด**

๕. **แหล่งท่องเที่ยว** วังมัจฉา วัดใหญ่สว่างอารมณ์

โรงเรียนวัดใหญ่สว่างอารมณ์ ตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

โรงเรียนวัดสิงห์ทอง ตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

อุโบสถ วัดใหญ่สว่างอารมณ์

อุโบสถ วัดสิงห์ทอง

คลองจจรชีวิต
ในถิ่นฐานบ้านปากเกร็ด

คลองจวงระจิวัด ในถิ่นฐานบ้านปากเกร็ด

นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นสายน้ำหลักที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตของผู้คนจำนวนมากในตำบลและชุมชนต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด คลองที่มีอยู่มากมายในตำบลต่างๆ ของอำเภอปากเกร็ด ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อผู้คนในชุมชนต่างๆ เปรียบเสมือนสายเลือดที่กระจายไปทั่วเพื่อบำรุงเลี้ยงร่างกาย คือแผ่นดินให้สมบูรณ์ เกิดบ้านเรือน วัดวาอาราม ตลอดจนสองฝั่งของแม่น้ำและลำคลอง เกิดเรือกสวนไร่นาทั้งข้าวและพืชผลนานาพันธุ์ นอกจากนี้ แม่น้ำลำคลองยังเป็นแหล่งน้ำสำหรับอาบ กิน และเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติอีกมากมาย ทั้งพืชน้ำ และกุ้ง หอย ปู ปลา ผู้คนได้ใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมา การค้าขายขนส่งสินค้าจากตำบลหนึ่งไปอีกตำบลหนึ่งหรือระหว่างเมืองอื่นๆ เช่น จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร ผู้คนเหล่านั้นสามารถสัญจรไปมา และขนส่งสินค้าโดยการอาศัยลำน้ำ ลำคลองที่มีอยู่ในอำเภอปากเกร็ด

สภาพภูมิประเทศของอำเภอปากเกร็ดเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน มีลำคลองใหญ่น้อยไหลแยกอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งสองฝั่ง ซึ่งเป็นคลองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่มีคลองบางแห่งที่เกิดจากการขุดพื้นดินให้เป็นคลอง คลองขุดที่เป็นคลองใหญ่คลองหนึ่งในอำเภอปากเกร็ด คือ คลองลัดเกร็ด สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้าวสายระแห่งกรุงศรีอยุธยา โปรดเกล้าฯ ให้ขุดเมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๕

ภาพของการขุดคลองในปัจจุบัน เราจะเห็นมีอุปกรณ์เครื่องจักรกลมากมายสำหรับใช้ในการขุดคลอง เช่น ใช้รถขุดดิน ตักดินออกให้เป็นคลอง ใช้คนไม่มากใช้เวลาไม่นานการขุดคลองก็สำเร็จ ในสมัยโบราณไม่มีอุปกรณ์การขุดคลองเช่นปัจจุบัน แต่คนสมัยก่อนก็สามารถขุดคลองขนาดกว้างใหญ่ได้ การขุดคลองลัดเกร็ดในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้าวสายระนั้น เป็นภาพสะท้อนของความชาญฉลาดทางความคิดของคนในสมัยก่อนได้ดีที่สามารถนำเอาศักยภาพและภูมิปัญญาที่แท้จริงที่มีอยู่นั้นออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่

ในสมัยโบราณใช้แรงงานคนเป็นหลักในการขุดคลอง ดังเช่นการขุดคลองเกร็ดน้อยหรือคลองลัดเกร็ดเมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๕ นั้น พระธนบุรี ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้าวสายระโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้ดำเนินการขุดคลอง ได้เกณฑ์คนจำนวนมากถึง ๑๐,๐๐๐ คน ช่วยกันขุด นอกจากแรงคนแล้ว ยังต้องใช้ควายช่วยด้วย ควายขุดดินไม่ได้แต่ใช้ควายเดินย่ำในดินที่อ่อน หลังจากใช้คนขุดเปิดหน้าดินส่วนที่แข็งออกไปแล้ว จากนั้นใช้ควายย่ำดินให้เป็นโคลนเลน เมื่อน้ำขึ้นเปิดน้ำให้ไหลผ่าน น้ำจะพัดพาโคลนเลนไหลออกไปทำเช่นนี้หลายๆ ครั้งจะได้คลองตามต้องการ ดังตัวอย่างการขุดคลองสุนัขหอนในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) เป็นแม่กองขุดแต่งซ่อมคลอง ได้ใช้วิธีขุดทั้งจากแรงงานคนและควาย ตามพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ กล่าวว่

“...จึงจ้างเงินขุดที่น้ำชนแยกเข้าไปริมบ้านโพธิ์หัก สายหนึ่งแล้วขอแรงกระบือราษฎรชาวบ้านลงลุยในคลองนั้น น้ำขึ้นลงเชียวก็ลิกอยู่ได้ไม่ตื่นมาจนทุกวันนี้”

นอกจากนั้น มีบันทึกในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวถึงการขุดคลองที่จังหวัดสมุทรสาคร ดังนี้

“...เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี จ้างเงินขุดคลองที่ลึกขุนแขวงเมืองสมุทรสาคร ภายหลังคลองนั้นขุดขึ้นอยู่ จึงจ้างพวกมอญขุดอีก...พวกมอญจึงเอากระบือลงลุยไล่เอาคลองนั้นก็ลึกกว้างออกไป”

การขุดคลองลัดเกร็ดในสมัยอยุธยา นั้น ภูมิปัญญาชาวบ้านดังกล่าว คงได้นำมาใช้สำหรับขุดคลองลัดครั้งนี้ด้วย สามารถขุดคลองได้กว้าง ๖ วา ลึก ๖ ศอก ยาว ๒๙ เส้นเศษ ได้สำเร็จภายในเวลาหนึ่งเดือนเศษ ด้วยแรงงานคนและแรงงานควาย

ปากคลองลัดเกร็ด
ด้านเหนือ
(ภาพถ่ายจาก
สลากของบุรี
ประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๕)

การขุดคลองลัดเกร็ด
ในสมัยอยุธยา
ใช้ทั้งแรงงานคน
และแรงงานควาย

ปากคลองพระอุดม

คลองลัดเกร็ด เป็นคลองที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของผู้คนสองฝั่งคลองลัดเกร็ดนั้น และของผู้คน จากชุมชนอื่นๆ มากมาย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เป็นเส้นทางหลักของการคมนาคมทางน้ำ มีเรือผ่านไปมาใน แต่ละวันมากมาย ทั้งเรือ แพซุง เรือบรรทุกสินค้า เรือนักท่องเที่ยว

นอกจากนั้นในอดีตยังเป็นแหล่งค้าเครื่องปั้นดินเผาที่ใหญ่แห่งหนึ่ง ของประเทศ และเป็นแหล่งประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน มีการ ตักบาตรทางน้ำในวันออกพรรษาตามประเพณีของชาวมอญที่มีมาแต่โบราณ

ทุกวันนี้คลองลัดเกร็ด ยังคงมีบทบาทในการเป็นเส้นทางสัญจร ไปมาของผู้คนและการขนส่งสินค้าต่างๆ และการใช้น้ำเพื่อการเกษตร ถึงแม้จะต็มไม่ได้ แต่อาศัยอาบ อาศัยซักเสื้อผ้าได้ จึงยังเห็นวิถีชีวิตของ ผู้คนที่อยู่ริมคลองลัดเกร็ดนี้ยังคงผูกพันกับสายน้ำที่ไหลผ่านหน้าบ้านอยู่

ชาวบ้านยังอาศัยน้ำในลำคลองใช้ในชีวิตประจำวัน

เด็กๆ เล่นน้ำในคลองอย่างสนุกสนาน

คลองธรรมชาติที่อยู่ในอำเภopakเกร็ด และยังคงมีความสำคัญ ในการคมนาคมและผูกพันกับวิถีชีวิตผู้คนริมคลองอยู่ต่อเนื่องจากอดีต มาจนถึงปัจจุบัน คือ คลองพระอุดม และคลองบางบัวทอง

คลองพระอุดม เดิมเรียกว่า **คลองบ้านแหลม** เป็นคลองแยกจาก แม่น้ำเจ้าพระยา ปากคลองอยู่ที่ตำบลคลองพระอุดม เมื่อครั้งเป็น คลองบ้านแหลมนั้นปลายคลองไปสุดที่บ้านระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พลตรี พระอุดมโยธาธิบุตร (สด รัตนาวดี) เมื่อครั้ง ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมชลประทาน ได้ดำเนินการขุดขยายคลอง บ้านแหลมให้กว้างกว่าเดิมจากปากคลองที่ตำบลคลองพระอุดมผ่าน ตำบลคลองข่อย อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ขุดขยายต่อไปจนถึง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี และได้ขุดเป็นคลองยาวต่อออกไป ผ่านเขตอำเภอสสามโคก จนถึงคลองพระยาบวรลือ ที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คลองบ้านแหลมได้เปลี่ยนชื่อเป็น **คลอง พระอุดม** เพื่อเป็นเกียรติแก่พลตรี พระอุดมโยธาธิบุตร (สด รัตนาวดี)

ตลาดนัดวัดสะพานสูง

(บน) บ้านสวนริมคลองพระอุดม

(ล่าง) ชาวสวน ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

คลองพระอุดมได้อำนวยประโยชน์ เป็นเส้นทางเดินเรือยนต์โดยสาร ระหว่างตลาดระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี และ ตลาดปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อีกทั้งยังเป็นเส้นทางลัด สำหรับการเดินเรือ จากจังหวัดนนทบุรีไปจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีระยะทางสั้นกว่าเมื่อเดินทางผ่านคลองพระอุดม เมื่อเทียบกับการเดินทางไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา

คลองพระอุดม
ที่ยังคงใสสะอาด
เจียบสงบยามเช้า

สวนละมุด
ชุมชนริมคลองพระอุดม

สวนทุเรียนริมคลองพระอุดม เริ่มผลิตดอกออกผล
ช่วงปลายเดือนธันวาคมถึงปลายเดือนมกราคม

วัดทองคั้ง ริมคลองพระอุดม

คลองหน้าวัดอินทาราม
ตำบลคลองพระอุดม
อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

มะเดื่อ บริเวณริมคลองหน้าวัดอินทาราม
ยางมะเดื่อใช้เป็นส่วนประกอบ
ในการปิดทองในจิตรกรรมฝาผนัง
ลวดลายไทย

พระสงฆ์วัดสะพานสูง ยังอาศัยคลองพระอุดม เป็นเส้นทางบิณฑบาตทางเรือประจำทุกเช้าตรู่

การสัญจรทางน้ำยังเป็นที่นิยมของผู้คนในชุมชนคลองพระอุดม

คลองพระอุดมเมื่อยังเป็นเส้นทางหลักในการคมนาคมนั้น น้ำในคลองใช้ดื่มกินได้ซึ่งต่างกับปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามคลองพระอุดมใน พ.ศ. ๒๕๕๐ นี้ ยังคงใสสะอาดใช้อาบน้ำซักเสื้อผ้าได้ จากปากคลองพระอุดมที่ร่มรื่นด้วยสวนผลไม้ ผ่านวัดสะพานสูงเข้าไปในคลองทั้งสองฝั่งมีทั้งสวนทุเรียน มะม่วง หมากร มะพร้าว ชมพู่ ลิ้นจี่ และมะปราง ขณะนี้ยังมีสวนทุเรียนที่มีต้นทุเรียนขนาดลำต้นสูงใหญ่มีอายุกว่า ๕๐ ปีที่เหลือรอดจากอุทกภัยและยังคงให้ผลอยู่หลายสวน เป็นแหล่งศึกษาพันธุ์ทุเรียนแห่งหนึ่งของจังหวัดนนทบุรี ตลาดผลไม้ในชุมชนคือ ตลาดนัดวัดสะพานสูง ที่มีตลาดนัดทุกวันพระนั้นเป็นวิถีชีวิตของคนคลองพระอุดมที่ยังอยู่ในความทรงจำของคนในยุคนี้

วัดและบ้านเรือนผู้คนอยู่ตามฝั่งคลองทั้งสองต่อเนื่องกันไป มีวัดปากคลองพระอุดมตั้งอยู่ที่ปากคลอง วัดทองคိုင် วัดโปรดเกษและวัดสะพานสูง ตั้งอยู่ต่อเนื่องไปภายในคลอง มีวัดท่าเกวียนอยู่เกือบสุดเขตอำเภอปากเกร็ด และสุดเขตจังหวัดนนทบุรี ที่ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี

เรือโดยสารที่ให้บริการชาวบ้านในคลองพระอุดม ยังคงมีอยู่สำหรับการเดินทางจากประตูน้ำพระอุดมไปตลาดปากเกร็ด ขณะนี้มีถนนรถยนต์เข้ามาในหมู่บ้าน การเดินทางโดยทางเรือกำลังลดบทบาทลง

แต่การดำรงชีวิตของชาวบ้านในตำบลคลองพระอุดม และตำบลคลองข่อยส่วนใหญ่ยังคงดำรงอยู่แบบดั้งเดิมที่มีความเรียบง่าย และยึดตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังมีชาวบ้านที่รวมกลุ่มกัน และนำผลผลิตการเกษตรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงและนำรายได้ที่ดีมาสู่ชุมชนได้ เช่น การผลิตกล้วยตากแผ่นมันของกลุ่มแม่บ้านเกษตร ตำบลคลองพระอุดม ซึ่งมีนางสาวเพ็ญศรี ปานศรี ประธานกลุ่มและนางบุญศรี กว่างสะอาด เป็นเลขานุการ นางสาวทรง พึ่งมา และนางสาวสมใจ เย็นมี เป็นเหรัญญิก

การทำกล้วยมัน
ของบ้านนางบุญศรี กร่างสอาด
สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตร
ตำบลคลองพระอุดม

ของกลุ่ม การดำเนินการของกลุ่มสามารถเพิ่มมูลค่าของผลิตผลการเกษตร
ที่มีในชุมชนได้เป็นอย่างดี สินค้าของกลุ่มเป็นที่ต้องการของตลาดดีมาก

คลองบางบัวทอง ในตำบลท่าอิฐและตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอ
ปากเกร็ด มีคลองบางบัวทองไหลผ่านพื้นที่ในตำบลทั้งสอง ปากคลอง
ฝั่งขวาอยู่ในเขตตำบลท่าอิฐ ปากคลองฝั่งซ้ายอยู่ในเขตตำบลอ้อมเกร็ด
คลองบางบัวทองเป็นคลองธรรมชาติที่มีความคดเคี้ยวในบางตอน โดยเฉพาะ
ใกล้ปากคลอง ที่บริเวณใกล้ปากคลองนี้มีเกาะขนาดเล็กๆ อยู่ในคลอง
บางบัวทองซึ่งเป็นอีกเกาะหนึ่งในอำเภopakเกร็ด นอกจากเกาะเกร็ด

ปลายคลองบางบัวทองอยู่ที่บริเวณใกล้ตลาดบางบัวทองในปัจจุบัน
ตรงที่เป็นต้นคลองลำโพและคลองพระราชพิมล คลองบางบัวทอง

บ้านเรือนไทยริมคลองบางบัวทอง

คลองบางบัวทอง

ปากคลองบางบัวทอง

บ้านริมคลองบางบัวทอง คลองที่ยังใสสะอาด

เกาะน้อยปากคลองบางบัวทอง มีบ้านอยู่บนเกาะ

เชื่อมกับคลองพระราชพิมล สามารถเดินทางไปถึงแม่น้ำท่าจีนในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และสามารถเดินทางไปยังหัวตุพรธนูได้

คลองบางบัวทองในอดีต จึงมีความสำคัญในการคมนาคมมาก มีเรือขนส่งสินค้าการเกษตร เช่น ข้าวและผัก ซึ่งผลิตมากในพื้นที่อำเภอบางบัวทอง อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี และอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ไปจำหน่ายที่ตลาดท่าเตียน กรุงเทพมหานคร นอกจากนั้น มีเรือโดยสารที่รับส่งผู้โดยสารระหว่างตลาดปากเกร็ด - ประตูน้ำบางบัวทอง และประตูน้ำบางบัวทอง - จังหวัดนนทบุรี ปัจจุบันยังคงมีเรือโดยสารตลาดปากเกร็ด - ประตูน้ำบางบัวทอง

คลองบางบัวทองยังคงมีสภาพรื่นรมย์ ร่มรื่น ด้วยสวนผลไม้ และบ้านเรือนที่อยู่ริมคลองทั้งสองฝั่ง วัดบางบัวทอง และวัดสิงห์ทอง อยู่ริมคลองบางบัวทอง ที่บรรยากาศสงบสลับกับบ้านเรือนและสวนผลไม้

ชีวิตผู้คนในคลองบางบัวทองยังคงผูกพันกับการใช้เรือซึ่งเป็นพาหนะสำคัญของผู้คนที่อยู่ริมคลอง คานเรือจึงยังคงต้องมีอยู่ในตำบลท่าอิฐ ริมคลองบางบัวทอง เพื่อทำหน้าที่รักษาซ่อมแซมเรือซึ่งเป็นพาหนะสำคัญดังกล่าวนี้ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้

สวนผลไม้บนานาพันธุ์มีอยู่ตลอดสองฝั่งคลองบางบัวทอง สวนทุเรียน ซึ่งเป็นผลไม้มีชื่อของจังหวัดนนทบุรีนั้น ชาวสวนคลองบางบัวทองปลูกกันทั่วไป นอกจากมะม่วง มะพร้าว กัลย ชมพู และส้มเขียวหวาน ซึ่งครั้งหนึ่งเคยปลูกที่คลองบางบัวทองของผู้ใหญ่เชื้อ เย็นประเสริฐ เป็นสวนส้มที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ล้วน มีการดูแลรักษาสวนดี ส้มมีรสหวานและให้ผลผลิตสูง

คลองบางบัวทองในปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของอำเภอปากเกร็ด มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก นั่งเรือมาชมหมู่บ้านผลิตขนมหวาน ซึ่งเป็นแหล่งผลิตขนมหวานแหล่งใหญ่แห่งหนึ่งใกล้ปากคลองบางบัวทอง ขนมหวานที่ลือชื่อของชุมชนแห่งนี้ที่ชาวบ้านได้ทำเป็นอาชีพมานานกว่า ๕๐ ปีแล้ว คือ ตาลเชื่อม ปัจจุบัน นอกจากตาลเชื่อมแล้วมีขนมอื่นๆ

เช่น ทองหยิบ ทองหยอด เม็ดขนุน และฝอยทอง เป็นต้น ผลิตภัณฑ์มาก
ในชุมชนแห่งนี้ จนมีการเรียกชื่อ **คลองบางบัวทอง** เป็น **คลองขนมหวาน**

ทั้งคลองบางบัวทองและคลองพระอุดม กุ้งและปลานานาพันธุ์
ซึ่งเคยมีอุดมสมบูรณ์ในคลอง แต่ปัจจุบันแทบจะไม่มีให้เห็น น้ำที่เคยใช้
บริโภคได้บัดนี้ไม่สามารถนำมาบริโภคได้ ถึงกระนั้นคลองทั้งสองยังคง
ทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ เพื่อรับใช้ผู้คนในปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นการคมนาคม
การใช้น้ำเพื่อการเกษตร การชำระร่างกาย และซักล้างสิ่งต่างๆ ความสงบ
ร่มรื่นของสวนผลไม้ต่างๆ ริมนคลองเป็นทัศนียภาพที่สร้างความหลงใหลให้
แก่ผู้ที่ได้ล่องเรือตามลำคลองทั้งสองนี้เป็นอย่างมาก นอกจากทัศนียภาพ
ที่สงบร่มรื่นดังกล่าวแล้ว ท่านยังได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อยู่ริมคลอง
ซึ่งยังคงรอรับการมาเยือนของอาคันตุกะ ท่านจะได้เห็นชาวบ้านที่ศรัทธา
เตรียมอาหารใส่บาตรพระตั้งแต่อรุณรุ่ง พระสงฆ์พายเรือบิณฑบาต
ฉลองศรัทธาชาวบ้านยามเช้าตรู่ เป็นภาพที่เป็นมงคลในยามเช้าเช่นนั้น

คลองบางตะไนย์ ในตำบลบางตะไนย์ อำเภอปากเกร็ด เป็นคลอง
แบ่งเขตจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี ทางด้านเหนือสุดของ
จังหวัดนนทบุรี อยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นคลองที่ยังเอื้อ
ประโยชน์ในการเกษตร เพราะในบริเวณนี้ยังคงมีการทำสวน ทำนากันมาก
แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยามากกว่าไป
ปลูกบ้านอยู่ริมคลอง

เช่นเดียวกับ**คลองบ้านใหม่** ซึ่งเป็นคลองแบ่งเขตจังหวัดนนทบุรี
และจังหวัดปทุมธานี ด้านเหนือสุดของจังหวัดนนทบุรีอยู่ฝั่งตะวันออกของ
แม่น้ำเจ้าพระยา คลองบ้านใหม่มีปากคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา
ไปทางทิศตะวันออกถึงคลองประปาและคลองเปรมประชากรใกล้ดอนเมือง
คลองบ้านใหม่ในปัจจุบันไม่มีบทบาทเกี่ยวกับการเกษตรเช่นแต่ก่อน
เพราะบริเวณริมคลองบ้านใหม่เป็นที่ตั้งของชุมชนเมือง และอยู่ในเขต
ปกครองของเทศบาลนครปากเกร็ด

คลองบางพูด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

คลองบางพูด เป็นคลองที่แบ่งเขตตำบลปากเกร็ดและตำบลบางพูด อำเภopakเกร็ด ปากคลองบางพูดอยู่ใกล้วัดเกาะพญาเจ่ง แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา จากปากคลองเข้าไปในคลอง ไปยังวัดบางพูดนอกและวัดบางพูดในและต่อไปทางทิศตะวันออกไปทางโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชถึงคลองประปา จากคลองประปา คลองบางพูด แต่เดิมนั้นสามารถเดินทางด้วยเรือไปถึงคลองเปรมประชากร และวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพมหานคร

บริเวณปากคลองบางพูดจนถึงวัดบางพูดใน ยังคงมีบ้านเรือนของชาวบ้านดั้งเดิมปลูกอยู่ตามริมคลอง ชาวบ้านเหล่านี้ยังคงอาศัยน้ำในคลองบางพูดเพื่ออาบน้ำและซักเสื้อผ้าได้ในช่่วงเวลาน้ำขึ้น แต่การพายเรือสัญจรไปมาในคลองนี้ไม่มีให้เห็นแล้ว จากการขยายตัวของชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นมากมายในตำบลปากเกร็ดและตำบลบางพูด ต่อเมื่อมาถึงตำบลคลองเกลือ นั้น สภาพน้ำในคลองบางพูดเสื่อมคุณภาพลงไปอย่างมากและกลายเป็นท่อระบายน้ำภายในชุมชนเหล่านั้น

คลองบางตลาด เป็นคลองที่เคยมีความสำคัญแก่ผู้คนในอำเภอปากเกร็ดและอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรีในอดีต เป็นคลองแบ่งเขตอำเภอปากเกร็ดและอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ไหลคดเคี้ยวไปทางตะวันออกไปถึงคลองเปรมประชากร และวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพมหานคร

บริเวณปากคลองบางตลาดในอดีตมีความเจริญ เป็นที่ตั้งของด่านขนอนบ้านปากเกร็ด เป็นด่านขนอนของกรุงศรีอยุธยา มีตลาดน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกว่า **บางตลาด** มีวัดโบราณที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยามากถึง ๗ วัด แต่ละวัดมีศาสนสถานที่สวยงามใหญ่โต เช่น วัดเชิงท่า วัดหน้าโบสถ์ เป็นที่ตั้งของชุมชนมอญขนาดใหญ่ เมื่อเข้าไปภายในคลองบางตลาด เป็นที่ตั้งของชุมชนมุสลิม มี**มัสยิดประเสริฐอิสลาม** ในเขตอำเภอปากเกร็ด

สองฝั่งคลองบางตลาดแต่เดิมเป็นนาข้าวกว้างต่อเนื่องไปถึงบางพูดทุ่งสีกัน บางเขน และมีดงตาล ที่เต็มไปด้วยต้นตาลสูงใหญ่ขึ้นอยู่ทั่วไปในตำบลบางตลาด ตำบลคลองเกลือ อำเภอปากเกร็ด

ในปัจจุบันนี้คลองบางตลาด คลองบางพูด คลองบ้านใหม่ ยุติบทบาทที่ยิ่งใหญ่ที่เคยมีมาแต่กาลก่อน เปลี่ยนมาทำหน้าที่เป็นรับน้ำโสโครกที่ถูกถ่ายเทมาจากที่อยู่อาศัยของผู้คนจำนวนมากที่ยัดเยียดให้แก่คลองเหล่านี้วันแล้ววันเล่าอย่างไม่หยุดหย่อน คลองที่สร้างชีวิตผู้คนให้อยู่ดีมีสุขมานานนับร้อยๆ ปี และอยู่เคียงคู่กับผู้คนที่อยู่สองฝั่งคลองมาอย่างญาติสนิท ต้องถูกประทุษร้ายอย่างอหิวาตกโรค และในที่สุดอาจถูกกลบฝังชื่อคลองออกจากชุมชนเพื่อทำถนนเสียอีก แต่ถนนหลายแห่งนี้กลับต้องมาเป็นคลอง เมื่อพระพิรุณพิโรธโกรธแค้นแทนลำคลอง ซึ่งเป็นญาติสนิทของท่าน จึงบันดาลให้น้ำท่วมถนนอยู่เสมอ

คลองพระอุดมและคลองบางบัวทองยังคงมีสายน้ำใสไหลผ่านเรือกวสวไร่นาและยังคงรักษาความผูกพันกับผู้คนสองฝั่งคลองไว้ได้อย่างดี ยิ่ง พร้อมทั้งจะต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตชาวคลองสองฝั่งที่น้ำยังใส สวนผลไม้ร่มรื่น ขึ้นมีนวัตงาม

ความภาคภูมิใจ
ของชาวปากเกร็ด

ความภาคภูมิใจ ของชาวปากเกร็ด

พระอารามหลวงแห่งเดียวในอำเภอปากเกร็ด
สัญลักษณ์แห่งความกตัญญูต่อผู้ทรงพระคุณ
สมเด็จพระเจ้ามหัยิกาเธอ กรมพระยาสุดาร์ตนาทราชประยูร

พระอารามหลวงที่สำคัญและเป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวใน
อำเภอปากเกร็ด ได้แก่ วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร นอกเหนือจากการ
เป็นพระอารามหลวงแล้ว วัดปรมย์ยิกาวาสยังเป็นสัญลักษณ์แห่งความ
กตัญญู ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีต่อสมเด็จพระ
พระเจ้ามหัยิกาเธอ กรมพระยาสุดาร์ตนาทราชประยูร

สมเด็จพระเจ้ามหัยิกาเธอ กรมพระยาสุดาร์ตนาทราชประยูร
ทรงพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าหญิงละม่อม เป็นพระราชธิดาในพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาทรัพย์ ทรงเป็นพระชนิษฐา
(น้องสาว) ของสมเด็จพระบรมราชาตามหัยิกาเธอ กรมหมื่นมัตยาพิทักษ์

**สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี
พระบรมราชชนนี ในพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**

ที่มา : “ความรู้เรื่องพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในที่ได้รับสถาปนาพระอิสริยยศ “สมเด็จพระ” ในสมัยรัตนโกสินทร์” ใน **สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** กรมศิลปากร จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีสถาปนาพระราชอิสริยยศกิติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๐ กรุงเทพฯ อมรินทร์การพิมพ์ ๒๕๒๑ ไม่ปรากฏเลขหน้า

มีพระสมณานามที่ชาววังเรียกกันทั่วไปว่า **“ทูลกระหม่อมปราสาท”** และ **“ทูลกระหม่อมแก้ว”** ประสูติเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๖๑

สมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ มีพระโอรสและพระธิดา ๗ พระองค์ สิ้นพระชนม์ขณะทีพระโอรสและพระธิดายังทรงพระเยาว์ พระองค์เจ้าหญิงละม่อมทรงดูแลอุปถัมภ์ พระโอรส พระธิดา ทั้ง ๗ พระองค์ ดุจดั่งพระโอรสพระธิดาของพระองค์เอง หม่อมเจ้าหญิงรำเพย พระธิดากรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ที่พระองค์เจ้าหญิงละม่อมทรงบำรุงอุปถัมภ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ

สถาปนาเป็นพระนางเธอ พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ (คือ สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระบรมราชชนนีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ประสูติพระราชโอรสและพระราชธิดารวม ๔ พระองค์ คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์
๒. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑลโสภณภควดี
๓. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี
๔. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์

พ.ศ. ๒๔๐๔ พระนางเธอ พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ สิ้นพระชนม์ ขณะที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์มีพระชนมายุเพียง ๘ พรรษาเท่านั้น

พระองค์เจ้าหญิงละม่อม ทรงบำรงอุปถัมภ์พระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง ๔ พระองค์นั้นเช่นเดียวกับที่ได้ทรงอภิบาลพระนางเธอ พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ พระราชชนนีของพระราชโอรส พระราชธิดาทั้ง ๔ พระองค์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว ทรงคำนึงถึงพระคุณของพระองค์เจ้าหญิงละม่อม จึงโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็น**พระเจ้าบรมมหารัชมัยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุตดารัตนราชประยูร** เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖

ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๗ - ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชศรัทธาบูรณะวัดปากอ่าวที่เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โปรดเกล้าฯ ให้จารึกการปฏิสังขรณ์วัดปากอ่าวที่ศิลาจารึก ๒ หลัก เป็นภาษาไทย ๑ หลัก และภาษามอญ ๑ หลัก ตั้งอยู่หน้าพระอุโบสถมีใจความตอนหนึ่งว่า

“ทรงพระอนุสรณ์คำนึงกาลเมื่อทรงพระเยาว์อยู่ว่า ในกรมสมเด็จพระสุตดารัตนราชประยูร ซึ่งเป็นพระเจ้าบรมมหารัชมัยิกาเธอ โดยเป็นพระชนินุสฐาแห่งสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยิกาเธอกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์

ซึ่งเป็นพระเชษฐาไชรส ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวร่วมพระชนนีเดียวกัน ซึ่งได้อภิบาลบำรุงรักษาพระองค์มาแต่ยังเยาว์นั้น ได้รับสั่งอยู่เนืองๆ ว่า ถ้าทรงเจริญขึ้นแล้วขอให้ทรงช่วยให้ได้สร้างอารามสักอารามหนึ่ง ตามที่ท่านได้ตั้งพระหฤทัยไว้ช้านานแล้ว และจะได้เป็นปัจจัยที่จะให้อุบัติพบปะกันสืบไปเบื้องหน้า ด้วยกำลังที่ท่านทรงพระเสนาหา ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยิ่งนัก วาจาของกรมสมเด็จพระสุตารัตนราชประยูรรับสั่งดังนี้ ได้ทรงรับไว้แต่ยังทรงพระเยาว์เป็นหลายครั้ง

ครั้นเมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นพระอารามนี้มีภูมิฐานเป็นทิวดงามแลทรงแสดงเขตที่ชำรุดปรักหักพังยิ่งกว่าอารามอื่นๆ ในตำบลนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า การปฏิสังขรณ์ของชำรุดปรักหักพังให้ถาวรขึ้นเป็นพระราษกุลศรมีผลยิ่งใหญ่ และเป็นโอกาสอันดีที่จะได้สนองพระคุณ ซึ่งท่านได้ทรงเสนาหาการุณบำรุง รักษาพระองค์โดยความอุตสาหะอันแรงกล้าให้ได้เป็นที่ทรงชื่นชมยินดี และเป็นพระราษกุลศรมาคืออันวิเศษ ซึ่งจะเป็ประโยชน์และความสุขแก่พระองค์ท่านในภพนี้และภพหน้า จึงทรงกำหนดพระราชหฤทัยว่าจะทรงปฏิสังขรณ์พระอารามนี้เป็นแน่แท้...แล้วโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามพระอารามนี้ว่า **“วัดบรมมัยยิกาवास”*** ตามความซึ่งพระเจ้าบรมมัยยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุตารัตนราชประยูร ทรงปฏิสังขรณ์เป็นส่วนพระกุลศรมเป็นที่เฉลิมพระเกียรติยศ ยืนยาวสืบกาลนาน”

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเคารพเทิดทูนพระเจ้าบรมมัยยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุตารัตนราชประยูร** ดุจพระราชชนนี ในช่วงเวลาเย็นเมื่อพระองค์ประทับอยู่ในพระนครและไม่มีพระราชกิจอันใด พระองค์จะเสด็จไปเสวยพระกระยาหารร่วมกับพระเจ้าบรมมัยยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุตารัตนราชประยูรเสมอ

* วัดบรมมัยยิกาवास มาจากคำว่า บรม + อัยยิกา + อาवास หมายถึง วัดของยายผู้เป็นใหญ่

** เป็นพระอิสริยยศในขณะนั้น

สมเด็จพระเจ้ามหัยยิกาเธอ
กรมพระยาสุดาร์ตพระราชประยูร

ที่มา : “ความรู้เรื่องพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในที่ได้รับสถาปนาพระอิสริยยศ “สมเด็จพระ
พระ” ในสมัยรัตนโกสินทร์” ใน **สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**
กรมศิลปากร จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีสถาปนาพระราชอิสริยยศกิติ สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ วันที่ ๕ ธันวาคม
พุทธศักราช ๒๕๒๐ กรุงเทพฯ อมรินทร์การพิมพ์ ๒๕๒๑ ไม่ปรากฏเลขหน้า

พระเจ้าบรมมหารัชมัยยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดาร์ตพระราชประยูร
สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาภคินีพระเกียรติยศเสมอด้วยสมเด็จพระราชชนนี
ตามประกาศพระบรมราชโองการ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๙
ตอนหนึ่งที่ว่า

“ทรงพระราชรำพึงถึงพระคุณ แห่งพระเจ้าบรมมหารัชมัยยิกาเธอ
กรมสมเด็จพระสุดาร์ตพระราชประยูร จนได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ
โดยพระหฤทัยมั่นคงจงรักตลอดมาจนถึงเวลาสิ้นพระชนม์ เหมือนอย่าง
สมเด็จพระบรมราชชนนี ก็ได้ทรงยกย่องขึ้นไว้ให้มีพระเกียรติยศใหญ่อย่าง

สมเด็จพระราชชนนี บัดนี้ เสด็จสิ้นพระชนม์ไปเป็นที่ทรงพระอาลัยระลึก พระคุณเป็นอันมาก พระองค์เป็นผู้สมควรที่จะได้รับพระเกียรติยศใหญ่ เสมอด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนีโดยแท้

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดเศวตฉัตร ๗ ชั้น ถวายเป็นเครื่องเพิ่มเติมพระเกียรติยศ และการสิ้นพระชนมนั้นให้ เรียกว่าเสด็จสวรรคตเหมือนอย่างสมเด็จพระบรมราชชนนี”

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ สถาปนาถวายเป็นพระเกียรติยศเป็น **สมเด็จพระเจ้ามหัยิกาเธอ กรมพระยา สударัตนราชประยูร** นับเป็นเจ้านายฝ่ายในพระองค์แรกและพระองค์เดียว ในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น **“สมเด็จพระกรมพระยา”**

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง ได้โปรดเกล้าฯ ให้เขียนภาพพระบรมรูปของพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ และพระบรมรูปพระมเหสีและพระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้า แต่มีพระรูปของสมเด็จพระเจ้ามหัยิกาเธอ กรมพระยาสุदारัตนราชประยูรได้เขียนไว้ในพระที่นั่งองค์นี้ด้วย พลตรีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวไว้ในหนังสือโครงการกระดูกในตู้ กล่าวถึงเหตุที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เขียนพระรูปของสมเด็จพระเจ้ามหัยิกาเธอพระองค์นี้ว่า

“เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงสร้างพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทขึ้นในพระบรมมหาราชวังนั้น..... พระรูปเจ้านายที่ (เขียน) ติดไว้บนพระที่นั่งจักรีนั้น ที่ไม่ได้เป็นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินหรือพระมเหสี หรือสมเด็จพระเจ้าฟ้า มีอยู่เพียงสามพระองค์เท่านั้น คือ กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ผู้ซึ่งเป็นพระราชอนุชฌาณองค์หนึ่ง พระเจ้าบรมมัยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุदारัตนราชประยูร ซึ่งทรงร่วมเจ้าจอมมารดา กับสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยิกาเธอและได้ทรงทำนุบำรุงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์หนึ่ง และกรมขุนวรจักรธรานุภาพหนึ่ง”

วัดปรมัยยิกาวาสนอกจากจะเป็นศาสนสถานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบูรณะเพื่อเป็นการบำเพ็ญพระราชกุศลแล้ว วัดปรมัยยิกาวาสยังเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งความกตัญญูทวดเวทีที่พระองค์ทรงปฏิบัติต่อผู้ทรงพระคุณ คือ สมเด็จพระเจ้าแม่ไฉกยาเออ กรมพระยาสุดาร์ัตนราชประยูรด้วยดังปรากฏในงานศิลปกรรมของอุโบสถอาทิ

ลายปูนปั้นบานประตูและบานหน้าต่างอุโบสถวัดปรมัยยิกาวาส ที่ด้านบนสุดเป็นรูปพระเกี้ยวประดิษฐานอยู่บนพานแว่นฟ้า มีรัศมีที่ยอดพระเกี้ยว พานพระเกี้ยวประดิษฐานอยู่บนข้างสามเศียร มีราชสีห์และคชสีห์เชิญฉัตร ๙ ชั้น อยู่ด้านขวาและด้านซ้าย ซึ่งหมายถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตรงกลางเป็นรูปปราสาท หมายถึง สมเด็จพระเจ้าแม่ไฉกยาเออ กรมพระยาสุดาร์ัตนราชประยูร หรือทูลกระหม่อมปราสาท

ด้านล่างเป็นคัมภีร์อยู่บนพานแว่นฟ้า หมายถึง พระพุทธศาสนา ความหมายรวมคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้าแม่ไฉกยาเออ กรมพระยาสุดาร์ัตนราชประยูร ได้ทรงสถาปนาพระอารามแห่งนี้เพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา

บานหน้าต่างอุโบสถ
วัดปรมัยยิกาวาส

คณาจารย์สองข้างบันได หน้าอุโบสถวัดปรมายิกาवास
หลักซ้ายเป็นจารึกภาษาไทย หลักขวาเป็นจารึกภาษามอญ
ที่กล่าวถึงการปฏิสังขรณ์วัด

ศุภมงคล พระพุทธศาสนาเถลิงอภิลิขิตกาลแล้ว ๒๕๑๑ พรรษา จุลศักราช ๑๒๓๖ ปีชวบั้งกาล
 โสณสังวัจจร กติกาศุกรปักขฉฐมีดิถีโสรวารบริเวทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
 จุฬาลงกรณ์มหานันทบรมมหาราชวรวงษ์ วรุตมพงษบริพัตรวรชาติตมราชนิกรโธม จาตุ
 รัตนบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุกโตสุชาติสังสุทธเคราห์เน็จกรภิรมนารตมมหาภฏราชวรวงษ์
 สุจริตมูลสุชาติอรรคอุฎฐโฬยุล บูรพาดุลยภคตาคินหารสาธิการวังสฤษดิชัยญลักษ์ณวิจิตร
 โสภาคยสรพวงค์มหาโธดมวงค์ ประเนตบาทภงกษยกุล ประสิทธิสรรพคุณผลอุดมบรมสุขุมาล
 ทิพยเทพาวตาร ไพศาลเกียรติคุณ อุดลยพิเสศสรรพเทเวศรานักษ์วิสิฐศักดิ์สมญาพินิตประชา
 นารตเปรมกรมลชัตติยราชประยุร มูลมุขมาตยาภิรมย อุดมเดชาธิการบริบูรณคุณสวารสยามาภินคร
 วรุตเมกรชาติลภ มหาภิรวารยานอนันต์ มหันตวรฤทธิเดชสรรพวิเสศศิรินทร เอนกอนิกรสมโสรสม
 มติประสิทธิวิวยศมโธมบรมราชสมบัตินพปลเสวตฉัตราฉฉัตร วิวิธโนปลักษณ์มหา บรมราชาภิ
 เถก่าภิกิตตสรรพทศทศิวิชิตไชยสกลมโหสวริยมหาสวามินทร์ มหเศรษฐมรินทร์ มหาวิรามาชิราชวโร
 ตมบรมนารตชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรรัตนสมณารักษ์ อุดลยศักดิ์อัครราชธิปัต เมตตากรุณาสี
 ดลฤทธิไทย มโทยมโทยบุญการสกลไพศาลมหารัชฎาธิปัตตินทร ปรมินทร์ธรรมิกมหาราชาธิราช บรม
 นารตบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชศรัทธาเสด็จพระราชดำเนินขึ้นมา พระราชทานพระกระษัตริย์ ณ อารามรามัญ แขวง
 เมืองนนทบุรี พระราชทานพระกระษัตริย์วัดปากอ่าวนี้เป็นที่สาม มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ ๙ รูป มีพระ
 คุณดวงษรชชา คณะฝ่ายรามัญ เป่นประธาน ครั้นพระราชทานพระกระษัตริย์เสร็จแล้ว เสด็จพระราช
 ดำเนินทอดพระเนตรในจังหวัดพระอารามได้ทรงทัศนการพระอุโบสถพระวิหารและกุฎีเสนาสนะปรัก
 หักพึงซุดโซมประดุงพระอารามร้างในกรุงทวารวดีศรีอยุธยาโบราณ

จึงทรงพระราชดำริจะใคร่สถาปนาขึ้นใหม่ ให้สอาดงามบริบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน แล้ว
 ทรงพระอนุสาคำนี้ถึงกาลเมื่อยังทรงพระเยาว์อยู่ว่า ในกรมสมเด็จพระสุตธาธิบดีราชประยุร ซึ่งเป็น
 พระเจ้าบรมมหารัชมัยยิกาเธอ โดยเป่นพระกนิษฐาแห่งสมเด็จพระบรมราชรมตามหัยยิกาเธอ กรมหมื่นมาต-
 ยาพิทักษ์ซึ่งเป่นพระเชษฐาโสรสในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวร่วมพระชนนีเดียวกัน ซึ่งได้
 อภิบาลรักษามารุงพระองค์มาแต่ยังทรงพระเยาว์นั้น ได้รับสั่งอยู่เนืองๆ ว่าถ้าทรงพระเจริญขึ้นแล้ว
 ขอให้ทรงช่วยให้ได้สร้างอารามสักอารามหนึ่งตามที่ท่านได้ตั้งพระฤไทยไว้ช้านานแล้ว และจะได้
 เป่นปัจจัยที่จะให้อดบิณฑิพปะกันสืบไปเบื้องหน้า ด้วยกำลังที่ท่านทรงพระสึนหาในพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวยิ่งนัก พระวาจาของกรมสมเด็จพระสุตธาธิบดีราชประยุรรับสั่งดังนี้ได้ทรงรับไว้แต่ยัง
 ทรงพระเยาว์เป่นหลายครั้ง ครั้นเมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นพระอารามนี้มีภูมิสถานเป่นที่งดงาม แลทรง
 สังเวทที่ซำรดปรักหักพังยิ่งกว่าอารามอื่นๆ ในตำบลเหล่านี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า การ
 ปฏิสังขรณ์ของซำรดปรักหักพังให้ถาวรขึ้นเป่นพระราชกุศลมีผลยิ่งใหญ่ แลเป่นโอกาสอันดีที่จะได้
 ทรงสนองพระคุณ ซึ่งท่านได้ทรงพระสึนหาการบุญบำรุงรักษาพระองค์มาโดยความอุตสาหอันแรงกล้า
 ให้ได้เป่นที่ทรงชื่นชมยินดี แลเป่นพระกุศลาธิส่วนวิเสศ ซึ่งจะเป่นประโยชน์ความสุขแต่พระองค์
 ท่านในภพนี้แลภพหน้า จึงทรงปฏิญาณต่อพระคุณวงษ์ผู้เป่นเจ้าอาวาสให้ทราบ พระราชประสงค์แต่
 ในเวลาวันนั้นครั้นเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปประทับ ณ พระราชวังบางปิ่น จึงได้ทรงนำพระราชดำ
 ริทังนี้ กราบทูลพระเจ้าบรมมหารัชมัยยิกาเธอกรมสมเด็จพระสุตธาธิบดีราชประยุรท่านก็ทรงพระปิติ
 ปราโมทด้วยจะได้มาเพนุพระกุศล ซึ่งทรงตั้งพระฤไทยไว้แต่เดิมมาทรงรับจะปฏิสังขรณ์พระอารามนี้

บางส่วนของคำจารึกการปฏิสังขรณ์ วัดปรมัยยิกาวาสที่ศิลาจารึก ๒ หลัก
 ที่เป็นภาษาไทย และภาษามอญ

လိက်တူအိမ် စွဲကရားမိန့်ကုသခွါ ပကင်ရင်ဘာ

သုဘမေသတု ဗြဟ္မဒုသာသဏကလ အတိဘကလောန် ၂၄၁၇=ရလသက္ကရာဇ် ၁၂၃၆ ပတ်ယုပန် ကာလသောဏ သံင်ဝဇ္ဇရ ကတိကမာသ သုကြပက်သ ဆတုစိတိ ထီသောရဝါရ ပရိဆောဒကာလပွတ်ပြ မှတ်သမ်ဇေတ်ပြ ပရမိန္ဒရ မဟာစုဋ္ဌာ လက်ထပတ်နွရ ဒေဗ္ဗမဟာ မကုဋ်ဗုရသ ယရတန ရာဇဝိဝံသ ဝရတ္ထမ ပံသပရိ ဗြဟ္မဝရဇတ္တိယ ရာဇနိကရောဟဗေတတု ရန္တပရမဟာ စကြဗာတ္တိ ရာဇသင်္ကာသ အုကတောသုဇာတ် သုဒရပြော်ဟင်္ဂါ စကြိပရ ပနာရထမဟာ မကုဋ်ရာဇ ဝရင်ကူရ သုစရိတ မုလသုသာ ဓိတအဂ္ဂဋ္ဌ ကြိတုဗာပုလယ ပူရဗာတုလယ ပနဗာတုလယ ကြိတာဘိနိဟာရ သုဘာဓိကာရ ရသ်ကြိသတိ ညေလကသဏ ဝိစိတြသောဘာဂယ (ဩရဗာန်)မဟာဇနောတ္တမာန် ပြနတပါဒ ဇနိဇယုဂလ ပြသဒ္ဓိဗ္ဗေ သုဘာဇလ ဥဥမ ဒိဋ္ဌဒေ ဗာဝတရ ဗာသာလကိတ္တိ ဂုဏအတုလယ ဝိသေသသဗ္ဗ ဒေဝေသရာ နရကသဏ ဝိသိဘုသင်္ကတိ သမယာဒိ နိတပြဇာနာရတု ပြေကြိမလဓတ္ထ ယရာပြီယူရ မုလမုဗေတယာ ဘိရမယဥတမ တေဇာဓိကာရ ပရိပူရဏ ဂုဏသရသယာ မဒိနရ ရတမေဂ ရာဇဝိလက မဟာပရိဝါရ ယာနကအနန္တ မဟန္တသိဒ္ဓိ တေဇသဗ္ဗဝိသေသ သရိရိနဓရ အဏေကအနိကရ သမောသရသမ မတ်ပြသိဒ္ဓိဝရ ယသမဟောတမ ပရမရာဇ သဗ္ဗစိဗေ ပတလသေ့ကြကြော်သိရိ ရတနော ပလကသဏမဟာ ပရမရာဇာဘိသေကာ ဘိသိတတသုဗ္ဗဒသ ဒိသဝိဇိတယ သကလမဟေသ ဝရိယမဟာ သဝါမိနဒရ မဟာသွာဟိန္ဒရ မဟေသ္မမေမ မဟိရမဟာရာမ ဓိရာဇဝရောတမ ပရမ္မနာရထ ဇာတိအာဇာဝ သေယဗုဒ္ဓါ ဒိဗြေယရတန သရဏဂကသ အတုလယ သကတိအဂ္ဂ နရေသရာ ဓိပတိမေတ္တာ ကာရဏာသီတလ ဟာယ(အ) နနောမေယ ပုညကာရ သကလဗေသာလ မဟာရတုာ ဓိပတိတိန္ဒရ ပရမိန္ဒရ ဓမ္မိကမဟာရာဇာ ဓိရာဇပရမနာရတု ပဓိတြပြုစု လစမ်ကွံ တ္တညးဒ်အထော် ကျော်သော်ညာမဂ္ဂိုင် ပကင်ရင်လင်မြ ရာဇသခွါ သွတ်ပြရာဇ တာ်တိုန်တိုန်ကျိုင် ပြရာဇခါန် မြကြထိန် အရာမရမည ပဲ့တို်ချင်နနပုရီ ပြရာဇခါန် မြကြထိန် ဘာမုဟ်ဟဒုင်ဏ် ဒ်ဒုန်ဒ်မြသယံ ဒ်ဂိုန်ဒ်မင်ဇ္ဇ ဇကုန်မြကတံသ ရာဇဂဏက ဖှာ်ရာမည ဒ်ပြခါန်မြင် ပြရာဇခါန် မြကြထိန်တုံ သဇေတ်ပြရာဇ တာ်တို် အာထော်ပြနေကြ တို့ပြုအအာရာမ ဂွံသဏကရ ညာတ်ပြဥပေါသထ မြဝိဟာရ သိုကုဋီသေနာသန ကဝဒကုတ်လိုလ် တုင်အဗို အာရာ်ဂြာလူ ပဲ့ဒွါရဝတိ အယုဒယာပူရဏ သွတ်မြရာဇတာ်ရိ ကာင်သမိကပနာတိုန်တို် ကိုသအးညး ဂေါင်ဂင်ပရိပူဏ ချိုက်ပေင်လောန်တိုန်နွတ္တာတုံအနုသး ဗ္ဗဟ် ခိုင်ကာလသွတ်သွတ် ဒ်မင်မုပျဲကြမ် “သမ်ဇေတ်မြ သုတရတန”ရာဇပြီယူရ ဒ်မြတုပရမ ဟယိုကာတုး ညးမွဲဒ် မြကဏိတာ သမ်ဇေတ်မြရာဇ မတမဟ ယိုကာတုးညး ကြမ်ဟမိုန်မတ္တဝိ ဒက်ညးဒ်မြဇေတုာ ဇောရသ ပဲ့မြသမ်ဇေတ်မြဏင်ကွံ တ္တညးသော်ကျိုင် ကောမ်ပြဇနနီမ္မံဗ္ဗံ အဘိပါလမင်မွဲလို့လွတ်ပြအင် ကျိုင်နုသွက်ဂွံအသမ်မင် ခိုန်၂ မွဲး ယာ်ကာလဇွော်မောဝ်တိုန်တုံ အာတ်ကိုဂွံရို ဟိုဂွံဒဏ အာရာ်စိုတ်မွဲ အာရာ်ညီ ပတ်ဒွာ်တုးညး ဂွံပတိုန်စိုတ်လင် လံလကျိုင်တုံ သိုသေ့ဒ် မွဲ ဒုဥပတ္တိသို ရင်သ္မုအ်ဗက်အာဂတ ဒအဇာမ်ဒွာ်တု မွိုင်ရင်ပြသိနေဟာ ပဲ့ မြပါဒသမ်ဇေတ်မြတုးမပြဂျိုင်လောန် ပြါဇာကြမ်သမ်ဇေတ်မြသုတာရတနရာဇဗြီယူရနွံ အသမ်သင်ဏ် ဂွံဒင်လင်နုသွက်သွတ် ဂျိုင်ဇလန်ချိုန် ဂွံထော်မြနေကြ ညာတ်ပြအရာမဏ် နွံ ဘုမ်ထာန်ဒ် ဒွာ်ကျော်ဂေါင် သိုက်ဂွံသံဝေဂ ဒွာ်ကပ်ဒ်ကုတ်လိုလ် သွတ်သွတ်လောန်နုအာရာ်တုံ-၂ ပဲ့ဇြိုင်ဒက်တုံ မြရာဇတာ်ရိ ချပ်မွဲတုံညာတ်ဂ ပွသဝရတဟဂ် ပလေဝ်သဟေတ်လိုလ်သွတ် သွတ်ထာဝရ တိုန်တို်မြရာဇ ကုသိုရိုဇွော်လောန် သိုအခေါင်မခိုတ် အရာမဂွံ(.....) ရော်ဂုဏ်တုညးမွဲရင် မြသိနေဟာ ကာရမလို့လွတ် မင်မွဲမြအင်ကျိုင် ဗ္ဗညာယတထာ် သွတ်ကိုဂွံ (.....)အိုဟ်တမိုဟ်(.....)မလိုက်ကိုဒ် ကုသလ ရာသ်သွက်ဝိသေသ သဂွံပမယောဇန ပုသုဇ ကုမြအင် တုညးပဲ့ဘဝဏ်ဘဝဇော်(.....)သုစရိတ်ဂး ပရိဒသာရဏ် ဂဟ်ဒဏ မြအာရာမဏ် သွတ်တုံပုဋ်ညာဏ် ဂတပြုကတံသ။

ທີ່မာ : “ไตรสรณฉัตขอนุสรณ์” อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระไตรสรณฉัต (มาลัย ปุปฺพทานิ) วัดปรมัยยิกาวาส ๒๗ เมษายน ๒๕๔๐ หน้า ๑๓ - ๒๔

สมเด็จพระญาณสังวร แสดงพระธรรมเทศนาในงานฉลองครบรอบ ๑๐๑ ปี วัดปรมัยยิกาวาส
เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๘

อุโบสถ
วัดปรมัยยิกาวาส

ประตูอุโบสถ (ด้านหลัง)
วัดปรมัยยิกาวาส

พระนันทมุนินท์
พระพุทธรูป
ประจำจังหวัดนนทบุรี

พระนันทมุนินท์ พระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรี ประดิษฐานอยู่ที่เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

พระนันทมุนินท์ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ หน้าตักกว้าง ๔๐ นิ้ว ความสูงวัดจากฐานถึงพระเศียร ๖๕ นิ้ว ประดิษฐานอยู่ที่มุขด้านใต้ของวิหารพระพุทธไสยาสน์ วัดปรมัยยิกาวาส ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

พระศาสนโสภณ (อ่อน) วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ขณะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลกรุงเทพฯ ได้เป็นผู้ดำริกับพระคุณวงศ์* (สน) เจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาส และเจ้าคณะเมืองนนทบุรีในขณะนั้น ให้หล่อพระพุทธรูปประจำเมืองนนทบุรีขึ้น ร่วมกับหลวงนราบริรักษ์ (ยังทอ เป็น) ทองทรัพย์) คหบดีมอญเกาะเกร็ดได้รวบรวมทองเหลืองหล่อพระพุทธรูปพระศาสนโสภณ (อ่อน) ได้นำช่างหล่อพระจากกรุงเทพฯ ปั้นหุ่นพระพุทธรูปและทำพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปบริเวณโคนโพธิ์ใกล้องค์พระเจดีย์รามัญริมแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ (ปัจจุบันบริเวณที่หล่อพระพังลงน้ำหมดแล้ว)

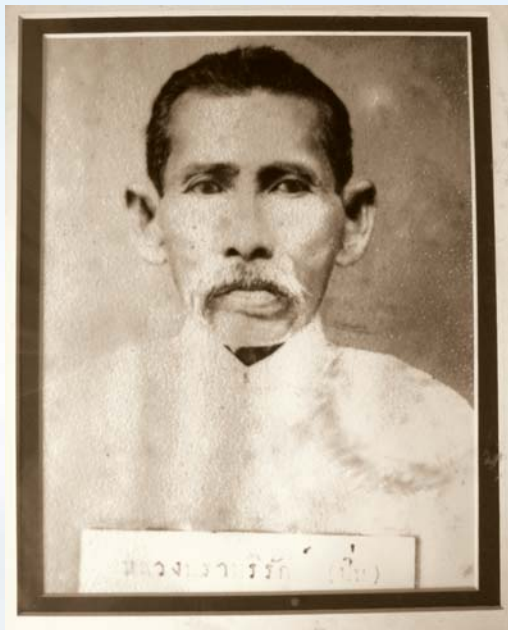
เมื่อลงรักปิดทองและทำพิธีฉลองพระพุทธรูปเรียบร้อยแล้ว ได้ัญเชิญมาประดิษฐานที่มุขด้านเหนือของวิหารพระพุทธไสยาสน์พระศาสนโสภณ (อ่อน) นำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานนามพระพุทธรูป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนาม **“พระนันทมุนินท์” ให้เป็นพระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรี**

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระพุทธรูปศิลาขาวแบบมอญ ๒ องค์ ที่คหบดีมอญในกรุงย่างกุ้งทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินไปสักการะพระเกศธาตุเจดีย์ที่ประเทศพม่า

วัดปรมัยยิกาวาสจึงได้ย้ายพระนันทมุนินท์ไปประดิษฐานที่มุขด้านใต้ของวิหารและัญเชิญพระพุทธรูปศิลาองค์ใหญ่ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นประดิษฐานที่มุขด้านเหนือของวิหาร (ส่วนพระพุทธรูปศิลาอีกองค์หนึ่งนั้น ได้ประดิษฐานที่ซุ้มพระมหารามัญเจดีย์ หลังอุโบสถ)

* พระคุณวงศ์ ใช้ตัวสะกดตามที่ปรากฏในจารึกการปฏิสังขรณ์วัดปรมัยยิกาวาส ปัจจุบันนิยมสะกด เป็นพระคุณวงศ์

หลวงนราภิรักษ์
(ยังทอ เปิ่น) ทองทรัพย์

ปัจจุบันพระนันทมุนินท์ประดิษฐานที่มุขด้านใต้ของวิหารพระพุทธไสยาสน์

พ.ศ. ๒๔๗๒ หลวงนราภิรักษ์ (ยังทอ เปิ่น) ทองทรัพย์ ได้เปิดทองพระนันทมุนินท์ใหม่และทำซุ้มพระถวายเป็นพุทธบูชา (ปัจจุบันทางวัดได้ทำซุ้มใหม่ทั้งหมด)

พ.ศ. ๒๕๑๓ พระไตรสรณรัช (มาลัย ปุบุผทาโม) เมื่อครั้งยังเป็นพระครูปัญญาจารย์ ได้เปิดทองใหม่

ตามธรรมเนียมของเมืองนนทบุรีที่ถือปฏิบัติมา เมื่อครั้งที่พระนันทมุนินท์แรกประดิษฐานที่วัดปรมย์ยิกาวาส เจ้าเมืองนนทบุรีจะมาถวายสักการะเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองนนทบุรีจะต้องมาถวายสักการะพระนันทมุนินท์เมื่อมารับตำแหน่งหน้าที่

พระสงฆ์บวชนิยบุคคลผู้ให้กำเนิดการศึกษา ในอำเภอบางเกร็ด และตั้งโรงเรียนแห่งแรก ของอำเภอบางเกร็ด

สถานศึกษาในอำเภอบางเกร็ดก่อนที่ทางราชการจะให้มีการจัดตั้งโรงเรียนนั้นคือวัด ซึ่งเป็นสถานศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร ในอำเภอบางเกร็ดมีวัดหลายวัดที่เป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมและเปรียญธรรมที่พระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์มาตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานนิตยภัตแด่พระสงฆ์ที่เล่าเรียนจบเปรียญธรรมในอำเภอบางเกร็ด ตามจดหมายเหตุในรัชกาลที่ ๓ ได้กล่าวถึงวัดในอำเภอบางเกร็ดที่มีพระสงฆ์เรียนจบเปรียญธรรม คือ

วัดปากอ่าว (วัดปรมย์ยิกาวาส)

วัดป่อ

วัดบ้านใหม่ตลาดเนื้อ (วัดโพธิ์ทองบน)

วัดเกาะบางพุด (วัดเกาะพญาเจ่ง)

วัดดังกล่าวนี้มีการเรียนการสอนกันอย่างจริงจัง จึงมีพระสงฆ์สอบผ่านเปรียญธรรมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาของพระสงฆ์รามัญนิกาย ได้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาเปรียญธรรมไว้นานตั้งแต่ก่อนที่มอญเสียเอกราชแก่พม่า (พ.ศ. ๒๓๐๐) คณะสงฆ์มอญได้ใช้หลักสูตรนี้ต่อมาได้แพร่หลายในคณะสงฆ์พม่า และคณะสงฆ์รามัญนิกายในประเทศไทย หลักสูตรของมอญมี ๔ ประโยค ของไทยมี ๙ ประโยค แต่หลักสูตรของมอญจะต้องเรียนปรมาตถธรรมในพระอภิธรรมมัตถสังคหะตั้งแต่ประโยคที่ ๑ ถึงประโยคที่ ๔ การเรียนในวัดต่างๆ เริ่มจากการเรียนของสามเณรและศิษย์วัดให้อ่านออกเขียนได้ และพัฒนาไปเรียนพระปริยัติธรรมและเปรียญธรรม แม้เมื่อได้เป็นพระภิกษุแล้วยังคงมีการเรียนอย่างต่อเนื่องด้วยเหตุนี้ในท้องที่อำเภอบางเกร็ดจึงมีพระสงฆ์ที่มีความรู้เปรียญธรรม

และได้ผ่านการศึกษากายในวัดมานานแล้ว วัดให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษามานานแล้วเช่นกัน โดยสอนศิษย์วัดและสามเณรให้อ่านเขียนหนังสือได้ในเบื้องต้น และสอนปริยัติธรรมเปรียญธรรมเมื่อผ่านการเรียนเบื้องต้น จึงปรากฏว่าพระสงฆ์ในอำเภอปากเกร็ดดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะหลายรูป นอกจากนั้นคนปากเกร็ดได้รับราชการเป็นพระยา คุณพระ คุณหลวง หลายคนล้วนเป็นเด็กวัดมาก่อน เช่น พระรามัญนนทเขตคคฺติ (เนียม นนทนาคร) นายอำเภอปากเกร็ดคนแรก พระยาพิไชยบุรินทร์ (นวม ไตลังคะ) พระพิจิตรจำนงค์ (แจง สังขดุลย์) และพลตรี พระอุดมโยธาธิยุต (สด รัตนาวดี) เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ได้เล่าเรียนหนังสือกับพระสงฆ์ในวัดตั้งแต่เป็นศิษย์วัดในอำเภอปากเกร็ด

เมื่อมีการจัดการศึกษาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกระทรวงธรรมการเพื่อให้เกิดการศึกษาแก่เยาวชนของชาติ เป็นการปฏิรูปการศึกษาจากแบบเดิมตามแบบแผนประเพณีมาเป็นการศึกษาแบบใหม่ การศึกษาตามระบบโรงเรียนได้เกิดขึ้นครั้งแรกและเป็นรากฐานสำคัญทำให้เกิดพระราชบัญญัติประถมศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๖๔

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้มีการประชุมเมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๑ ผู้เข้าประชุมประกอบด้วยกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ากิตติยากรวรลักษณ (อธิบดีกรมศึกษาธิการ) เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ผลการประชุมได้ตกลงให้แบ่งการศึกษาในวัดหัวเมืองให้เป็นความรับผิดชอบของกรมหมื่นวชิรญาณวโรรสกับกระทรวงมหาดไทย ดังนั้นในวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้มีประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง ออกมาโดยให้

“พระภิกษุทั้งหลาย...ช่วยเอาภาระธุระสั่งสอนกุลบุตรทั้งหลายให้ได้ศรัทธาเลื่อมใสพระรัตนไตร และมีวิชาความรู้อันเป็นสารประโยชน์”

คณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ นั้น สังกัดอยู่ในคณะสงฆ์มณฑลกรุงเทพพระมหานคร ในการจัดการศึกษาในวัดนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ขณะนั้นทรงดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ทรงตั้งพระราชาคณะเป็นผู้อำนวยการ ให้วัดจัดตั้งโรงเรียนภายในวัดในเขตสังฆมณฑลต่างๆ สังฆมณฑลกรุงเทพพระมหานคร เจ้าคณะมณฑลกรุงเทพพระมหานครเป็นผู้อำนวยการในหัวเมืองที่อยู่ในมณฑลกรุงเทพพระมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ นั้น เมืองนนทบุรี เมืองปทุมธานี เมืองสมุทรปราการ เมืองพระประแดง เมืองมีนบุรี และเมืองธัญญะบุรี สังกัดมณฑลกรุงเทพพระมหานคร

ในช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกำหนดแผนการศึกษาของชาติ และทรงขอให้พระสงฆ์ช่วยรับภาระในการจัดตั้งโรงเรียนภายในวัด พระมหาเถระที่เริ่มวางรากฐานการศึกษาในอำเภอปากเกร็ด ก่อนที่ทางราชการให้มีโรงเรียนเป็นทางการ นำโดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (แสง) กับพระสงฆ์ ในวัดต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด เมื่อทางราชการให้วัดเป็นโรงเรียนเพื่อสนองพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสนองงานของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าด้วย คณะสงฆ์ในอำเภอปากเกร็ดจึงดำเนินการได้ทันที

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ นามเดิมชื่อแสง เกิดที่บ้านบางตลาดท่าทราย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่ออายุ ๑๕ ปี บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดราชบูรณะ กรุงเทพมหานคร สอบได้เปรียญ ๓ เมื่อเป็นสามเณร ได้อุปสมบทในคณะสงฆ์รามัญนิกายที่วัดบวรมงคล พ.ศ. ๒๓๗๕ ได้เป็นพระปลัดฐานานุกรมของพระปิฎกโกศล (อ่วม) ในสมัยนั้นยกย่องว่าพระเปรียญซึ่งรับตำแหน่งฐานานุกรม ทำประโยชน์ให้แก่การบำรุงคณะสงฆ์ด้วย เรียกกันว่า “เปรียญทรงเครื่อง” พ.ศ. ๒๓๙๕ สอบได้เปรียญ ๗

วันพฤหัสบดี แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๑๑ ในพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ตั้งพระปลัดแสงเป็นพระราชาคณะฤกษ์* ได้เป็นพระราชาคณะที่พระราชมนี ขณะนั้นอยู่ที่วัดราชบูรณะ ต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระโพธิวงศาจารย์ (ชั้นเทพ) แล้วเลื่อนเป็นชั้นธรรมที่พระธรรมไตรโลก ชั้นรองสมเด็จพระธรรมวโรดม และเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่สมเด็จพระพุทธิโฆษาจารย์ สมเด็จพระพุทธิโฆษาจารย์ (แสง) เป็นพระมหาเถระตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ผู้ช่วยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า และคุ้นเคยกับพระเถระผู้ใหญ่ฝ่ายรามัญที่อำเภอปากเกร็ดมาก เช่น พระครูอินทมนี (ต่อมาได้เป็นพระราชาคณะที่พระสุเมธมนี พระคุณวงศ์และพระสุเมธอาจารย์) ขณะยังเป็นเจ้าอาวาสวัดบ่อ และพระอธิการกลับ เจ้าอาวาสวัดฉิมพลีสุทธาวาส พระครูวิเชียรมนี (ตัวด อุตตโม) เจ้าอาวาสวัดเสาชิงช้า เพื่อสนองพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบัญชาสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งทรงรับผิดชอบการจัดตั้งโรงเรียนในวัดต่างๆ นั้น สมเด็จพระพุทธิโฆษาจารย์ได้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดตั้งโรงเรียนในวัดต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด พระเถระเจ้าอาวาสวัดในอำเภอปากเกร็ด ได้ร่วมมือจัดตั้งโรงเรียนขึ้นภายในวัดทันที หลังจากโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๑

พระสงฆ์ในอารามต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด มีความพร้อมในการเป็นแหล่งการเรียนการสอนอยู่แล้ว พระครูอินทมนี (วร นันทิโย) เจ้าอาวาสวัดบ่อ ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ดในขณะนั้นได้จัดตั้งโรงเรียนวัดบ่อขึ้นเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๒ **โรงเรียนวัดบ่อจึงเป็นโรงเรียนแห่งแรกในอำเภอปากเกร็ด**

* พระราชาคณะฤกษ์ คือ พระสงฆ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นพระราชาคณะในพระราชพิธีสำคัญ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก เป็นต้น

พระสุเมธาจารย์ (วร นันทิโย)
ภาพด้านขวา เป็นภาพช่วงที่ได้เป็น
พระราชาคณะชั้นธรรม
ที่พระสุเมธาจารย์
บริหารธรรมชั้นธรรมาวุธสังฆนาภิบัติ

(สภาพตามต้นฉบับภาพที่ค้นหาได้)

จากนั้นพระอธิการกลับ เจ้าอาวาสวัดฉิมพลีสุทธาวาส ตำบล
เกาะเกร็ด อำเภopakเกร็ด ได้จัดตั้งโรงเรียนวัดฉิมพลีสุทธาวาส ใน
พ.ศ. ๒๔๔๓

ในระยะแรกที่มีการจัดตั้งโรงเรียนของทางราชการขึ้นภายในวัดใน
อำเภopakเกร็ด พระสงฆ์ที่ควรได้รับการยกย่อง คือ

**๑. พระสุเมธาจารย์ (วร นันทิโย) ผู้ให้กำเนิดโรงเรียนวัดบ่อ
โรงเรียนแห่งแรกของอำเภopakเกร็ด**

พระสุเมธาจารย์ เดิมชื่อ โวะ เนื่องจากเกิดในวันออกพรรษา
วันเสาร์ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๔
(วันออกพรรษาภาษามอญเรียกว่า โวะ ซึ่งเป็นชื่อเดิมของท่าน) เกิดที่บ้าน
ถนนพระสุเมรุ บางลำพู ใกล้วัดชนะสงคราม เป็นบุตรนายฤทธิรงค์อาวู
(ปาน โกรินนา) ซึ่งรับราชการตำแหน่งนายเวรกองทัพบก (ปัจจุบันคือ

กระทรวงกลาโหม) มารดา คือ นางปรอย โกรินนา ต่อมาท่านใช้ชื่อว่า วร (อ่านว่า วอน)

เมื่ออายุ ๑๐ ปี บิดาได้นำไปเรียนหนังสือมอญกับอาจารย์ยังทอง เจ้าอาวาสวัดมะขามทอง ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด (ปัจจุบันเป็น วัดร้างอยู่ใกล้วัดเสาชิงช้า)

พ.ศ. ๒๔๑๕ บรรพชาเป็นสามเณร ที่วัดเสาชิงช้า พระไตรสรณธัมม์ (แก้ว) เจ้าอาวาสวัดเสาชิงช้าเป็นพระอุปัชฌาย์ ศึกษามูลกัจจายณะกับ พระอาจารย์ปัญญา วัดเสาชิงช้า เป็นเวลา ๓ ปี ลาสิกขาแล้วเดินทางไป ศึกษาและเยี่ยมญาติที่เมืองมอญได้ศึกษาภาษามอญที่สำนักอาจารย์เซอ เมืองมูห์เต็ง ๑ ปี จึงเดินทางกลับประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๑๘ อายุ ๑๔ ปี บิดานำไปศึกษาในสำนักพระอาจารย์เต๊ะ วัดโปรดเกษ ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด เพื่อศึกษาทั้ง ภาษาไทย ภาษามอญและเลขคณิต เป็นเวลา ๓ ปี

พ.ศ. ๒๔๒๑ อายุ ๑๗ ปี เข้ารับราชการที่กองทัพบก ซึ่งหลวงทิพย์ อักษร (เวียง) เป็นญาติรับราชการในตำแหน่งเสมียนตรากองทัพบกอยู่ใน ขณะนั้น รับราชการอยู่ ๔ ปี จึงขอลาอุปสมบท

พ.ศ. ๒๔๒๕ ได้รับอนุญาตให้ลาอุปสมบท ได้อุปสมบทที่วัด เสาชิงช้า ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด พระคุณวงษ์ (สน) เจ้าอาวาส วัดปรมัยยิกาวาส เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูวิเชียรมนี (ชื่น) วัดฉิมพลี- สุทธาวาส เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์ปัญญา วัดเสาชิงช้า เป็น พระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายา นันทิโย

เมื่อบวชแล้วจำพรรษาอยู่วัดเสาชิงช้า มีพระอาจารย์ปัญญา วัดเสาชิงช้า และพระอาจารย์เยี่ยะ วัดทองคั้ง เป็นอาจารย์สอนปริยัติธรรม มูลกัจจายณะ พ.ศ. ๒๔๒๖ พระอาจารย์ปัญญา มรณภาพจึงไปเรียนใน สำนักพระครูวิเชียรมนี (ชื่น) ที่วัดฉิมพลีสุทธาวาส แต่ยังคงจำพรรษาที่วัด เสาชิงช้า

พ.ศ. ๒๔๓๐ ได้ย้ายมาอยู่วัดปรมัยยิกาวาส เพื่อศึกษาเพิ่มกับ พระอาจารย์มหาจุ ลิงโฆ ซึ่งเปิดสำนักเรียนบาลีไวยากรณ์รามัญที่ วัดปรมัยยิกาวาส

พ.ศ. ๒๔๓๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งวโรภาสพิमान พระราชวังบางปะอิน โปรดเกล้าฯ ให้ พระวร นันทีโย เป็นพระครูอมรวิปัติและเป็นเจ้าอาวาสวัดเกาะนทรามัญ (วัดเกาะพญาเจ่ง) พระราชทานนิตยภัต เดือนละ ๖ บาท

พ.ศ. ๒๔๓๔ เป็นเจ้าอาวาสวัดบ่อ ตำบลปากเกร็ด อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

พ.ศ. ๒๔๓๗ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นพระครูอินทมนี

พ.ศ. ๒๔๔๑ สอบได้เปรียญ ๔ รามัญ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของเปรียญ รามัญ

พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้ปฏิสังขรณ์เรือนไม้ ๒ ชั้น ๓ ห้อง ยาว ๖ วา กว้าง ๔ วา มีเฉลียง ๔ ด้าน ชั้นล่างสูง ๖ ศอก ชั้นบนสูง ๖ ศอก เครื่องบน ไม้สัก หลังคามุงกระเบื้อง ลี้นเงิน ๑,๐๓๗ บาท ๓๒ อัฐ อาคารหลังนี้ พระครูอินทมนี อดีตเจ้าอาวาสวัดบ่อได้ใช้เป็นอาคารเรียน และให้เป็น โรงเรียนสำหรับสอนเด็กในอำเภอบางเกร็ด ได้เปิดทำการเรียนการสอน เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๒ **อาคารหลังนี้จึงเป็นอาคารเรียน หลังแรกของโรงเรียนวัดบ่อ**

วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๔ โปรดเกล้าฯ เลื่อนสมณศักดิ์ พระครูอินทมนี เป็นพระราชาคณะที่พระสุเมธมุนี ตำแหน่งพระราชาคณะ ฝ่ายรามัญนิกาย

วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๔ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระสุเมธมุนี เป็นเจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาส พระอารามหลวง

โรงเรียนวัดบ่อ โรงเรียนแห่งแรกในอำเภอปากเกร็ด

วันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๖ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระราชกณະ
ชั้นเทพ ที่พระคุณวงษ์

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี

วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๔ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระราชกณະ
ชั้นธรรม ที่พระสุเมธอาจารย์ บริหารธรรมชั้นมัธยมศึกษา

พระสุเมธอาจารย์ ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ทั้งของ
พระภิกษุและสามเณรในวัด เป็นผู้วางรากฐานการศึกษาของชาวปากเกร็ด
ได้เปิดการเรียนการสอนธรรมศึกษาให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะสตรีที่
ไม่สามารถบวชได้ แต่มาเข้าเรียนธรรมศึกษาได้ มีสตรีจำนวนมากใน
อำเภอปากเกร็ดที่สอบธรรมศึกษาได้ในขณะนั้น

เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี ได้ให้การสนับสนุน
ส่งเสริมการศึกษาในวัดต่างๆ ในจังหวัดนนทบุรีเป็นอย่างดี

อาคารเรียนหลังแรกของโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส

นอกจากนั้นท่านยังสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนในอำเภอปากเกร็ด ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส โดยย้ายโรงเรียนวัดฉิมพลีสุทธาวาส ซึ่งไม่สะดวกแก่เด็กนักเรียนทางหมู่บ้านอื่น ๆ นอกจากหมู่ที่ ๑ และ หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะเกร็ด มาจัดตั้งเป็นโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส ซึ่งตั้งอยู่เป็นศูนย์กลางของชุมชนดีกว่าที่วัดฉิมพลีสุทธาวาส เด็กนักเรียนที่อยู่ใกล้วัดสนามเหนือสามารถมาเรียนได้ อาคารเรียนที่สร้างขนาด ๔ ห้อง เป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น เป็นอาคารเรียนหลังแรกของโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส สอนตั้งแต่ชั้นมูลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

ต่อมาอาคารหลังนี้ถูกลมพายุพัดพังเสียหาย จึงใช้ศาลาต่างๆ ในวัด เป็นห้องเรียนจนถึง พ.ศ. ๒๔๙๓ พระไตรสรณธัช (แสน โกลิโต) และหลวงสวัสดิ์สารศาสตร์พุทธิ (สวัสดิ์ สุมิตร) ได้ร่วมกันสร้างอาคารโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาสหลังใหม่ ครอบบริเวณสถานที่ปัจจุบันด้านใต้ของวัดสอนตั้งแต่ชั้นมูลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ปัจจุบันสอนชั้นประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

พระสุเมธธำรงมรณภาพเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๙ อายุ ๘๔ ปี พรรษา ๖๕ โปรดเกล้าฯ พระราชทานโกศโถประกอบศพเป็นเกียรติยศ

๒. พระอริการกลับ ผู้ให้กำเนิดโรงเรียนวัดฉิมพลีสุทธาวาส

วัดฉิมพลีสุทธาวาสเป็นวัดที่มีพระสงฆ์และชาวบ้านที่เป็นปราชญ์มีความรู้ทางอักษรศาสตร์ทั้งภาษาไทยและภาษามอญจำนวนมาก เป็นแหล่งศึกษาที่สำคัญแห่งหนึ่งของพระภิกษุสามเณรมอญตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วัดฉิมพลีสุทธาวาสมีพระครูวิเชียรมนี (ชื่น) เป็นเจ้าอาวาสได้เปิดเป็นสำนักเรียนของพระภิกษุสามเณร พระสงฆ์ในวัดหลายรูปเป็นผู้มีความรู้เช่น พระมหาสุทธิ ญาณรังสี พระกลับ และฆราวาสที่มีความรู้เช่น หมอคล้าย เป็นแพทย์แผนโบราณและได้เรียบเรียงนิทานมอญที่เป็นนิทานอิงธรรมะไว้จำนวนมากเท่าที่สืบค้นได้ขณะนี้มี ๑๓ เรื่อง เช่น พญาช้างฉัททันต์ สุวรรณหงส์ สะวินชัยยะ พรหมทัต ลูกสาวพญานาค เป็นต้น ต่อมาพระมหาสุทธิ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี และสถาปนาเป็นพระราชาคณะที่พระรามัญมนีไปครองวัดบางหลวง จังหวัดปทุมธานีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ พระสุเมธธำรง (วร นันทิโย) เป็นศิษย์สำนักเรียนวัดฉิมพลีสุทธาวาส เมื่อพระครูวิเชียรมนี (ชื่น) เป็นเจ้าอาวาส

พระอริการกลับ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดฉิมพลีสุทธาวาสต่อจากพระครูวิเชียรมนี (ชื่น) ได้สนองนโยบายของทางราชการและของคณะสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษา จึงได้จัดตั้ง**โรงเรียนวัดฉิมพลีสุทธาวาสเป็นโรงเรียนแห่งแรกในตำบลเกาะเกร็ด** ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ โดยใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นอาคารเรียน

โรงเรียนวัดฉิมพลีสุทธาวาส ได้ย้ายมาเปิดสอนที่วัดปรมย์ยิกาวาสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ เมื่อครั้งที่พระสุเมธธำรง ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส

พระอุดมญาณมุนี
(ตัวต อุดตโม)

ที่มา : สงคหเทศนา ร.อ.ท. ชุนบุญยารักษ์อากร พิมพ์แจกและอุทิศส่วนกุศลถวายแด่ท่านเจ้าคุณอุดมญาณ (อุดตโม) วัดเสารงทอง เจ้าคณะแขวงปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในงานพระราชทานเพลิง ณ วันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ โรงพิมพ์ศรีหงส์ ไม่ปรากฏเลขหน้า

วัดปรมัยยิกาวาส เนื่องจากวัดปรมัยยิกาวาสเป็นศูนย์กลางของชุมชน สะดวกแก่เด็กนักเรียนที่มาเรียน

๓. พระอุดมญาณมุนี ผู้ให้กำเนิดโรงเรียนวัดเสารงทอง
โรงเรียนมัธยมแห่งแรกของอำเภอปากเกร็ด และเป็นโรงเรียน
ปากเกร็ดในปัจจุบัน

พระอุดมญาณมุนี เดิมชื่อ ตัวต เกิดเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๙๘ บิดาชื่อ เกรียง มารดาชื่อ มาเถียน

ได้อุปสมบทที่วัดเสารงทอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๙ พระครูวิเชียรมนี วัดเกาะรามัญ (วัดเกาะพญาเจ่ง) เป็นพระอุปัชฌาย์ อยู่ในสมณเพศจนได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดเสารงทอง เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเสารงทอง ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาของพระภิกษุสามเณรเป็นอย่างมาก ได้สนับสนุนการเรียนนักรธรรมและเปรียญธรรมให้แพร่หลายทั้งในวัดเสารงทองและวัดอื่นๆ

วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นที่พระครูวิเชียรมนี และดำรงตำแหน่งเจ้าคณะแขวง (เจ้าคณะอำเภอ) ปากเกร็ด

พ.ศ. ๒๔๕๐ โปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูอินทมนี

พ.ศ. ๒๔๕๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นพระราชาคณะที่พระอุดมญาณมุนี

ขณะที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะแขวง (เจ้าคณะอำเภอ) ปากเกร็ดนั้น ได้จัดตั้ง**โรงเรียนวัดเสารงทอง** เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ **โรงเรียนวัดเสารงทองเป็นโรงเรียนมัธยมแห่งแรกในอำเภอปากเกร็ด และต่อมาได้เป็นโรงเรียนปากเกร็ดในปัจจุบัน**

พระอุดมญาณมุนี มีความเมตตาต่อนักเรียนมาก ในเทศกาลต่าง ๆ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา ที่วัดมีขนมและอาหารมาก ท่านได้ให้นักเรียนไปรับประทานอาหารและขนมที่วัดเป็นประจำ

พระอุดมญาณมุนี มรณภาพ เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ รวมอายุ ๗๗ ปี พรรษา ๕๖ มีงานพระราชทานเพลิง เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕*

* ก่อน พ.ศ. ๒๔๘๓ การขึ้นศักราชใหม่ ถือเอาวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นศักราชใหม่ พระอุดมญาณมุนี มรณภาพเดือนกรกฎาคม จึงเป็นเดือนที่มาก่อนเดือนมีนาคม ที่พระราชทานเพลิงศพในปีเดียวกัน หลังจัดงานศพเพียง ๑๒ วัน ก็ขึ้นศักราชใหม่เป็น พ.ศ. ๒๔๗๖

ถึงแม้ทางราชการได้เปิดโรงเรียนสอนอย่างเป็นทางการแล้วก็ตาม การเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่พระสงฆ์ทำหน้าที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ให้แก่เยาวชนในชุมชนยังดำเนินการอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่วัดปรมัยยิกาวาส มีพระสงฆ์หลายรูปที่เสียสละมีเมตตาเปิดสอนวิชาการต่างๆ และช่วยสอน เสริมจากที่นักเรียนได้เรียนตามปกติจากโรงเรียน ซึ่งมีวิชาต่างๆ

พระครูธรรมธร (แห)	สอนคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ
พระยี่ง กรอบบาง	สอนภาษาไทย
พระครูวรวชิวัตถ์ (พลัด)	สอนภาษาขอม และภาษาไทย
พระแถม ชื่นพันธ์	สอนภาษาไทย
พระครูสมุห์ลำจวน	สอนภาษาขอม

โรงเรียนวัดเสาชงทอง โรงเรียนมัธยมแห่งแรก ของอำเภอปากเกร็ด ตั้งอยู่ที่เกาะเกร็ด

วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ พระครูวิเชียรมนี (ดีวด อุตตโม) อดีตเจ้าอาวาสวัดเสาชงทอง ได้จัดตั้งโรงเรียนวัดเสาชงทอง ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด เนื่องจากวัดเสาชงทองตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านทางด้านอ้อมเกร็ด สะดวกแก่เด็กนักเรียนที่อยู่ทางด้านอ้อมเกร็ดที่จะเดินทางมาเรียน ประกอบกับพระครูวิเชียรมนีมีความคุ้นเคยกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในวันเปิดการเรียนการสอนนั้น พระองค์ ได้เสด็จมาประทานหนังสือเรียนให้นักเรียนโรงเรียนวัดเสาชงทองด้วย มีพระภิกษุหล้า ซึ่งเป็นพระภิกษุวัดเสาชงทองในขณะนั้น ทำหน้าที่ครู คนแรกสอนในโรงเรียนวัดเสาชงทอง ใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นที่เรียน

นักเรียนวัดเสาชงทองรุ่นแรกนี้มี ๙ คน ได้แก่

๑. พลตรี พระอุดมโยธาธิยุต (สด รัตนาวดี)
๒. พลตรี หลวงจรูญพลพิจารณ์ (จรูญ ดาบเพ็ชร)
๓. เรือโท เจ็ยง รัตนรุจ ร.น.
๔. พระครูสังฆปริรักษ์ (พัก)

๕. พระภิกษุชิน
๖. พระภิกษุคล้อย
๗. นายแหยม มีขันทอง
๘. นายอ้อย มีขันทอง
๙. นายโม่ง กรอบบาง

ประชาชนให้ความสนใจนำบุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียนวัดเสาชิงช้ากันมากขึ้น สถานที่เรียนซึ่งใช้ศาลาการเปรียญนั้นไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นอาคารเรียนได้ **ขุนเทพภักดี (สง จารุสังข์)** คหบดีมอญผู้เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้บริจาคทรัพย์สร้างอาคารเรียนเป็นตึกที่ทันสมัยมากในขณะนั้น ๑ หลัง และสร้างศาลาการเปรียญใหม่เพื่อใช้เป็นอาคารเรียนด้วย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ศาลาการเปรียญหลังเดิมได้ย้ายไปสร้างต่อกับศาลาการเปรียญหลังใหม่และใช้เป็นอาคารเรียนเช่นกัน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ได้ยกฐานะเป็นโรงเรียนวัดเสาชิงช้าเป็นโรงเรียนรัฐบาลสอนชั้นประถมศึกษา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ นายหล้า คณาจารย์ (ได้ลาสิกขาจากสมณเพศ) ได้รับแต่งตั้งเป็นครูใหญ่คนแรก ต่อมาได้รับยศเป็นราชบุรุษ

นายบุญเรือน เป็นนักเรียนเลขประจำตัว ๑ (ต่อมาได้รับราชการเป็นรองอำมาตย์โท บุญยา รักษาอกร ข้าราชการกรมสรรพากร) นางสาวเต๊ะ ธิदानายโปง เป็นนักเรียนหญิงคนแรกเลขประจำตัว ๓๐๐

พ.ศ.๒๔๖๖ ราชบุรุษหล้า คณาจารย์ได้ย้ายไปเป็นครูโรงเรียนนนทบุรีศรีบุญยานนท์ ส.ต.แสง เครือตาได้รับตำแหน่งครูใหญ่ ขณะนั้นมีครูสับเปลี่ยนมาสอนหลายคน เช่น ครูชิต ครูทรัพย์ ครูชอบ ครูตาบ ครูกิม (เอี่ยม รัตนอุบล) โดยปกติมีครูใหญ่ ๑ คน และครูประจำชั้น ๒ คน ความคิดเริ่มเปิดการเรียนการสอนถึงขั้นมัธยมศึกษาชั้นได้มีมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ ครั้งราชบุรุษหล้า คณาจารย์ เป็นครูใหญ่ แต่ขณะนั้นยังขาดครูและนักเรียนที่เรียนต่อชั้นมัธยมยังมีไม่มาก

พ.ศ. ๒๔๖๘ ราชบุรุษบริบูรณ์ สรชาติ มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ โรงเรียนวัดเสาชิงช้า การศึกษาเริ่มขยายขึ้นมีผู้นิยมเรียนเพิ่มขึ้น โรงเรียนในอำเภอเมืองนนทบุรีได้ขยายการเรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แล้ว ขณะนั้นโรงเรียนวัดเสาชิงช้าขยายการสอนถึงชั้นมัธยมแต่มีเพียงชั้นมัธยมที่ ๒ แต่คงดำรงอยู่ได้ ในช่วงเวลาเดียวกันโรงเรียนวัดละหาร อำเภอ บางบัวทองได้เปิดสอนถึงชั้นมัธยม แต่ต้องเลิกไปเพราะมีนักเรียนน้อย และได้ครูสนิท เจริญสุดใจ จากโรงเรียนวัดละหารมาสอนที่โรงเรียน วัดเสาชิงช้าด้วย จึงนับว่าเป็นความสามารถของราชบุรุษบริบูรณ์ สรชาติ ที่คงรักษาให้โรงเรียนมัธยมวัดเสาชิงช้าดำรงอยู่ได้ ด้วยคุณงามความดีของท่านจึงได้เลื่อนตำแหน่งเป็นศึกษาธิการ อำเภอปากเกร็ด และครูเซย จันทน์ชุกกลิน มารับตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนวัดเสาชิงช้าแทน

สมัยครูเซย จันทน์ชุกกลิน (พ.ศ. ๒๔๗๒ - ๒๔๘๘) ในช่วง สงครามโลกครั้งที่สอง โรงเรียนวัดเสาชิงช้าต้องเปิดสอนถึงชั้นมัธยม ๖ เนื่องจากโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีในขณะนั้น (ปัจจุบันเป็นกรุงเทพมหานคร) ทุกโรงเรียนต้องปิดการเรียนการสอน ชาวกรุงเทพฯ จำนวนมากได้อพยพหลบภัยสงครามมาอยู่ที่อำเภอปากเกร็ดมาก ครูจำนวนหนึ่งได้ย้ายมาสอนที่โรงเรียนวัดเสาชิงช้า

เมื่อสงครามสงบ ผู้คนที่อพยพจากกรุงเทพฯ ได้ย้ายกลับ การเรียน การสอนถึงชั้นมัธยม ๖ จึงต้องลดลงเหลือเพียงชั้นมัธยม ๓ เพราะครูและ นักเรียนมีเหลือไม่มากพอที่จะเปิดการเรียนการสอนถึงมัธยม ๖ ได้ ครูที่ สอนเป็นครูในท้องที่ เช่น ครูพร น้อยท้วม ครูพัน ทองวรรณ ครูบุญเลิศ เนตรบุตร ครูเรณู สุนทรนันท์ ครูสำลี เจียมสังข์ทอง ครูสนิท เจริญสุดใจ

เมื่อสงครามสงบ ครูเซย จันทน์ชุกกลิน ได้ย้ายไปสอนที่โรงเรียน โยธินบูรณะ ครูสกล สิงห์ไพศาล ได้มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๘ - ๒๔๘๙

ครูสุวัฒน์ กาญจนวสิที ได้มาเป็นครูใหญ่โรงเรียนวัดเสาชิงช้า พ.ศ. ๒๔๙๑ ครูสุวัฒน์ กาญจนวสิที ได้เป็นข้าราชการชั้นโท ซึ่งเป็น

ตำแหน่งสูงกว่าฐานะของโรงเรียน จึงได้ย้ายไปเป็นครูใหญ่โรงเรียน วัดดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ครุฑารัง เทวะผลิน ได้มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ โรงเรียนวัดเสาชิงช้า ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๕๐๗ โดยเริ่มดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๑ ท่านได้ประสานกับศิษย์เก่าโรงเรียนวัดเสาชิงช้า ตั้งแต่วัยแรกคือหลวงจรรยาพลพิจารณ์และศิษย์เก่ารุ่นต่อๆ มา เช่น นายบุญช่วย นนทนาคร นายศรีม แฝงรอด นายลพชัย แก่นรัตนะ นายสมพงษ์ ละมัยกุล นายสุเทพ ถึงฝั่ง นายบุญทรง กุลประดิษฐ์ จัดชุมนุมศิษย์เก่าโรงเรียนวัดเสาชิงช้าขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๒ และได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการขยายอาคารเรียน และขยายการศึกษาถึงชั้นมัธยม ๖ ความดำรินี้ได้รับการขานรับจาก ประชาชนชาวปากเกร็ดอย่างมาก จนในที่สุดนายกุหลาบ แก้ววิมล อดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรีได้ขอแปรญัตติให้ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๔ จำนวน ๑๙๔,๐๐๐ บาท มาสร้างอาคารเรียน โรงเรียน วัดเสาชิงช้า

เนื่องจากพื้นที่ของวัดเสาชิงช้าคับแคบไม่สามารถรองรับการสร้าง อาคารเรียนขนาดใหญ่ได้ ในที่สุดได้รับความกรุณาจากวัดกลางเกร็ด ซึ่งมี ที่ดินของวัดอยู่ใกล้ที่ว่าการอำเภอปากเกร็ด มีพื้นที่ประมาณ ๒๔ ไร่ กว้างขวางพอที่จะสร้างโรงเรียนได้ และทางวัดยินดีให้เป็นที่สร้างโรงเรียน จึงเริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ และพ.ศ. ๒๔๙๕ ได้รับงบประมาณเพิ่มอีก ๖๐,๐๐๐ บาท การสร้างอาคารเรียนจึงแล้วเสร็จ เปิดการเรียนการสอน เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๕ และโรงเรียนได้ขยายการศึกษา ถึงชั้นมัธยมปีที่ ๖ ในปีการศึกษา ๒๔๙๖

โรงเรียนวัดเสาชิงช้า เมื่อได้ย้ายมาสร้างในที่แห่งใหม่นี้ จึงได้ เปลี่ยนชื่อเป็น**โรงเรียนปากเกร็ด** ปัจจุบันโรงเรียนปากเกร็ดเป็นโรงเรียน ขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของจังหวัดนนทบุรี สอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ขุนเทพภักดี (สง จารุคังษ์)

ที่มา : จดหมายเหตุความทรงจำ (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒) พิมพ์ในงานศพขุนเทพภักดี (สง จารุคังษ์) เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๗๑ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร ไม่ปรากฏเลขหน้า

ต่อมามีการจัดตั้งโรงเรียนชุมชนวัดเสาชงทองขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งที่วัดเสาชงทอง สอนระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงประถมศึกษาปีที่ ๖ แต่ต้องเลิกการเรียนการสอนไปเนื่องจากนักเรียนมีจำนวนน้อย

ส่วนอาคารขุนเทพภักดี (สง จารุคังษ์) ได้ใช้เป็นสำนักงานของการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปากเกร็ด และห้องสมุดประชาชน ตำบลปากเกร็ด

นอกจากพระสงฆ์ที่มีบทบาททางด้านการศึกษาในอำเภอปากเกร็ดแล้ว ขมรวาสผู้มีอุปการะคุณต่อการวางรากฐานการศึกษาของอำเภอปากเกร็ด ที่สนับสนุนและสร้างอาคารเรียนที่ทันสมัยในสมัยนั้นให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาของเยาวชนปากเกร็ดคือ **ขุนเทพภักดี (สง จารุคังษ์)** นามเดิม สง เป็นบุตรนายโต๊ด นางป่วน เกิดที่ตำบลบ้านแหลม (ตำบลคลองพระอุดม) อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ ๔

ต้นลานกำลังออกลูก

ลูกลาน*

*ที่มา : ไพโรจน์ บุญผูก พฤษชา
หายาก กรุงเทพฯ ธารอักษร ๒๕๔๔
หน้า ๖๙

กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๘ ได้เรียนหนังสือเป็นศิษย์พระครูอุทโมรวงศธาดา อดีตเจ้าอาวาสวัดปากอ่าว (วัดปรมัยยิกาวาส) เมื่ออายุครบบวช ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ หลังจากลาสิกขาบทแล้วได้ไปทำงานกับ พระยาตรีสิงหเทพ (หุ่ม) ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๔๒๐ ได้รับแต่งตั้งเป็น **ขุนเทพภักดี** มีหน้าที่เป็นนายกongส่วยลานที่จังหวัด เพชรบูรณ์ ขณะที่เป็นนายกongส่วยลานได้ปรับปรุงวิธีตัดลานเพื่อให้มี ไบลานเพียงพอสำหรับใช้จารพระคัมภีร์ด้วยการสงวนมิให้มีการตัดไบลาน อ่อนและปลุกดินลานเพิ่ม ต่อมาได้เป็นผู้ประมุขการตัดลานอ่อนจากรัฐบาล ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึงพ.ศ. ๒๔๕๑ จากนั้นได้มาประกอบอาชีพ ค้าไม้สักไม้เสาดต่างๆ ขุนเทพภักดี (สง จารุคังข์) เป็นผู้มีความเพียรประกอบการงานจนเป็นผู้มีฐานะดี ได้อุปถัมภ์บำรุงวัดเสาชิงช้า ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นศิษย์ของท่านเจ้าคุณพระอุดมญาณมุนี เมื่อพระอุดมญาณมุนีจัดตั้งโรงเรียนวัดเสาชิงช้า เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ มีเยาวชนมาเรียนกันมาก ศาลาการเปรียญที่ใช้เป็นอาคารเรียนด้วยไม่เพียงพอที่จะรองรับจำนวนนักเรียนที่มีอยู่ได้ จำเป็นต้องขยายอาคารเรียน ขุนเทพภักดีจึงมีศรัทธาได้บริจาคทรัพย์สร้างอาคารเรียน ๑ หลัง เป็นอาคารที่ทันสมัยมากในสมัยนั้น เป็นตึกขนาด ๓ ห้อง นอกจากนั้นได้สร้างศาลาการเปรียญเป็นศาลาทรงไทยประดับช่อฟ้าใบระกา หางหงส์สวยงาม และนำศาลาการเปรียญหลังเดิมมาสร้างเป็นศาลาอีก หลังหนึ่งหลังอยู่ด้านหลังศาลาการเปรียญหลังใหม่ ทั้งอาคารเรียนและศาลา ทั้ง ๒ หลังได้ใช้เป็นอาคารเรียนของโรงเรียนวัดเสาชิงช้าทั้งหมด

อาคารเรียนขุนเทพภักดี (สง จารุคังข์) และศาลาดังกล่าวที่สร้างขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๑ นั้นได้ใช้เป็นอาคารเรียนของโรงเรียนวัดเสาชิงช้า ตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๙๕ รวมเวลา ๔๔ ปี แม้โรงเรียนวัดเสาชิงช้า ได้ย้ายไปสร้างในสถานที่ที่เป็นโรงเรียนปากเกร็ด ในปัจจุบันนี้แล้วก็ตาม สิ่งก่อสร้างที่ขุนเทพภักดีได้สร้างไว้ยังคงรับใช้ชาวปากเกร็ดอย่างต่อเนื่อง จนถึงทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็อาคารขุนเทพภักดี (สง จารุคังข์) หรือ

ศาลาการเปรียญ ศาลาทำน้ำ ขุนเทพภักดีจึงเป็นผู้มีคุณูปการผู้หนึ่ง
ที่ควรได้รับการยกย่อง

โรงเรียนวัดเสาชิงทองมีปูชนียบุคคลหลายท่านทำหน้าที่ครูผู้สอน
และพัฒนาการศึกษาของอำเภอปากเกร็ดให้เจริญก้าวหน้าโดยลำดับ
และเป็นรากฐานจนถึงปัจจุบันนี้ อาทิ

๑. ราชบุรุษหล้า คณาจารย์ ครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนวัด เสาชิงทอง

โรงเรียนวัดเสาชิงทองเมื่อแรกจัดตั้งวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๗
นั้น พระภิกษุหล้า เป็นคนมอญบ้านปากคลองบ้านแหลม (คลองพระอุดม)
บวชเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดเสาชิงทอง เป็นผู้มีความรู้ภาษาไทยดี จึงได้ทำ
หน้าที่เป็นครูคนแรกของโรงเรียน สอนนักเรียนโรงเรียนวัดเสาชิงทองเมื่อ
แรกตั้ง ต่อมาได้ลาสิกขาทำหน้าที่เป็นครูสอนที่โรงเรียนวัดเสาชิงทอง
พ.ศ. ๒๔๕๔ นายหล้า คณาจารย์ ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงธรรมการ
เป็นครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนวัดเสาชิงทอง และต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็น
ราชบุรุษ* เรียกว่า “ราชบุรุษหล้า คณาจารย์”

ราชบุรุษหล้า คณาจารย์ เป็นผู้ที่มีความเป็นครู ได้รับการยกย่องว่า
เป็นครูดีเด่นในสมัยนั้น เป็นครูดี สอนดี และปกครองดี มีเมตตากรุณาต่อ
นักเรียนทุกคน อุทิศตนเพื่อการศึกษาของนักเรียนอย่างจริงจัง จนกล่าวกัน
ทั่วไปว่า “เป็นครูที่สอนนักเรียนตั้งแต่กลางถนนจนถึงบ้านทีเดียว”

ราชบุรุษหล้า คณาจารย์ ได้ย้ายไปเป็นครูโรงเรียนศรีบุญยานนท์
ในเวลาต่อมา และได้ลาออกจากชีวิตความเป็นครูที่โรงเรียนศรีบุญยานนท์
เนื่องจากสูงอายุ

---

* เป็นชื่อตำแหน่งที่กระทรวงธรรมการ แต่งตั้งให้ทำหน้าที่ครูใหญ่ในสมัยนั้น ปัจจุบัน
ไม่มีตำแหน่งนี้แล้ว

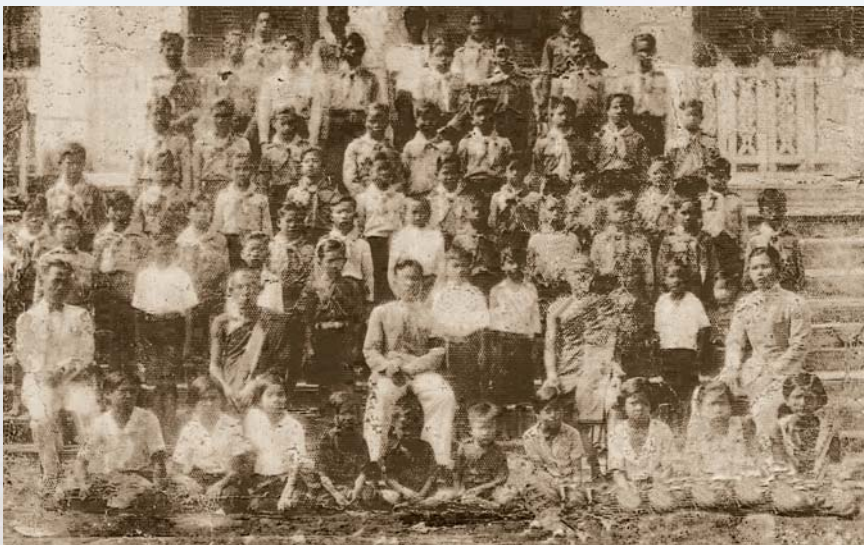
ราชบุรุษบริบูรณ์ สรชาติ
(ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจาก
นายศักดิ์มัญ บางนารถ)

๒. ราชบุรุษบริบูรณ์ สรชาติ ผู้ดำเนินการให้โรงเรียนวัดเสาชิงช้าเป็นโรงเรียนสอนระดับมัธยม

โรงเรียนวัดเสาชิงช้า ได้เปิดสอนชั้นมัธยมด้วยความเมตตาจาก พระครูวิเชียรมนี เจ้าอาวาสวัดเสาชิงช้าในขณะนั้น (ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชภาคณะที่พระอุดมญาณมุนี) และราชบุรุษบริบูรณ์ สรชาติ ได้ย้ายมาจากโรงเรียนวัดทรงธรรม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนวัดเสาชิงช้า ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๒ ได้ผลักดันให้โรงเรียนวัดเสาชิงช้าเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา แต่เปิดสอนได้ในระดับมัธยมต้น มัธยมปีที่ ๑ - มัธยมปีที่ ๓ ต่อมาได้เลื่อนตำแหน่งเป็นศึกษาธิการอำเภอปากเกร็ด และภายหลังย้ายไปเป็นศึกษาธิการ อำเภอบางบัวทอง

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดเสาชงทอง รุ่นราชบุรุษบริบูรณ์ สรชาติ เป็นครูใหญ่
อาคารที่เห็นด้านซ้าย คือ อาคารเรียนขุนเทพภักดี (สง จารุคังษ์)

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดเสาชงทอง รุ่นครูเซย จันทนชูกลิน เป็นครูใหญ่

๓. คุณครูเซย จันทน์ชุกลิน ผู้รับภาระการศึกษาขณะเกิด สงครามโลกครั้งที่สอง

โรงเรียนวัดเสารังทอง ต้องรับนักเรียนชั้นมัธยมจากกรุงเทพฯ ที่ย้ายมาเรียนที่โรงเรียนวัดเสารังทอง เนื่องจากระหว่างเกิดสงครามโลก ครั้งที่สอง โรงเรียนทั่วพระนครปิดการเรียนการสอนหมด โรงเรียน วัดอมรินทร์โฆสิต โกลัสนานีรถไฟบางกอกน้อยถูกถูกระเบิด ขณะนั้น จังหวัดนนทบุรีถูกยุบไปขึ้นกับจังหวัดพระนคร โรงเรียนวัดเสารังทอง ยังคงเปิดการเรียนและเปิดเรียนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๖ มีนักเรียนและครู จากกรุงเทพฯ อพยพหนีสงครามมาอยู่ที่อำเภอปากเกร็ด และมาเรียน ที่โรงเรียนวัดเสารังทอง ครูเซย จันทน์ชุกลิน ต้องรับภาระหนักใน การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดเสารังทองให้แก่ครูและนักเรียน ที่อพยพหนีสงครามครั้งนั้น อีกทั้งต้องช่วยหาสถานที่พักให้แก่ครูและ นักเรียนเหล่านั้นด้วย ด้วยการขอร้องให้ชาวบ้านรับผู้อพยพมาอาศัยอยู่ด้วย เมื่อสงครามครั้งที่สองสงบลง นักเรียนและครูได้ย้ายกลับ โรงเรียน วัดเสารังทองคงเปิดสอนเพียงชั้นมัธยมปีที่ ๓ แม้นักเรียนในขณะนั้น มีไม่มากนักคุณครูเซย จันทน์ชุกลิน เป็นครูใหญ่อีกท่านหนึ่ง ที่ได้ส่งเสริม การศึกษาระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนวัดเสารังทองต่อมา

๔. คุณครูอ๋าง เทวะผลิน ครูใหญ่คนแรกของโรงเรียน ปากเกร็ด

คุณครูอ๋าง เทวะผลิน เป็นครูที่มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์ และคณะครูผู้ร่วมงาน เป็นสุภาพบุรุษ ไม่กระทำการใดที่เป็นการกระทบ กระเทือนใจผู้ใดแม้แต่ศิษย์จะกล่าวตักเตือนด้วยความเมตตาเป็นพื้นฐาน ยอมเสียสละมาทำงานในชนบทห่างไกลในสมัยนั้น พาครอบครัวมา ล่าปากตรากตรำ เพื่อมาก่อมาเสริมมาสร้างให้อนุชนที่อยู่ห่างไกลในชนบท ขณะนั้นได้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าแก่แผ่นดิน ด้วยบุคลิกและความสามารถ ที่ดีของคุณครูอ๋าง เทวะผลิน ที่ทำตนเข้ากับท้องถิ่นได้ ยอมตนคลุกคลีกับ

ครูดำรง เทวะผลิน
ครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนปากเกร็ด
(โรงเรียนวัดเสาธงทอง)
พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๕๐๗

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดเสาธงทอง รุ่นครูดำรง เทวะผลิน เป็นครูใหญ่
ที่มีส่วนช่วยในการย้ายโรงเรียนจากวัดเสาธงทอง มาโรงเรียนปากเกร็ดแห่งใหม่
(ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจากนายชลล ชาติสุวรรณ)

งานทั้งของราชการและงานของชาวบ้านและความเป็นครูที่แท้จริงของท่าน โรงเรียนปากเกร็ดจึงได้ถือกำเนิดขึ้นและได้เปิดสอนระดับมัธยมปลาย มัธยมปีที่ ๑ ถึงมัธยมปีที่ ๖ ในสมัยที่คุณครูจ่าง เทวะผลิน เป็นครูใหญ่ และเป็นครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนปากเกร็ด

คุณครูจ่าง เทวะผลิน เป็นผู้ขยายการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย และเป็นครูใหญ่โรงเรียนปากเกร็ดคนแรก โดยได้มาดำรง ตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนวัดเสาชิงช้า เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๑ การศึกษาในสมัยนั้นขยายตัวมากขึ้นจึงมีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น ใน พ.ศ. ๒๔๙๓ จึงต้องขยายชั้นเรียนมัธยมปีที่ ๑ เป็น ๒ ห้องเรียน และ จำเป็นต้องสร้างอาคารเรียนเพิ่มขึ้น ด้วยความสามารถของคุณครูจ่าง เทวะผลินซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกระทรวง ศึกษาธิการข้าราชการและประชาชนผู้ปกครองนักเรียนตลอดจนศิษย์เก่า ของโรงเรียนวัดเสาชิงช้า ในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ทางราชการจึงได้อนุมัติเงิน จำนวน ๑๙๔,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนเก้าหมื่นสี่พันบาทถ้วน) ในการสร้าง อาคารเรียนใหม่ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่วัดเสาชิงช้าขณะนั้นไม่มีสถานที่ที่จะ สร้างอาคารเรียนได้ จึงต้องย้ายมาสร้างในที่ดินของวัดกลางเกร็ด ซึ่งเป็น ที่ตั้งของโรงเรียนปากเกร็ดในปัจจุบัน อาคารหลังแรกเป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น ขนาด ๑๒ ห้องเรียน ไม่มีทาสี ไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา ตั้งอยู่กลางทุ่งนา ไม่มี แม้ทางเดินเข้าโรงเรียน จึงได้อาศัยนักเรียนมาช่วยกันทำถนนในช่วง วิชาพลและวิชาลูกเสือ

กิจกรรมนอกหลักสูตรที่คณะนักเรียน รวมทั้งครูทุกคนต้องทำ เร่งด่วนเป็นอันดับแรกคือ การขนย้ายครุภัณฑ์ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ จาก โรงเรียนวัดเสาชิงช้ามายังโรงเรียนแห่งใหม่ ส่วนหนึ่งขนย้ายมาทางเรือ อีกส่วนหนึ่งโยนลงน้ำแล้วใช้เชือกผูกติดกันแล้วลากโยงตามน้ำมาขึ้นที่ วัดสนามเหนือ จากนั้นขนย้ายมาตามคันนาหลังวัดสนามเหนือจนถึง อาคารเรียนหลังใหม่

ป้ายโรงเรียนวัดเส้าทรงทอง ที่ยังอนุรักษ์ไว้ที่วัดเส้าทรงทองในตำบลเกาะเกร็ด (ปัจจุบันไม่มีโรงเรียนนี้แล้ว)

อาคารเรียน โรงเรียนปากเกร็ดในปัจจุบัน

คุณครูอำรง เทวะผลิน คอยให้กำลังใจคณะครูและนักเรียนตลอดจนผู้ปกครองนักเรียนที่ช่วยกันทำงานและช่วยประสานกับทางส่วนราชการต่าง ๆ จนสามารถเปิดการศึกษาของนักเรียนที่โรงเรียนแห่งใหม่ได้ และโรงเรียนแห่งใหม่นี้ได้ใช้ชื่อโรงเรียนปากเกร็ดมาจนถึงปัจจุบันนี้

ศิษย์เสารทอง บุคคลองพระอุดมได้เป็นอธิบดีกรมชลประทาน

พลตรี พระอุดมโยธาธิยุต เดิมชื่อ สด เกิดเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นบุตรนายหลาย นางสุม คนมอญบ้านบางสะแก อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

พระอุดมโยธาธิยุต
(สด รัตนาวดี)

ที่มา : จดหมายเหตุบัญชีน้ำฝน ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี พระอุดมโยธาธิยุต ๑๖ มิถุนายน ๒๕๐๓ ไม่ปรากฏเลขหน้า

เมื่อเด็กบิดามารดาได้นำมาฝากเป็นศิษย์พระอาจารย์ตู้ เจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และได้ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดเสารงทอง ซึ่งพระครูวิเชียรมนี (ติวต อุตตโม) อดีตเจ้าอาวาสวัดเสารงทอง ได้ตั้งโรงเรียนวัดเสารงทองเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ เด็กชายสดได้เป็นนักเรียนรุ่นแรกที่เปิดสอนพร้อมนักเรียนอีก ๘ คน เด็กชายสดมีความสามารถในการเรียนดีมาก ขณะเป็นนักเรียนได้ช่วยครูสอนนักเรียนอื่นๆ ด้วย

พ.ศ. ๒๔๕๒ จบการศึกษาที่วัดเสารงทองแล้วได้เข้าเรียนที่โรงเรียนนายร้อย

พ.ศ. ๒๔๕๖ สอบไล่ได้ชั้นมัธยม ๓ ตามหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อย

พ.ศ. ๒๔๕๘ เข้ารับราชการทหารได้รับพระราชทานยศเป็นนายร้อยตรี สังกัดเหล่าช่าง ได้เลื่อนยศขึ้นโดยลำดับจนถึงพลตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖

พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นขุนอากำบังแล้วเลื่อนเป็นหลวงอากำบัง และเป็นพระอุดมโยธาธิยุต

พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นประถมาภรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุล รัตนาวดี

พลตรี พระอุดมโยธาธิยุต รับราชการทหารและราชการพิเศษทางพลเรือนด้วย

ทางทหาร ได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการสร้างทางคมนาคมในสหรัฐอเมริกาเดิม มีฐานะเทียบกับผู้บัญชาการกองพล เป็นผู้อำนวยการโยธาธิการประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด

ราชการพิเศษทางพลเรือน ได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมรถไฟ อธิบดีกรมชลประทาน ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม รัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา

พลตรี พระอุดมโยธาธิยุต ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติราชการพิเศษจากรัฐบาล เมื่อครั้งเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ให้นำพระราชทรัพย์ของแผ่นดินและในพระองค์พระมหากษัตริย์ไปบรรจไว้ ณ ถ้ำที่ปลอดภัยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้คิดทำประตูกลมันคงปิดไว้ เมื่อเสร็จสงครามได้นำกำลังทหารไปขนทรัพย์กลับมายังกรุงเทพฯ ได้โดยสวัสดิภาพได้รับพระราชทานบำเหน็จส่วนพระองค์และสิ่งของที่ระลึกด้วย

พระอุดมโยธาธิยุต เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมชลประทาน ท่านเห็นความลำบากของเกษตรกรในอำเภอปากเกร็ด และจังหวัดปทุมธานี จึงให้ชุดขยายคลองบ้านแหลมใหญ่ให้กว้างขึ้นและขุดต่อไปทางอำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี ไปบรรจบกับคลองพระยาบวรลือ ที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คลองนี้ช่วยอำนวยความสะดวกในการเกษตรและการคมนาคมเป็นอย่างมาก ได้มีเรือยนต์โดยสารวิ่งระหว่างอำเภอปากเกร็ด และอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ซึ่งช่วยให้ชาวลาดหลุมแก้ว คลองข่อย วัดท่าเกวียน วัดศรีเขตนันทาราม บ้านแหลมใหญ่ เดินทางไปมาสะดวกยิ่งขึ้น นอกเหนือจากมีน้ำเพียงพอในการทำนาทำสวนตามริมคลองให้ปลูกต้นตาล ไม้ตาลสองฝั่งคลอง คลองที่ท่านให้ขุดนี้ ต่อมาทางราชการจึงให้มีชื่อว่า คลองพระอุดม เพื่อเป็นเกียรติแก่พลตรีพระอุดมโยธาธิยุต ขณะที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมรถไฟนั้น ได้ดำเนินการช่วยสร้างอาคารเรียนรถไฟ นคราห์ให้แก่วัฒนศึกษาวิทยาลัยสูง คลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ดด้วย

พลตรี พระอุดมโยธาธิยุต เป็นผู้มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ ขยัน และมีความรักในท้องถิ่นบ้านเกิดของท่าน จึงได้สร้างสิ่งที่มีประโยชน์แก่ชุมชนมาจนถึงปัจจุบันนี้

ศาลาแดง พลับพลาที่ประทับในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ตำบลลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

บ้านเกิดของท่านอยู่ที่บ้านบางสะแก ใกล้วัดบางสะแก (วัดบัวขวัญ) อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ได้รับพระราชทานศาลาแดง ซึ่งเป็นพลับพลาที่ประทับสำหรับพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างใกล้สวนลุมพินี บริเวณถนนศาลาแดง ถนนวิฑูรย์ปัจจุบัน ซึ่งขณะนั้นใช้เป็นสถานที่จัดพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ศาลานี้ทาสีแดง จึงเรียกกันว่า **ศาลาแดง** และเป็นชื่อที่เรียกถนนศาลาแดงหรือถนนวิฑูรย์ในปัจจุบัน ศาลาแดงนี้ พลตรี พระอุดมโยธาธิยุต ได้นำไปประกอบเป็นศาลาทรงเดิมถวายไว้เป็นสมบัติของวัดบัวขวัญ ซึ่งเป็นวัดบ้านเกิดของท่าน ปัจจุบันนี้ ศาลาแดงยังคงอยู่ที่วัดบัวขวัญ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พลตรี พระอุดมโยธาธิยุต ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

หม้อน้ำลายวิจิตร เครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญเกาะเกร็ด ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี อาชีพดั้งเดิม ของชาวเกาะเกร็ด

ชาวมอญที่อพยพหนีภัยสงครามจากการรุกรานของพม่า ได้เข้ามา
พึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ในพระราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่

ธประจำจังหวัดนนทบุรี มีตราสัญลักษณ์รูปหม้อน้ำลายวิจิตรอยู่กลาง

ดวงตราเครื่องหมายจังหวัดนนทบุรี เป็นรูปหม้อน้ำลายงาม
เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา
ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมมาแต่โบราณ ที่บนชื่อของจังหวัดนนทบุรี.

สมัยอยุธยาตอนปลาย ต่อเนื่องถึงสมัยธนบุรี และสมัยต้นรัตนโกสินทร์ บางส่วนได้รับพระมหากษัตริย์คุณให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เกาะเกร็ด ชาวมอญ เหล่านี้มาจากบ้านกวนอาม่าน หรือกวนเลี้ยมะม่านเมืองเมาะละหม่าง เป็นส่วนใหญ่ และเคยเป็นช่างปั้นมาก่อนเมื่อมาอยู่ที่เกาะเกร็ดจึงได้ ประกอบอาชีพ การทำเครื่องปั้นดินเผา ด้วยเห็นว่าดินที่เกาะเกร็ดมีสภาพดี เหมาะสมในการทำเครื่องปั้นดินเผา

เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ดมีทั้งที่เป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น โอ่ง อ่าง ครก กระปุก กระถาง เป็นต้น และเครื่องปั้นประเภทสวยงาม แกะสลักลวดลายวิจิตรบรรจงที่ทำด้วยใจรักตอบสนองอารมณ์สุนทรียภาพ ยามว่างเว้นจากงานประจำ เพื่อมอบให้ผู้ที่เคารพนับถือ อันแสดงถึงความเคารพและไมตรีจิตต่อกัน

เครื่องปั้นดินเผาทรงหม้อน้ำลายวิจิตร ที่มอญเรียกว่า **เนิ้ง** เป็นเอกลักษณ์ของเครื่องปั้นบ้านเกาะเกร็ด มีลักษณะสำคัญแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนตัวหม้อ (หรือโอ่ง) ส่วนขารองและส่วนฝา แต่ละส่วนบรรจง ตกแต่งสลักลายอย่างประณีตงดงาม เป็นงานฝีมือที่แสดงให้เห็นถึง ภูมิปัญญาชั้นสูงของช่างปั้นบ้านเกาะเกร็ดและชาวปากเกร็ดที่สืบทอดเป็น อาชีพจากรุ่นสู่รุ่นมาช้านาน ได้รับความนิยมนักกว้างขวาง ทั้งเกาะเกร็ด ยังเคยเป็นศูนย์กลางการค้า เครื่องปั้นดินเผาส่งออกไปจำหน่ายทั่วประเทศ ที่นารายได้ และชื่อเสียงให้จังหวัดนนทบุรีมาก ทางราชการจึงได้ให้ จังหวัดนนทบุรีใช้รูปหม้อน้ำลายวิจิตรของบ้านมอญเกาะเกร็ดเป็น ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี และตราสัญลักษณ์นี้ยังปรากฏ บนธงประจำจังหวัดนนทบุรีด้วย

ปากเกร็ดแหล่งจอตแพชง มีอู่ชง

สินค้าออกที่สำคัญของไทยในรายชื่อสินค้าลำดับต้นๆ และปรากฏ ในหนังสือเรียนของนักเรียนเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๐ นั้น ได้ระบุไว้ ลำดับแรกคือ ข้าว และตามมาเป็นลำดับที่ ๒ คือ ไม้สัก เมื่อไทยได้

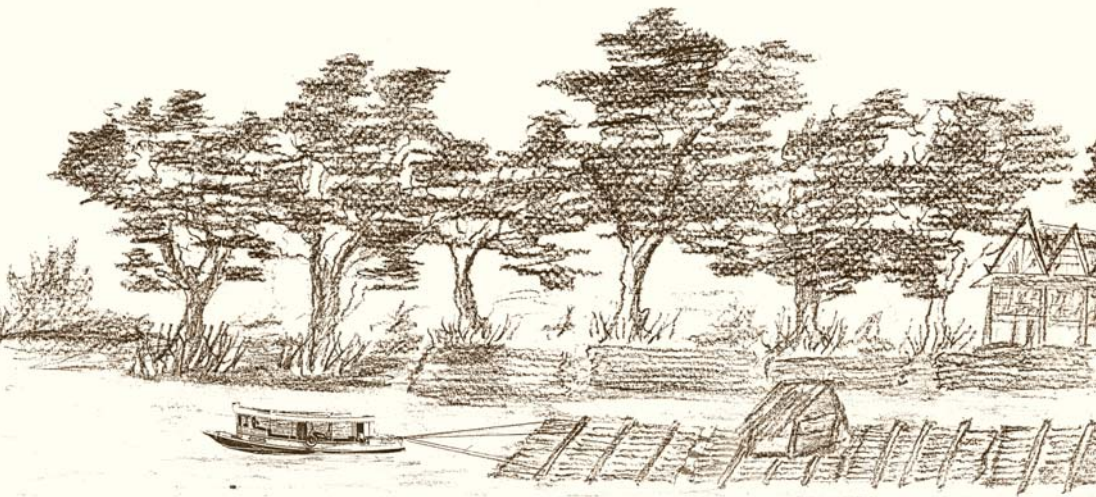

*ไม่เป็นสินค้าที่สำคัญของไทย ชาวต่างประเทศมาประมูลตัดไม้
และชักลากไม้ซุงล่องมาตามลำน้ำ*

เจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ เมื่อครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เซอร์จอห์น เบาริง ราชทูตอังกฤษได้มาเจริญสัมพันธทางการทูตกับพระราชอาณาจักรไทย นอกจากนั้นในรัชกาลนี้มีประเทศต่างๆ มาทำหนังสือสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีอีกหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เดนมาร์ก เป็นต้น สินค้าออกของไทยที่สำคัญคือ ข้าวและไม้สัก จึงเป็นที่ต้องการของพ่อค้าชาวต่างประเทศมาก ประกอบกับครั้งนั้นบริษัทอีสทเอเชียติก บริษัทค้าไม้ของชาวต่างชาติได้รับประมูลตัดไม้ทางภาคเหนือของไทย การขนส่งไม้จึงนำไม้ซุงมาผูกเป็นแพลอยตามน้ำ จากภาคเหนือมาสู่ปากน้ำเจ้าพระยา ดังนั้นจึงมีแพซุงถูกลากจูงผ่านมาทางอำเภอปากเกร็ดนี้เสมอ

เรือยนต์ลากจูงแพซุงล่องไปตามลำน้ำ

ซุงจำนวนหนึ่งได้นำมาจอดพักอยู่ตามริมแม่น้ำ บริเวณตำบลบางพูด ตำบลบางตะไนย์ และตำบลเกาะเกร็ด ตรงบริเวณที่ตลิ่งริมแม่น้ำ เป็นดินเลนและเป็นหาด เรียกบริเวณนี้ว่า **อู่ซุง** แพซุงแพใหญ่จะถูกนำมาผูกไว้ริมตลิ่งเพื่อจำหน่ายหรือไปแปรรูปเป็นไม้แผ่นต่อไป ซุงเหล่านี้ส่วนใหญ่ล่องมาจากภาคเหนือตามลำน้ำและมารวมกันที่จังหวัดนครสวรรค์ จากนั้นจึงล่องตามลำน้ำเจ้าพระยาลงมากรุงเทพฯ ผ่านทางปากเกร็ด

ไม้หลายชนิดที่ซุงล่องลงมาเป็นแพ มีไม้สัก ไม้ยาง ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้กระยาเลย ฯลฯ ผูกซุงรวมกันเป็นแพตามความยาวของซุง แพหนึ่งมีซุงประมาณ ๑๐ - ๑๕ ตัน ขนาดความกว้างของแพขึ้นอยู่กับขนาดของซุง เจาะรูที่ด้านหัวและด้านท้ายของซุงแต่ละต้น มีเชือกร้อยให้ติดเป็นแพ มีเสาขนาดย่อมพาดขวางแพซุง ยึดซุงทุกต้นในแต่ละแพให้รวมอยู่ในแพ ความยาวของแพแต่ละแพขึ้นอยู่กับขนาดความยาวของซุง

จากนั้นนำซุงแต่ละแผลมาผูกต่อกันเป็นแพยาว ใช้เรือยนต์ลากจูงแพล่องไปตามลำน้ำ บนแพมีกระท่อมเล็กๆ สำหรับเป็นที่พักของผู้ควบคุมแพ

การล่องแพซุงในสมัยก่อนนั้นในแม่น้ำยังมีจระเข้ชุกชุม ผู้ที่อยู่บนแพพากันหวาดกลัวจะเข้มาก เพราะจระเข้อาจได้ขึ้นมาบนแพทำอันตรายคนที่อยู่บนแพได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลากลางคืน นอกจากนั้นยังมีอันตรายจากงูพิษต่างๆ ที่ว่ายน้ำมาอาศัยอยู่ตามแพซุง

แพซุงที่มาจากอดอยู่ตามชายตลิ่งที่อำเภอปากเกร็ดนั้น เป็นแหล่งรวมอาหารธรรมชาติที่ดี เพราะปลาและกุ้งชอบไปหลบอยู่ใต้แพซุง จึงมีคนมาจับปลาและงมกุ้งที่แพซุงอยู่เสมอ ในเวลากลางคืน เหนือแพซุงจะงดงามด้วยหิ่งห้อยที่มากาะต้นลำพู ส่องแสงแววับจับต้องพ่ายามราตรี

แพซุงขณะที่ลากจูงไปในคลองลัดเกร็ดนั้น เป็นที่ชื่นชอบของเด็กๆ แถวนั้นมาก เด็กๆ จะพากันว่ายน้ำขึ้นไปบนแพซุง ให้เรือลากจูงไประยะหนึ่งไปวิ่งเล่นกันบนแพซุง จากนั้นต่างกระโดดลงจากแพซุง ว่ายน้ำลอยคอมาตามน้ำกลับบ้าน เป็นกีฬาทางน้ำที่เด็กๆ ให้ความสนใจมาก แต่หลายครั้งได้รับรางวัลด้วยไม้เรียวจากผู้ใหญ่ เพราะการเกาะแพซุงอันตรายมาก ถ้ำว่ายน้ำหลุดไปได้แพซุง โอกาสว่ายน้ำออกมา นั้นยากมาก

การค้าไม้ซุงในอำเภอปากเกร็ด เป็นธุรกิจที่สร้างรายได้และสร้างงานให้ชาวบ้านได้ดีอาชีพหนึ่งในตำบลเกาะเกร็ด ตำบลบางพูด เพราะในตำบลทั้งสองนี้พื้นที่ริมแม่น้ำบางส่วนเป็นหาดชายน้ำเป็นที่น้ำท่วมขังตลอดปี เหมาะสำหรับการนำแพซุงมาจอดผูกไว้ตามชายหาด

นายก้อน คงอ่อน คนหีบที่บ้านอ้อมเกร็ดผู้ทำธุรกิจค้าไม้ซุง เป็นเจ้าของคูซุงจนเป็นผู้มีฐานะดีคนหนึ่งอำเภอปากเกร็ด ได้รับยกย่องจากผู้ที่ค้าไม้ซุงด้วยกันว่าเป็นพ่อค้าที่มีความวิริยะ มีไหวพริบในการค้าเรียกกันทั่วไปว่า **เสมียนก้อน** ได้อุปถัมภ์วัดใหญ่สว่างอารมณ์ เมื่อครั้งพระนันทวิริยาจารย์ (กุหลาบ) เป็นเจ้าอาวาส และวัดสะพานสูง สมัยพระครูโศภณศาสนกิจ (กลิน) เป็นเจ้าอาวาส

นายก้อน คงอ่อน หรือเสมียนก้อน
(ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจาก
นายประวัติ คงอ่อน)

ผู้ประกอบอาชีพค้าไม้ซุงและเป็นเจ้าของคู้ซุงในอำเภอปากเกร็ด เป็นสุภาพสตรีอีก ๒ ท่าน คือ แม่พลอยและแม่เนียม คู้ซุงแม่เนียมอยู่ที่ บ้านหาด ตำบลบางพูด คู้ซุงแม่พลอยอยู่ใกล้วัดตำหนักเหนือ เจ้าของคู้ซุง ทั้งสองคงเป็นผู้มีฐานะดี ในงานศพแม่พลอยที่จัดขึ้นที่วัดตำหนักเหนือ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๙ นั้น เจ้าภาพถวายปัจจัยพระมากที่สุดถึงองค์ละ ๕ บาท เป็นที่กล่าวขวัญกันมาก เพราะสมัยนั้นอย่างสูงสุดถวายองค์ละ ๕๐ สตางค์ ก็ถือว่ามากแล้ว แม่พลอยเป็นผู้อุปถัมภ์วัดตำหนักเหนือ แม่เนียมอุปถัมภ์วัดเกาะพญาเจ่งและวัดกุ

การค้าไม้ซุงในอำเภอปากเกร็ดได้เลิกไปประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๒ แต่แพซุงยังคงถูกลากจูงผ่านอำเภอปากเกร็ดเพื่อล่องไปแปรรูปที่โรงเลื่อย ในกรุงเทพมหานครแม้จะไม่มีคู้ซุงในอำเภอปากเกร็ด ในปัจจุบันนานๆ จึงจะได้เห็นภาพเรือยนต์ลากจูงแพซุงไปตามลำน้ำเจ้าพระยาที่อำเภอ ปากเกร็ดบ้าง

ปากเกร็ดแหล่งศิลปินมีทั้งคณะละครร้องและคณะรำวง

ผู้คนที่มารวมตัวกันอยู่ในชุมชนคนปากเกร็ดนั้น ได้สร้างตำนานเล่าขานเรื่องราวอันเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้มีเลือดเนื้อเชื้อไขของศิลปินเป็นอย่างดี นอกจากการมีวงปี่พาทย์ที่มากถึง ๑๑ คณะ มีวงมโหรีหรือเครื่องสายไทยหลายคณะ และมีการเล่นเพลงระบำบ้านไกลและมอญรำแล้ว ครั้งหนึ่งในอำเภอปากเกร็ดยังมีคณะละครร้อง ซึ่งถือว่าเป็นการแสดงที่ทันสมัยและได้รับความนิยมจากสังคมชั้นสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในกรุงเทพมหานคร มีการแสดงละครร้องเฉพาะในงานสำคัญและได้รับความนิยมมาก โรงภาพยนตร์เฉลิมไทย และโรงภาพยนตร์เฉลิมกรุง มีการแสดงละครร้องนี้อยู่เป็นประจำ คณะละครร้องที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น คือ คณะปรีดาลัย

การแสดงละครร้องนั้นเป็นการดัดแปลงการแสดงโอเปร่า ซึ่งเป็นการแสดงละครของตะวันตก เริ่มมีในประเทศไทยตั้งแต่ครั้งสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) อธิบดีกรมมหรสพ จัดการแสดงต้อนรับแขกต่างประเทศ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงรับในการช่วยเหลือบทละครและดนตรี การแสดงในช่วงแรกได้ทรงนำบทละครของเดิม เช่น สังข์ทอง อิเหนา มาแสดงทรงนิพนธ์คำร้อง คำเจรจาใหม่ให้เป็นบทละครเวที มีการใช้ฉากประกอบการแสดงแต่ละตอน ไม่ใช่ฉากเดียวและผู้แสดงต้องร้องและเจรจาเอง เรียกว่า ละครดึกดำบรรพ์

นอกจากผู้แสดงแล้ว ยังมีนักร้องที่ร้องเพลงพร้อมกันมากกว่าหนึ่งคน แบบการร้องประสานเสียง ดนตรีแต่เดิมใช้เครื่องปี่พาทย์ ภายหลังมีการนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาบรรเลงประกอบด้วย และเรื่องที่ได้แต่งขึ้นใหม่ เครื่องแต่งกายใช้เครื่องแต่งกายสมัยใหม่ ไม่มีท่ารำมีแต่การร้องและการเจรจาของผู้แสดงและมีคนบอกบท เรียกว่า **ละครร้อง**

ละครร้องคณะปรีดาลัยของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นคณะละครร้องที่มีชื่อเสียงมากที่สุด

ชาวปากเกร็ดเป็นผู้ที่สะสมความเป็นศิลปินไว้มาก เมื่อได้ไปชมการแสดงละครร้องของชาวกรุงแล้ว จึงเกิดแรงบันดาลใจให้ผู้มีเลือดศิลปินที่บ้านลาดเกร็ด หมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด ได้รวมตัวกันฝึกซ้อมการแสดงละครร้องตามแบบชาวกรุง จนสามารถตั้งเป็น**คณะละครร้อง**ขึ้นมาได้ในนาม**คณะเหรียญทองบรรมเทิง***

คณะเหรียญทองบรรมเทิง ศิลปินคณะละครร้องแห่งบ้านลาดเกร็ด อำเภอปากเกร็ด (ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจากนายทองแท้ รุติ)

* ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ใช้ “**บันเทิง**” ในที่นี้ใช้ตัวสะกดตามที่ปรากฏเป็นชื่อคณะละคร

หัวหน้าคณะคือ นายวงศ์ ใจสว่าง อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด ผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งคณะละครร้องคณะนี้ คือ นางแถม สงวนนาม นางละม่อม ฤดี ผู้แสดงทั้งหมด รวมทั้งนักดนตรีเป็นชาวบ้านลัดเกร็ดทั้งสิ้น การแสดงละครร้องได้รับความนิยมจากชาวบ้านมาก

การแสดงละครของคณะเหรียญทองบรเวทิง แสดงครั้งสุดท้ายในงานพระราชทานเพลิงศพพระไตรสรณรัช (แสน โกลิโต) อดีตเจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ คือเรื่อง “ชิงราชบัลลังก์สุดามาต”

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๙ รัฐบาลได้รณรงค์ให้คนไทยสำนึกในความเป็นไทย กำหนดแบบแผนรัฐนิยมให้คนไทยร่ำวงเพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมไทยและเป็นการรื่นเริงในหมู่ราษฎร กรมศิลปากรได้คิดประดิษฐ์ทำร่ำวงมาตรฐาน และเพลงร่ำวงข้าราชการต้องหัดร่ำวงตามนโยบายของรัฐบาล

ชาวปากเกร็ดสามารถสนองนโยบายของรัฐบาลได้อย่างรวดเร็ว หนุ่มสาวชาวเกาะเกร็ด บ้านลัดเกร็ด หมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด ได้ตั้งคณะร่ำวงชื่อ**คณะดาวสำราญ**ขึ้น มีทั้งนักร้อง นักดนตรี และนักรำทั้งหญิงและชาย เพลงที่ร้องนอกจากเพลงร่ำวงมาตรฐานแล้วยังมีเพลงอื่น ๆ อีกมาก ส่วนใหญ่เป็นเพลงรำไท่นซึ่งมีอยู่เดิมแล้ว เวลาร้องใช้ไท่นตีประกอบจังหวะ จึงเรียกรำไท่น ต่อมาทางกรมศิลปากรได้ประดิษฐ์ทำรำและเพลงร้องประกอบทำรำ จึงเรียกว่า **ร่ำวง**

ในเทศกาลสงกรานต์มีการแสดงร่ำวงกันอย่างแพร่หลาย หนุ่มสาวชาวเกาะเกร็ดได้รับการขอร้องจากทางอำเภอปากเกร็ดและส่วนราชการต่างๆ ให้ไปร่วมแสดงร่ำวงที่หมู่บ้านอื่น และอำเภออื่นๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองนั้น มีหน่วยทหารจากกรุงเทพมหานครมาอยู่ตามวัดต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ดหลายแห่ง เพื่อเป็นการสร้างความบันเทิงให้แก่ทหารหาญเหล่านั้น คณะร่ำวง

รัฐบาลให้ข้าราชการ
และราษฎรหัดรำวง

รำวงมาตรฐาน

บ้านปากเกร็ดได้ไปช่วยแสดงรำวงปลอบขวัญทหารหาญดังกล่าวอยู่เสมอ ผู้บังคับบัญชาทหารหน่วยต่างๆ ที่มาอยู่ที่ปากเกร็ดได้ขอความร่วมมือให้นำคณะรำวงดาวสำราญบ้านเกาะเกร็ด ไปแสดงให้ทหารได้ชมตามที่ตั้งของหน่วยทหารต่างๆ

สถานที่จัดรำวงไม่ยุ่งยาก เพียงนำครกตำข้าวมาวางคว่ำลง มีตะเกียงเจ้าพายุจุดวางบนครกตำข้าว เวลารำทุกคนรำเป็นวงรอบโคมไฟ ด้านหนึ่งจัดเก้าอี้สำหรับให้สุภาพสตรีนั่ง ฝ่ายชายไปโค้งฝ่ายหญิงเชิญมารำด้วยกัน เมื่อจบเพลงใช้นกหวีดเป่าเป็นสัญญาณว่าจบเพลง

นอกจากเพลงรำวงมาตรฐานที่มีหลายเพลง คณะดาวสำราญได้แต่งดัดแปลงเพลงรำโทนของเก่า และเพลงรำวงมาตรฐานมาเป็นเพลงรำวง ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีการแต่งเพลงให้เข้ากับภาวะสงคราม เช่น **เพลงลามะลิลา** ที่มีเนื้อร้องว่า

ลามะลิลา ขึ้นต้นเป็นมะลิซ้อน พอแตกใบอ่อนเป็นมะลิลา
เครื่องบินสี่เครื่องยนต์ มากวาดปืนกลอยู่บนหลังคา
ตัวน้องระวังให้ดี ได้ยินเสียงพี ก็ให้รีบออกมา

ฯลฯ

ทำรำวงบางท่าได้ดัดแปลงจากระบាំของชาวตะวันตก เช่น ท่ารำวงในจังหวัดคองก่า เป็นต้น

เพลงรำวงที่ศิลปินชาวเกาะเกร็ดได้แต่งเนื้อร้องและทำนองใช้ร้องกันแพร่หลายที่อำเภอปากเกร็ด ในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๔๘๙ มีหลายเพลง เช่น เพลงพระรามเดินดง และเพลงลักษณะนางค์ ที่มีเนื้อร้องดังนี้

๑. เพลงพระรามเดินดง

ไอ้พระรามเดินดง

คิดถึงแต่แม่ขวัญจิต

ทรงไศกเศรำไศกา

เจ้ามิ่งมิตรสีดา

บัดนี้จะเป็นไฉน
 เป็นห่วงแต่ดวงสมร
 ที่จะไปปราณูรอนราพณ์
 ลามะลิลลา ขึ้นต้นเป็นมะลิซ้อน
 พญาอัษฎจักรต้องบรรลัษ
 ธรรมะต้องชนะอธรรม
 ความชั่วจะต้องพินาศ
 ลามะลิลลา ขึ้นต้นเป็นมะลิซ้อน
 ปะไท่น ไท่นปะ ไท่นไท่น

ไอ้แม่ทราวม้วยยอดกัลยา
 มิได้กินได้นอนเพราะห่วงหา
 จะไปปราบจอมอสุรา
 พอแตกไบอ่อนเป็นมะลิลลา
 จำจะยกทัพไปตีกรุงลงกา
 โลกจะงามล้ำสุดสวยโสภา
 เหลือแต่ความสะอาดอยู่ในโลกา
 พอแตกไบอ่อนเป็นมะลิลลา
 ปะไท่น ไท่นปะ ไท่นไท่น

๒. เพลงลักษณะวงศ์

ลักษณะวงศ์แก้วตา
 เล่าเรียนนิวิชา
 เล่าเรียนเพียรอดทน
 รับใช้พระเจ้าตา
 พระมุนีมีจิตการุณย์
 จะได้เลี้ยงมารดา

หนีมารดาไปอยู่กลางไพร
 กับพระเจ้าตาที่ศาลาใหญ่
 อีกรั้ทั้งท่องบ่นวิชาทั้งหลาย
 อยู่ทุกเวลาไม่เผลอเผล
 สอนสั่งเพิ่มพูนวิชามอบให้
 เมื่อสำเร็จศึกษาในวันข้างหน้าเอย

เพลงร่ำวงทั้ง ๒ เพลง ใช้เป็นเพลงร่ำวงซึ่งชาวบ้านแต่เดิมจะเรียกว่า รำไท่น เวลาร้องใช้ไท่น (กลองชนิดหนึ่ง) ตีประกอบจังหวะในจังหวะ ป๊ะไท่นไท่น ป๊ะ ไท่นไท่นๆ นายสำราญ บุญผูก ได้แต่งและมีผู้ไปขับร้อง ในเวลาที่มีการร่ำวง เพลงที่ ๑ สำหรับผู้ใหญ่ เพลงที่ ๒ มุ่งให้ความคิดแก่เด็กๆ

นอกจากนี้ปากเกร็ดยังเป็นแหล่งดนตรีประเภทวงเครื่องสายไทย และวงมโหรี

ชาวปากเกร็ดภาคภูมิใจที่ได้ร่วมกันสร้างชื่อเสียงในวงการดนตรีไทย มาเป็นเวลายาวนานไม่แพ้วงปี่พาทย์ วงมโหรีและวงเครื่องสายไทยที่มีชื่อเสียงมาวงหนึ่ง คือ วงมโหรีของคุณพระทวิธนาการ (ทองสุก กลั่นทรานนท์)

ข้าราชการกระทรวงการคลัง มีบ้านอยู่ข้างวัดฉิมพลีสุทธาวาส ตำบล
เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และวงเครื่องสายไทยของกำนันประคอง
สุจิตานนท์ บ้านอยู่ใกล้วัดกู่ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ได้กำหนดนโยบายรัฐนิยม ห้ามประชาชนเล่นดนตรีไทย ชาวปากเกร็ด
ผู้มีเลือดศิลปินย่อมรู้สึกสะเทือนจิตใจอย่างมาก แต่ได้แสดงร่างและ
การเล่นละครร้องมาทดแทน เมื่อรัฐบาลประกาศยกเลิกการห้ามเล่น
ดนตรีไทยในเวลาต่อมา การดนตรีของชาวปากเกร็ดได้ฟื้นคืนกลับมาใหม่
อีกครั้ง

การเล่นเพลงระบำบ้านไกล

เพลงระบำบ้านไกลเป็นเพลงระบำที่ชาวเกาะเกร็ดนิยมเล่นกันมาก
ในหมู่บ้านมอญเกาะเกร็ด เป็นเพลงร้องในลักษณะที่เป็นการเล่าเรื่อง
และเป็นการร้องโต้ตอบมีลูกคู่รับ นักร้องมีทั้งฝ่ายชายและหญิง
การร้องคล้ายเพลง**ระบำบ้านไร่** ผู้ร้องต้องร้องต้นเป็นกลอนสดแบบเพลง
ปฏิพากย์ ใช้ปฏิภาณไหวพริบในทางภาษา ร้องเป็นคำกลอน แต่ไม่มี
คำหยาบหรือคำสองแง่สามง่าม คำร้องขึ้นต้นด้วยคำว่า **“เออระเหยระบำ
แขนอ่อนพ้อนรำ ไ้ระบำของชาวบ้านไกล”** จากนั้นร้องเป็นคำกลอน
สี่หรือกลอนหก ร้องไปที่ท่อนไม่จำกัด ท่อนสุดท้ายขึ้นต้น **“โอ้เจ้าเอ๋ย...”**

เมื่อร้องจบท่อนสุดท้าย ลูกคู่จะร้องรับด้วยคำร้อง **“เออระเหยระบำ
แขนอ่อนพ้อนรำ เขาก็รำสวยเอ๋ย สวยเอ๋ยสวยเอ๋ย สวยเอ๋ยเขาก็รำ
สวยเอ๋ย”**

ตัวอย่างคำร้อง

เออระเหยระบำ แขนอ่อนพ้อนรำ ไ้ระบำของชาวบ้านไกล
เกาะเกร็ดนี้มีของดี ขอเชิญน้องพี่ มาเยี่ยมเราได้ มีวัดเก่าโบราณ
มีทั้งเครื่องปั้น ที่งามวิไล โอ้เจ้าเอ๋ย ลำไย ขอเชิญท่านทั้งหลาย โปรดได้
ไปเยี่ยมเอ๋ย

การเล่นเพลงระบำบ้านไกลของชาวเกาะเกร็ด (บันทึกภาพ พ.ศ. ๒๕๓๑)

ลูกคู่ร้องรับ

เอ่อระเหยระบำ แขนอ่อนพ่อนรำ เขาก็รำสวยเออย สวยเอ๋ยสวยเออย
สวยเออย เขาก็รำสวยเออย

ขณะร้องผู้ร้องจะรำไปพร้อมกับขับร้องด้วย แต่ท่าที่รำไม่มีแบบแผนว่าจะต้องรำรำแบบใด เพียงแต่รำให้ดูงาม ลูกคู่หรือถ้ามีนักร้องอื่นจะรำไปด้วยก็ได้ ลูกคู่จะตบมือให้จังหวะแทนเสียงดนตรี โดยปกติไม่มีเครื่องดนตรีประกอบ และต้องยืนร้องทั้งนักร้องและลูกคู่

เพลงระบำบ้านไกล เกิดขึ้นในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๗ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะวัดปรมัยยิกาวาส ช่วงเวลาดังกล่าวมีการฉลองสมโภชที่วัดปรมัยยิกาวาสอยู่หลายครั้ง **การเล่นเพลงระบำบ้านไร่**เป็นต้นแบบให้ชาวบ้านเกาะเกร็ดคิดประดิษฐ์คำร้องตามแต่ใช้คำว่าระบบบ้านไกล ซึ่งหมายถึงคนมอญในขณะนั้นถึงแม้จะถือว่าเป็นคนไทย แต่เป็นคนไทยที่มาจากเมืองไกลคือเมืองมอญ จึงเรียกว่า**ระบำบ้านไกล** แทนระบำบ้านไร่

เพลงระบำบ้านไกล แต่เดิมนิยมเล่นกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งชุมชนมอญจะมีการเล่นหลายอย่าง เช่น สะบ้ามอญ และช่วงเวลาฉลองสงกรานต์เป็นเวลาเกือบหนึ่งเดือนนั้นจึงมีการเล่นหลายๆ อย่าง ซึ่งรวมทั้งระบำบ้านไกลด้วย

ปัจจุบันนี้ยังคงมีการอนุรักษ์เพลงระบำบ้านไกลมีการสอนให้นักเรียนได้รู้จักการขับร้อง และยังคงมีผู้ขับร้องเพลงระบำบ้านไกลได้

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญาันทภิกขุ)

ดวงประทีปธรรมแห่งอำเภอปากเกร็ด

พระพรหมมังคลาจารย์ ผู้เป็นประทีปธรรมที่มีพระคุณแก่ชาวพุทธทั้งหลายแห่งวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้ก่อกำเนิดแหล่งเผยแผ่ธรรมที่ทำประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชน ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

**งานครบรอบ ๙๖ ปี พระพรหมมงคลอาจารย์ (ปัญญาันตภิกขุ)
วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐**

พระพรหมมงคลอาจารย์ เป็นปูชนียบุคคลและเป็นแม่ทัพรธรรมของชาวพุทธ นามเดิมปั้น นามสกุล เสน่ห์เจริญ เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ที่ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เป็นบุตรนายวัน นางคล้าย เสน่ห์เจริญ มีพี่ชาย ๑ คน พี่สาว ๒ คน และน้องสาว ๑ คน

วัยเด็ก เข้าเรียนที่โรงเรียนประจำอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จากนั้นได้ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุง จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ ในสมัยนั้น

วัยหนุ่ม ได้ติดตามหลวงลุงไปประเทศมาเลเซีย แล้วกลับมาทำงานเหมืองแร่และสวนยางที่ภูเก็ต

พ.ศ. ๒๔๗๒ อายุ ๑๘ ปี บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดอุปนนันทาราม ตำบลเขานิเวศน์ จังหวัดระนอง มีพระรณังควินัยมุนีวงศ์ เป็นพระอุปัชฌาย์

**สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงสนทนารธรรมกับพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันท์ภิกขุ)
วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐**

ในพรรษาแรกที่เป็นสามเณรได้เป็นครูใหญ่โรงเรียนประชาบาล ได้รับเงินเดือนๆ ละ ๒๕ บาท

พ.ศ. ๒๔๗๓ สอบได้นักธรรมตรี ได้เป็นที่ ๑ ของมณฑลภูเก็ต ได้รับรางวัลนาฬิกาตั้ง ๑ เรือน และผ้าไตร ๑ ไตร จากพระยาอมรศักดิ์ประสิทธิ์ (พ่วง บุนนาค) เจ้าเมืองภูเก็ตในขณะนั้น

พ.ศ. ๒๔๗๔ อายุครบ ๒๐ ปี อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ที่วัดนางลาด ตำบลเขาเจ็ยก อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต พระครูจตุฎฐกรณีย์ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้แสดงพระธรรมเทศนาครั้งแรกที่วัดปากนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช

งานศพพระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญาันทภิกขุ)
วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐

พ.ศ. ๒๔๗๖ เดินทางไปเผยแผ่ธรรมที่ประเทศพม่ากับพระโลกนาถ
พระภิกษุชาวอิตาเลียน

พ.ศ. ๒๔๘๐ ไปศึกษาและปฏิบัติธรรมกับท่านพุทธทาสภิกขุ
และพระราชญาณโกวิ อติตเจ้าคณะจังหวัดชุมพร ที่สวนโมกขพลาราม
อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมกันเผยแผ่พระธรรมของพระบรม-
ศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่นั้น

พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๖ ศึกษาภาษาบาลีที่วัดสามพระยา
กรุงเทพมหานคร สอบได้เปรียญประโยค ๔ เมื่อเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา
จึงไม่ได้เรียนต่อ

พ.ศ. ๒๔๙๒ - ๒๕๐๒ ไปเผยแพร่ธรรมที่จังหวัดเชียงใหม่ จำพรรษาที่วัดอุโมงค์ ได้จัดตั้งพุทธสถานเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่พระปัญญานันทมุนี เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙

พ.ศ. ๒๕๐๓ กรมชลประทาน นิมนต์มาเป็นเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฏ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ทำพิธีอัญเชิญพระประธานขึ้นประดิษฐานบนแท่นในอุโบสถและทำพิธีเปิดวัด เจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี ประกาศแต่งตั้งพระปัญญานันทมุนี เป็นเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฏ์

เริ่มปฏิรูปพิธีกรรมทางศาสนาให้เป็นที่ไปเพื่อเสริมสร้างสติปัญญาตามคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยยึดหลักการตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จัดพิธีกรรมทางศาสนาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ประหยัด ได้ประโยชน์ทางปัญญา

วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้แสดงพระธรรมเทศนาถวายแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ เริ่มเปิดสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชน โดยอาศัยสถานที่ของโรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๒๗ เมื่ออาคารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สร้างแล้วเสร็จ จึงได้ย้ายมาทำการเรียนการสอนที่อาคารเรียนภายในวัดชลประทานรังสฤษฏ์

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่พระราชานันทมุนี

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้แสดงพระธรรมเทศนา ถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพ ณ วัดชลประทานรังสฤษฏ์

วันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้แสดงพระธรรมเทศนา ถวายแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในพระราชพิธีพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้รับรางวัลสังข์เงิน เป็นเกียรติในฐานะพระภิกษุ ผู้เผยแผ่ธรรมะยอดเยี่ยม ประจำปี ๒๕๒๐ จากสมาคมนักประชาสัมพันธ์ แห่งประเทศไทย

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นที่พระเทพวิสุทธิเมธี

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นที่ พระธรรมโกศาจารย์

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นรองสมเด็จพระราชาคณะที่พระพรหมมังคลาจารย์ เป็นพระมหาเถระองค์แรกของจังหวัดนนทบุรี ที่ได้รับพระราชทาน สมณศักดิ์ชั้นหิริญฺบุตรรองสมเด็จพระราชาคณะ

พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับรางวัล มหิดลวราวุธสรณ์

พระพรหมมังคลาจารย์ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ ทั้งแก่พระพุทธศาสนาและแก่ประชาชนจำนวนมาก สถาบันการศึกษาหลายแห่งได้ถวาย ปริญญาคุณวุฒิตบิตกิตติมศักดิ์ เช่น มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พระพรหมมังคลาจารย์ มรณภาพเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ รวมอายุ ๙๖ ปี พรรษา ๗๖

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เป็นปูชนียบุคคล ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระบรมศาสดา

ล้มมาล้มพุทธเจ้า เมื่อท่านได้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ดำเนินการเปิดสอนธรรมะในวัดอย่างจริงจังและต่อเนื่องกันมาจนถึงทุกวันนี้ ถึงแม้ท่านจะมรณภาพไปแล้ว ทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้สืบต่อปณิธานของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ต่อมา

นอกจากการดำเนินการเผยแพร่ธรรมะแล้ว พระพรหมมิ่งคลาจารย์ได้กำหนดแบบแผนการบำเพ็ญกุศลต่างๆ ภายในวัด โดยยึดถือตามเหตุผลที่ถูกต้องเหมาะสมกับคำสอนของพระบรมศาสดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบำเพ็ญกุศลที่เรียบง่าย ประหยัดและได้ปัญญา อีกทั้งสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่องความพอเพียง กิจกรรมของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จึงเป็นการสอนการให้ปัญญาแก่ผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัดอย่างแท้จริง

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้ให้ความสำคัญกับเยาวชนมาก ได้เปิดโรงเรียนสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแห่งแรก เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนของชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ และดำเนินการสอนจนถึงปัจจุบัน ได้สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ให้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง พระภิกษุสามเณรวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จึงมีความสามารถในการแสดงธรรมะและเป็นครูสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และที่วัดอื่น ๆ อีกด้วย

ครูทิม ผู้เสียสละและเห็นคุณค่าของการศึกษา ทำบ้านเป็นโรงเรียนเปิดโอกาสให้เด็กหญิงมีที่เรียน

ครูทิมเป็นผู้นั่งหนึ่งที่ทุ่มเทเสียสละอย่างจริงจังเพื่อให้เยาวชนปากเกร็ดให้มีความรู้และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า ท่านอุทิศตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งสอนเด็กเล็กๆ ก่อนเข้าเกณฑ์ เด็กผู้หญิงซึ่งไม่สะดวกจะไปเรียนกับพระในวัด ในชั้นแรกจึงเรียกชื่อว่า **โรงเรียนกุมารวิद्या** โดยใช้บ้านของตนเองเป็นโรงเรียน จัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบ เริ่มเปิดเรียนเวลา

ครูทิม ปัญญสิทธิ์
(ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจาก
พันเอก ล้นทม อินอัญชัน
ผู้เป็นหลานตาของครูทิม)

๐๙.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ และคิดเลขในระดับ
ต้นๆ ได้ ดังนั้นเมื่อเด็กนักเรียนที่ผ่านการเรียนจากครูทิมแล้ว เมื่อมา
เรียนต่อที่โรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส จะอ่านเขียนและคิดเลขได้เร็วและ
ดีกว่าเด็กที่ไม่ได้เรียนจากครูทิม ทำให้โรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาสมีนักเรียน
เรียนดีกว่าโรงเรียนอื่นด้วย

ครูทิมสอนเด็กๆ ด้วยความเมตตา โดยไม่ได้กำหนดค่าเล่าเรียน
สอนโดยไม่มีวันหยุดหรือวันลา และมีความสุขกับการสอนเด็กๆ ซึ่งมี
ประมาณ ๒๐ - ๓๐ คน ในแต่ละปี ทำหน้าที่ทั้งครูและภารโรงอย่าง
ต่อเนื่องยาวนานมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๙ - ๒๔๙๙ จึงได้หยุดการสอน
เนื่องจากท่านชรามาก

ครูทิมถือได้ว่าเป็นผู้หนึ่งผู้สร้างคุณประโยชน์ในการศึกษาให้แก่
ผู้คนในอำเภopakเกร็ดนี้อย่างยิ่ง เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มที่ดีมาก ซึ่งในครั้ง

กระนั้นคงมีแต่วัดที่เปิดสอนหนังสือให้แก่ศิษย์วัด ซึ่งเป็นชายเท่านั้น ครูทิมจึงเปิดสอนให้ทั้งเด็กชายและเด็กหญิง ทำให้เด็กหญิงได้มีโอกาสเรียนหนังสือเช่นเดียวกับเด็กชาย ศิษย์ของครูทิมจำนวนมากประสบผลสำเร็จในการเรียนในระดับสูง และได้ไปประกอบอาชีพที่ดีจำนวนมาก ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานได้เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช่น เป็นผู้พิพากษา เป็นนายทหารระดับนายพล นายธนาคาร เจ้าของธุรกิจในด้านต่างประเทศ เป็นต้น

ครูทิม ปัญญาสิทธิ์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๖ ที่หมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เมื่อเยาว์วัยได้เป็นศิษย์วัดฉิมพลีสุทธาวาส และได้ศึกษาหนังสือไทย หนังสืออมฤ เลขคณิต จนมีความรู้ดีมาก อุปสมบทที่วัดฉิมพลีสุทธาวาส พระคุณวงษ์ (สน) วัดปรมัยยิกาวาส เป็นพระอุปัชฌาย์ ขณะเป็นพระภิกษุเป็นผู้มีความเพียร ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง เมื่อลาสิกขาแล้วใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อสังคมตลอดมา จนตลอดชีวิต เป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลทั่วไป ในเทศกาลสงกรานต์บรรดาศิษย์และชาวบ้านจะมารวมกันรดน้ำขอพรครูทิม ครูทิมถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๙๙

เมื่อทางราชการได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการประถมศึกษา วัดต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ดได้จัดตั้งโรงเรียนประชาบาลภายในวัดกันมาก ปัจจุบันในอำเภอปากเกร็ดมีโรงเรียนที่สอนระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา ทั้งที่อยู่ภายในวัด ในมัสยิด ในชุมชน ทั้งที่เป็นสถานศึกษาของรัฐและของเอกชนหลายแห่ง ทำให้ลูกหลานคนปากเกร็ดได้อาศัยความเมตตาของท่านเหล่านั้นมีวิชา มีปัญญา ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและอยู่อย่างภาคภูมิใจ

ในอำเภอปากเกร็ดการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นแบบแผนของทางราชการที่เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๒ ด้วยความเป็นผู้เห็นคุณค่าของการศึกษาของชาวปากเกร็ดและได้ใช้ความพยายามร่วมกันจัดตั้งโรงเรียน

และเสียสละทรัพย์สินความรู้อาจทำได้ด้วยหวังให้เยาวชนของชาติ
ได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า ท่านเหล่านั้นได้มอบมรดกอันล้ำค่าให้แก่
ลูกหลานชาวปากเกร็ดตราบนานถึงทุกวันนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นวัตกรรมทาง การศึกษาของแผ่นดินไทย ตั้งอยู่ในอำเภopakเกร็ด

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นมหาวิทยาลัยเปิด ที่เกิดขึ้น
จากรากฐานความพยายามให้มีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
ระดับอุดมศึกษา ตามหลักการศึกษาดลอดชีวิต จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๕
กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นมหาวิทยาลัยรูปแบบใหม่ที่ใช้ระบบการศึกษา
ทางไกล ไม่จำกัดจำนวนรับนักศึกษา และไม่จำกัดอายุผู้เข้าเรียน ไม่มี
ชั้นเรียน ใช้สื่อการสอนทั้งทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์
ที่เรียนด้วยตนเองที่บ้าน จัดการเรียนการสอนได้ทั่วถึงทุกท้องถิ่น
ดังคำขวัญที่ว่า **“อยู่ที่ไหนก็เรียนได้ เรียนทางไกลกับ มสธ.”**

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน อธิการบดีผู้ก่อตั้ง พร้อมด้วย
คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยในช่วงแรกที่จัดตั้งมหาวิทยาลัย
ได้พิจารณาประเมินความพร้อม และความเหมาะสมด้านต่างๆ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัยที่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยเกื้อกูล
หลายประการ ทั้งโครงสร้างพื้นฐานและบริการสื่อต่างๆ ทั้งไปรษณีย์
วิทยุโทรทัศน์ และสื่อสารโทรคมนาคมอื่นๆ ซึ่งล้วนมีสำนักงานใหญ่และ
แม่ข่ายอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงควรตั้งอยู่ในรัศมี
ไม่เกิน ๕๐ กิโลเมตร จากศูนย์กลางของกรุงเทพมหานคร โดยมีแนวคิด
การขอบริจาคที่ดินเพื่อทำเป็นที่ทำการของมหาวิทยาลัย ในที่สุดนายมงคล
กาญจนพาสน์ ประธานกรรมการบริษัทบางกอกแลนด์ จำกัด ได้ทูลเกล้าฯ
ถวายโฉนดที่ดินบริเวณตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด แต่พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินดังกล่าวให้

สร้างที่ทำการของมหาวิทยาลัย และได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ใช้ตราพระราชลัญจกรในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น ตราสัญลักษณ์ประจำมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตระหนักถึงการพัฒนาคอนันเป็น ทรัพยากรล้ำค่าของชาติ ที่จะต้องมีการวางรากฐานการศึกษาตั้งแต่เกิด จนถึงแก่ความตาย เพื่อรองรับกระแสวิทยาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นพลวัต และรอให้เรีนรู้อยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เดียวกันมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช ได้สนองตอบต่อความต้องการของประชาชน ด้วยการ ใช้ระบบการศึกษาทางไกลรูปแบบใหม่ ใช้สื่อการสอนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นให้ เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดแก่ผู้ประสงค์พัฒนาศักยภาพของตน โดยเฉพาะ อย่างยิ่งบุคคลในวัยทำงานและผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ตลอดจนผู้ ต้องซ้งในเรือนจำทั่วประเทศไทย ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนา ตนเองอย่างทั่วถึงในระดับอุดมศึกษา ด้วยความเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ ระบบการสอนทางไกลเป็นแห่งแรกของประเทศไทย และเป็นมหาวิทยาลัย เปิดเพื่อประโยชน์ของปวงชนอย่างแท้จริง สมดังคำขวัญที่ชนะการประกวด สำนวนหนึ่งที่ว่า **“มสธ. สอนทางไกล ช่วยชาวไทยให้พัฒนา”**

เมื่อแรกตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นผู้นำสังคมไทย เข้าสู่สังคมยุคใหม่ ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเรีนรู้ตลอดเวลา สอดคล้อง กับการจัดการศึกษาของสังคมโลกในปัจจุบัน สังคมแห่งการเรีนรู้และ ได้นำความรู้สู่ทุกคนอย่างกว้างขวาง ไม่เพียงแต่ประชาชนคนไทยที่อยู่ใน ประเทศไทย แม้ผู้ที่อยู่ในต่างแดนก็สามารถเรีนกับมหาวิทยาลัยได้

ผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นที่ ยอมรับในวงการมหาวิทยาลัยเปิดที่เปิดสอนทางไกลว่า เป็นมหาวิทยาลัย ต้นแบบของการสอนทางไกลของประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นมหาวิทยาลัย เปิดขนาดใหญ่ที่ดีเด่นแห่งหนึ่งของโลก ได้รับการประกาศยกย่องจาก องค์การสหประชาชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม

(UNESCO) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ ให้เป็นสถาบันนำด้านการศึกษาทางไกลในภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (Asian Management Award) และ พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับการประกาศเกียรติคุณให้เป็นมหาวิทยาลัยดีเด่นของโลกจาก Commonwealth of Learning (COL) และสภานานาชาติว่าด้วยการศึกษาทางไกล (International Council of Distance Education - ICDE)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช จึงเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เกิดขึ้นด้วยแรงศรัทธา และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าแก่ประเทศไทยและสังคมโลก ยังความภาคภูมิใจให้แก่ชาวปากเกร็ดเป็นอย่างยิ่ง

*ชื่อมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช เป็นลายสือไทย
แสดงปรัชญาระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัย*

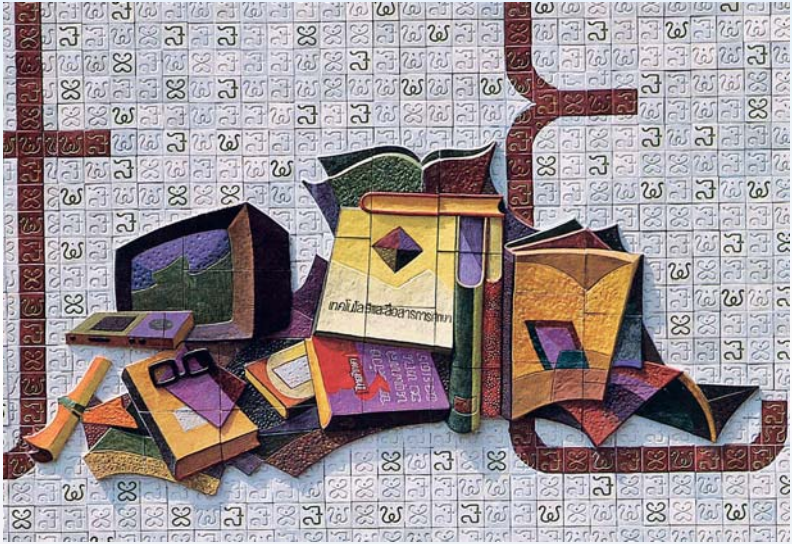

มสธ. ตรางามคือสามศร
บ่งเสรีชี้ทางให้สร้างตัว

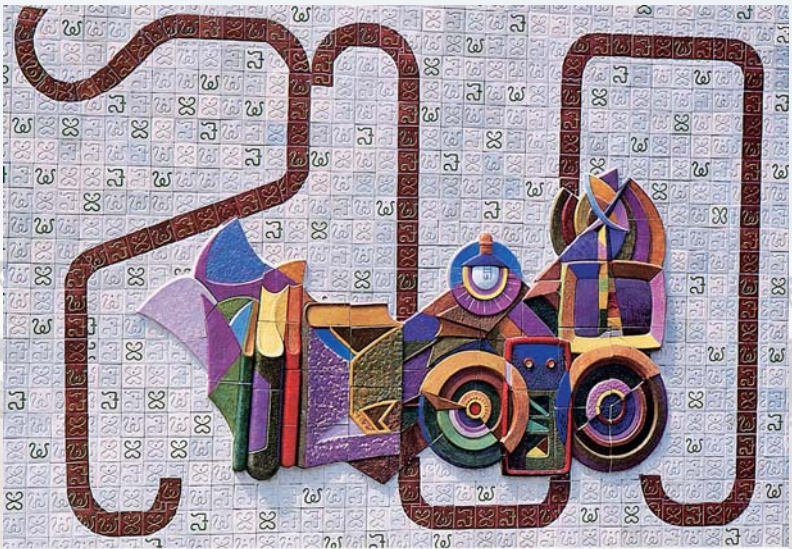
พระลัญจกรพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
เขียวทองทั่วแดนไทยสองใจคน

สื่อการสอนทางไกลมีหลายสื่อ
สื่อไฮเทคทันสมัยจัดเสริมเพิ่มทุกตอน

สื่อหลักคือเอกสารในการสอน
ความรู้ป้อนถึงบ้านอย่าคร้านเรียน

สุขวิทยฯ ใช้ระบบพบถึงบ้าน
สื่อประสมสารพันสรรมาเต็ม

ส่งอาจารย์สัจจมาสอนเสริม
ความรู้เพิ่มพัฒนาประชาไทย

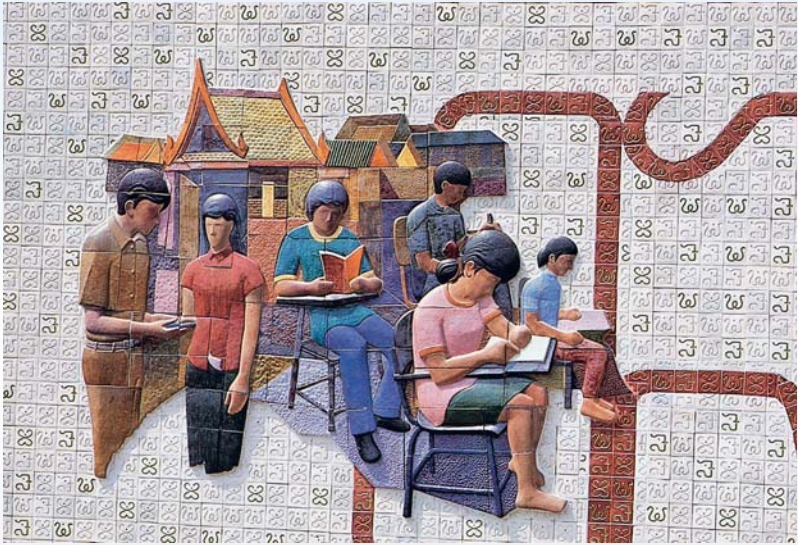
เรียนทางธรรมสำหรับไว้ดับโรค
เรียนทางไกลไว้เสริมเพิ่มปัญญา

เรียนทางโลกไว้รู้สู้ปัญหา
พัฒนาภูมิรู้ภูมิธรรม

ฟังกองฟางข้างเกวียนเรียนหนังสือ
สื่อทางไกลไปถึงเหย้าเข้าถึงนา

นี่แหละคือคนขยันหมั่นศึกษา
เพิ่มคุณค่าของชีวิตผู้คิดไกล

ถึงต่างถิ่นต่างฐานะต่างอาชีพ
ใครใครเรียนเรียนได้ใฝ่ค่านิ่ง

ดวงประทีปเขียวทองยังส่องถึง
เป็นที่พึ่งผู้ขาดโอกาสเรียน

ลูกหลานมอญปากเกร็ด

นายกรัฐมนตรีนคนแรกของมาเลเซีย

ฯพณฯ ตนกู อับดุล รอฮ์มาน รัฐบุรุษและนายกรัฐมนตรีนคนแรกของประเทศมาเลเซีย มารดาคือ คุณหญิงฤทธิสงครามรามภักดี (เนื่อง)

คุณหญิงเนื่อง เป็นสุภาพสตรีในสกุล นนทนาคร บิดาคือ หลวงนราบริรักษ์ (เกร็บ นนทนาคร) มารดาคือ นางนราบริรักษ์ (อิม นนทนาคร) เป็นน้องพระรามัญนนทเขตคดี (เนียม นนทนาคร) นายอำเภอปากเกร็ดคนแรก รับราชการที่อำเภอเมืองนนทบุรี มีธิดาชื่อ **เนื่อง นนทนาคร**

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ในเรื่องระยะทางเสด็จประพาสแหลมมลายู ทรงกล่าวถึงเจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกู อับดุล ฮามิด) เจ้าพระยาไทรบุรี เจ้าผู้ครองนคร

ไทรบุรีและอดีตข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลไทรบุรีของไทย มีภริยาที่เป็นชาวไทย ๕ ท่าน คุณหญิงเนื่อง นนทนาคร เป็นภริยาคนหนึ่ง

หลวงนราบริรักษ์ (เกริบ นนทนาคร) ผู้บิดาได้ถวายตัวเด็กหญิงเนื่องผู้เป็นธิดาให้อยู่กับหม่อมหลี่ จนมีอายุถึง ๑๙ ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนางสาวเนื่อง นนทนาครให้เป็นภริยาของเจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตณู อับดุล ฮามิด) ซึ่งเป็นเจ้าพระยาไทรบุรี

คุณหญิงเนื่องเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด มีคุณธรรม เป็นที่เคารพของชาวเมืองไทรบุรี ชาวเมืองไทรบุรีขนานนามให้เป็นคุณแม่ของชาวเมืองไทรบุรีและเป็นที่โปรดปรานของท่านเจ้าพระยาไทรบุรีเป็นอย่างมาก ท่านได้รับอนุญาตจากเจ้าพระยาไทรบุรีให้สร้างวัดในพระพุทธศาสนาขึ้นไว้ที่เมืองอลด์สตาร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นศรีสง่าแก่นครหลวงไทรบุรี มาจนถึงทุกวันนี้ และได้นำอัฐิมารดาไปบรรจุไว้ที่วัดแห่งนี้ด้วย วัดนี้มีชื่อว่า วัดโสภณราชานุประดิษฐ์ หรือ วัดราชานุประดิษฐ์ ชาวบ้านเรียกกันว่า วัดบากร์บาตา ตั้งอยู่ที่ตำบลบากร์บาตา

เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตณู อับดุล ฮามิด) มีบุตรธิดาที่เกิดกับคุณหญิงเนื่อง ๘ คน บุตรชายคนที่ ๔ ของท่าน คือ ตณู อับดุลรอฮ์มาน เกิดเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖ พออายุ ๑๐ ขวบได้มาศึกษาที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร และอยู่กับพี่ชายสองคน คือ ตณู ยูซุบ และตณู ยี่หว่า ซึ่งเรียนอยู่ที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทราวาสเช่นเดียวกัน ได้เรียนอยู่ที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทราวาส ๕ ปี จากนั้นไปศึกษาต่อที่ปิ้งงและมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ จนได้รับปริญญา B.S. เกียรตินิยม จากนั้นได้เรียนวิชากฎหมาย และสอบได้เป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ ได้รับราชการที่นครไทรบุรี เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

เมื่อมีการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีในประเทศเป็นครั้งแรก หลังจากที่ประเทศมาเลเซียได้รับเอกราชจากอังกฤษ **ท่านตงกู อับดุล รอฮ์มาน** ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศมาเลเซีย นับเป็นเกียรติประวัติของชาวปากเกร็ด ที่ผู้ที่มีเลือดเนื้อเชื้อไขคนปากเกร็ดได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศมาเลเซีย

ทายาทของสกุลนนทนาครได้เล่าว่า ขพนฯ ตงกู อับดุล รอฮ์มาน นายกรัฐมนตรี เคยมาเยี่ยมคารวะหลวงรามัญนนทเขตคดี อติตนาอำเภอกปากเกร็ดในฐานะญาติผู้ใหญ่ของท่านที่บ้านพักของหลวงรามัญนนทเขตคดี (เจ๊ก นนทนาคร) ที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้วัดเตยอำเภอกปากเกร็ดด้วย

สาวงามเกาะเกร็ด นางสาวไทยคนแรกของประเทศไทย

ประเทศไทยจัดการประกวดนางสาวไทยครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ผลการคัดเลือกสาวงามเป็นนางสาวไทย คือ นางสาวกันยา เทียนสว่าง เป็นสาวงามคนมอญบ้านกวาน อาม่าน หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะเกร็ด ได้รับการคัดเลือกให้เป็นนางสาวไทยคนแรกของประเทศไทย

กันยา เทียนสว่าง
นางสาวไทย พ.ศ. ๒๔๗๗
(ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจาก
นางสาวทวิวรรณ สงวนนาม)

นางประเสริฐสารบรรณ
(ฉาย ฤทธิกัลป์)

สุภาพสตรีปากเกร็ด

หญิงไทยคนแรกที่ได้รับใบอนุญาตขับซีรถยนต์

เมื่อทางราชการออกใบอนุญาตขับซีรถยนต์ในช่วงแรกๆ นั้น ผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นชายทั้งสิ้น สุภาพสตรีชาวปากเกร็ด นางประเสริฐสารบรรณ (ฉาย ฤทธิกัลป์) เป็นภรรยาของหลวงประเสริฐสารบรรณ และเป็นน้องสาวของหลวงรามัญนนทเขตต์ (แจ็ก นนทนาคร) อดีตนายอำเภอปากเกร็ด เป็นสุภาพสตรีคนแรกในประเทศไทยที่ได้รับใบอนุญาตขับซีรถยนต์ เป็นคนบ้านเตย บ้านอยู่ใกล้วัดเตย ตำบลบางตะไนย์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แหล่งท่องเที่ยว
ในอำเภอปากเกร็ด

แหล่งท่องเที่ยว ในอำเภอปากเกร็ด

แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอปากเกร็ด

อำเภอปากเกร็ดได้รับการกำหนดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของรัฐบาลไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งอำเภอปากเกร็ดมีแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวนี้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว ซึ่งได้แก่

รัตนมัยสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี เป็นสวนสาธารณะที่สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในมหามงคลสมัยที่ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับจังหวัดและภาค

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี

เอกชนจัดสร้างขึ้นในเขตการศึกษาละ ๑ แห่ง รวม ๑๒ แห่ง ทั่วประเทศ เป็นการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ได้บำเพ็ญพระกรณียกิจต่างๆ เพื่อความสุขของพสกนิกรชาวไทยตลอดมา และในฐานะที่พระองค์ทรงเป็น “สมเด็จพระยา” ของปวงประชาชาวไทย

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี ได้ดำเนินการจัดสร้างเป็นแห่งที่ ๙ โดยได้ดำเนินการ ตั้งแต่วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นลักษณะของสวนน้ำในเนื้อที่ทั้งหมด ๑๐๒ ไร่ เป็นพื้นน้ำ ๖๙ ไร่ พื้นดิน ๓๓ ไร่

ภายในสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี รายล้อมด้วยแมกไม้ นานาพันธุ์ที่ร่มรื่นและเขียวสงบ มีสวนน้ำ สวนหย่อม นาฬิกาแดด น้ำพุ กลางน้ำ ลานดอกไม้ นานาพันธุ์ที่ออกดอกสะพรั่งสวยงาม มีศาลาริมน้ำ ศาลาอเนกประสงค์เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ หลบความวุ่นวายของเมืองใหญ่สู่อ้อมกอดของธรรมชาติที่สงบร่มเย็น มีอากาศบริสุทธิ์ให้แก่ผู้มาเยือนได้สัมผัสความสดชื่นของธรรมชาติ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ได้เสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๖

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อยู่ในความดูแลของเทศบาลนครปากเกร็ด

เกาะเกร็ดนามระบือ

เกาะเกร็ดเป็นเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยาที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ธรรมชาติบนเกาะเกร็ดที่ร่มรื่นด้วยแมกไม้ นานาพันธุ์ และวัดโบราณที่สวยงาม รวมทั้งวิถีชีวิตชาวเกาะเกร็ดที่มีทั้งชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ และชาวไทยมุสลิม วิถีชีวิตของแต่ละชนชาติที่อยู่บนเกาะเกร็ดยังคงดำรงอยู่ในแต่ละชุมชน เมื่อได้นั่งเรือชมทิวทัศน์รอบเกาะเกร็ด ท่านจะได้สัมผัสกับ

วิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำและความสดชื่นของสายน้ำเป็นบรรยากาศดี
 ที่หาได้ยากในชานกรุง หรือการเดินทางรอบเกาะเป็นประสบการณ์แก่
 ผู้ที่มาเยี่ยมเยียนได้ดี ท่านจะได้สัมผัสกับความร่มรื่นของสวนผลไม้
 วัตถุประสงค์การตาและชุมชนหลากหลายบนเกาะเกร็ด

เกาะเกร็ดในปัจจุบันนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาว
 ไทยและชาวต่างประเทศมาเยี่ยมชมเยือนกันเป็นจำนวนมาก

ศูนย์วัฒนธรรมมอญ บ้านกวานอำม่าน
 หมู่ที่ ๗ เกาะเกร็ด

ลือชื่อเครื่องปั้น

ชาวมอญที่เกาะเกร็ดมีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาที่สวยงามและคุณภาพดีมานานกว่าสองร้อยปี เครื่องปั้นที่เป็นผลงานของช่างปั้นที่เกาะเกร็ดเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ทางราชการจึงนำรูปเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ดมาทำเป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี เครื่องปั้นดินเผาทำที่หมู่บ้านหมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ด ได้เป็นหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับชาติ

เครื่องปั้นดินเผา
รูปทรงหม้อน้ำลายวิจิตร
ต้นแบบตราสัญลักษณ์
ประจำจังหวัดนนทบุรี

(ได้รับความอนุเคราะห์
ให้บันทึกภาพจากนายไพฑูรย์
บุญถนอม)

ตาลเชื่อม

ขนมหวานรสเลิศ

ชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ดมีฝีมือในการทำขนมหวาน มีรสอร่อยและสวยงาม

ชุมชนปากคลองบางบัวทอง หรือบ้านคลองขนมหวาน ชาวบ้านมีอาชีพทำตาลเชื่อม* มาก่อน ตาลเชื่อมที่มีรสหวานและเชื่อมได้ดีมีเงางาม เป็นตาลเชื่อมของชุมชนปากคลองบางบัวทอง ต่อมาได้ทำขนมอื่นๆ เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน และขนมเชื่อมต่างๆ เช่น สากเชื่อม มันเชื่อม เป็นต้น

ชุมชนเกาะเกร็ด เป็นแหล่งผลิตขนมหวานแบบชาววังที่มีรสอร่อยและสวยงามมาก เนื่องจากคนมอญที่เกาะเกร็ดได้รับการถ่ายทอดวิธี

---

* ส่วนที่นำมาใช้เชื่อม คือ จาวตาล

พิธีบวงสรวงข้าวแช่ ของชาวมอญ เกาะเกร็ด

ข้าวแช่ อาหารมอญ เกาะเกร็ด

ทำขนมจากชาววังเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลที่วัดปรมัยยิกาวาส ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๗ ชาวบ้านจึงได้รับการถ่ายทอดการทำอาหารคาวหวานจากชาววังไว้อย่างมากมาย ทำให้คนมอญเกาะเกร็ดสามารถทำอาหารคาวหวานรสเลิศมาจนถึงปัจจุบันนี้ ขนมที่มีชื่อของเกาะเกร็ด คือ ขนมหันตรา ทองหยอด ทองหยิบ ฝอยทอง ขนมผักกาด (ที่เป็นของหวาน) จ่ามงกุฎ และทองเอก เป็นต้น

ปัจจุบันทั้งที่เกาะเกร็ดและบ้านขนมหวาน เป็นแหล่งผลิตขนมแหล่งใหญ่

ถิ่นกำเนิดพระไสยาสน์

ในอำเภอปากเกร็ดมีพระพุทธรูปไสยาสน์ที่มีความงามและมีขนาดใหญ่มากและเป็นที่เคารพกราบไหว้ของประชาชนจำนวนมากถึง ๓ องค์ ได้แก่

๑. **พระพุทธรูปไสยาสน์วัดกู่** เป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในอำเภอปากเกร็ด พระองค์ยาว ๒๒ วา ๒ ศอก หรือ ๔๒.๕๐ เมตร

พระพุทธรูปไสยาสน์ วัดกู่
เป็นพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในอำเภอปากเกร็ด

พระพุทธรไสยาสน์ วัดกลางเกร็ด
เป็นพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ ๒ ในอำเภอปากเกร็ด

พระพุทธรไสยาสน์ วัดปรมัยยิกาวาส
เป็นพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ ๓ ของอำเภอปากเกร็ด

๒. พระพุทธไสยาสน์วัดกลางเกร็ด มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองในอำเภอปากเกร็ด พระองค์ยาว ๑๑ วา หรือ ๒๒ เมตร

๓. พระพุทธไสยาสน์วัดปรมัยยิกาวาส เป็นพระพุทธไสยาสน์ที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสาม พระองค์ยาว ๙ วา ๒ ศอก หรือ ๑๙.๕๐ เมตร

พระพุทธไสยาสน์ทั้งสามองค์นี้มีเทศกาลปิดทองพระเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่วันออกพรรษาเป็นต้นไป โดยกำหนดไว้ให้เป็นวันปิดทองไหว้พระประจำปี ดังนี้

วัดกู่ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑

วัดปรมัยยิกาวาส วันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๑

วัดกลางเกร็ด วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑

งามพิลาสจิตรกรรม

ในอำเภอปากเกร็ด มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีความงดงามเป็นสมบัติทางศิลปของชาติอยู่ที่วัดหลายวัดในอำเภอปากเกร็ด มีทั้งภาพที่เขียนตามแบบแผนประเพณีและภาพที่นำคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเขียนเป็นภาพจิตรกรรม วัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีความงดงามมาก คือ

วัดเกาะพญาเจ่ง ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดเกาะพญาเจ่ง เป็นงานศิลปะสมัยรัชกาลที่ ๓ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่งานจิตรกรรมมีความเจริญสูงสุดขีด จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะพญาเจ่งเป็นภาพที่เขียนตามแบบแผนประเพณีนิยมในสมัยรัชกาลที่ ๓ เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) จักรีมอญเป็นผู้สร้างวัดเกาะพญาเจ่ง ภาพจิตรกรรมในอุโบสถเป็นภาพทศชาติ เทพชุมนุม ภาพพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ ภาพผจญมาร และภาพไตรภูมิ นอกจากนี้ยังมีภาพทวารบาล ภาพจิตรกรรมภายในอุโบสถแห่งนี้ถือว่าเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีความงดงามแห่งหนึ่งของประเทศ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดเกาะพญาเจ่ง

วัดกุ้ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถเก่าของวัดกุ้ เป็นภาพจิตรกรรมเรื่องประวัติมอญ เขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ เช่นกัน เป็นภาพเขียนที่มีอิทธิพลของศิลปะมอญและไทยแต่เป็นเรื่องมอญ แม้สภาพทั่วไปลบเลือน แต่ยังคงมีความงามให้เห็น ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดกุ้ เป็นจิตรกรรมฝาผนังที่มีความงามอีกแห่งหนึ่งในอำเภอปากเกร็ด

ภาพเขียนลาย
พาดานอุโบสถ
หลังเก่า วัดกุ้

จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถหลังเก่า
วัดกุ้ ที่แสดงประวัติมอญ

วัดปรมัยยิกาวาส ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ เป็นภาพเขียนในสมัยรัชกาลที่ ๕ ฝีพระหัตถ์หม่อมเจ้าประวิชา ชุมสาย ศิษย์ขรัวอินโข่ง จิตรกรเอกสมัยรัชกาลที่ ๔ ภาพมีอิทธิพลของตะวันตกทั้งภาพอาคารบ้านเรือนและวิธีเขียนภาพที่มีการมองภาพมีระยะไกลใกล้ ภาพที่เขียนเป็นเรื่อง ถูตงควัตร ๑๓ ประการ ซึ่งเป็นภาพจิตรกรรมที่นิยมเขียนในสมัยรัชกาลที่ ๔ นอกจากนั้นมีภาพผจญมาร ภาพพระเจ้าพ้ามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และภาพพระพุทธจริยวัตร

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง
วัดปรมัยยิกาวาส

วัดเตย ตำบลบางตะไนย์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

จิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถหลังใหม่ของวัดเตย เป็นภาพจิตรกรรมที่เขียนขึ้นใหม่ พระครูนันทธรรมภรณ์ (สมนึก) เจ้าอาวาสต้องการอนุรักษ์กรรมวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบโบราณและเป็นผลงานของช่างเขียน**ครูเทพเนรมิตร จิตรกรรมไทย** ผู้มีฝีมือเยี่ยม การจัดผังการเขียน

ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถหลังใหม่ วัดเตย ฝีมือครูเทพเนรมิตร จิตรกรรมไทย

ภาพจิตรกรรมที่วัดเตยไม่ได้ยึดรูปแบบตามแบบแผนประเพณี แต่เป็นการ
เสนอภาพรวมของภาพพุทธประวัติ ภาพทศชาติ และภาพพระธาตุเจดีย์ที่
สำคัญ มีพระเกศธาตุชเวดากองของมอญ ภาพพระปฐมเจดีย์ และภาพ
กระบวนเรือพยุหยาตราทางชลมารคที่ยิ่งใหญ่และงดงาม

วัดศรีรัตนาราม ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ เป็นภาพอดีตพระพุทธเจ้า สภาพ
ของภาพจิตรกรรมอยู่ในสภาพเลือนไปมาก แต่ยังเห็นความงามของภาพ
ได้อยู่

รสล้ำผลไม้نانาพันธุ์

อำเภอปากเกร็ด เป็นแหล่งที่มีดินอุดมสมบูรณ์ เกษตรกรตาม
ตำบลต่างๆ ได้ทำสวนผลไม้กันมาก ผลไม้ที่สวนในอำเภอปากเกร็ดมีรสดี
เป็นที่นิยมของผู้บริโภคมาตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน เช่น

มะปรางท่าอิฐ   ปลูกกันมากที่ตำบลท่าอิฐ อำเภอ
ปากเกร็ด

ลิ้นจี่เกาะศาลากุน   ปลูกกันมากที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอ
ปากเกร็ด

ส้มโอบางดี   ปลูกที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด
เป็นครั้งแรก และได้มีเกษตรกรนำไปปลูก
ในที่อื่นๆ ทั่วไป

ทุเรียน   ทุเรียนอำเภอปากเกร็ดปลูกกันมากที่
ตำบลคลองพระอุดม ตำบลบางตะไนย์
ตำบลท่าอิฐ ตำบลบางพลับ ตำบล
อ้อมเกร็ด และตำบลเกาะเกร็ด ทุเรียน
พันธุ์ก้านยาวเป็นทุเรียนที่มีรสอร่อยที่สุด

ลิ้นจี่

มะปราง

ชมพู่ท่าเหมียว

ทุเรียน

**วัดชลประทานรังสฤษฎ์
มีผู้คนมาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมวันอาทิตย์กันเป็นประจำ**

และมีราคาแพงที่สุด นอกจากนั้นก็มี
ทุเรียนพันธุ์อื่นๆ เช่น หมอนทอง และ
ทุเรียนพันธุ์โบราณต่างๆ อีกหลายพันธุ์

ชมพู่มาเหมี่ยว

ชมพู่มาเหมี่ยวที่ปลูกในอำเภอปากเกร็ด
มีรสดีเนื้อนุ่มน่ารักประทาน

ลิ้อลั่นแหล่งธรรม

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเจ้าประคุณพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญา นันทภิกขุ)
เป็นเจ้าของวัด ได้ดำเนินการเผยแพร่สั่งสอนธรรมะของพระบรมศาสดา
สัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างจริงจังตั้งแต่มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด
ชลประทานรังสฤษฎ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒

จนถึงปัจจุบันมีประชาชนมาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมที่วัดนี้จำนวนมาก ท่านได้เปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแห่งแรกเพื่ออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวิชาการอื่นที่เป็นประโยชน์แก่เยาวชนจำนวนมากเช่นกัน

นอกจากวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ในอำเภอปากเกร็ดมีวัดที่เป็นสถานปฏิบัติธรรมและสถานศึกษาธรรม คือ

วัดเชิงเลน ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พระครูนนทคุณพิพัฒน์ (ประเสริฐ อมโร) ได้เปิดเป็นสถานปฏิบัติธรรม มีเยาวชนและอุบาสกอุบาสิกามาปฏิบัติธรรมจำนวนมากเป็นประจำทุกปี

วัดสลักเหนือ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พระครูโสภณประชาภิจ (เสนาะ) ได้เปิดสำนักเรียนทั้งปริยัติธรรมและเปรียญธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณรจำนวนมาก ได้ส่งเสริมการเรียนธรรมศึกษาของนักเรียนโรงเรียนวัดสลักเหนือ แต่ละปีมีนักเรียนโรงเรียนวัดสลักเหนือเข้าสอบธรรมศึกษามากประมาณ ๓๐๐ คน

ตลาดสามเชื้อชาติ ไทย จีน มอญ นครปากเกร็ด

ตลาดปากเกร็ด เดิมอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นตลาดใหญ่มาก่อนตลาดของชุมชนไทย จีน มอญ มาอยู่ร่วมกันที่ตลาดแห่งนี้ ภายในตลาดนี้ยังคงมีร้านค้า และคงรักษารูปแบบวิถีชีวิตตามแบบตลาดปากเกร็ดเก่าอยู่ มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ไปสัมผัสกับบรรยากาศตลาดแห่งนี้ ต่างตื่นตาตื่นใจในบรรยากาศเก่าๆ ที่หาได้ยากจากที่อื่นนอกจากที่ตลาดไทย จีน มอญ นครปากเกร็ดแห่งนี้

ตำบลต่างๆ ที่อยู่ในอำเภอปากเกร็ด ต่างมีคุณลักษณะและมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้ศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนในตำบลต่างๆ ของอำเภอปากเกร็ดที่มีความหลากหลายและยังดำรงความเป็นชาวสวนและชาวนา ในท่ามกลางความเป็นเมืองของปากเกร็ด คงเป็นอีกภาพหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ
เสด็จพระดำเนินมาทรงเททองหล่อพระพุทธรูป “พระพุทธรอภากรพลพิพัฒน์”
บริเวณหน้าวัดเชิงเลน วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๗

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ
เสด็จพระดำเนินมาทรงทอดผ้าพระกฐิน ที่วัดเชิงเลน ตำบลท่าอิฐ
วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘

๓๔๒ ท้องถิ่นปากเกร็ด

ของชุมชนต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด ที่พร้อมจะร่วมสร้างโลกทัศน์ การเรียนรู้แบบพลวัตร่วมกันกับผู้สนใจใคร่รู้ทั้งหลาย

ประเพณีแห่ผ้าหวนในเทศกาลสงกรานต์
วัดปรมัยยิกาวาส เกาะเกร็ด (บันทึกภาพ พ.ศ.๒๕๑๕)

บ้านกรีกจะลอน (แปลว่า บ้านแก่นจันทร์) ของชาวมอญ เกาะเกร็ด หมู่ที่ ๑

ภูมิทัศน์วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด

การแสดงจิวในเทศกาลเช่นไหว้เจ้าพ่อมาลัย

ชาวเกาะเกร็ดได้ร่วมกันให้การต้อนรับ ชิด อาหมัด อัล-ฟาฮัด อัล-ซาบารห์
ประธานสภาโอลิมปิกแห่งเอเชีย (ไอซีเอ) พร้อมคณะ
เมื่อครั้งเดินทางมาประเทศไทย เพื่อเข้าร่วมประชุมกับรัฐบาลไทย
ในการเตรียมงานจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ ๑๓
ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐
โดยจัดพิธีเชิญขวัญแบบมอญ ที่เรียกว่า บ๊ะสะมะ มีการกล่าวให้ศีลให้พรแก่ผู้มาเยือน

วัดในอำเภอปากเกร็ด โดยเฉพาะวัดมอญนิยมสร้างสถานที่สำหรับให้ชาวบ้านใส่บาตรในวันพระ ซึ่งแยกเป็นที่วางบาตรส่วนหนึ่ง และที่วางสำหรับอาหารอีกส่วนหนึ่ง

การตักบาตรทุกวันพระ ที่วัดบ่อ
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
(บน) ส่วนที่วางบาตร
(ล่าง) ส่วนที่วางสำหรับอาหาร

บ้านทำเครื่องปั้นดินเผาของนายอำนาจ ให่เจื้อย ตำบลปากเกร็ด
แหล่งเรียนรู้การทำเครื่องปั้นดินเผา ณ ทบุรี

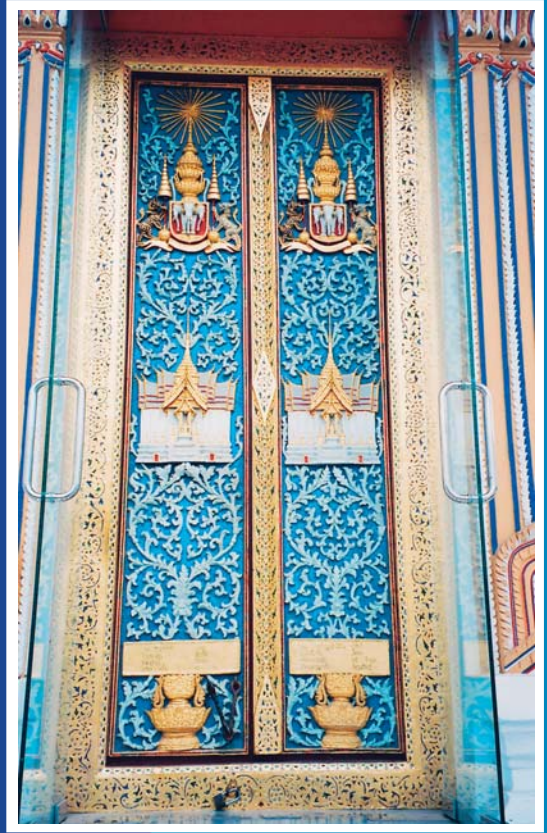
ถนนทางเดิน และร้านค้าพร้อมรับนักท่องเที่ยว เกาะเกร็ด หมู่ที่ ๖

งานแสดง แสง สี เสียง ประวัติเกาะเกร็ด และวัฒนธรรมมอญ ที่ชาวบ้านเกาะเกร็ดร่วมใจแสดง
ในงานเฉลิมพระเกียรติพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

unaru

บทสรุป

เรื่องราวความเป็นมาของถิ่นฐานบ้านปากเกร็ดตั้งแต่อดีตเมื่อครั้งเป็นบ้านปากเตริดน้อย ทำให้เห็นภาพยิ่งใหญ่ของบ้านปากเตริดน้อย ในฐานะเป็นด่านขนอนของกรุงศรีอยุธยา มีบทบาทในการสร้างความมั่งคั่งแก่กรุงศรีอยุธยา พร้อมกันนั้นก็มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงให้แก่ราชอาณาจักรไทยด้วย จนเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติในครั้งกระนั้น

บ้านปากเกร็ดได้สืบทอดบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้อย่างต่อเนื่องกันยาวนานจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลง บทบาทหน้าที่ของบ้านปากเกร็ดได้ปรับเปลี่ยนไปด้วย มีการจัดรูปแบบการปกครองใหม่ มีการตั้งอำเภอปากเกร็ดและตำบลต่างๆ ภายในอำเภอปากเกร็ด

จากการเป็นชุมชนที่มีความสำคัญของราชอาณาจักร พระมหากษัตริย์ไทยทรงมีพระมหากษัตริย์คุณต่อคนที่เป็นข้าของแผ่นดินไทยทั้ง มอญ จีน ลาว และไทยมุสลิม ให้มาอยู่ในบ้านปากเกร็ดนี้ ผู้คนเหล่านี้ ได้มารวมกันหล่อหลอมปากเกร็ดจนเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรม และศูนย์รวมความเจริญของบ้านเมืองในฐานะเป็นเมืองปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ปากเกร็ดจึงมิได้พึ่งพาอยู่แต่เพียงพื้นฐานทางเศรษฐกิจของการเพาะปลูกที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่งคั่งของชุมชนดังแต่เดิมมา แต่อาศัยการมีเขตติดต่อกับนครหลวงคือกรุงเทพมหานคร มีการเชื่อมโยงกับจังหวัดอื่นที่จะเดินทางเข้ากรุงเทพมหานคร ปากเกร็ดในปัจจุบันจึงทำหน้าที่คล้ายด่านในสมัยอยุธยา แต่เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกันกับกรุงเทพมหานคร ด้านจึงเปลี่ยนลักษณะเป็นเมืองตามกรุงเทพมหานคร ไปด้วย ซึ่งเป็นภาพของปากเกร็ดในปัจจุบัน

ปากเกร็ดได้จัดตั้งเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๗ ปัจจุบันมีเทศบาลนครปากเกร็ด ตำบลนอกเขตเทศบาลนครปากเกร็ดทุกตำบลได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล รูปแบบการบริหารชุมชนก้าวไกลเช่นเดียวกับความก้าวหน้าทางสาธารณูปโภค และชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นมากมายรวดเร็วในอำเภอปากเกร็ด

อำเภอปากเกร็ดในปัจจุบัน ความเพียบพร้อมทางสาธารณูปโภค ไม่ว่าจะเป็นถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ฯลฯ ถือว่าอยู่ในสภาพที่ดี

ด้านการบริหารการปกครองของชุมชน มีความพร้อมเช่นกัน เทศบาลนครปากเกร็ด ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบกว้างขวางใน ๕ ตำบล ส่วนตำบลรอบนอกเขตเทศบาลนครปากเกร็ด ได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง ๗ ตำบล นอกจากนั้นยังมีส่วนราชการระดับอำเภอดูแลรับผิดชอบ โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในอำเภอปากเกร็ด ซึ่งในปัจจุบันมีเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดนนทบุรี แต่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวในตำบลอื่นๆ อีก ไม่ว่าจะเป็น

เรื่องของศิลปวัฒนธรรมและท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งรอรับการมาเยือนของนักท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา

บทบาทของปากเกร็ดย่อมเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตแบบชาวสวนชาวนา แบบชาวบ้านที่ผูกพันกับวัดวาอาราม ลำน้ำ ลำคลอง มีเครือข่ายมิตรสหาย ตลอดในทุ่งโนบอง มาเป็นคนเมือง ความคิดในการแบ่งชุมชนต่างๆ เป็นตำบล เป็นหมู่บ้าน เป็นเพียงเพื่อใช้ในการปกครองของแต่ละชุมชน แต่ชุมชนต่างๆ ที่ประกอบเป็นตำบลต่างๆ และเป็นอำเภอปากเกร็ดนั้น โดยทั่วไปแล้วไม่ได้มีความรู้สึกแปลกแยกเป็นคนบ้านนั้นบางนี้ แต่ที่ผู้คนในแต่ละชุมชนยังรำลึกเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนตนเองนั้น เพื่อให้รับรู้เรื่องราวของชุมชน ผู้คนในชุมชน ดังนั้นการรวบรวมเรื่องราวของบ้านปากเกร็ดเพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นบ้านปากเกร็ดในแง่มุมที่กว้างออกไป แต่เรื่องราวต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องราวของบ้านปากเกร็ดและคนปากเกร็ดนั่นเอง

เรื่องราวของบ้านปากเกร็ด หากเรานั่งลงและเฝ้าดูสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่มีมา ที่เคยเป็นมา หรือที่เป็นไป และจนถึงขนาดนี้คงไม่น่าแปลกใจว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นที่บ้านปากเกร็ดอีก แม้แต่สิ่งที่เราไม่เคยคิดทั้งในทางที่ดีและในทางตรงกันข้าม เพราะเป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกสิ่งย่อมเกิดขึ้นเปลี่ยนแปลง แปรปรวนไปตามวงจร ขอแต่เพียงเราควรรู้ว่า บ้านปากเกร็ดของเราเดินมาถึงวันนี้ได้อย่างไร และเรารู้ว่า บ้านปากเกร็ดของเราควรเดินหน้าไปอย่างไรในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ แนวพระราชดำริแก้รัชกาล กรุงเทพฯ
โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๒๗
- กรมศิลปากร คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพระราช-
พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ วรรณคร คลังวิทยา ๒๕๐๗
- _____ จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาบาริด
สันต์ ท. โกมลบุตร แปล กรุงเทพฯ ไทยร่มเกล้า ๒๕๒๙
- _____ จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ภาค ๘ พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายชุมพล
กุลมาตย์ กรุงเทพฯ โรงพิมพ์พระจันทร์ ๒๕๑๔
- _____ ชุมนุมพระบรมราชาธิราชในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า-
เจ้าอยู่หัว พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสนั่น สุมิตร กรุงเทพฯ
กรมศิลปากร ๒๕๔๑
- _____ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๓ เรื่องกรุงเก่า พิมพ์อนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพพระยาประสาทวิริยกิจ (เชย ชัยประภา) กรุงเทพฯ
ห้างหุ้นส่วนจำกัด เกษมสุวรรณ ๒๕๐๘
- _____ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๘๒ เรื่องพระราชพงศาวดารกรุงสยาม
ฉบับบริติชมิวเซียมกรุงลอนดอน กรุงเทพฯ กรมศิลปากร ๒๕๓๙
- _____ ประวัติวัดเขมาภิรตาราม นนทบุรี ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- _____ ประวัติวัดอรุณราชวราราม พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระ
พุทธาจารย์ (อพ ลีติญาณมหาเถระ) ๒๕๒๑
- _____ ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม นายบอลซาเวียร์
แปล ฟรังซัวส์ อังรี ตูรแปง เอติสันต์ กรุงเทพฯ เพรสโปรดักส์ ๒๕๓๙
- _____ พงศาวดารมอญพม่า อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระราชสุเมธาภรณ์ (มังกร กัสสโป, ปธ. ๗) กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ท้องถิ่น
กรมการปกครอง ๒๕๒๖

กรมศิลปากร พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา กรุงเทพฯ คลังวิทยา
๒๕๑๖

_____ ศิลปะสมัยอุ่มทอง ศิลปะสมัยอยุธยา ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์
พิมพ์ในงานเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร
พ.ศ. ๒๕๑๖ ม.ป.ท. ๒๕๑๖

_____ อักษรานุกรมประวัติศาสตร์ไทย กรุงเทพฯ กรมศิลปากร ๒๕๓๐
กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ประวัติพลตรีพระอุดมโยธาธิยุต (สด
รัตนาวดี) พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลตรีพระอุดมโยธาธิยุต
(สด รัตนาวดี) พระนคร กำจายการพิมพ์ ๒๕๐๓

กระทรวงธรรมการ ทำเนียบคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๓ พระนคร โรงพิมพ์
บำรุงนุกุลกิจ ๒๔๔๘

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ข้อมูลประวัติศาสตร์บางเรื่องในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
คุณหญิงสุนทร ศัลยเวทย์วิศิษฎ์ (สุนคน คชเสนี) กรุงเทพฯ เอรว่าวันการพิมพ์
๒๕๓๒

กุลภัทร วณิกสัมบรรณน์ แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำโดยอาศัย
เทคนิคการวิเคราะห์ระบบตารางกิจกรรมเชิงนิเวศวิทยากรณีศึกษา
พื้นที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วิทยานิพนธ์การศึกษาลัทธิสุตร
ปริญญาการวางแผนภาคเมืองมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง ๒๕๔๑

“ความรู้เรื่องพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน ที่ได้รับสถาปนาพระอิสริยยศ “สมเด็จพระ
พระ” ในสมัยรัตนโกสินทร์” ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีสถาปนา
พระราชอิสริยยศักดิ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร
รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๐
กรุงเทพฯ อมรินทร์การพิมพ์ ๒๕๒๑

จดหมายเหตุความทรงจำ (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒) พิมพ์ในงานศพขุนเทพภักดี
(สง จารุตั้งษ์) เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๗๑ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

จดหมายเหตุบัญชีน้ำฝน ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี พระอุดมโยธาธิยุต (สด รัตนาวดี) ณ สุสานหลวง วัดเทพศิรินทราวาส ๑๖ มิถุนายน ๒๕๐๓

จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ เล่ม ๒ - เล่ม ๔ รัฐบาลจัดพิมพ์ทูลเกล้าฯ งานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวครบรอบ ๒๐๐ ปี วันพระราชสมภพ ๒๕๓๐

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓** กรุงเทพฯ โครงการตำราสังคมนาตร์ด้านเศรษฐกิจ และมนุษยศาสตร์ กรมศิลปากร ๒๕๓๕

ชัย เรื่องศิลป์ **ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๕๓** กรุงเทพฯ เรื่องศิลป์ ๒๕๒๗

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ **อยุธยาประวัติศาสตร์และการเมือง** กรุงเทพฯ มูลนิธิโครงการตำราสังคมนาตร์และมนุษยศาสตร์ ๒๕๔๒

ไตรสรณัชนุสรณ์ อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระไตรสรณัชน (มาลัย ปุณฺโหม) ณ ปราสาท ๕ ยอด วัดปรมัยยิกาวาส ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๐

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตร ๒๕๔๘

ที่ระลึกเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดศาลากลางจังหวัดนนทบุรี ม.ป.ท. ๒๕๓๖

เทพ สุพรรณสารทูล **เพลงยาวนิราศสุนทรภู่** กรุงเทพฯ พระนารายณ์ ๒๕๓๕

เทพชู ทับทอง **กรุงเทพฯ ในอดีต** กรุงเทพฯ สุขภาพใจ ๒๕๔๒

ธนบุรี กรุงเทพฯ สารคดี ๒๕๔๒

ฉำระ เทวะผลิน **ประวัติโรงเรียนปากเกร็ด** สมาคมศิษย์เก่าปากเกร็ด นนทบุรี เสาธงทอง ๒๕๑๖

ฉำระ ธรรมนิตยกุล **เมืองนนท์ เมืองผลไม้** อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายฉำระ ธรรมนิตยกุล กรุงเทพฯ ธรรมสภา ๒๕๔๖

นิธิ เอียวศรีวงศ์ **การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี** กรุงเทพฯ มติชน ๒๕๔๘

บรรดาศักดิ์ **อักษรวิธานศัณฑ์** กรุงเทพฯ องค์การการค้าคุรุสภา ๒๕๑๔

บางขุนเทียน ส่วนหนึ่งของแผ่นดินไทยและกรุงรัตนโกสินทร์ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นาวาโทสุชฌม บุนปาน ร.น. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์พิมพ์เณศ ๒๕๓๐

ประทาน คงฤทธิศึกษากร **การปกครองท้องถิ่น** กรุงเทพฯ โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๓๔

ประทีน พลชาติ “การปลูกและบำรุงรักษาทุเรียน” **นนทบุรีสัมพันธ์** ปีที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๑๓

ประวัติวัดบวรมงคล จัดพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทาน ผ้าพระกฐิน ณ วัดบวรมงคลราชวรวิหาร มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๐๙

ประวัติศาลเจ้าเง็กงวงตัว ที่ระลึกในพิธีเปิดฉลองอาคารโรงเจเง็กงวงตัว พ.ศ. ๒๕๓๒

ประวัติศาสตร์แปดสมัยของไทย พระนคร แพร์พิทยา ๒๕๑๒

ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ - รัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๒๓ - พ.ศ. ๒๓๙๔ คณะกรรมการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พ.ศ. ๒๕๒๕

ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ เล่ม ๒ รัชกาลที่ ๔ - พ.ศ. ๒๔๓๕ คณะอนุกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พ.ศ. ๒๕๒๕

ประสงค์ สุขุม **จากยมราชถึงสุขุมวิท เหตุการณ์ใน ๔ รัชกาล** อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงชื่นจิตต์ สุขุม กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๓

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ “รัตนโกสินทร์ ร.ศ. ๒๐๐” **สกุลไทย** ๒๕๓๕

ปรีชา แดงโรจน์ **อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสุศตวรรษที่ ๒๑** กรุงเทพฯ โฟร์ & โฟร์พริ้นติ้ง จำกัด ๒๕๔๔

ปลาเลอแก้วซ์ เล่าเรื่องเมืองไทย แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร พระนคร ก้าวหน้า
๒๕๐๖

๘๐ ปี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี ๘๘ ปี สมาคม
ไทยรามัญ กรุงเทพฯ สมาคมไทยรามัญ ๒๕๔๗

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กรุงเทพฯ นานมี บุ๊คส์
พับลิเคชันส์ ๒๕๔๖

พรรณณี บัวเล็ก ลูกจิ้น หลานมอญในกรุงสยาม เส้นทางชีวิตผู้นำเงินสยาม
กรุงเทพฯ สารคดี ๒๕๔๗

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน
ภาค ๒๒ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงเพิ่ม โขฎีกราชเศรษฐี
(เลาหเศรษฐี) พระนคร มหาดไทย ๒๕๐๖

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระยะเวลาเสด็จประพาสไทรโยค
พิมพ์อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พล.ต.จ. เภา วิจารณ์ภรณ์
กรุงเทพฯ ๒๕๒๙

พระยาโบราณราชธานินทร์ รวมเรื่องกรุงเก่า พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
นางสาวเพ็ญ เดชะคุปต์ กรุงเทพฯ ๒๕๔๑

พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พิมพ์เป็นอนุสรณ์
ในงานเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กรุงเทพฯ ๒๕๓๕

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕ พิมพ์ในงานศพนางชุมพร
เวชชาชีวะ พระนคร ๒๔๙๔

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑ ศูนย์ประสานงาน
ทหารกองหนุนแห่งชาติ ๒๕๓๑

พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนคร
องค์การค้าคุรุสภา ๒๕๐๖

พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร สำเภาสยาม ดำเนินเจ๊กบางกอก กรุงเทพฯ นานมีบุ๊คส์
๒๕๔๘

พิศาล บุญผูก **บ้านปากเกร็ดและเกาะเกร็ด** พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุธรรม หะสิทธิ์เวช กรุงเทพฯ สหายบลิ๊กรการพิมพ์ ๒๕๓๗

ไพโรจน์ บุญผูก **พฤษภาหยากร** กรุงเทพฯ ธารอักษร ๒๕๔๔

_____ **ศาลเจ้าประวัตีและความเป็นมา เทศาภิบาลฉบับมอญเกี่ยวกับไทย** พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระครูบวรธรรมกิจ (หลวงปู่เอี่ยม) กรุงเทพฯ สำนักนายกรัฐมนตรี้ ๒๕๑๒

ไพน์สโตน, เจฟฟรีย์ **จุฬาลงกรณราชสันตติวงศ์ พระบรมราชวงศ์แห่งประเทศไทย** กรุงเทพฯ พิษณุโลกการพิมพ์ ๒๕๓๒

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช **๒๕ ปี มสธ. ๒๕ ปี แห่งการสร้างสรรค์บัณฑิตคุณภาพ** นนทบุรี สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๔๖

_____ **วิทัศน์เพื่อการศึกษาเรื่องเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ด** นนทบุรี สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๖

มัสยิดในจังหวัดนนทบุรี คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนนทบุรี ๒๕๔๗

มุสลิมในประเทศไทย อนุสรณ์งานเปิดป้ายอาคารมัสยิดอัลฮูดา ๒๕๔๑

มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม **สารานุกรมพระเจ้าตากสินมหาราช** กรุงเทพฯ บริษัทฟ้าอภัย ๒๕๔๐

รายงานกิจการประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จังหวัดนนทบุรี ม.ป.ท.

ลุ่มน้ำแม่กลอง พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕ จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง กรุงเทพฯ พิมพ์เศศพรินต์ติ้ง ๒๕๓๖

วรา โรจนวิภาต **มอญกรุงศรี** กรุงเทพฯ สารคดี ๒๕๔๗

สงคหเทศนา ร.อ.ท. ชุนบุญยารักษ์อากร พิมพ์แจกและอุทิศส่วนกุศลถวายแด่ท่านเจ้าคุณอุดมญาณ (อตุตโม) วัดเสาชิงทอง เจ้าคณะแขวงปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี ในงานพระราชทานเพลิง โรงพิมพ์ศรีหิงส์ ณ วันที่ ๑๙
มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๕

สนอง พุ่มรักแยม **ประวัติศาสตรรามาัญ** อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระครูสุวรรณวรรณวัฒน์ กรุงเทพฯ เพชรเกษมการพิมพ์ ๒๕๔๒

สมชาย พุ่มสะอาด **กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์** กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วน
จำกัด เอ & พี ๒๕๓๓

สมชาย พุ่มสะอาด ประเสริฐ ลีลานันท์ และดวงเดือน วัฒนเสถียร **ประวัติ ๗๓**
จังหวัด กรุงเทพฯ เตือนสยามบุ๊คเซ็นเตอร์ [๒๕๒๗]

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ **พงศาวดารภาคที่ ๑๗**
เรื่องตำนานการเลิกบ่อนเบี้ยและเลิกหวย พิมพ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพ พระยาสุนทรพิณล (เผล ่วสุวัต) ไสภณพิพรรฒธนากร ๒๕๖๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ **ชีวิตและงาน**
ของสุนทรภู่ กรุงเทพฯ บรรณคาร ๒๕๑๘

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์และสมเด็จพระ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ **สาส์นสมเด็จพระ**
เล่ม ๒๑, ๑๔, ๑๖, ๒๑ พระนคร องค์การค้าคุรุสภา ๒๕๐๕

สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยา
ภาณุพันธุวงศ์วรเดช **ราชนิฎลรัชกาลที่ ๕** กรุงเทพฯ ธีรนาถพรินต์
เพรส ๒๕๓๕

“สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์นนทบุรี” ใน **นิตยสารปากเกร็ด** มีนาคม ๒๕๕๐

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ **สองพระมหาราชนักพัฒนา**
จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑
กรุงเทพฯ อมรินทร์พริ้นต์ติ้งกรุ๊ป ๒๕๓๑

สุจิตต์ วงษ์เทศ **กรุงเทพฯ พื้นที่ทางวัฒนธรรม** กรุงเทพฯ โครงการสถาบัน
สุวรรณภูมิ สถาบันวิจัยและพัฒนา กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร
๒๕๔๙

สุเชาว์ พลอยขุม **คณะสงฆ์รามัญในประเทศไทย** มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๔๔

สุปราณี หลักคำ **สังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี** โรงเรียนสตรีนนทบุรี
และสำนักพัฒนาการศึกษาเขต ๑ นนทบุรี ศูนย์หนังสือเมืองไทย ๒๕๔๕
สุภาภรณ์ ตันศลาวัณย์ “พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวในประวัติศาสตร์
ไทย” **เมืองโบราณ** ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ เมษายน - กรกฎาคม ๒๕๓๕

แสงโสม เกษมศรี, ม.ร.ว., และวิมล พงศ์พิพัฒน์ **ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์**
: **รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๓** (พ.ศ. ๒๓๓๕ - ๒๓๙๔) กรุงเทพฯ
โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี ๒๕๒๓

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนนทบุรี นนทบุรี โครงการส่งเสริมและ
พัฒนาการการท่องเที่ยว เชิงเกษตร จังหวัดนนทบุรี สำนักงานเกษตร
จังหวัดนนทบุรี [๒๕๕๐]

“อดีตหวาน วันวาน ตลาดทำน้ำสามเชื้อชาติ” **นิตยสารปากเกร็ด** พฤศจิกายน
๒๕๔๙

อนันต์ อมรรตัย **พระพุทธรูปเจ้าหลวงปราสาททอง** ปทุมธานี จดหมายเหตุ ๒๕๔๘
อนุสรณ์งานฟื้นฟูวัฒนธรรมอิสลาม เมล็ดกลางนนทบุรี ร.ศ. ๑๘๑๔
๑ เมษายน - ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ณ มัสยิดยี่มาลุดดีน อำเภอบาง
บัวทอง จังหวัดนนทบุรี

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกจรรยา รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์
กรุงเทพฯ โรงพิมพ์เอ็ดสันเพรสโปรดักส์ จำกัด ๒๕๒๖

เอ. บี. กริสไวต์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและหม่อมเจ้าสุภัทรรดิศ
ดิศกุล แผล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน**ที่ระลึก**
ครบรอบ ๑๐๐ ปี วันเสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว และวันเสวยราชย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว พระจันทร์ ๒๕๑๑

Holliday, R. **Immigration of the Mon into Siam.** Bangkok : The Siam
Society 1986

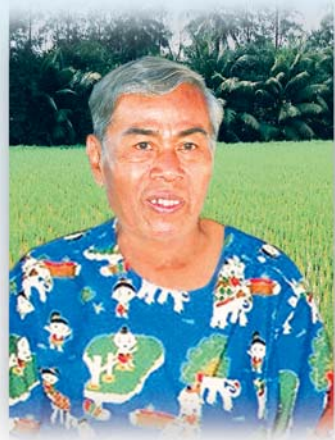

แ้ล่งข้อมูลสัมภาษณ์บุคคล

ชื่อ	ที่อยู่	ปีที่สัมภาษณ์
กำธร ธรรมนิตยกุล	๒๗/๒ หมู่ ๕ ต.คลองข่อย อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
จันทร์ แจ้ดี	หมู่ ๔ ต.คลองข่อย อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
จันทร์จิรา แดงทองดี	หมู่ ๘ ต.ท่าอิฐ อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
จำปา เยื้องเจริญ (ถึงแก่กรรม)	หมู่ ๖ ต.บางคูวัด อ.เมือง จ.ปทุมธานี	๒๕๑๘
จำรัส มากไอ (ถึงแก่กรรม)	หมู่ ๑ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๓๐
เจื้อ ว่องสงสาร	หมู่ ๕ ต.ปากเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๒๕ - ๒๕๔๐
ณรงค์ แทนบุญ	หมู่ ๓ ต.บางชะแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี	๒๕๕๐
ตรี ศิริวรรณ (ถึงแก่กรรม)	หมู่ ๑ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๑๐ - ๒๕๑๖
ถวิล วงษ์วุฒิ (ถึงแก่กรรม)	หมู่ ๖ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๓๐
โถ เชื้อเต็ง	หมู่ ๖ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๒๘ - ๒๕๔๐
ทองแท้ รุดี	หมู่ ๑ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
บรรจง ทองทรัพย์ (ถึงแก่กรรม)	หมู่ ๗ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๓๐ - ๒๕๔๐
บุญชู แก้วปลั่ง	หมู่ ๓ ต.ท่าทราย อ.เมือง	๒๕๓๐
บุญเลิศ กุลประดิษฐ์	หมู่ ๒ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
บุญเลิศ ชื่นพันธ์	หมู่ ๑ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๓๐
บุญส่ง นริศาครินทร์	หมู่ ๒ ต.ปากเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
บุญนาค ทองทรัพย์ (ถึงแก่กรรม)	หมู่ ๗ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๓๐ - ๒๕๔๐
ประยูร เพ็งแจ่ม	หมู่ ๔ ต.ท่าอิฐ อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
พระครูนนทกิตติคุณ	เจ้าอาวาสวัดท่าอิฐ ต.ท่าอิฐ อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
พระครูสังฆรักษ์ (เหลื้อ กัลยาณเสโส) (มรณภาพ)	วัดปรมัยยิกาวาส ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๒๕ - ๒๕๒๘
พระครูอมรนนทคุณ	เจ้าอาวาสวัดห้องคู้ง ต.คลองพระอุดม อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐

ชื่อ	ที่อยู่	ปีที่สัมภาษณ์
พระไตรสรณรัชช (มาลัย ปุปผาโม) (มรณภาพ)	อดีตเจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาส ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๒๕ - ๒๕๓๐
พระภิกษุแถม ชื่นพันธ์ (มรณภาพ)	วัดปรมัยยิกาวาส ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๒๘ - ๒๕๓๐
พันโทวันชัย นพเมือง (ถึงแก่กรรม)	หมู่ ๖ ต.บางคูวัด อ.เมือง จ.ปทุมธานี	๒๕๓๐
พันเอกล้อมทม อินอัฏฐัน	หมู่ ๑ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
พินิจ ฐูปแก้ว	หมู่ ๒ ต.คลองข่อย อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
มงคล จ้อยใบ	หมู่ ๕ ต.บางสีทอง อ.บางกรวย	๒๕๕๐
มิตร กองกุล	หมู่ ๑ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๓๐
รัตนา พรพิพิธ	๑๑๕/๕ หมู่ ๘ ซ.อภิสิทธิ์ ๓.ดิวานนท์ ต.บางกระสอบ อ.เมือง จ.นนทบุรี	๒๕๕๐
วันชัย จับบาง	หมู่ ๑ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๔๐ - ๒๕๕๐
วีระชาติ ปั่นทอง	หมู่ ๓ ต.ท่าทราย อ.เมือง	๒๕๕๐
สมคิด จันทวงษ์	หมู่ ๖ ต.ท่าทราย อ.เมือง	๒๕๕๐
สมชาย สุขผล	หมู่ ๔ ต.ท่าอิฐ อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
สมศรี จันทรประเสริฐ	หมู่ ๒ ต.ปากเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
สุชาติ เสริมชั้น	หมู่ ๗ ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด	๒๕๓๐
สุน แก้วปลั่ง (ถึงแก่กรรม)	หมู่ ๓ ต.ท่าทราย อ.เมือง	๒๕๒๕
ลำเนา สุขุม	ถนนราชวิถี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	๒๕๓๙
อุดม หนูเผือก	หมู่ ๑ ต.บางตะไนย์ อ.ปากเกร็ด	๒๕๔๙
อำนาจ คลองข่อย	หมู่ ๔ ต.คลองข่อย อ.ปากเกร็ด	๒๕๕๐
เหลี่ยม แก้วปลั่ง (ถึงแก่กรรม)	หมู่ ๓ ต.ท่าทราย อ.เมือง	๒๕๒๕
ฮวด จันทวงษ์	หมู่ ๒ ต.ท่าทราย อ.เมือง	๒๕๒๕

ประวัติสังเขปผู้เขียน

นายพิศาล บุญผูก เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๓ ณ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นบุตรชายคนโตของ นายสำราญ และนางสารภี บุญผูก ชาวไทยเชื้อสายมอญ ที่บรรพบุรุษอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งแต่สมัยธนบุรี ความที่เกิดและเติบโตในครอบครัวอาชีพช่างปั้นทำเครื่องปั้นดินเผาภูมิปัญญาชั้นสูงแต่โบราณ แวดล้อมด้วยความเป็นศิลปินของบิดามารดา จึงหล่อหลอมให้เป็นผู้มีใจรักให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติของท้องถิ่น อันเป็นปัจจัยสำคัญในการเป็นผู้อนุรักษ์ ในเวลาต่อมา

เมื่อเยาว์วัยได้ศึกษาเล่าเรียนชั้นอนุบาลที่โรงเรียนบ้านครุทิมปัญญาสิทธิ์ ที่เกาะเกร็ด ได้เข้าเป็นลูกศิษย์วัดปรมัยยิกาวาส มีพระอาจารย์หลวงปู่พลัดผู้เคร่งครัดระเบียบวินัย ให้การอบรมสั่งสอนทั้งภาษาไทย ภาษามอญ และเลขคณิต เรียนชั้นประถมปีที่ ๑ - ประถมปีที่ ๔ จากโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส เป็นผู้มีความถนัดเขียนสวยงาม ได้เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ ๑ ที่โรงเรียนวัดเสาชิงช้า ในขณะที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๒ เป็นช่วงที่คุณครูจ้าง เทวะผลิน เป็นครูใหญ่ ได้ย้ายที่ตั้งโรงเรียนวัดเสาชิงช้า เกาะเกร็ด มาอยู่ที่โรงเรียนปากเกร็ด ตำบลปากเกร็ด จึงมีโอกาสช่วยขนย้ายข้าวของต่างๆ ทั้งทำถนนทางเข้าและพัฒนาโรงเรียนในวิชาพลศึกษา และลูกเสือ ร่วมกับเพื่อนนักเรียนชั้นต่างๆ

ในขณะนั้น ได้เรียนต่อจนสำเร็จมัธยมปีที่ ๖ จากโรงเรียนปากเกร็ด (วัดเสาชางทอง) เป็นรุ่นที่ ๒ จากนั้นได้เรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ ๗ ที่โรงเรียน วัดบวรนิเวศ กรุงเทพมหานคร โดยอาศัยอยู่คณะแดงบวร ศิษย์หลวงลุง สะอาด อยู่คงศักดิ์ จนสำเร็จมัธยมปีที่ ๘ จากนั้นได้เริ่มต้นทำงานใน ตำแหน่งข้าราชการธุรการศาลฎีกา และศึกษาต่อในเวลาเดียวกันจนสำเร็จ การศึกษาเป็นนิติศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ช่วงที่เรียน อยู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อมีเวลามักหาโอกาสมากราบนมัสการ และมาเป็นลูกศิษย์พระอาจารย์เข้ม จันทรังสี เจ้าอาวาสวัดยอดพระพิมล อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดนนทบุรี ได้ทำงานที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร (ธกส.) จนเกษียณอายุแล้วอีกหลายปี

ตั้งแต่เด็กมีนิสัยรักการอ่านหนังสือและช่างสังเกต ชอบพูดคุย ชักถามกับบุคคลผู้รู้ต่างๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุสงฆ์ และ ท่านผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งเป็นแหล่งภูมิปัญญาบุคคลในท้องถิ่นอย่างแท้จริง มีความจำดี มีการจดบันทึกเรื่องราวไว้ทำให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ ในท้องถิ่นนนทบุรีอย่างดี และเป็นผู้มีความซาบซึ้งสำนึกในบุญคุณถิ่นฐาน บ้านเกิดอย่างยิ่ง กอปรกับเป็นผู้มีจิตสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่ตั้ง จึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับทางราชการมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นต้นมา ได้อุทิศบ้านที่อยู่อาศัยบน เกาะเกร็ดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมมอญ บ้านกวางอำมาน ได้จัดแสดงเครื่องปั้นดินเผาหลายวิถีจรอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนนทบุรี ในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๘ - ๒๕๓๓ ได้ร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี โรงเรียนสตรีนนทบุรี สสำรวจวัดต่างๆ ในจังหวัดนนทบุรี

รวมทั้งได้เคยจัดทำเอกสารข้อเขียน บทความเกี่ยวกับประวัติ ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ในลักษณะต่างๆ เช่น หนังสือที่ระลึก หนังสืองานศพ แผ่นพับ เป็นต้น เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กว้างขวาง เป็นที่รู้จัก และมีผู้นำไปอ้างอิงศึกษาค้นคว้าต่อ

ความเป็นผู้เสียสละอุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยความบริสุทธิ์ใจ อย่างมีวิริยะ อุตสาหะ และซื่อสัตย์สุจริต กอปรกับเป็นผู้ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จึงได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้เข้ารับพระราชทานโล่ประกาศเกียรติคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ถึง ๒ ครั้ง ในฐานะผู้อนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยคณะกรรมการวันอนุรักษ์มรดกไทย และในฐานะคนไทย ตัวอย่าง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมูลนิธิธารน้ำใจ

มีความตั้งใจมานานที่จะรวบรวมและถ่ายทอดเรื่องราวของนนทบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งท้องถิ่นปากเกร็ด เพื่อการศึกษาค้นคว้าของเยาวชนรุ่นหลัง ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป ใน พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๑ จึงยินดีร่วมกับสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สํารวจวัด และชุมชนในอำเภอปากเกร็ด ตลอดจนท้องถิ่นใกล้เคียง เพื่อรวบรวมข้อมูลให้สมบูรณ์และทันสมัย เพื่อจัดทำหนังสือเป็นส่วนหนึ่งของโครงการจัดการสารสนเทศจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนนทบุรีศึกษา

ความเป็นผู้รู้ที่แม่นยำในเรื่องราวของอำเภอปากเกร็ด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกาะเกร็ด จึงมักจะได้ทำหน้าที่ถวายคำอธิบายและบรรยายถ่ายทอดความรู้ให้แก่อาคันตุกะผู้มาเยือนในระดับชาติ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอยู่เสมอ ปัจจุบันนายพิศาล นุญญุก ยังคงให้ความร่วมมือแก่สถาบันการศึกษา และหน่วยงานราชการต่างๆ ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และวิถีชีวิตของชาวไทย - รามัญ รวมทั้งการพัฒนาท้องถิ่นปากเกร็ด และจังหวัดนนทบุรีอย่างต่อเนื่อง

นางวรรณุช สุนทรวินิต
สัมภาษณ์และเรียบเรียง
เมษายน ๒๕๕๑

สะพานนนทบุรี สะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งแรกของอำเภอปากเกร็ด
เชื่อมระหว่างเขตตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (ซ้าย)
และตำบลบางชะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี (ขวา)

คณะกรรมการโครงการการจัดการสารสนเทศจากคู่มือปัญหาท้องถิ่น ด้านบรรณารักษศาสตร์ เพื่อส่งเสริมบริการห้องสมุดสู่ชุมชน สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๑. รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร พุทธิพิทักษ์ผล ประธานกรรมการ
๒. นางวรรณช สุทรวิณิต รองประธานกรรมการ
๓. นางนันทพร ธนะกุลบริภัณฑ์ กรรมการ
๔. นางสาวพรทิพย์ สุวันทรัตน์ กรรมการ
๕. นางสาวเครือทิพย์ เจียรณัย กรรมการ
๖. นางสาวศิริิน โรจนสโรช กรรมการ
๗. นายชัยวัฒน์ นำชม กรรมการ
๘. นางสาวชลลดา หงษ์งาม เลขานุการ

คณะทำงานกลุ่มพัฒนาเนื้อหาสารสนเทศท้องถิ่นบนทฤษฎีศึกษา

๑. นางวรรณช สุทรวิณิต ประธานคณะทำงาน
๒. นายชัยวัฒน์ นำชม คณะทำงาน
๓. นางพรพวงส์ พยัพพฤกษ์ คณะทำงาน
๔. นางกัลยาณี ศุภดิษฐ์ คณะทำงาน
๕. นางวรรณเพ็ญ สิตไทย คณะทำงานและเลขานุการ

ภาพประกอบทั้งหมดในหนังสือนี้ ที่มีได้ระบุปี พ.ศ. หรือแหล่งที่มาไว้ได้ภาพ เป็นผลงาน
การจัดทำขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๑ โดยคณะผู้จัดทำหนังสือ

เนื้อใน กระดาษอาร์ตด้าน ๑๒๐ แกรม
ปก กระดาษอาร์ตการ์ด ๒๖๐ แกรม
รูปเล่ม ดารา วุฒิยานันท์
พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทร. ๐ ๒๔๔๒-๑๐๑๐, ๐ ๒๔๒๒-๙๐๐๐ โทรสาร ๐ ๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐ ๒๔๓๔-๑๓๔๕
E-Mail : info@amarin.co.th Homepage : http://www.amarin.co.th